مهاتما گاندي

ژوند فکر او مبارزه

لیکوال: پروفیسور عبدالخالق رشید

مــهاتــما ګــانــدي

ژوند، فکر او مبارزه

لیکوال:

پروفیسور عبدالخالق رشید

۱۳۹۴ل کال

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: مهاتما ګاندي- ژوند، فکر او مبارزه

لیکـــوال: پروفیسور عبدالخالق رشید

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

ډیزایـنګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۱۱۸)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

اهدا :

شاغلي کرزي ته!

چې که د باندنیو ښکېلاکي او کورنیو فسادي ځواکونو

نارواوې یې په څنګ کې نه وي،

ښه ګاندین ملګرى دى.

رشید

فهرست

سرلیک **مخ**

سریزه -- ۱

لومړی څپرکی

ګاندي : ژوند او مبارزه -- ۷

دویم څپرکی

ګاندي او عدم تشدد -- ۴۸

دریم څپرکی

ګاندي او سرحدي ګاندي -- ۶۹

څلورم څپرکی

ګاندی دیوشمیراوسنیوهندیانو او نړیوالوپه نظر: ---------------- ۹۰

پنځم څپرکی

دګاندي مرغلرې -- ۲۱۰

ماخذونه : -- ۲۱۳

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريک دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترخ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريک په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريک ټينګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريک هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريک له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور وداني ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريک فرهنګي څانګه

« که کوم شی تاسو تنګوي ، تا سوپه قهرکیدای شئ ،
خو ځان به نه ګناهګاروئ » (دمقدس کتاب زبور آیت)

سریزه:

فکرکوم نن سبا به په نړۍ کې داسې ملت او داسې ژبه نه وي چې هغوی به دداسې یوه سترانسان اویوه نومیالی (مهاتما ګاندي) له نامه ، مفکورې او مبارزې څخه نه وي خبر ، په دې چې دغه لوی انسان په خپل عصرکې په دې وتوانیده چې دانساني تقوا او ویښ فکري تمایل په مرسته په هغه پلو کې ودریږي ، هلته چې دانساني ذلت ،غلامۍ او بدمرغۍ په وړاندې په خپله پراخ انسانیت دمقابلې یوه پراخه او ناپایه جبهه جوړه اورامنځ ته کړې وه. هلته چې دتورتم په وړاندې درڼا ، دغلامۍ په وړاندې د آزادۍ اودخوارۍ پرضد دپرمختګ پوښتنه په جدي توګه نه یوازې هندیانو بلکه ټول محکوم انسانیت دخپل برخلیک ټاکلو اوخوندې ساتنې یوازنۍ لاره وبلله . اودغو ټولو نومونو او اصلونو پرهمدغه تاوده مهال کې دمهاتما (لویې اروا) ګاندي له تلپاتې نامه سره ځان ونښلاوه.
ګاندې اوس په نړۍ کې یوازې دیوه خوار اوډنګرهندي مبارز نوم نه دی بلکه دغه نوم اوس دنړۍ دعدم تشدد دمبارزې دتاریخ یولوی اوژوندی څپرکې دی ، هغه څپرکی چې انسان اوس په دغه اتومي ناتارکې تربل هروخت هغه ته اړدی اودهغه په لوریې تربل هروخت زیاته ورمخه کړې ده ، ځکه نو دابایډ ووایو چې عدم تشدد دشلمې پیړۍ یوداسې مفکورې بهیردی چې په ګرد بشریت پورې اړه لري او دیوه ګډبشري تلپاتې میراث په نامه سره یې یادولای شو..
زه چې په دغوحالاتوکې دګاندي اودهغه داندوژوندپه اړه خبرې کولواویوڅه لیکلو ته اړشوی یم ، دهغو یوځرګند لامل دادی چې نورنو زموږ په شاوخواکې تشدد او زورزیاتی دومره زیات شوی چې دهرانسان تر زړه اوپښنولاندې مځکه لړزوي او سړی داویلای شي چې که دغه اوسني حالات همداسې خپله لړۍ اوږده کړې ، نو لرې نه

ده چې دغه نړۍ به ډيره زر په يوه غميزه ونه واړې ، له لويديزه ترختيــزه ، بشــريت هره ګړۍ اوهره شيبه يوناڅرګند تورتم او ديوه بل مخروطي ناتار بربادۍ ته ســترګې په لاره دی ،امريکايې وچه له شماله ترجنوبه په يــوه غــچ اخيســتونکي بهيربانــدې اوښتې او اوسنی سياسي تګلاره يې ددې لامل شوې چې نورنو ټولــه نــړۍ لــه دغــه پرمختللی هيوادڅخه دمخ اړولو په تکل کې شي . افريقا لاهم دلوږې اوخــوارۍ لــه منګولو نه ده وتلی ، لاهم پرمختللې نړې ته سترګې په لاره ده چې مرســته ورســره وکړي اودانسانی خواخوږۍ يوه انساني تګلاره بايدله دغې الماس توليــدونکې وچــې سره وڅارل شي . ايشياهم داسې درواخله ، دلته ددغې وچــې پــه زړه کــې عــراق ، فلسطين او افغانستان همدااوس په اورکې سوځي ، عراقي ملت دهيڅ په خاطر لولپه شو، دپاکستان په دننه کې هم يوبم مخ په چاوديدو دی داچې کله اوڅنګه ؟ دې تــه به يوڅه نورهم سترګې په لاره شو، هندوستان هم که دګاندي تګلاره ونه څاري لــه يوه سخت ګواښ سره مخامخ کيدونکی دی، لوږه او دوګړو زياتوالی ، اتومي ليوالتيا او پرهغې وياړکول ددغه ګواښ لاملونه دي ، ايران هم دامريکايي غيرمستقيم ګواښ په وړاندې دځپل تقديرټاکلو په لورځپلې شپې ورځې شميري .

داټولې خبرې دي چې په نړۍ کې يې دنشه يې مافيا او اتومې وړتيا پراختياتــه لاره پرانيستې ده اوبشريت يې دې ته ناچارکړې چې بايد دڅان دخوندي ساتنې لپاره لــه هغو ټولو هلوځلوڅخه کارواخلي هغه چې ددغه پراخ ناتاراودغې بدمرغې غميزې پــه مخنيوي کې له بشريت سره مرسته کولای شي.

موږ هم ناچاريو چې دياداوشويوناورينو دپای ته رسيدو لپــاره بايــد دبــودا ،عيســی ، ګاندی اوپاچاخان په لورسترګې وغړوواوددغه پراخ مکتب تګلارو او اصولو ته ورمخه کړو . بشريت اوس په دې پوهيدلې چې داوسني اتومي ناتارترچترلاندې دخونــدي ساتلو يوه لاره همدا نه زورزياتی دی چې بايد دهغــې پــه مرســته بشــريت وروزو ، بشريت خبرکړو اودا حقيقت يې بايد په مخکې کيږدو چې که تشددته دهرچامخــه کيږي اويانړيوال زورځواکي ځواکونه يې دڅان لومړنی او وروستنی حق بولې هغوی بايد په دي هم پوه شي چې د دوی ددغه کار پايله له عامې بربادۍ پرته بل څه نه ده. بشريت ته دم ګړۍ يوازې همدغه دعدم تشددمعنويت ورپاتې دی چې په هغه کې

دهر قام ، دهر ملت او هرې انساني عقيدې انساني وړتيا او مرام خوندي دي او دازموږ په عصرکې يوازنی رښتنی معنويت دی چې انسانيت ته تسل ورکوي او په ډاګه هغه دمولانا دفکری معنويت دکانې کرښه خبره يې پرسترګو دالهي ډالۍ په توګه راکاږي چې :
از ديو ودد ملولم انسانم آرزوست .
معنويت په رښتيا او رښتياينی سره دژ وند دستړي کاروان لارښونه کوي او په بـري سره يې دسرمنزل پولې ته رسوي ، ديوه هندي ليکوال خبره ده چې : « درښــتيا او رښتيانې مخ په سرو زرو پوښل شوی ، څوک چې غواړي دغه حقيقت ته په رښــتيا ينې سره ځان ورنژدې کړی ، نوکله چې له هغوسره تماس نيسي هغه خپله په ســرو زرو اوړي...»
(Prof. S.P. Kanal , *Quest for trust* , New Delhi , 1976 P 738)
دپورتنۍ نامې خبرې دليکوال په نظرله دغې خبرې سره داټکی هم مل دی چې پـه سرو باندې اوښتل په خپل وار دومره ساده خبره هم نه ده لکه چې دلته يې سړی په ساده توګه لولي ، مانا داچې دغې رښــتيانې تــه رسـيدل پــه خپلــه دســړي پــه کړواواعمالوپورې تړلې اصل دی چې عملي کيدل يې يوه تياري اوپوره قربـانۍ تــه اړتيالري ، قرباني په دغه ترڅ کې يوازنی شرط دی ، داسې چې بايــد پــه هراړخيــزه اوڅوبعدي توګه په پام کې ونيول شي .په دغه برخه کې زياتره پوهان په دې بــاوردي او دګاندي په اړه هم داخبره کوي چې دګاندي لويه ځانګړنه داوه چې هغه بــې ادعــا سړی و ،چې په خپل ټول ژوند کې يې دادعا لپاره يوځل هم غږ پورته نه کړ، پــه دې چې ده نه غوښتل ځان له عامې هندي ټولنې لوړوبولې ،ددې لپاره چې هغه دخپلــې ټولنې په رښتياوو باندې ځان پوه کړی وي ، تل يې هڅه کوله چــې لــه خلکــو ســره دهغوی په شان وي ، دهغو په شان ژوند وکړي ،له هغو سره په هغه شان لکه څنګــه چې دوی دي په اړيکوکې وي اوپه هماغه شان لکه دی بايد خپلو همنوعانوته ځــان وښيي .
دګاندي په نظر يوازې هغوی چې عمل اونظريې ســره يوشــي وي کــولای شــي پــه رښتيانه باندې پوه اوبرلاسی شي .

ګاندي به تل له مورړ سره تلپاتې وي ، په دې چې ده دانسان لپـاره دهغـه دانسـانيت دپايښت په خاطر په خپل زمان اوخپل چاپيريال کې ژورعاطفي فکروکـړ، همـداده چې دده په اړه ويل شوي دي :

« هغه زمورړ مورالي ايديالونه اوارزښتونه له يوې خوا رانوي کړل اولـه بلـې خـوايې راتازه کړل ،ايی . ايم . فوسترپه دې باوردی اووايي چې هغه بايد زمورړ دعصر ترټولـو لوړاواوچت انسان وبولو...

همداسې جي . اچ . هولمس بيا ګاندي دهند دستروياړ بودا او دستراستازي عيسى په شان لوړبولي ...

ددغو ټولوخبرو موخه داده چې ګاندي خپل تيرمهال له خپل اوس مهال سـره پـه داسې يوه پياوړی ديالکتيک کې طرحه کړ چې دهغه بنسټ يې پر معنويت بانـدې کيښود ، هغه په معنويت باوري انسان و اوپرهغه يې دخپلې پياوړې عقيدې په توګـه په ژوند کې کلک ټينګاروکړ، ان چې معنويت يې دشخصيت اوکرکتر دپياوړتيا رمـز وباله دزغم وړتيايی پرې ورزياته کړه اودزغم درس يې ترهرڅه دمخه په خپل ځـان باندې په خپل ژوند کې عملي هم کړ .

مـا ډيرکالـه پـه هندوسـتان کـې تيرکـړل دګانـدي پـه اړه مـې وليکـل او پـه ډيروکنفرانسونوکې مې برخه واخيسته او اوس مې دادي يوځه ګډې وډې دکتاب په بڼه هم پرې وليکلې ، په ډيروعلمي ناستو کی ډيرو پوه اوشعوري هندوانو له ماځخـه داپوښتنې وکړې : نورې خبرې نه وې چې پرګاندي اودهغه په مفکوره باندې دې پـه داسې وخت کې چې نورنوډيرې هندوانو هم خپل باورپرې له لاسه ورکـړی ورمخـه کړه ؟

دهمدغې پوښتنې په تړاو غواړم خپل لوستونکي ته داخبره وکړم چې ما په رښتياهم دغې ليکنې ته په داسې ناچاره شيبه کې ورمخه کړه لکه چې ګاندي جي پـه خپـل وخت کې له ناچارۍ عدم تشدد دخپلې سـتونزې دحـل يـوازنی رمـز او راز وبالـه اوپرهغه يې ورمخه کړه . ګاندي به ويل چې انګريزان داسې څوک اوداسې ځواک نـه دی چې هغه به دتورې په زورله ملکه وباسو، دده په نظر دايو ناشونی کار و، ځکه يې په پای کې داخبره غوره وبلله چې له شعوري دښمن سره بايد په شعوري توګه مبارزه

وشي ، په دې مانا چې هرڅوک که ټوپک ته لاس کړې نوبیاهم مرګ دهغه لمنه نیسې ، دهغه ملت تباه کیږي اودښمن یې نورهم دڅان لپاره پرهیواد باندې دواکمن کیدو لاملونه موندلای او ترلاسه کولای شي . ګاندي په دې پوهیده چې انګریز مقدوني سکندر او چنګیز نه دی او نه هم داسې څواک دی چې په پښتوسترګویې پرهندوستان باندې خیټه اچولې ده. انګریز یوشعوري څواک دی ، شعوري عمل کوي څکه نو دهغه په وړاندې مبارزه هم باید شعوري وي نه جذباتي ...

زمالپاره هم دغه ټکی زموږ دعصراو زموږ دستونزې دحل په برخه کې دپاملرنې وړ شو . هغه چې باید ددغه عصر دلیونیو اویرغلګروڅواکونوپاملرنه هغه ته راواړول شي ، دوی او موږ دواړه باید څان په دې باوري کړو چې :هغه څه چې سوله کولای اورامنځ ته کولای شي هغه جګړه نه کولای شي او نه رامنځ ته کولای او هغه څه چې نه زورزیاتی یې کولای شي هغه زورزیاتی اوتشدد نه شي کولای ، عدم تشدد یوه انساني تجربه ده چې سړی پرې دزړه له کومې باورکولای شي ، څکه نو زموږ لپاره هم په دغه ترخ کې ترټولو ښه او دپاملرنه وړخبره داده چې باید پردغې کانې کرښې باندې دڅان اوخلکو باور داسې پیاوړی کړو لکه چې ګاندي اودهغه ملګرو په خپل عصرکې دانساني غمیزې دحل په خاطردغه بشپړه او رغنده تګلاره دستونزو دپای ته رسیدو په خاطر په عملي توګه رامنځ ته کړه اوعملا پرې مخ په وړاندې ولاړل .

په دغه رساله کې تاسې ګاندي پیژنۍ اودهغه تګلاره ، تاسې عدم تشدد اودهغه ښیګړې اودننۍ نړۍ په ستونزمن چا پیریال کې ددغې معنوي پدیدې اړتیا درک کوۍ ، تاسې په دې پوهیږۍ چې په دغه نړۍ کې هټلر، استالین ، چرچل ، روزولت ، موسولینې اوترهغو راوروسته تارچر، ریګن ، بوش او په سلګونو داسې نور زوریاتي چې په جسمي اوظاهري لحاظ دهرڅه خاوندان وو له یوه خوارڅواکي سابه خوړونکي هندي مشرسره په یوه وخت اویالږ وړاندې وروسته عصرکې راوپړکیدل ، خو کوم څه چې هغوی وکړل او څه چې ده ترسره کړل ، هغه ګرده په همدغه عصرکې وو ، چا نازیزم وپاله ، چا دکمونیزم په نامه او چاهم دشونیزم او راوروستو مختورو خو د دموکراسۍ په نامه هم خپل اوهم دنورو سرونه مات کړل ،خو هغوی چې له نوموړو ایدیو سره په یوه وخت کې له دوی سره ولاړ نه شول اود دوی برعکس یې خپله

سوله ییزه تګلاره رامنځ ته او پرمخ بوتله ، هغوی نن دانسانیت پرآسمان باندې دهغو ستورو ځای غوره کړ چې دځمکې دکرې پرمخ په هره خوا اوهرځای کې هرچا اوهرې خوا ته روښانه ځلیږي او دهرچا مینه پرې راځي . ګاندي اوهغه مفکوره لـه همـدغو ستوروڅخه یوداسې ستوري دي چې په خپـل عصـرکې یـې لـه خپلـو یارانوسـره دژوندسوله ییزه بیرۍ د استعمار پرظالم زړه وروخیژوله او ځان یـې ترهغـه ځایـه پورې په بري سره ورساوه ،چې هلته یې دهرچاله خولې داواوریدل چې :

هغه زړه به له توپانه په امان وي   چې کښتۍ غوندې دخلکو باربردارشي

ګاندي اودهغه شعوري تګلاره نن په ټوله نړۍ کې دهغوی لپاره چې دسړي وژونکـې اتم بم دغرور پر وزرونو نه دي ناست یوهوسا اوخوندي دمه ځای دی ، باید چې ددغه دمه ځای (ساتیاګرۍ) تر چترلاندې دآزادۍ او تلپاتې هوسایۍ په لور دهغـوی پـه وړاندې چې په جګړه نازیږي ،انسان وژني ، دنورو پرهیوادو وربلوسي ،تمدن له منځه وړي اوانساني شتمۍ لوټي له ګاندي اودهغه له نومیالي دوست پاچاخان سره یوځای یوځل بیا دآزادۍ پرکاروان پسې روان شو. ځکه چې دا دبشریت او بیا زمـوږ لپـاره داوسني امریکایي یرغل چې لمنه یې نوره هم دختیز پرلور راخوریدونکې ده دنجات اوژغورنې یوازنۍ لاره . او ګاندي دغه هدف ته درسیدو په خاطر موږ ته په (ځوان هند - ۱۹۲۹ کال دجنوري ۵) کې مشوره راکوي چې :

« موږ باید دغلطیو ، درغلیو او نورو نیمګړتیاوو پرمخ یوازې دخوړو (خیتې) له امله پرده وانه چوو ، په دې هم باید پوه وو چې که زموږ ورور هم زموږ معنویت اودهغه ودې ته په زیان رسولو باندې لاس پورې کوي باید چې ځان پرې ناګار او ناخبره ونه نیسو»

پای

یو وروور باید په قصدي توګه دبل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلي ...

«بودا»

لومړی څپرکی

ګاندي: ژوند او مبارزه

مهنداس کرم چند ګاندهې دهنداوختیز دشلمې پیړۍ له نومیالیو لاربښوونکو ، آزادی غوښتونکواوسمونوالوڅخه و ، دده په اړه نن سبا دنړۍ په هره برخه کې لیکنې کیږي ، درناوی یی کیږي اوله افکارویی ځانونه خبروي ، ځکه نو زه دلته دده دانــدو ژوند په بیلابیلو برخوباندې تته رڼا اچوم داسې چې دهغې په ترڅ کې به دده د ژوند

جزيات په وار وار سره ځان ګرانو لوستونکو ته ددغه اثر دبيلابيلو څپرکو په ترځ کې دده له نړۍ ليد او فلسفې سره يوځای راځرګند کړي .

ګاندي جي ته يې ټولنې دپلار په سترګه وکتل اود(بپو)په نامه يې يادکړ ،داځکه چې ده په خپل وخت کې دشلمې پيړۍ دنړيوال زورورځواک په وړاندې دمبارزې يوه ځانګړې لاره چې هغه دنه زور زياتي ياعدم تشدد لاره وه غوره کړه اودايې دخپل قوم اوخلکو داوړدومبارزو ترټولو غوره ، بريمنه اوژغورندويه پايله اومبارزه وبلله ، دی که په خپل هيواد کې و اوکه په جنوبې افريقاکې ، په دواړو هيوادو کې يې دتيري اوتجاوز په وړاندې خپلو هلوځلو ته کله بشپړ او کله هم نيمګړی دوام ورکړ،همداوه چې نړۍ ډيرزر دده دمبارزې په حقانيت باوراوايمان پيداکړ اوملت يې دی دانګريزې ښکيلاک په وړاندې ديوه سرسپارلي او پياوړي لارښود په توګه دآزادۍ په خاطر په خورا ايمانداري اورښتيايني سره بدرګه کړ.

ده دنه زورزياتې مبارزه دانګريزي ښکيلاک په وړاندې پيل اوپرمخ بوتله ، اوخپله دغه تلپاتې تګلاره يې ددغه ښکيلاک په وړاندې په خپله ګجراتي ژبه د (ستياګرۍ) په نامه ياده کړه ،ګاندي دغه ويی له خپلې مورنۍ ژبې ګجراتي ژبې څخه راغوره کړ چې (سات) يې د(رښتيا اومينې) او(اګره) يې د(صبر، زغم ، نرمښت، هوډ) په ماناده . ساتياګره په عمومي لحاظ هغه غورځنګ شو چې په هغه کې دګاندي تګلاره هغه چې په رښتيايينه ، نه زورزياتي ، نه جنګيدوباندې ولاړه وه اودهرډول توپير(مذهبي ، ژبنۍ ، ملي ، رنګ اونورو) ضد د انساني حقونوترلاسه کولو لپاره په ګوته شوې وه راپيل شوه ، ياپه بله وينا دغه تګلاره دخپل ماهيت له مخې هغه تګلاره هم ده چې دګاندي فلسفه ورته ويلای شو،په دې چې ګاندي خپله ددغې تګلارې په اړه داخبره کوي چې ده داشان مبارزه په جنوبې افريقې کې پر هغه مهال چې هلته داپارتايد واکمني وه دهنديانود حقوقو ترلاسه کولو په خاطرپه عملي توګه راپيل کړه . دده په اند دايوازنۍ لاره وه چې دهغې په مرسته ګاندي او نورو هنديانو کولای شول دمقاومت فلسفه دزورزياتې په وړاندې له يوې خوا راوهڅوي او له بلې خوايې پياوړې کړې .

په ساتیاګره کې ولسې سرغړونه اودولسونو پوره یوالی اودزورزیاتې په وړاندې مقاومت ددغې تګلارې زړی جوړوي. ددغې فلسفې یواصل داهم دی چې که ټول ولس په آرامه توګه دخپلو حقوقو لپاره لاس یوکړي اوسره یوموټی شي ، په دې کې شک نشته چې زورزیاتی څواک به ددغه یوالې اوپیوستون په ترخ کې دې ته غاړه ږدي چې ددوی خبره اوددوی حق به مني اوله ناچارۍ به هغه لړی پای ته رسوي هغه چې په تشددسره ددوی اونوروانساني حقوق پایمالوي او ښکیلاکي زورزیاتی زیږوي.
سره له دې چې په هند اونړۍ کې یومهال یوزیات شمیر نظروالو(په تیره مارکسستانو او انقلابی هندیانو) دغه تګلاره ډیره زیاته ګټوره اوبریالۍ ونه شمیرله ، خو زمانې زموږ ترعصره داد ه راورسوله اوداېې راوښوده چې دغه تګلاره دداسې یوه ملت لپاره چې تش لاس و ، او په سووکلونه انګریزانو په مادي اومعنوي لحاظ ځپلی و ، دمبارزې ترټولو غوره او بریمنه تګلاره شوه . ددغې تګلارې کره کوونکو به په دغه اړه داخبره کوله او ویل به یې چې که ملت سره یوموټی شي ،کولای شي دخپل برخلیک ټاکلو لپاره تورې ته هم لاس واچوي . لکه چې اوس په خپله په هند کې هم یوشمیرټولنې په همدغه نظردي .

خوګاندې بیا په دې باوري نه و، هغه به ویل چې ساتیاګره یوه داسې تګلاره ده چې هغه پوره قربانۍ ته اړتیا لري، ساتیاګره له زغم اوتحمل سره ملګرې مبارزه ده اوترټولو لویه ځانګړتیایې داهم ده چې په دغه سوله ییزه مبارزه کې له وینو توییدوڅخه ډډه کیږي ، اومخه یې په شعوري توګه ددغې تګلارې داصولو له مخې نیول کیږي .

ګاندي جي په دې باور وچې په زورزیاتې سره رامنځ ته شوې خوښې او هوسایی دڅوورڅوخوشالي اوهوسایي وي ، خوکه نه زورزیاتې له ژوند سره پتلیزپه پام کې ونیول شي اوپه دغه ترخ کې پرمخ بوتلل شي ،زغم یې زیات دی ، سره له دې چې خواری اوزیارته اړتیالري خو میوه اوپایله یې خوږه اوتلپاتې ده.

دګاندي دغه میراث په نړیواله کچه دنه زور زیاتي دپلویانو له خوا منل شوی او ستایل شوې دی ځکه چې دهمدغې تګلارې اوفلسفې برکت و چې دی دهغـې پـه مرسـته دخپلې ټولنی دپلارګلوی پړاوته راپورته شو اوپه خپل همدغه نـه زورزیـاتي دریـځ سره دهرچا له خوا په ټوله نړی کي ومنل شو، ځکه دامریکاخارجـه سـکرتر سـي . مارشال (۱۹۴۸) ګاندي په خپل دغه سترانسـانې ویـاړ بانـدې **دانسـانې ټـولنې اوتفکرلوی اوبریالی ویاند وباله .**

******

پیژندنه:

مهنداس کرم چند ګاندي د ۱۸۶۹ کال داکتوبر په (۲) دپور بندر پــه ښــارګوټي کــې وزیږید، پوربندر دلویدیز هند دګجرات ایالت اړوند ښاردی چې عربي سمندرګي تــه ورڅیرمه پروت دی ، دپلار نوم یي کرم چند اودمورنوم یې پوتلوبــایي (دکــرم چنــد څلورمه میرمن ، چې نورې یې مړې شوې وې، هندومذهب کله هم له یوې میرمنــې دزیاتو سپارښتنه نه کوي.) مهنداس یا موهن دخپل پلار پــه ماشــومانوکې ترټولــو کوچنی و، په ۱۸۷۶ کال کې یې پلار چې دولتي مامورو له پوربندره راجکوټ ته بدل شو، مهنداس (موهن) هم له ده سره همدغه ښار ته ولاړ، په عمومی لحاظ پــر هغــه مهال دغه سیمه داسې وه چې دلته دانګریزانو برلاسی لکه دنــورو ســیمو پــه شــان ډیرخرګند اودپاملرنې وړ نه و.

انګریزي ښکیلاک پرهمدغه مهال دخپل ماهیــت لــه مخــې یــوازې یــوه اوســاده ښکیلاکي بڼه نه درلوده ، د دوی ترسیورې لاندې عیسوي مبلغینو هم خپل بازار ښه

تود کړی و، په هره توګه چې کیدوني وه ، دوی په هنـــدې ټولنــه کـــې دخپــل ديــن دخورولو کارپه خورا پیاوړتیااوزړورتیا سره ترســره کــاوه. پــه زیــاتو برخــوکې یـــې دمذهب، اوژبې لپاره له خپلو ټولو مادي شونتیاوواوامکاناتو څخه په سخاوت سره کار اخیست ، هندي ټولنه چې پر دغه مهال یوه وروسته پــاتې ټولنــه وه ، زیــاتو خلکــو اوزیاتو قشرونویې هڅه کوله چې له یوې لارې نه یوې لارې باید له دغه نوې برلاســې اوښکیلاکې نظام او کلتور سره له یوې خوا ځان وتړي اوله بلې خوا دهغــه مــنځ تــه ځان ورننباسې ، دګاندي پلار هم چې په راجکوټ کې خورا نــامتو اودلــویې څــوکې خاوند و داهیله درلوده چې زامن یې باید خپل ژوند په انګریزي سبک او ستایل سره جوړکړي ، انګریزي ښوونه او روزنه باید ولري او انګریزي ژبه یې باید دخپلې روښانه راتلونکې په خاطر زده وي .

دهندوستان ټولنه له پاټکو اوطبقوڅخه جوړه ټولنه ده ، هره طبقه آن تراوسه پــورې په دغه هیواد کــې خپــل ځــای اوورتیــالري ، بــرهمن پــه ســرکې دي ، کشــتریه اوسوداګرورپسې دي اووروستۍ پاټکې بې دټولنې وروســتۍ دلــه شــودر دي چــې دهرڅه بوج ددوی په غاړه دی ، دګاندي کورنۍ په لوړه طبقه کې راتله، چې د (وایسیا) په نامه یادیږي. دوی زیاتره ددولتې کارونو اوسوداګري کړووړ مسوول وو.

مهنداس په خپل کورني چاپیریال کې دپلار په اندول دخپلــې مــور تراغیــز لانــدې رالوی شو،هغه خورا مذهبي میرمن وه ، همداوه چې موهن هم پــه دغــه برخــه کــې دموردتینګار له مخې له خپل هندو مذهب اومعنویت سره له ځانګري احتیاط څخــه کاراخیست یاپه بله مانا دهغې دارادت له مخې یې له خپلې عقیدې سره مینه درلوده اوپه سمه توګه یې په دغه ډګرکې دخپلې مور په پله اومرسته ګام ایښوداڅکه چې دهغې په باره کې داخبره شوې وه چې :

(دا به ترخپل عبادت مخکې دخپلې ډوډوی په فکرکې هم نه وه .)

ګاندې په خپلو یادښتونو کې هم دخپلې مور دغه دریغ خورا زیات یادکړی ، پــه دې چې هغه په خپله عقیده باندې خورا کلکه وه، دده په وینا دده مور بــه د (چتومــاس) اوږده روژه چې څلورمیاشتې وه نیوله . همداځانګړتیاوه چې دده زیــات تمایــل هــم

ترخپل پلار دخپلي مورپر خوا شوی و.اوموريې (پوتلوبايې) دده لپاره پرمعنويت باندې د باور يوه په زړه پورې اومنلې بيلګه شوې وه.
په هرډول ،ګاندي چې په کوم ښوونځي کې زده کړه کوله، هغه په انګريزي سستم جوړشوی ښوونځی و، ترکومه ځايه چې اسناد ښي اويادی په خپله په خپلوآثاروکې اشاره ورته کوې ،ګاندې خورا چوپه خوله زده کوونکی و، ده په خپلو يادښتونو کې دغه ټکی بيان کړې چې ګواکی دومره غلی زده کوونکی وچې له خپلو همزولو اوهم ټولګيوالو سره يې هم خبرې نه کولې ، کله به چې له درسه خلاص شو ، نوبيا به يوازې خپل کورته راروان و، دی يوځای ليکی چې کله به يې ښوونځی رخصت شو، له خپلوکتابوسره به اخته و اوله هغو به يې سرنه پورته کيده اوتل به دهغو په لوستلو بوخت و، په دوولس کلنی يې لومړنی دوره زده کړې پای ته ورسولې اومنځنی دوره يې په راجکوټ کې پيل کړه، همداسې يې خپلې زده کړې په الفريد ښوونځی کې وکړی ، د منځنيوزده کړو پرمهال پر دې وتوانيده چې لږ بايدله شرمناکی څخه راووزې اوله نوروهمزولو سره بايد ناسته پاسته پيداکړې. شيخ مهتاب دده دماشومتوب له خوږو ملګرو څخه و، چې له هغه سره بې خورا زياته ناسته پاسته درلوده، همده ورته ويلې وو ، چې دمسلمانو اوانګريزانو پياوړتيا په دې کې ده چې دوی غوښې خوړونکي دي ، اوهندوان چې دومره کمزوري دي ، دهغو لامل همدغه سابه ساک خوړل دي. داخبره پر ده باندې تريوه حده منطقي لګيدلې وه، ځکه به يې کله کله په زړه کې ورتيريده چې دی هم بايدپه دغه کار باندې لاس پورې کړې ، خودموراوپلار ويره يې ددې لامل شوې وه چې بايد له دغه کاره لاس په سر پاتې شي . مانا داچې ده کله هم ځان ته په غوښو خوړلوسره پياوړتيا ورنه کړه .
په ۱۸۸۳ کال کې يې په خاصوهندې مراسمو له کستوربانومې ښايسته نجلی سره چې دواړه ديارلس کلن وو واده وکړ. وايې چې دواده تر وخته هم له کستوربا سره

دواده کولوپه خبره نه پوهیده ،خوکله یې چې کورته درزي ورغی اودواده لپـاره یـې ددوی کچه اخیسته پوه شو چې ګواکې رښتیاهم دده واده دی او اوس به ضـرور څـه چل کیږي .

ددوی واده وشو، لکه چې دختیزو اوهندي ټولنو دود دی ،د دوی ژوندلکـه دښـارې اولویدیزو هیوادو دکورنیواوځوانانو په شان نه و، چې له واده وروسته دې زیاتو خرڅو اوپیسوته اړتیا ولري ، په دې چې دوی له واده وروسته له خپـل پلاراوکـورنۍ سـره یوځای اوسیدل اوهرڅه یې دهغوې پر غاړه وو. ده خپلـه میـرمن (بیـه) بللـه چـې وروسته یې په خپلو لیکنوکې هم په همدغه نامه سره یاده کړې اولیکلې ده. ان داچې په خپلو یادښتوکې داخبره هم ددې په باره کې ولیکله :

(ده دنه همکارئ دمقاومت دنظریې اساســات لــه دې څخــه زده کــړل) . کســتوربا دګاندي په ژوند باندې نیغه اغیزه درلوده اوله ده سره یې یوځای دګډ ژونددرندوپېټو ته اوږه ورکړه ، ګاندي دهغې په اړه داهم وویل : (چې دازمانمایې برخه ده) .
په ۱۹۸۵ کال کې دګاندي پلار مړشو، له دې پیښې ســره ســم پرهمدغــه مهــال د کستوربا زوی پیداشو، چې لنډه موده ژوندی و.

ګاندي چې کله ښوونځی پای ته ورساوه، یوشمیرملګرو اودوستانو مشوره ورکړه چې باید دلوړوزده کړو په تیره دحقوقو د زده کړې لپاره لندن ته ولاړشي ،دوی فکرکــاوه چې داکار به ددې سبب شي څوموهن دخپل پلار په قدموبانــدې ګــام کیــږدي. دده

لپاره پر دغه مهال داچانس و چې بايد انګلستان ته ولاړ شي اوهلته خپلې زده کړې و کړي ، ځکه يې دغه کار ته ملا وتړله که څه هم مور يې له دغه هوډ سره رضـايت نـه درلود، ځکه هغې داخبره ورته کوله چې : ((چې انګلستان ته مه ځه ،هغه له فساده ډک هيواد دی ، چيرې چې خلکوهلته ايمان اواخلاق له لاسه ورکړی دي)).
دې داهم ورته ويلي وو چې ګاندي بايد هلته ځان لـه غوښــې خوړلواوشرابوڅښـلو وساتي. هو، موريې داخبره ورته کړې وه ،هغې داهم اوريدلي يې وو چې ځوک هلتـه ولاړ شي داډيره نادره ده چې دهغوی په خوی دې نه شي ، ځکه يې دده له تګ سـره خپل رضايت نه و ښودلی .
مهنداس ګاندي په ۱۸۸۸ کال له هنده دانګلستان په لور په داسې حال کې چې خپل دويم بچې (چې په همدغه کال زيږدلي و اوهرې لال نوميده) اوکستوربايې پـه هنـد کې پريښودل روان شو، له دې امله چې ميرمن اوزوی يــې تــرې پــاتې شــول خــورا خواشينی و.
انګلستان ته لاړ، اوهلته يې په زده کړو پيل وکړ، سره لــه دې چــې ده پــه هنــدکې انګريزي ژبه لوستې وه ،خو په پيل کې له سختو ستونزو سره مخامخ شواوهلته يــې زيــاتې ســـتونزې درلــودې ، همـــداوه چـــې ددرســـونو پـــه څنـــګ کـــې يـــې ديوشميرنامتوورځپاڼو لکه ډيلې تلګراف اوپال مال ګزيت اونور و په لوستلو باندې هم لاس پورې کړ.
دانګلستان چاپيريال دده لپاره په هراړخيزه توګه نوی اوله ستونزو ډک چاپيريـال و، دده خپله يادونه ده چې کله هلته ورسيد،په خپله ډوډوۍ خوراک حيـران و شـويې چې يوداسې هوټل وموند چې هلته له سبوپر ته دغوښوپته نه وه ، وربلد شو، اوخپلـه مړۍ به يې هلته خوړه . ورو ورو يې خپله هنديوالـه بيرتـه لــه سـره راونيـوه اولـه يوشميرهندوانواودلندن دسبوخوړونکو له ټولنې سره يې ناســته پاســته پيداشــوه.
ګاندي له دغو ستونزو سره سره خپلوزده کړو ته ملاوتړلـه اوپـه پرلـه پسـې توګـه ديوشميرنامتوليکوالو لکه انګريزې شاعر (پرسي بايسشي شيلي) امريکـايې شـاعر (هنري ديويد توريو اوروسي ليکوال تولستوی له آثارو اودهغو له اغيزوسره مخـامخ شو. دغو ليکوالو پر ګاندي باندې زياته اغيزه وکړه او ان چې دې يې دې تـه وهڅـاوه

چې دمعنویت اومذهب په لور ورمخه کړي اوپه دغه ترځ کې دې نوي ګامونـه اوچــت کړي ، جالبه خو داوه چې کله دی لندن ته ورسید ، هلته دی له داسې خلکو اوکسانو سره مخامخ شو، چې هغو دهنــدي مــذهبې لاربنــونو اوآثــارو پــه اړه ژورمعلومــات اوځیړنې درلودې ،داسې او دومره چې دده لپاره دحیرانۍ وړوې ، په کومو مسایلو بــه چې هغوی دهندي مذهب په باره کې خبرې اوځیړنې کولې په هغو باندې ګانــدي نــه پوهیده ،لکه چې خپله هم وايي چې خپل مذهبې کتا ب بهګوت ګیتــا یــې تردغــه مهاله نه ولوستی ، ده دلومړی ځل لپاره دخپل مذهب دغه کتا ب ولوست ، دلومړي ځل و چې په یوشمیر مذهبي اساطیرو،ځیرو اوخدایانو لکه وشــنو، کرشــنا، ارجــن اوهمداسې د کایناتو اوجهان په باب دخپلو آثارو اوکتابوپه اهمیت باندې پوه شو. کله یې چې هندې سپیڅلې کتابونه ولوستل ، له مذهبې مسایلو سره یې نوره هــم مینــه پیداشوه ، اودخپلو دغو معنوي ارزښتونو په اهمیت لکه دنــورو ختیزوالــو پــه شــان پرهمدغه مهال اودغه لویدیز هیواد کې پوه شو او له لویدیزوالوېې دهغو اهمیــت او اغیز په پاملرنې اوغور سره واورید. ګاندې هلته پوه شو چې دی څوک دی ، اودکــوم معنوي ،کلتوري اوفرهنګې چاپیریال او ارزښتونو لرونکی دی. ، دی په همدغه مهال په شعوري توګه دبهګوت ګیتا زړه ته ورننوت اوپه هغه کې یــې دیــوه او واحــد ذات ننداره وکړه اوددغه تلپاتی کتاب په پاڼوکې یې باور پرې وشو.

ګاندي په ۱۸۹۱ کال خپلې ازموینې ترسره کړې ، ددغو دریو کالو په ترځ کې یې زیات شیان زده کړل ، دده لپاره په دغه موده کې یوشمیرځیزونه اوټکې ددې وړوو چې ده ته دنوي درسونه ورکړي اودده په نویو بریاوو باندې د اغیزوښندي. ، دی په دې پــوه شو، چې دڅه شان کلتور ،معنویت اومیراث خاوند دی ، په دې پوه شو، چــې ځنګــه کولای شې آزاد واوسي ، اوداپته هم ورته ولګیده چې په څه شان له څه ډول خلکــو په تیره بیا له انګریزانو سره ځنګه چال چلند وکړي. .

دابايد ووايوچې کله ده ځان اوښکیلاک دواړه وپیژندل ، بیا په دغه اړه لــه ټولــو زده کړیو تجربو اوبریاوو سره دخپل هیواد په لور راستون شو.

ګاندي هند ته راغی خوله بدمرغه چې موريې له نړۍ سترګې پټې کړې وې ، هغې چې ټول عمر يې دده په باره کې فکرکاوه اوويل به یې چې باید لندن ته ولاړ نه شې ځکــه

چې هلته خلکو خپل ایمان اواخلا ق له لاسه ورکړي دي، خو ګاندې برعکس له هغـه ځایه له ډیروښو اووړتجربو او پوره ایمانداری سره یوځای را ستون شو، اوهغـه څـه چې بې مور دده په باره کې فکرکاوه پرهغه لاره یې ګام کینښود ، پرګانـدې بانـدې دموردمړینې خبرخورا سخت تمام شو، داسې چې هغه یې دځان لپاره (یـودردونکی شوک) وباله .

ګاندي له دې ټولو بریواوماتو سره سره بیرته راجکوټ ته راورسید ، ډیره موده لانه وه تیره شوې چې په راجکوټ کې یې هم ټیکه ونه شوه ،هغه ښاریې دیوې بلـې دورې زده کړې په موخه پریښود او د بمبې دښار په لور دهنددحقوقې ستم دزده کړې پـه مقصد وخوځید، په دغه ښار کې یې په پرله پســې توګـه خپلوکتنواوڅیړنوتـه دوام ورکړ، دلته یې هم زیات شمیر تجربې ترلاسه کړي ، اوپرهغه څـه چـې تراوسـه نـه پوهیده پر هغو یې هم ځان دچا خبره ملاکړ، داســې چـې پـه همدغـه وخـت کـې دیوشمیرجالبوکړنواو فعالیتوله مخې دیوشمیرکسانو دپاملرنې وړ هم شـو. ګانـدې دخپلو لیکنو له مخې هوډکړی و چې له دې وروسته به له خپلې میرمنې سـره خپـل ژوند اودندې ته دوام ورکوي ، ده غوښتل چې په دغه موده کې دده میرمن هم بایـد یوڅه زده کړي اوپه دغه برخه کې دی باید مرسته ورسره وکړي.دادده وروستی ژمنه اوپریکړه وه. خوداچې تقدیر دانه وه ورته ټاکلې ، په خپل دغه مقصد باندې بریالې نه شو،

یوشمیرهندي مسلمانو سوداګرو ، چې دجنوبې افریقې په (ناتل) کې چې انګریـزې مستعمره وه اوسیدل ده ته بلنه ورکړه چې له دوې سره هلته دنده ترسره کړي ، لـه هغو ی سره یې ومنله اوخپله مخه یې پر هغه خواکړه. په پیل کې یې کورنی اومیرمن یوځل بیا لکه دلندن دتګ پرمهال دلته یوازې پاتې شـول اوپـه خپلـه د۱۸۹۱ کـال داپریل په میاشت کي جنوبې افریقې ته روان شوچې دمی په میاشت کې دهغه هیواد ددارېن ښارته ورسید.

په جنوبي افریقې کې پر دغه مهال یوزیات شمیر هندوستانیان اوسـیدل ، پـه دوی کي یوشمیر داسې کسان هم ول چې هغوي په دغه هیوادکې خپله سوداګري اوخپل کاروبارو اوتجارت درلود، ګاندې پر دغه مهال په خپله وړتیا سره دا وپتیله چې ددوی له ګټواوحقوقو څخه ننګه اوساتنه وکړي اوځان باید ددوی دمرستې کارته وګمـاري ، په جنوبي افریقا کې هندي میشتو خلکو له ښکیلاکي رژیم سره په بیلابیلو برخوکې زیاتې ستونزې درلودې ، په یوشمیر ښارو کې دوی ان دشپې ګرزیدو حق نه درلـود، په زیاترو ځایونو کې لکه دمریانو په شان چال چلنـد ورسـره کیـده ، ان چـې پـه

اورګاډي کې به ترخوسپینو ته خوندي اوددوی په زړه ځای نه و، ترهغـو دوی هلتـه دکیناستو اوسپریدو حق نه درلود، هغوی چې په سوداګرئ اونور کسبونو باندې اخته وو او شتمن هم وو له هغوی څخه درنه مالیه اخستل کیده، داشان نورې ستونزې هم وې چې ګاندي هلته دښکیلاکي قانون په وړاندې ددغو خلکو په ملاتړملا وتړله اولـه دوی سره یې ددوی دحقونو اوحیثیت داعادې په لټه کې خان له دوی سره یوکړ، اوله هغه څرګند توپیرسره چې ده له ښکیلاک سره درلود دکلکې مبارزې اومجادلې لپاره خپله پوهه او مهارت وکارول . دده هڅې دنژدې یوه کال په تـرخ کـې تـردې حـده ورسیدې چې هندیانو داحق ترلاسه کړ چې په اورګاډي کې دې پـه لـومړۍ درجـه برخه کې دسفرکولوحق ولري .

ګاندي په ډیره لنډه موده کې په جنوبي افریقې کې دیوه ښه وکیل ، یوه ښه منځګړې او یوه پوه مشر په توګه ځان راوځلاوه اودیوه ښه استازي او لاربښـود پـه ځـانګړنو باندې نامتو اووپیژندل شو.

په ۱۸۹۴ کال کې د ناتال یوشمیرمشرانو له ده څخه هیله وکړه چې دوی ته په دغـه سیمه کې درایو ورکولو حق هم ترلاسه اوپه دغه لاره کې له دوی سره مرسته وکړي. ګاندې ددوی داخبره ومنله اوزرېې یوجریان چې د ناتال دهندیانودکانګرس په نامـه یادشو راوباله. ددغه غورځنګ یوشمیرهندو شتمنوګډون والو هڅه وکړه چـې دغـه جریان یوازې ددوی پر ګټو را وڅرخیږي ، خو ګاندې له دوی سره ددوی داطرحه ونه منله اودایې ورته په ګوته کړه چې په دغه جریان کې بایـد ټـول هنـدیان ، شـتمن اوغریب ، هندو، مسلمان او عسیویان برخه واخلي . داکار سره له دې چې دیوشـمیر شتمنوپه خوښه نه ودګاندي په غوښتنه او پخـه لاربښـونه ترسـره شـو، کـانګریس جوړشو ، اوکانګرس ګاندي دخپل سکرتر په توګه وټاکه. پردغه مهال هم ګانـدې پـه خورا مهارت سـره خپلـو هڅـو تـه دوام ورکـړ اوددغـه غورځنـګ لـه اهـدافو او غوښتنوڅخه یې په خورا هوښیارۍ سره ننګـه کولـه ، ان تـردې چـې اپارتایـدې حکومت ته یې هم داخبره وکړه چې ددوی کانګرس په خپله دهنـدیانو اوارو پایـانو ترمنځ دهم غاړئ اوتفاهم په ترخ کې ګامونه پورته کوي.

ګاندي دخپلې دغې دندې په ترڅ کې پرهندیانو باندې داغږ هم وکړ چې دوی باید دخپل کلتور اوخپل زاړه فرهنګ سره په بې پروایې چال چلند ونه کړي ، دوی باید له هغه څخه بې برخې پاتې
نه شي اونه هم نوروته داوښیي چې ګواکي دوی له خپل فرهنګه پرته د نورو دکړو او دودونو زغمونکي نه دي . ګاندي په دغه ترڅ کې دمنځګړې لارې پلوې و. ده دامنله چې هم باید له نورو زده کړې اوهم باید خپل ارزښتونه هیرنه کړي. ان پرهغه مهال چې ګاندي له هندوستانه دباندې و، ده دغه ستونزه په لویدیزکې لیده، دغه چې ان اوس هم په ټوله لویدیزه نړۍ کې دختیزو اوسیدونکو لپاره په یوې خواشینونکې ستونزې باندې اوښتې ده ، اوس په امریکا ، کاناډا اواروپایی هیوادو کې افریقایی او آسیایی اوسیدونکي په خواشینونکې توګه له خپلې ژبې او خپلوکلتورونو څخه پردې کیږي ،داسې چې په دغو متمدنو اوپرمختللو ټولنو کې له دوی سره هیڅ ډول خواخوږي ددوی دفرهنګونواوهویتونو دساتلو په برخه کې نه شته او نه ښودل کیږي .
ګاندي جي ان یوه پیړۍ دمخه دهندیانو اونوروولسونو دغې ستونزې ته ځیرو ځکه یې پرخپلوهندوستانیانو باندې غږوکړ چې دخپل تاریخ او خپلومعنوي ارزښتونو دغه مهم اهمیت ته ددغومتمدنو او پرمختللو ټولنو په زړه کې ځیروي اوهغه باید له یاده ونه باسي ..
ګاندې په جنوبي افریقا کې دهندیانو له حقو اوګټوڅخه په خورا زړه ورتیاسره ننګه وکړه ، ان تردې چې دخپل مسلک له مخې یې پرسپینوباندې داسې قضې هم راوستې چې دهغوله مخې یې دوی قانون ته وسپارل اودخپلوبې عدالتیوله مخې یې ترزندانه پورې ورسول، دغه کار اودغه مسلکي مهارت دګاندې په لاپیژندنه اووړتیا باندې مثبته اغیزه وکړه اوپه ټوله جنوبې افریقاکې یې دی دیوه رښتني اتل په بڼه را څرګندکړ. په دغه اړه ښوخبرې دیادونې وړدي ، لومړې داچې ګاندي په جنوبې افریقې کې دهندیانو له څرګند ملاتړ څخه برخمن و، دویم دا چې ګاندي پر دغه مهال په دغه هیواد کې چې د بیلابیلو اروپایې توکمو ټاټوبې و اواوس دلته په یوه سیالۍ کي سره اوسیدل په موخو، توپیرونو اونیتونو باندې دزړه له کومې پوهیده ،

اوپه دې باوري و چې که دوې له يوه اوبل سره نښلي بايد په دغه نښته کې داسې نــه شي چې هنديان په پتپوسترګو برخه واخلي اوپه راتلونکي کې دغه هيواد ورته ســور تنور شي . کله چې وايو ګاندي ښه لارښود و، ددغه ټکي مانا دانه ده چې ګواکي دی ښه توريالی و، نه ، دده لويي په دې کې وه چې له پوهې او تــدبيره يــې دژونــد پــه حساسو شيبوکې کار اخيست . په جنوبي افريقا کې هم دده طرح ســمه وختــه. پــر ۱۸۹۸ کال په دغه هيواد کې دجرمن آرو استوګنو او انګريزانو ترمنځ ددغــه هيــواد دنيولو اوپر دغه هيواد باندې دپوره برلاسي په خاطر جګړه ونښته،دغه جګــړه چــې ددغه هيواد په تاريخ کې د (بوير وار) په نامه يادېږي . جرمن آرو اوســيدونکوچې دلته ترانګريزانو دمخه ميشته شوي وو نه غوښتل چې انګريزان په دغه هيواد باندې برلاسي شې ، همدغه سيالي وه چې پرله پسې جګړه پــه خپلــه د اروپــايي ســپينو ترمنځ ونښته، په دغه جګړه کې ددغه هيواد د اســتوګنو قومونــو دريځونــه پــه دوو خواوو وو ، په دې مانا چې يوشمير له انګريزانو اويوشمير نور دهغو له مخــالفو ســره ودريدل ، ګاندې پر دغه مهال دادرک کړه چې انګريزان په دغه جګړه کې وړونکــې دي ، اوپه راتلونکې کې دوی پردغه سيمه باندې برلاسي کيږي، ده خپل دريځ پر دغه مهال دانګريزانو په ګټه غوره کړ اوله دوې ســره يــې دهنــدي توکمــو پيوســتون او خواخوږي په ډاګه کړه ، جګړې نژدې درې کاله دوام وکړ ، په پای کې پــه رښــتياهم انګريزان بريالي شول اوخپل جرمن سيالان يې ددري کلنې جګړې په پای کــې لــه ماتې سره مخامخ کړل. ما نا داچې له انګريزانو سره دهنديانو ملاتــړ پــه خپلــه ددې سبب شو، چې کله په پوره توګه برلاسي شول ، نو بيايې هنديانو ته پاملرنه له يــاده ونه وته ،هماغه وه چې دګاندي يې هم دده د پوره پيوستون له املــه ســتاينه وکــړه اوددغې جګړې په مهمو مدالواوبهادريو يې سرلوړی کړ.له دغې بري وروسته هنديان په ګرد هيواد کې ددې جوګه شول، چې په ټولو برخــوکې دې د خپلــو حقونــو پــوره خاوندان وي. ددغه لوی بري په پايله کې ګاندې داپريکړه وکړه چې نور نو دغه هيواد بايد پريږدي اودهند په لور دمخه کړي .

وکیل ګاندي هند ته راګرزي:

وکیل ګاندي د ۱۹۰۱ کال په اکتوبرکې دهند په لور راوخوځید . یوه خبره چې باید لـه پامه ونه غورځوو هغه دا چې ګاندي ته پر همدغه مهال له هند څخه دملي کـانګرس دګوند دمشرانو بلنه هم ور رسیدلې وه ، هغوی ترې غوښـتي وو چـې دی بایـد نـور هیواد ته راستون شي ، مانا داچې پر دغه مهال دګاندي هغه مهم رسالت چې دخپلو خلکو لپاره یې په افریقا کې درلود، هغه ترسره شو ی و اوپه دې هیله و چې نور بایـد په هیواد کې دننه دخپلو خلکو په تیره دمحروموپـاټکودحقونواودهیواد دآزادۍ غـم هم وخوري.

ګاندي چې پر کوم مهال هندته راورسید په دغه وخت کې دهند کانګرس ګونـد پـه یوه پوره انګریزي ضد مخالف غورځنګ باندې اوښتی و ، هغه ددغه جریان کار اوکړه له نژدې ولیدل اوپه دې فکرکې شو چې ددغه جریان په سمه رغونه باندې بایـد پـه فکري اوعملي توګه لاس په کارشي . په دې مانا چې له دغه جریانه باید هغه توکونه چې نه شې کولای ددغې ټولنې انسانې وړتیاوې په پوره توګه تمثیل اوځواب کړي له منځه یوسې ، ګاندي په دې پوهیده چې په دغه جریان کې بیلابیل افکار اوتمـایلات روان دي، هغه نه غوښتل چې دغه تمایلات باید تردې وروسته په دغه غورځنګ کې وده وکړي، په دغو تمایلاتوکې داسې څه هم وو ، چې هغو دهندې ټولنې له دودیز او تاریخې شته والي او ارزښتونو سره مخالفت درلود، هندیواله اومسلمانواله اوهمداشان انګریز واله داګرد توکونه وو چې باید هره یوه ته ځواب ورکړ شوی و ، ګاندې همدغـه حالت وځوراوه ، ځکه یې وغوښتل هماغه تګلاره اوهماغه پالسي چې پـه افریقـایې کانګرس کې یې ځارله دلته هم پلې کړي ،ده غوښتل چې کانګرسیان بایـد پـه دې باورمن کړي چې هند وستان دبیلابیلو خلکو، مذهبو ، ژبو، تاریخې اومـذهبې ویـاړو هیواد دې چې ددغه هیواد په بیلابیلو قومونو اومذهبو پورې اړه لري . ګاندي کـه پـه زړه کې هرډول و، دده له ښواولویوځانګړنو څخه یوه داوه چې ده لکه دیوشمیر مذهب پالو هندوانو غوندې چال چلند دنورو مذهبود پلویانو په تیره بیا دمسلمانو په وړاندې نه شو زغملای اونه یې ترسره کاوه ، په دې چې دی په دې پوهیده چې مسـلمان پـه

هرډول دهند په ټولنه ، سیاست اوتاریخ کې داسې ځای لري چې له هغو څخه دیــوه عینې ، تاریخي اوربښتیني واقعیت په توګه سترګې نه شې پټیدای .
همداده چې سړی دده په اړه ویلای شې چې ګاندې بی شکه چې یوسیاسي ســړی و، خوله دې سره سره دده دایوه ښه ځانګړنــه چــې دهــرې عقیــدې پلــوی یــې دده دشخصیت په اړه له پامه نه شې غورځولای هغه داده چې دی پرمعنویت باوري اوهغه ته یې په هره بڼه چې و درناوی درلود . دغه لامل و چې ده د هند په ټولنه کې ددغې ټولنې ټولو مذهبي اومعنوي ارزښتونو ته په خورا درنښت سره کتل دابه بې ځایه نــه وي چې ووایودده دغه ځانګړنه اودغه لوی معنوي ارزښت اومعنــوي درنــاوی ده تــه دمرګ په بیه هم تمام شو.
ګاندې سره له دې چې په جنوبې افریقې کې دانګریزانو پوره باور دځان کړ، خو کلــه چې هند ته راستون شو،ده هغه تګلاره په هیڅ ډول دلته نه شوای عملي کولای ، پــه دې چې دلته انګریزي ضــد مبــارزه پــه ډیرشــدت او پــه اوچتــو ملــې او مــذهبې احساساتواوژمنو سره روانه وه، همداوجه وه چې دده دنده او ونډه یــوازې دســازش اونه زور زیاتې په پوله ونه دریده ، داځکه چې له یوې خواآسیایي تمایلات او له بلې خواپه بیلابیلو سیمو اوهیوادو کې انګریزې خلاف مبارزې اوجګړې خلکو ته دا چانس ډیرلږ ورکاوه چې دګاندي په تګلاره اوفلسفه دې هغه چې په جنوبي افریقا کې یــې روانه کړې وه ګام کیږدي ، په چین کې د تریاکو جګړې ، دکوریا نښتو، په افغانســتان کې دانګریزانو پرله پسې ماتو په خپله یوډول آسیایې ملې پاله روحیــه راپــارولې وه چې دزیاتو ملتو لپاره یې دخپلو برخلیکونو په ټاکلوکې مهمه دنده اوونډه در لــوده.
سره له دې چې ګاندې د نه زورزیاتې پلوې و، خوله دې سره سره یې دهیواد په هــره برخه کې زورزیاتي کیدل اودښکیلاک په وړاندې دخلکو توده مبارزه روانــه وه چــې انګریزانو په ډیرمهارت اودتوطیوپه زور سره دهغو دپټه خوله کولــو اومــاتولو لپــاره ګامونه اوچتول اوپرضد یې نه سترې کیدونکې هلې ځلې کولې . ګاندې ناچارشو چې ددغه تاوده بهیر په ترڅ کې خپل ملت دخپل برخلیک ټاکلو یوشمیر مهمو اړخونو ته متوجه کړي ، هغه هند ته له راتګ سره سم په دې باورمن شو ، چې دهند دآزادۍ په لاره کې ترټولو ګټوره اومهمه تګلاره داده چې په دغه هیوادکې هرځواک بایدپرځان

باندې دباور روحيه رامنځ ته کړي . دا دده له درسونو څخه و چې بايد خپل غريبان له خوارئ وژغوري ،پوهې ته يې راوبولی ، په خپله ډوډی ماړه شي ، خپل واغوندي اوځان له هغو ناولتياووڅخه چې په ښکيلاکي گټوپوري اړوندې وې وژغوري .

پرهمدغه مهال په زياترو ختيزو هيوادو کې دازادی غوښتنې مبارزې په خورا اوچت غږ سره روانې وي، په هندکې هم په کوم تدبير چې گاندې دهند ټولنه دآزادی په لورلاربښونه کوله هغه په خپله هغه تگلاره وه چې ډيرزريې له خارجې گټوسره ټکر رامنځ ته شو . اوهغوی يې دې ته ناچارکړل چې ددغه هيواد په اړه په نويوتگلارو ، پاليسيواو توطيو باندې لاس پورې کړي.

گاندي په خپله مبارزه کې دايوه خبره دهندي طبقاتي ټولنې ټولو قشرونو اوپاټکو ته وروروسوله چې ددغه هيواد دغه ډيرکې غريبه ، خواره اوککړه طبقه دهندي ټولنې لويه برخه ده،چې په هيڅ ډول له هغو څخه سترگې نه شي پټيدای ،ددې پرځای چې هغه ځان خوار او توهين شوی وانگيري ښه داده چې هغه بايد ځان ددغې ټولنې ديوه مسلم اومهم ځواک په توگه ددغه هيواد په برخليک کې په هراړخيزه توگه گډ او دخيل وگڼي . گاندي په خپل دغه دريځ باندې بې له شکه دهند ي ټولنې داکثريت دزړونو دترجمان دريځ ونيواوپه دغه برخه کې يې هغه تگلاره دځان کړه هغه چې دهندپه پراخه ورشو کې تردغه دمه يوازې مسلمانانو دخپلو اسلامي اصولو اوانسان ته ددرناوي اوبرابری په نامه په دغه هيوادکې داسلام له پيله ترننه په پوره بې توپيری سره عملي کوله ،ځکه نودهند ټيټه او له نظره لويدلې طبقه اودهغې پراخې پرگنې په پوره پيوستون ليکه پرليکه پرگاندي پسې ودريدې.

خوداچې انگريزانو خپل جالونه غوړولي وو، زياتو هندي لوړو کورنيو ته يې دهيواد په هره برخه کې دولتي څوکی، جاگيرونه اومنصبونه ورکړي وو ، په آرامه او سوکاله توگه دښه ژوند خاوندان شوي وو، هغوی په عمومي لحاظ اوس داسي حالت درلود چې ترانگريزانو دوی ډيرهند او ددغه هيواد دخلکو په وړاندې ليوان گرزيدلي وو، دوی دخپلو هيوادوالو په وړاندې په دومره شدت او زور زياتي سره عمل کاوه چې انگريزانو هم نه کاوه. گاندي دغه ټکي يوڅه انديښمن کړ اوپه دې لټه کې شوچې ددغه درانه درد لپاره چې اوس دده په هيواد کې په يوه درانه ناسور باندې اوښتی با

يد ددرملنې يوه سالمه لاره چاره ومومي . هغه غوښتل په دغه كارسره له يوې خــوا دانگريزانو توطيې دده دملت اوخلكو په وړاندې تس نس كړې او له بلې خوايې داپــه پام كې درلوده چې كه دغه روحيه كمزورې شي ، دغه كاربه ددغــه هيــواد لــه ملــي هڅون ، پاڅون او يووالي سره په زړه پورې مرسته وكړي .
گاندي سره له دې چې پردغه مهال دكانگرس اوهند يانو په دې شان يوشــمير كــړو باندې خواشنى و ، لايې يوكال په هند كې نه وپــوره شــوى چــې دجنــوبې افريقــې دهنديانو كانگرس بيابلنه وركړه چې په خپله كړې ژمنه چې ويلى وو چې زربه بيرته راځي وفاوكړي او بيرته بايد راشي ، گاندې يوځل بيا په هغه لوري ورمخه كــړه اولــه خپلې كورنۍ سره هلته روان شو. دده له رسيدو سره سم په جنوبې افريقې كې داخل دده لپاره دكاركولولاره چاره اواره وه گاندي اوس كولاى شول چې دبوير دپلويتــوب په نامه په يوشمير نورو ستونزو چې لا هم دهنديانو په وړانــدې وې لاســبري شــي، خوداچې گاندې ته دده په وينا كوراوكورنۍ وردغاړې وو ناچار وچې دځان لپــاره يــې يوكار اويوه بوختيا موندلې واى ، ځكه نو دځان لپاره دكار په لټه كې شو. او داځل بې دځان لپاره ديوه كار موندلو په خاطرپه جهانزبورگ كې ژوند كول پيــل كــړل . اوپــه عين حال كې يې (انډين اوفينين) انگريزي ژبې اوونيزه هــم خپــره كــړه. ددغــې اوونيزې چلوونكى (منسوک لال نظر) دگاندي له هغو پيروانو و چې پرته له معاشــه يې په دغه برخه كې له گاندي سره مرسته كوله ، خوله دې سره سره يې بياهم هرڅه په خپله په گاندي پورې اړوندول اودهغه په هڅوچليده .
ددغې خپرونى مطالب ترزياتې اندازې په قانونى اوحقوقو مسايلو پورې راڅرخيــدل اوله زيات شمير خلكو سره يې په نوموړې برخه كې مرسته كولــه ،ددغــې خپرونــې دخپريدو
په ترڅ كې له ده سره دده يوزيات شميراروپايي دوستان هم مله او دده پــه لاره يــې گامونه اوچت كړل .
گاندى په دغه دوره كې هم په جنوبې افريقــې كــې دانگريزانــو دواكمنــۍ د ليوالــو اوملاتړو په ډله كې و. گاندي په خپله دغه خپرونه كې پردغه مهال په يوشمير نــورو مسايلو لكه نه زور زياتي هم يوشمير نړيوالې تجربې خپرې كړي . چې په پاى كې يې

پر هغو تجربو باندې خپل نظرياتې سستم ودراوه اوپه جنوبي افريقې کې يې سره له دې چې دنه زورزياتې موضوع رامنځ ته کړه خوددغې نظريې دپياوړلپاره يې هغه تجربې چې په امريکا يې وچه ، هند ، چين او روسيه کې رامنځ ته شوې وې هم له پامه ونه غورځولې . ددې خبرې مانا داهم ده چې دده په نه زورزياتې فلسفه باندې ددغو هيوادو ديوشميرليکوالو او مخکښانو اغيزهم واوپه دغه برخه کې يې دهغوله تجربواوافکاروڅخه هم په زړه پورې ګټه واخيسته .

په جنوبي افريقې کې دګاندي د نه زور زياتي پرتګلارې باندې ان په هغه حالت کې چې ده په دغه هيواد کې دانګريزي واکمنۍ ملاتړ کاوه ، يوې خورا دردونکې جګړې چې هغه د ښکيلاکګرو انګريزانو او زولو قبيلې ترمنځ وه خپله پوره اغيزه پــه نښـه کړه .

دا د زلو قبيلې جنګيالي دي چې په ۱۹۰۶ کال کې يوې غونډې ته راټول شو، دوی دانګريزانو له خو اپه وحشيانه توګه وځپل شول، چې دګاندی لپاره هم دردونکی چلند و.

داجګره د ځایې تورپوستو اوانګریزانو ترمنځ وه چې په خورا وحشیانه توګه یې دزولو قبیلې عام وژنه ددغې جګړې په ترځ کې ترسره اودزولودغه پاڅون یې د تـورې پـه زور په خورا وحشیانه ډول غلی کړ، د زولوقبیلې وحشیانه وژنـه اوځپنـه د جنـوبې افریقې له هغوخواشینوونکو پیښوڅخه یوه ده چې ددغه هیواد په تاریخ کې د اتلوالو مبارزو یوروښانه ملې انځور دنړۍ د مقاومت تاریخ ته سپارلی شي . پرګاندي بانـدې ددغې جګړې په ترڅ کې د نیول شویو بندیانو بې سوال اوځوابه وژنې اوتراژیدۍ هـم خپله درنه اغیزه درلوده ، هم داوه چې ده د زولو له عام وژنـې وروسـته د انګریـزې ښکیلاک مانا اومفهوم نورهم په سمه توګه درک کړل او هڅه یې وکړه چې لـه دغـې تاریخې او انساني غمیزې څخه باید دخپلې تګلارې او مبـارزې پـه تـرڅ کـې نـوې درسونه او تجربې ترلاسه کړي .همداوه چې بیا یې په خپله دا یاده کړه چې دا هسې یوه ساده جګړه نه وه بلکه دایو(وحشیانه انسانې ښکار) و چې انګریزې پوځیانو پـه بربري توګه په تش لاسو بې ګناه زولو خلکو باندې عملې کړ. زولو ګانـدي تـه نـوی درس ورکړ او ده ته یې د نه زور زیاتې او زغم په ترڅ کې لومړی دیـوه انسـان او پـه راوروسته کې د یوه لارښود په توګه نوې روحیه ور وبښله او دده د نه زورزیـاتې پـه ژمنه او تګلاره باندې یې ژوره اغیزه وکړه.

څرګنده ده چې دنه زورزیاتي فلسفه له ډیرپخـوا څخـه دختیزمعنویـت لـه خـورا مهموفکري ډالیوڅخه وه ، چې دلته یې دپیړیوپه اوږدوکې په خورا وړتیـا سـره وده کړې وه، دایوه انساني طرحه وه چې دانسان اودهغه دابدیت په لوریې انساني کړه وړه په ټولنیزه اواخلاقي وړتیاسره دبشري میـراث پـه توګـه رالیږدولـی وو، ان داچـې دبیلابیلو مذهبواومعنویتونو موضوع هم شوې وه ، زردشت ، بودا اوله هغه راوروسته مسیح او محمد (ص) دوی ټولوپه خپلوکرکترونو اوتعلیمـاتو کـې دغـه آرتـه پـوره اهمیت ورکړ اوپه هغه کې یې دبشریت تلپاتې والی لیده ، ګاندي هم په خپل عصرکې دنوموړیو لویو لارښونکو دغه تعلیمات په معنوي بڼه وڅارل اودهغو په رڼاکې یې خپل خلک دزورزیاتې په وړاندې چې پرهغه مهال پر هندوستان اودنړۍ په پراخـه برخـه باندې دانګریزانو له خوا عملآ روان و نه زورزیاتي ته راوبلل اودغه لاره یـې دانسـان اوانساني میراث دژغورنې یوازنې لاره وبلله .

دګاندې په نه زور زياتې فلسفه او مبارزه کې دا لاندې ټکې خورا مهم او دپاملرنې وړ وو:

۱ - د مخالف اودښمن په وړاندې کلک زغم اوصبر.

۲ - ساتياګري يا پياوړی وګړيز او خلقې مقاومت ، خونه د قهراو زور له لارې .

۳ - دنورو اوان دښمن نه توهين او همداسې دنورو د توهين په وړاندې سوله ايزه پاريدنه ،

۴- له خپلو شتو او ګټوڅخه دعامه ګټواو شتو په وړاندې تيريدل.

۵- د زورزياتې په وړاندې په رښتياينې سره پاريدنې او تروروستې پولې پورې مقاومت .

ګاندې په افريقې کې د خپلې ساتياګري تګلارې لومړنی مزه هغه مهال وڅکله چې کله يې د (بلک اکټ) په وړاندې خپله سرکښي په ډاګه کړه ، همداوه چې هنديانوپه دغه هيواد کې دغه قانون ته غاړه نه ايښوده او دهغو حقونو هيله يې کوله لکه چې نورو اروپايانو درلودل ، ګاندې دهمدغه حق اخستنې په ترڅ کې لارښود شو اوپه مظاهرو يې لاس پورې کړ، مظاهرې کوڅو ته راووتې پوليسو د هغو په وړاندې له زوره کار اخيست خو مظاهره کوونکو دغه زورزياتې ته په ټټه خوله ځواب وايه ، دغو مظاهرو اوږده موده دوام وکړ، او په غيرمستقيه توګه ورو وورپه کوڅو اوبازاروکې هنديانو له يوشميرقوانينو اواصولو څخه د سرغړونې تګلاره خپله کړه ، ګاندې دهمدغې عامه سوله ييزې پاريدنې په ترڅ کې زندانې شو، خو هنديانو دده دزندانې کيدو دغږ په اوريدو سره بياهم خپلې خاموشې سرکښي ته دوام ورکړاو په همدې شان يوشميرنورهندي مشران اوعادي خلک هم د بلک اکټ په ترخ کې پرګاندي پسې زندان ته واچول شول.

دهنديانو ټټه خوله سرکښي همداسې روانه وه ترهغو چې دجنوبې افريقې انګريزي مقاماتو دهندي چارو مسوول جنرال (کريستين سومتس) په خپله زندان ته ورغی ، هلته يې له ګاندي سره وکتل او له هغه سره يې داژمنه وکړه چې دوې به په دغه اړه نوې کتنه وکړي .

اوپایله داشوه چې ګاندي اونور زندانیان له زندانه راخوشې شول اوهغه سرغړونه چې تراوسه دهندیانو له خوا روانه وه هغه هم پای ته ورسیده خولکه چې دانګریزانو عادت و ، ددغه کار پایله هم داشوه چې انګریزانو په خپله ژمنه وفاونه کړه او نه یې ددوی غوښتنې ته عملي پاملرنه ورته وکړه، ګاندي پردغه مهال په خپله په خپل سازش اوجوړجاړي کې چې له انګریزانو سره یې منلی ودخلکو ترګواښ اوګوتنیوي لاندې راغی، په دغه ترڅ کې به غوره وي چې یوه بیلګه یې دلته دیوې یادونې په توګه ولیکو :

پردغه مهال دهندیانو دحقونو دغوښتنې په اړه په افریقا کې یوه لویه غونډه جوړه شوه چې دری زرو هندیانو په کې ګډون وکړ، په دغه غونډه کې یوه خبره داوه چې له انګریزانوسره باید دهرډول سازش اوجوړجاړي په نامه یوه خوله نه شواونه یې هرڅه باید په پټوسترګو ومنو، خو ګاندي له انګریزانو سره د راجسترشن خبره ومنله :((د ګاندي خبرو اووینو ټول خلک آرام کړي وواوددغه سازش خبره تولو ومنله خو یوازنې څوک چې په دغه ټکي راوپارید هغه هماغه ۶ فوټه دنګ پټان میرعلم و چې له خپل ځایه راپورته شو اوپه ګاندي یې د (۱۵۰۰۰) پونډو بډې خبره چې ګواکي ده اخیستې دي رامنځ ته کړه ، او ویې ویل چې ، خدای شاهد اوواحد دی چې زه به هغه سړی ووژنم چې هغه داومني چې موږ باید ځانونه راجستر کړو .

خو ګاندي یې خبره په نرمۍ سره واخیسته او ورته ویې ویل چې :« زه به لومړنی څوک یم چې ځان به راجسترکړم »(۱)

ګاندي خپل کار کاوه او په پرله پسې توګه یې په دغه ترڅ کې دخپل غورځنګ په پیاوړتیا کې له بیلابیلو لارو چارو کار واخیست ان تردې چې ددغه جریان پرله پسې مظاهروته دهندي ټولنې ښځو هم رامخه کړه او دحکومت پرضد یې دخپلو ملکې حقوقو داعادې لپاره خپل غږ پورته کړ.

په ۱۹۱۳ کال کې دګاندي میرمن کستوربا په خپله ددغه غورځنګ له یو شمېر نورو ښځو سره په مظاهروکې برخه واخیسته اودایې وښوده چې په دغه غورځنګ کې یوازې نارینه نه ، بلکي ښځې اودهغوی برخه اخیستنه هم دیادونې اوپاملرنې وړ ده .

دګاندي په غورځنګ کې بې له شکه د ښځو ونډه او برخه اخیسته یو مهم اصل و، ده

په دې باور درلود چې ښځې دده دمبارزې په ډګرکې دده ارمان او ایدیال په ښه توګه او سرې سینې سره عملي کولی شي ، دی په دې هم باوري و چــې ښــځه پــه ډیــرو برخوکې د ملي خدمت اوملي مبارزې خورا ښه نښه کیدای شي . همداده چــې بایــد دپوره حقوقو په ډګر کې دهغې کړو وړو ته په درنه سترګه وکتل شي او دژوند په ټولو برخوکې باید له نارینه وو سره مساوي ونډه او برخه ولري .

ګاندي د ۱۹۱۳ کال په نوامبرکې یوځل بیا په افریقې کې دپیاوړو مظــاهرو لــه املــه زنداني شو، په دې چې مظاهرواوپاریدنو خونړۍ بنه غوره کړه زیات کسان ټپیــان او یوشمیرووژل شول. ددغووژنو انعکاس په شاوخوا هیوادو اوسیمو کې دیوه وحشیانه عمل په توګه خپورشواوانګریزان یې په نړیواله کچه له یــوې پراخــې غنــدنې ســره مخامخ کړل ، انګریزانو هم ګاندې زیات په زندان کې ونه شو ساتلی په دې چې دوی ته دهندیانو خبره یوازنی په افریقا کې سرخوږی نه و، بلکه پر دغه مهــال چــې دوی پرهند باندې واکمنې کوله ، دهغه ځای دپاریدنو او ستونزو سوال هم ورسره و ځکــه یې ګاندې له زندانه را ویوست.

په عین حال کې ګاندې پــه دې بریــالی شــوڅودجنوبي افریقــې واکمنــان دې تــه ناچارکړي چې په بلک اکت کې بدلون رامنځ ته کړي .

 ګاندې په خپله پر دغه مهال دهغو پوښتنولپاره ځواب وموند چې یوشــمیرخلکو بــه هلته اودلته دده دتګلاري د ماتې په اړه کولې ، ده څرګنــده کــړه چــې ســاتیاګري ، دزغم، او صبر تګلاره ده چې یوه ورځ نه یوه ورځ به په یوه څرګند بري باندې پای ته رسیږي . ګاندې وروسته په دغه ټکې باندې رڼا واچوله اوټولو ته یې دا په ډاګــه کــړه چې په جنوبې افریقې کې دده ددغوهڅوهدف د نه زورزیــاتي دتګــلاري دودول وو هغه تګلاره چې دانسانانو لپاره ددوی دستونزو او غمونودحل په ترڅ کــې یــوازنۍ خوندي تګلاره ده ، ده داهم په ډاګه کړه چې کیدای شي انسانان دیووالی او تحمل او همداشان دزغم له لاري خپلو فردي اوټولنیزو ستونزو ته له دغه لارې هم دحــل لاره پیداکړي او هم دپای ټکې ورته کیږدي.

ګاندې د ۱۹۱۴ کال ددسامبر په میاشت کې له جنوبې افریقي څخه بیرتــه هنــد تــه راغی ،

---------- --

(1) Calvin Kytle Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

انګرېزي واکمن په دغوشپوورځوکې له افريقې څخه هندته دده په راتګ باندې خورا خوشاله وو ، ان داچې کله دی له دغه هيواده راووت انګريزي جنرال داخبره ورپســـې وکړه چې : « هو، دغه سنت زمونږ له سواحلو ولاړ .هيله من يم چې دغه تګ به يــې د تل لپاره وي ...»

ګاندي بيادکور په لور:

ګاندي له جنوبې افريقې څخه لکه چې نوردتل لپاره خپل هيواد ته راغــی انګريزانــو فکرکاوه چې ګواکي نوريې دوی له غمه بې غمه شول اوهغه څه چــې ده پــه جنــوبې افريقاکې ترسره کول دهغو لړۍ به هم نوره په دغه هيوادکې له ده وروسته پــای تــه ورسيږي .خو داسې نه شوه ، په پيل کې ده غوښتل چې په هندکې هم خپلې مبارزې ته لکه دجنوبې افريقې په شان دوام ورکړي ، خو په دغه کارکې دده نژدې دوســتانو لکه ګوپال کريشنا ګوکهيل ده ته مشوره ورکړه چې دده له پاره تــروار دواره تــودې مبارزې داښه ده چې دهندي ټولنې ټولې هسکې ټيټې وګوري ، لــه هغوســره ځــان اشناکړې ، بيابه له هغه وروسته سره ګورو. هغه داهم ورته وويل چې تريوه کاله بايــد دی ځان دټول هند په سفرباندې بوخت کړي اودغه هيواد بايد پــه هراړخيــزه توګــه دزړه له کومي داسې لکه څنګه چې ددغه هيواد مادی او معنوي جوړښت دی وګوري ،ګاندې داکاروکړ اوله راتګ سره سم دټول هند په سفر باندې ووت ، او ترکلي کلــې پورې يې دخلکو له بيلابيلو قشرونو اوپاټکوسره ليدنې کتنې وشوې ، ده ته داروښانه شوه چې دهند ترقي او پرمختګ ترزياتې اندازې ددغه هيواد په بزګرانــو پــورې اړه لري ، اوپه دې باورشو اوداېې وويل چې له دغې لارې کيدای شې موږ دخپل هيــواد دپرمختګ په باره کې فکروکړو، ده داهم وويل چې زموږ ټولنــه نــه شــې کــولای د اوسنيو اسانتياوو او ټولنيز شعور په پام کې نيولو سره په هغه لورپه چټکۍ سره ګــام اوچت کړي لکه چې انګريزان پرې اوچت شوي دې، دده ټينګار په دې و چې دهيواد دخلکو دژوند دسطحې په پام کې نيولو سره بايد دپرمختګ يوپلان تــرلاس لانــدې ونيول شې . دادګاندي اند وايدياوه چې زياتو ملګرو ان نهرو هم نه ورسره منله او نــه په دغه برخه کې ورسره يوه خوله وو. په دې چې هغوی فکرکاوه چــې هنددوســتان اوس ددې توان لري چې په تخنيکی او صنعتی برخه کې پــه هغــه شــان لکــه چــې پرمختللې نړۍ روانه ده په اسانۍ سره چټک ګامونه پرته له دې چې دخپلــې ټــولنې ټولنيزو ستونزو اووروسته پاتې والي ته وګوري پورته کړي .

ګاندي دهندپيژندنې ددغه اوږده سفر (ياترې) په ترځ کې دهندي ټولنې او ارزښتونو په پام کې نيولو سره دخپل ژوند ډول هم دهغو په شان برابرکړ، په احمدآباد کې په سابرمتې اشرم(*) کې استوګن شو، ده نور دلويديزکالي اولباس وانه غوستل ،دهغوی کړه وړه يې ګرد سره پر يوه خوا پريښودل اود ساده ژوند په لور يې ورمخه کړه. په کليوبانډوکې يې خپل مرام په سراسرې توګه ترخلکو پورې ورساوه او هم يې له هغوې څخه دهغوی دردونه او رازونه واوريدل. په سامبرمتي اشرم کې يې لکه هندو سادو غوندې ساده ژوند او هم هغه کالي دځان له پاره غوره کړل چې دژوند ترپايه يې هغه په وياړسره اغوستل، ګاندي دځان لپاره هغه جامې غوره کړې لکه چې يوهندو روحاني يې اغوندي همدغه لامل و چې دخلکوپه منځ کې په مهاتما باندې نامتو شو.

دګاندې لپاره ددغه شان ژوند پيل کول او په دغه شان اوسيدل په دې مانانه وو چې ګواکي ده دژوند له اساسي مسايلو چې په سرکې يې دهنددخلکو برخليک و، په يوه خوا شو، نه ،دده لوې کمال په دې کې و چې خپلې ټولنې ته ددوی په شان اوددوی دخپل ژوند او دوديزجوړښت له لارې ورننوت ، داکارپه دغوشپوورځوکې چې نړۍ نوې د پرمختګ په لور سترګې خلاصې کړې وې ډيراسانه کار نه و، خګاندي وچې په دغه کار سره يې هم دخپلې ټولنې دبيلابيلو قشرونو تل ته لاره وموندده او هم يې هغوی چې په لوړو منصبوباندې وو او په وياړ يې انګريزي قانون چلاوه په خپل دغه حيرانوونکی عمل سره ګوته په غاښ کړل . په دې مانا چې ګاندي که په عين حال کې له

(*) سابرمتی اشرم دهنددګجرات ولايت داحمدآباد دښارچې ددغه ولايت بلازمينه هم دی په زړه کې دسابرمتی سيند پرغاړه پروت دی ،دغه ځای اوس هم په شنو ونو پټ دی او دګاندي دژوند دډول اړين څيزونه او شيان لکه دهغه کالی ، څرخه ، سترګی اونورهلته خوندې دي . هره ورځ په لسګونو سيلانيان او زړه خوړي مينه وال دسابرمتي دغاړې دغه اشرم ته ورځی اودهنددغه نوميالی مشرمهاتماګاندې روح اوياد ته خپل درناوي څرګندوي .

دګجرات په احمدآباد کې دسامبرمتي اشرم چې دګاندي ځاني شيان ، سترګۍ ، قلم او ليکنې ، اوهمداسې دده نـــامتو څرخه په کې ساتل کيږي .

يوې خوا لوړې اوحاکمې طبقې ته يوګواښ شو، خو له بلې خـــوايې دټـــولنې دډيرکـــې دملاتړ او پيوستون په ترخ کې دمها تما (ستره اروا) لقب هم دځان کړ.

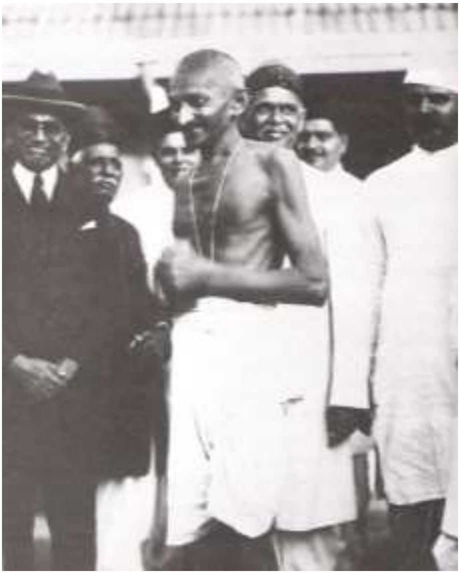

یوه ټکې ته موباید پام راواړم اوهغه داچې دغه لقب ده ته له پیله چا نه وورکړی بلکه ګاندي په دغه ویاړ هغه مهال سرلوړی شوچې کله ده ځان په پوره توګه دیوه ساده هندي سادوپه شان ټولنې ته راویوست دمهاتما لقب هم په پیل کې دده له پاره دیوه مذهبي تبرک له مخې ورکړ شوچې وروسته یې ملي بڼه غوره کړه ، په هند کې داشان لورینه همدا اوس هم برهمن پاټکې پرهغوی چې له اصله په برهمنه طبقه پورې اړه ونه لري نه کوي ،زما دسترګو لیدلې خبره ده دهند جمهور ریس نارایانن (د نویمې لسیزې په پای کې) ته د(بې جي پې) یوشمیر مشرانولکه اډواني اونورو چې دده دولس مشرۍ په وخت کي یې حکومت جوړکړ اودوزیرانو په توګه یې کار ورسره کاوه په ډیرو وختوکې لاس نه ورکاوه په دې چې هغه له کوزنۍ طبقې څخه و. خو دګاندي له پاره داویاړ په خپله دخپل هیواد له پاره ددغه هیواد دراتلونکی په لور یوه نوې بریا او دټولنیزبري په لورنوې هیله شوه .
په لویدیز کې کې دګاندې څیړونکې په دې باره کې هم فکرکوی او وایی ، کومه ملي اوسیاسې طرحه اوتګلاره چې ګاندې دهند له پاره ترلاس لاندې ونیوه ، ایا دداسې

یوه مهم کار له پاره یوه پوره اقتصادي پروګرام ته هم اړتیاوه که نــه ؟ پــه دغــه اړه ترټولو دمخه داځواب دویلووړ دې چې ګاندي په لنډه موده کې دخپل هیواد د ډیرکي (اکثریت) ملاتړ ددې جوګه کړ، چې اقتصادي ملاتړ دهم په هندکې ترلاسه کړي ، په دغه اړه یوشمیرملي اقتصادي سرچینې ددې له پاره تیارې شوې چې ګاندي دې پــه هراړخیزه توګه ملاتړکړي، (بريلا) ډله په دغه برخه کې لومړنی مرستندوې ځــواک و چې له ګاندي سره یې خپل پیوستون وښود اودده له اقتصــادي تګــلارې یــې خپــل اقتصادي ملاتړاوتیاری دزړه له کومې څرګند کړ.

خوله دې سره سره هندیانو ترهرڅه دمخه ګاندي دیوه ستانه او روحاني مشرپه توګه ومانه اوداسې درناوی یې ورته وکړ چې تراوسه پورې د یوشمیر خلکو اودهندو مذهب پلویانو په منځ کې ده ته په خپل وخت کې داوتار په سترګوکتل کیږي .

بله مهمه خبره چې دده په اړه یې باید په پام کــې ونیســو هغــه داده چــې دهنــدد نامتوشاعراولیکوال رابیندرانات ټاګور چې نوې یې په ۱۹۱۳ کې د نوبل جایزه ترلاسه کړې وه کمپاین دده له پاره بې اغیزې نه و، هغه ګاندي د (Great Soul in peasant's grab) په نامه سره یادکړ. مانا داچې دعامه اومذهبي اړخونو ترڅنګ ټاګور هــم دده په اوچتیااو لوړتیاکې خپله پوره ونډه درلوده.

مهاتما ګاندي او رابندراناتهه ټاګور:

له ۱۹۲۹ کال څخه را په دې خوا په هند کې دکانګرس هلې ځلې په خورا پیاوړتیـا سر دېرمختیا په لوري شوې ، ګاندې هم په دغه ترڅ کې ترډېره حده ځان فعال وښود ، له همدغې مودې را په دې خوایی ددوموخوله پاره دسرته رسولو سریزه پیل کړه ، یو داچې دمالګې خبره یې را پورته کړه اود ایې په هندیانو باندې ومنلـه چــې دوی باید دانګریزې فابریکو جوړه کړې مالګه وانه خلي ځکه ده ویل چې دا دهرهندي حق دی چې دهند په دومره زیاته مالګه کې دوی باید په مالګه پیسې ورنه کړي. دویمـه خبره چې ګاندي کلکه ونیوه هغه د ۱۹۳۰ کال دجنـوري ۲۱ نیټـه وه چــې ده دهنــد دآزادۍ دورځې په نامه اعلان کړه ، ده ددغه کار په ترڅ کې پرټولو هندیانو غږ وکـړ چې په نوموړې نیټه باید ددغې ورځې په درناوي سره په یوموټې والي سره خپل غــږ پورته کړي.

ګاندي په دغو کالونو کې ددغه شان غوښتنو دعملی کولو په ترڅ کې په خورا جدیت سره عمل کاوه، چې لاملونه يې دوه وو ، یوداچې انګریزانو پر هغه وعده باندي چې دلومړی نړیوالي جګړي په ترڅ کې يې کانګرس ته دهند دخپلواکی په اړه ورکړې وه وفا ونه کړه ،ګاندي هم داژمنه منلې وه، اوهمدغې شیبې ته سترګې پـه لاره و، خـو کله چې له جګړې وروسته خبره برعکس شوه، په دغــه حــال کــې دې دکــانګرس دمشرانو او یوشمیر خلکو ترانتقاد لاندي راغی څکه چې ده په کا نګرس زور اچولی و، چې باید دجګړې ترپایه انتظار وباسي ،ده داکاراوخپل پیوستون د دویمــې نړیــوالی جګړې په ترڅ کې هم له انګریزانو څخه څرګندکړ. په داسې حال کې چې دده داکــار دکانګرس ډیرکي مشرانویوه ناکامه هڅه وبلله. دویمه داچې انګریزان په دغــه کــار سره ترجګړې وروسته نورهم پرځان غره شول ، دخپلو ژمنو پروایــې ونــه ســاتله ، دهند په بیلابیلو سیموکې يې سوله ایز پاڅونونه په خونړیوپاڅونو واړول او دهندیانو پاریدنوته يې دتورې اوټوپک په زور ځواب

ګاندي اودکانګریس ملګري يې پرهغه مهال چې دی ددغه ګوند مشر اولاړشود دی.

ورکړ . په جليانواله(*) پيښه کي يې په سلګونو بې ګناه خلک ووژل چې ددغــه ســتر ناوړين پړه هم دهند زياترو مشرانو پرګاندي اودهغه پــه تګــلاره بانــدې وراچولــه . همداوه چې ګاندي دهمدغولاملونو اونيوکوله امله خورا جدي شو، دهند ويسراى تــه يې له ګوابښه ډکه ليکونه ور واستول او په هغوکې يې دهند دآزادۍ او دهنــد پرځــان ډاډه کيدلو خبرې دهغه اونوروانګريزي واکمنانانو ترغوږ و رسولى . همدغه هلې ځلې وې چې انګريزان يې ددې له پاره تيارکړل چې بايد په لندن کــې دهنــد پرموضــوع باندې دښه نيت خبرې پيل کړي .

په ۱۹۳۱ کال کې ګاندي دلندن په لور حرکت وکړ. ګاندي لندن ته ولاړ اوهلته يې لــه انګريزانو سره خبرې پيل شوې ، ګاندي له انګريزانو څخه هيله وکړه چې بې لــه دې چې دى اوخلک يې نور هرتالونو او پاريدنوته زوروركړي ښه به داوي چې هندته پــه خپله خوښه آزادي ورکړي، انګريزي پارلمان هم دهند په راتلونکې باندې خبرې پيل کړي، يوه انګريز مشر ساموېل ګاندي ته وويل :

" one must hate sin but ... lover the sinner"

Gandhi said : " I think it is justi as badfor their [English] character to be ruled. I want to save my british friends from the sine of colonialism and exploitation."

(*) جليانواله باغ دهند دپنجاب ولايت دامرتسرپه ښارکې دى چې په دغه سيمه کې انګريزانو په بې ګناه پاريدونکوباندې په ۱۹۱۹ کال وحشيانه ډزې وکړې اودهغې په ترڅ کې يې تر پنځوسوو زيات بــې ګنــاه لاريون کوونکي ووژل . دهمدغې پيښې لامل وچې دهنددبنګالي ژبې نوميــالى شــاعرټاګور دانګريــزي مقاماتو له خوا د (سر) لقب ونه مانه اودهغه د ردولو په ترڅ کې دويسراى په نامه وليکل :

"The time has come when badges of honor make our shame glaring in their incongruous contest of humiliation, and I ,for my part whish to stand, shorn of all special distinction, by the side of my countrymen , who for their so-called insignificance, are liable to suffer a degradation not for human beings"

وګورئ بنګلا ادب په اردو ژبه ۷۵۲ مخ) (

ګاندي چې له لندنه را غبرګ شو، انګریزانو هم دپخوانی ویسرای پرځای نوی ویسرای

ګاندي دا عکس په لندن کې په ۱۹۳۱ کال کې اخیستی ، پرهغه مهال چې هڅه کوله انګریزان په دې قانع کړي چې دوی باید هندوستان ته خپلواکي ورکړي .

(لارد ویلینګ ډون) هندته را واستاوه ، ددغه ویسرای له مهمو او عملي دندو څخه

یوه داوه چې دهندیانوپه ستوني کې باید دآزادی غږ غلی کړي. اودایې هم دنده وه ،هغوی ته چې دازادی نارې اوسورې وهې بایدسزا ورکړي ، ده ترهرڅه دمخه دهندیانو دآزادی غوښتې پلان ته په سپکه سترګه وکتل ، ټول هغه فعالیتونه چې دآزادی په لاره کې ترسره کیدل دهغوی دمخنویې په لټه کې شو، په لومړي ګام کې یې دهند دګانګرس فعالیت ته دپای ټکی کیښود، هغه یې غیرقانوني اعلام کړ اودهغه زیاتره مشران ان دګاندي په ګډون یې زندانو ته واچول .

ګاندي اودهغه څرخه چې دښکیلاکي تولیداتو دنه اخیستلو په ترڅ کې یې خلکوته سپارښتنه کړه .

د ګاندي اونورو مبارزینوزندان ته تګ وچې دهیواد په یوه اوبله خواکې دپاریدنو لړی وارپه وارراتوریده ،دزندان پرهمدغه مهال دانګریزانو له سیاسته ، ګاندي ته هم داخرګنده شوه چې دوی هند ته آزادی ورکولوخیال نه لري ، بلکه غواړي چې په دغه هیواد کې ددووډلو هندوانو اومسلمانو دبیلتانه خبره را پورته او په همدغه شان دغه بیلتون ورو ورو نور هم دپیاوړتیاپه لور لارښونه کړي .

ګاندي چې تر ۱۹۳۴ کال پورې په زندان کې و، په همدغه کال له زندانــه راووت ،لــه راوتو سره سم يې له سياسته هم ځان په يوه خوا کړ، په دې مانا چې دکوم سياســي مقام لرونکې نه واونه يې غوښتل چې دمقام له مخې يې بايدخلک درناوی وکړي . لــه همدغه مهاله راپه دې خوا يې دسياست له پاره خپل بل نژدې ځوان ملګرې چې پــر دغه مهال يې دسياست له پاره هم ځواک اوهم وړتيا درلوده را مخې ته کړ چې هغــه پنډت جواهرلال نهرو و.

ګاندي سره له دې چې پردغه مهال په سياسې لحاظ هڅه وکړه چې ځان له سياسته پريوه خوا کړي خوله دې سره سره يې هم هلې ځلې په خپله پياوړتيا سره پرمخ تلې ، ده په عقيدتې اواردادتې لحاظ هم په داسې حالت کې ځان واچاوه چې دټولو عقايدو دپيروانو هم باورپرې کيده اوهم يې د شک په ســترګه ورکتــل ځکــه چــې ده تــل دخپلې عقيدې په اړه دا خبره کوله :

((زه يوعسوي يم، يويهود يم، يومسلمان يم او هم يوهندو يم .))

زه فکرکوم چې دګاندي دنه زورزياتي دمفکورې خبره هم ترډيره حــده لــه همدغــه ټکي سره تړاو لري ، په دې مانا چې دګاندي له امله دنه زورزياتې نظريه په نژدې يوه پيړۍ کې په يوه نړيواله مفکوره باندې واوښته، دنړۍ په بيلا بيلو برخو او وچو کې يې ديوشمير خورا مهمو او نومياليو کسانو، پوهانو ، مورخينو او آن روان پوهانو پاملرنــه ځانته ورواړوله ،دغه مفکوره اونظريه سره له دې چې نړۍ يې بيلګې له پخوا څخه په خپل تاريخ کې درلودې ، خو داچې دغه مفکوره او نظريه په خپــل عصــروزمان کــې څوک په څه شان دخپلې ښيګړې له پاره کاروله شي ، دمسالې اهميت پــه همدغــه ټکي کې دی ، په يوه نظردنه زورزياتې فلسفه په دغه عصرکې چې ګاندې را پورتــه شو نژدې دخلکو له ياده وتلې او له پامه لويدلې خبره ښکاريده ، خو ګاندي په دغــه ځانګړې زمانې شيبه کې چې بشريت دوې نړيوالې جګړې په هراړخيزه توګه زغملې وې په دې وتوانيده چې له دغه سترانساني ميراث څخه ديوه زورزياتې قام په وړاندې په ميړانې سره کارواخلي ، ده دآسيايي اند اوژوند له دغې معنوې تجربې څخه ښــه کار واخيست . په دغه اړه داهم ده چې ،ګاندي اودهغه زمانې سره له دې چــې دغــې مفکورې ته د نه زورزياتې نوم ورکړ ، دخارجي ځواک په وړاندې يې د يوې حربې په

توګه وکاروله خو په هیوادکې دننه یې ونه شو کولای چې دغه مفکوره او ایده په هغه شان لکه چې دباندنې ښکیلاک په وړاندې یې په عمل کې پلې کړه عملي کړای شي . ترکومه ځایه چې زه ګاندي او دده قام اوآن دده طبعیت پیژنم ، ده ونــه شــوکولای چې خپل ولس دنه زورزیاتې په فلسفه باندې باورمن کړي ، نهرو، او دهند دخپلواکۍ دغورځنګ زیاتره مشران له ده سره دده په فکر روان نه شول، همداده چــې ســړی ویلی شي چې ده په کورنۍ کچه هغه هم دهنــددنیمې وچــې دویــش پرمهــال ونــه شوکولای عدم تشدد په رښتیاهم په عملې توګه دیوې داسې وسیلې په توګه چې په رښتیایې هم دخلکو له پاره نیغ په نیغه دسوکالۍ زیرې له ځان سره میراث کړي وي رامنځ ته کړي ،دده یوشمیرکره کتونکي په دې اړه داهم وایی چې هند دده دنظریاتو پراساس نه جوړشوی او نه خپلواک شوي ځکه ، هند چې کوم زورزیاتي دګاندی پــه عصر کې وګالل دهغوبیلګه دهندپه تاریخ کې خورا لږ لیدل کیږي، دخپلواکۍ پرمهال چې په هرځای کې خلکو دنه زورزیاتي په مفکوره عمل کــړی هلتــه دیــوې مثبتــې پایلې زیری ، خلکو نه لیدلې او نه یې محسوس کړی،دوی وایي چې هند دګانــدی او دده د عدم تشدد ترسترګو لاندې وویشل شو، په لکونو انسانان دتشدد قربانی شول اوپه دغه څرګند تیرې او تجاوزکې یې هرڅه له لاسه ورکړل چې اغیز یــې تراوســه پورې په زیاترو هندې سیمواو کورنیوکې پاتې دی، په کلکتــه ، امرتســر، پښــتونخوا اودهند په نورو سیموکې چې کومې پاریدنې وشوې اوپه خونړۍ توګه وځپل شــوې ، هغه ټولې دهمدغه عدم تشددترسیورې لاندې دهندپه نیمه وچه باندې وتپل شوې .

دګاندي کره کتونکي په دغه اړه یودلیل داهم وایی چې ګاندي دخپلې مبــارزې پــه ډیرووختوکې له انګریزانوسره په سازش اوجوړجاړي کې پاتې شوی ، په دې مانا چې په جنوبې افریقي کې هم ده دهغه هیواد د روا مقــابلې او مقاومــت ملاتــړ ونــه کــړ، برعکس دزولو دپاخون پر محال یې دانګریزانو په ګټه ودریداوخوله یې پټــه ونیــوه ، همداسې دهند دویش پرمهال هم ګاندې داسې نه ښکاري چــې ګــواکی دی دعــدم تشدد ترسیورې لاندې هرڅه ته ګوري ، بلکه داسې ښکاري چې دی یــوازې دخپــل ځان اوخپلومحدودوګټو په خاطرددغې سترې انسانې داعیې (عدم تشدد اوآزادۍ) پراخه دایره په لوی لاس دیوه قام او یا یوه مذهب ترکچې پرې راتنګــه کــړې ، پــه

داسې حال کې چې بودا داسې نه و، پاچا خان چې له ده سره یوځای په دغه ډگر کــې را پورته اولوی شو ، پرگاندي باندې دانتقاد په ډگرکې ودرید،

دهغه انتقاد پرگاندي اوخپلو هندي ملگرو باندې له همدې امله و، چې گانــدې دغــه لوی انساني ارزښت ته په خورا وړه دایره کې وکتل ، همــداوه چــې پاچاخــان دهنــد دآزادۍ له دغه ډول خپلواکۍ سره لکه چې گاندي اونورو دهند دنیمې وچې دویشل په بیه ترلاسه کړه مخالف و، په دې چې هغه پوهیده چې داډول آزادي نه دهندو ، نه دمسلمان او نه هم دانسان په گټه ده اونه هم له هغو بنسټونو سره برابره ده لکه چــې نه زورزیاتي یې سپارښتنه کوله . .

دگاندي او نهرو په اړه دا یوه خبره دپاملرنې وړ ده او هغه داچې ددغودواړو مشرانو د سیاسي اواقتصادي دریځونو ترمنځ یولړ توپیرونو وو ، په دې مانا چې گاندې ســره له دې چې په یوه پرمختللې ټولنه کې زده کړه وکړه او دعصر دپرمختگ هرڅه یــې په خپلو سترگو ولیدل ، په جنوبې افریقې کې یې د توکمیز توپیررنــگ او خونــد پــه عملي توگه محسوس اوولید ، هغه تجربه ورسره وه ، خو له دې سره سره یې هم ونــه شوای کولای چې دیوه داسې چا په بڼه دې دټولنۍ مخ ته راووځي چې دزړو اړیکو او روابطو سره دي په تمامه مانا اویاتریوه حده خدای پامانې وکړي او د نوي هند له پاره ددیوه پرمختللې سستم د رامنځ ته کولو غږ په اوچته توگه پورته کړي ، ددې خبرې مانا داهم ده چې ده ونه شوای کولای ځان د هندي ټولنی له زاړه چوکاټه یوپه یو پــه یوه نوې لور ورمخه کړي، همداوه چې نه یې له ښکیلاک سره په نره غږه ورکړه ،او نه یې دهند دمذهبي نظام نیمگړتیاووته په په هغه انتقادې سترگه وکتــل لکــه چــې د شلمو کالو په ترخ کې په خپلو لیکنو کې ورته کتلي وو ، اونه یې هم په عین حال کې نوي تمدن ته دیوې حتمې او اړینې پدیدې په توگه دخپلې څرخې په انډول زړه ښه کاوه . همداوه چې ترننه پورې گاندي ته دنوې هند ، دپرمختللي او عصري هند بنسټ وال نه شې ویل کیدای ، په دې چې دهند د غه بې ساری او په چټکتیاسره پرمختگ دده له افکارو او اندیښنو سره په تضاد کې و،بله خبره داهم وه چې ده نه غوښتل هند دی په داسې یو ناڅاپې تخنیکی بري باندې ورمخ شې دنــوي هنــد تخنیکــی وده او

پرمختیا ترډیري اندازې پورې دنهرواوسرسیداحمدخان ، ابولکلام آزاد،سوبهاش بابو اونوروسیاسي اوعلمي مخکښانوله نظریاتو سره تړاو لري .
اودګاندي دځرخې برعکس دپرمختګ دغه حرکت دهند ددغه وخت شرایطو اوزمانې دپېښدت نهرو غاړې ته ورواچاوه ، هغه ځوک چې پــه هرڅــه کــې یــې عصــري فکــر اونظریات دګاندي له نظریاتو سره په مخالفت کې را وپړکیدل، نهرو نه غوښــتل چــې دګاندي نظریات دې دنوې هند دپرمختګ او پیاوړتیا په بهیرکې ګردســره لــه پامــه وغورځوی خوله دې سره سره یې خپله تګلاره درلوده اوډژونــد ترپایــه پــورې یــې دهغې د عملي کولو په ترڅ کې ګامونه پورته کړل ، نهرو له ګاندي سره یولړتوپیرونــه درلودل ، نهرو مذهبې مشر نه و، اونه یې په دغه ټکي باندې ټینګار کــاوه ، کلــه کــه سړی دده نظریات لولي نودا پوښتنه ورحل کیږي چې ده پــه رښــتیې توګــه دنــوي اوخپلواک هند په زړه کې دنوې تمدن اوپرمختګ داسې بنسټونه کینښودل چې دهغو پرستنه ترنن پورې حرکت کوي ، اوپرهماغه لاره کې نن سبا دآسیا په جنــوب کــې دیوه لوی او پیاوړې صنعتي او ان اتمي ځواک په توګه ځان په خــورا پیاوړتیــا ســره ځلوي.
مقصد دادی چې ګاندي به ویل چې دهند دترقی پلان باید لــه کلیــو را پیــل شــې ، خونهرو په دغه تګلار باندې باور نه درلود ، اودایې یوه نیمګړې او دترقی له اساســاتو سره مغایره مفکوره ګڼله . ځکه خو یې په هیواد ترهرڅه دمخه د هند دترقۍ په لاره کې د دغه هیواد تخنیکي او ساینسي بنسټونو ته خپله اود خپل حکومت او حکومتی پالیسۍ پاملرنه راواړوله . چې له ده وروسته دهند نوي
نسل دپیاوړي تعلمیی پالیسۍ په مرسته دهغه دنومیالۍ لور اندراګاندي پــه مشــرۍ دپیاوړي هندلپاره عملي کړه .

اندارا ګاندي په ځوانۍ کې

دویم څپرکی

ګاندي او دعدم تشددفلسفه

ستا له ستمونو د وره چا وته فریاد کړم
وله مي په غشو ما همت درته نیـــــولی

(اشرف خان هجري)

دنه زورزیاتی ، یاعدم تشدد په اړه تراوسه پورې په هنداونوره نړۍ کې ددغې پـوهې اومفکورې پوهانوخورازیاتی لیکنې کړې دي ، نه زورزیاتی داسې څه او داسې تګلاره نه ده چې هغه به په رښتیاهم ګاندي رامنځ ته کړې وي ، همداده چې

This photo, taken on January 27, 1948, is believed to be the last photo of Gandhi alive. He was assassinated four days later.

موږ دغې تګلارې ته دهغه ایجاد نه شو ویلای ، ګاندي په خپله هم په دغه اړه په دې نظردی چې عدم تشدد دومره لرغونی او پخوانی دی لکه چې زموږ پــه شــاوخواکې دغه غرونه دي ، مانادا چې دغه تګلاره له انساني نیچرسره مــل رامــنځ تــه شــوې اودهغه له پرمختیایی بهیرسره یې یوځای په انساني چاپیریال کــې دیــوې تلپــاتې پدیدې په توګه وده کړې ده .په دغه اړه عمومي باورداد‌ی چې کیدای شي دمعنویــت دغه روښانه اوښیرازه کرونده اوږدمدتي چاراوعمل تــه اړتیــاولري ،اوکیــدای شــي ترڅوپښتونواو نسلونو پورې ځان وغزوي ځکه نوداپه خپل حساب ســره کومــه بــې

ارزښته پديده نه ده .دا يوه اوږده لار، يواوږد سـفردی ،چـې دخپـل لاروي دعملـي تجربواوکړنو په ترځ کې ځان دبډايی ترپولې پورې رسوي .
دبشرتيولي معنوي هڅې ددغې تګلارې ستايوالي اوځرګندويې دي ، داسـې معنـوي اثراوآسماني کتاب به نه وي چې هغه دی پردغه ايدياÿومفکوره باندې ستايل شوی نه وي ، ځکه نو دادهرانسان وياړ دی چې ووايی نه زورزياتی يوه انساني هڅـه ده چـې انسان ته له ډيرپخواځخه دانسان ديوه ستراوويارړن معنوي اوانساني ميراث په توګـه ورډالی شوې چې ترننه پورې يې دپالنې حق او وياړ په يوه وړه انفرادي دايـره کـې دخيرړني او وينې وړ نه دی .
نه زورزياتی ياعدم تشدد دهرمذهب پياوړي اودپاملرني وړلومړنی اوپيلنی سـرليک دی . که دنړې له هرمعنويت اومذهب ځخه دغه آر لرې کړې ، هلته نورداسې څه چې هغه بايد معنويت اوروحانيت وبلل شي نه پاتې کيږي، په دغه اړه زه پـه دې بـاوريم چې نه زورزياتی ترهرڅه دمخه دغه لاندې ټکي په خپله غيږ کې رانيسي :
نه زورزياتی مينه ده،
نه زورزياتی ځوانمردي ده …
نه زورزياتی د ټولو معنوی کتابو پيلامه ده …
نه زورزياتی دهرټولنيزچلند له پاره هوډدی …
نه زورزياتی دانسان اوانسانيت ترټولو پياوړي وسله او توره ده…
نه زورزياتی دانسانی ارزښتونو ساتندويه او پاسوالو مفکوره ده…
زمونږ په عامه ژبه او ورځني ژوند کې دعاموخلکو يوه خبره چې خورا عامه ده اوکولای شو هغه دنه زورزياتي جوهراوزړی وبولو لکه چې وايي : (ګذشت اوبخښـل دميړنـو ځانګړنه ده) .
داټولي هغه اشارې دي چې سری يې په يوه سرسري نظر دهـرې تـولنې او تـولنيز بهيرپه ترځ کې ليدای شي، ځوکه چيرې موږ لړنورهم دانساني آثارو او ميراثونو تل ته ورننوزو ، هلته تردې هم زياتې خبرې په دغه اړه ليدای او لوستلای شو، په دې چـې دغه تګلاره له يوې داسې هستی ځخه راپيل کيـږي چـې هغـه لايزالـي ده ،ځکـه نوداويلای شو هغه خدايی اوتلپاتې هستي ده چې په خپلوټولو آسـماني کتـابوکې

يې سپارښتنه کړې ده ، داسې سپارښتنه چې يوازې دانسانی پوهې پــه يــوه تــاکلې مرحله کې انسان دهغې په عملي کيدو او غوره کيــدو بانــدې لاســبری شــوی دی ، همداده چې نن هم دبشريت په وړاندې دغه تګــلاره دژونــد پــه يــوه لــوړ پړاوکــې دپاملرنې اويادونې وړده.

نه زورزياتی دخپل ماهيت له پلوه دبديواوناوړتياوو پرضد يوه هڅه ده چې دهغې پــه مرسته انسان کولای شي ديوشميرســتونزو لکــه ډار، عقــدې ، قهراوتيــري پرضــد دانساني پوهې اوپوره شعوري تياري په درشل کې شي . که ډار دتــل لپــاره پرژونــد باندې برلاسی وي ، دهغه ترسيوري لاندې هرډول انساني هڅه مري ، کله چې انسان له هڅې ولويد دهغه لپاره مرګ ترهر څه دمخه دورکې سنګرنيولی او پــه هغــه يــې سپاري .

که انسان عقده اوسرټمبګې له خپل کرکتر سره مله کړي ، نو نه يوازې به ځان تباه او برباد کړي چې ان بشريت به هم دخپلو عقدو په ماتم اوښکيل کې داسې رااېسارکړي لکه حيوان ...

قهر هم داسې درواخله چې زياتې بدمرغۍ رامنځ ته کولای شي او څومره ســتونزې چې فکرکوی له دغې بدمرغې پديدې سره ملګرې دي چې پای يــې پــه تيــري او تجاوز باندې اوړي ...

په علمي توګه دنه زورزياتي دفلسفې يوه ځانګړنه داهم ده چې دغه تګلاره انسان ته دپوهې او منطق په لور لوړتيا وربښي ، دغه فلسفه په همدغه ټکي باندې ټينګارکوي او وايي چې داانساني موخو ته د رسيدو يوازنۍ معقوله لاره ده چې دهغې په مرســته پرته له جګړې ، ډار، اوځورونوسړی هدف تــه رســيدای شــي . پــه يوشــميرفرهنګو اوکلتورونو کې دالاره زياترو پوهانو درياضت په نامه هم يــاده کــړې ، ګانــدي هــم دهمدغې لارې په اړه په دغه ټکي باوري و.

اودغه عملی رياضت يې دځان ځانګړنه کړې ده ،دی په دغه اړه وايــی چــې ددغــې برياد ترلاسه کولو په مخه دی يوازې ترېوه حده پردغه لاره تللی دی ځکه نوليکي :

((څه شی چې ماغوښتل هغه ترلاسه کړم ،اوڅه چې ما په دغه ديرشوکالوکې په هغه لورګام اوچت کړ، هغه زما فنافی ذات وه ، چې ماغوښتل خپله له خدای سره مخــامخ

شم او ترموکشا پورې ورسیږم ، زه وهڅیدم او ددغې موخې په لوروړانـدې ولاړم اوهغه مې وڅارله ، په هغه څه کې چې زه یې په ویلو او لیکلوکې ویلای شم اوڅه چې زما سیاسي افکاراوکړني دي ، هغه ټول
پرهمدغه ټکي باندې درېږي)).(١)
ګاندي په دغه مفکوره باندې سړي ته داوربښيي چې روحانيت ددې لامل کيږي چې انسان په انسانيت ورګډکړي ،اوکيدای شي انسان دهغه په رڼاکی دژوند اصلي مقصد هم دځان لپاره په عملي توګه غوره اومعلوم کړای شی اوهـم دنـورو لپـاره، داسې ښکاري چې نه زورزياتی په دې نه زده کيږي چې سړی بايد په کـوراوانزواکې ورتـه کينی ،بلکه دازده کړه ترهرڅه دمخه دې ته اړتيالري چې دهغې په ترڅ کې يوڅوک بايد دخپل ځان خوند او رنګ درک کړي ، ځان بايد وپيژني اولـه هغـه څخـه بايـد دغيرضروري خطراو مرګ په وړاندې ددفاع اولامل په لټه کې شي اودهغه په زړه کې بايد د سختيوله هرډول سره ځان بلد کړي .
ددغې ايدې له مخې کله چې دوه کسه سره جنګيږي او يوبل سره وهـي ، يـوزورور اوبل کمزوری دی ،دوی دواړه جګړه ماردي ، دلته دنه زورزياتي سوال نه رامنځ تـه کيږي ، په دغه ترخ کې نه زورزياتی هغه دی چې يوکس له دغو دووتنوڅخه دمقابلی پرځای دځان ددفاع په لټه کې هلې ځلې وکړي ،په دغه ترخ کې په څرګنـده سـړی ويلای شي چې زورورهغه څوک چې زورزياتی کوي نه دې ، بلکې زړوراوزورور هغـه دی چې ځان له
ظلم او زورزياتي څخه پرته له کټ مټ عمل څخه ژغولاشي .
دنه زورزياتی مفکوره لکه څنګه چې يادونه يې وشوه ، له ډيرپخوا ترننـه دانسـانی تفکر په تاريخ کې دانسانانو لپاره دپاملرنې وړ موضوع وه ، په دغه اړه دهندي ګروهی سپيڅلی کتاب (بګوت ګيتا) ترټولو پخوانی کتاب دی چې ددغې مفکورې اړونـدې نښې نښانې له خان سره لري ، ګيتا په دغه اړه يولړيادونې لري چې دهغو لـه مخـې

(١) Ghandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

سړی کولای شي ووایي چې دا به لومړنی اثروي چې دعدم تشدد په اړه یې یادونې ته په خپلودرسونوکې ځای ورکړی دی ، په ګیتا کې راغلي دي :

« اجازه ورکړئ ، اوسختې خبرې یې په سره سینه واورئ ، اجازه ورکړئ ، اوهیڅوک مه توهینوئ ، یوه قهرجن سړي ته دااجازه ورکړئ چې دزړه خبره ووایی اوپرمخ یې قهرمه ورغبرګوئ ، هغه پریږدئ چې په قهرکې ځان وغوړوي او هرڅه وویلی شي ...»

له دغوتلپاتې خبروراپه دیخوا په (۵۰۰م) پیړی کې ساکایي شهزاده بودا دخپل معنویت په هڅه کې چې په بشپړه توګه دنه زورزیاتي پربنسټ وه یوځل بیا په دغه لړکې ځا ن راوپړکاوه او په ځانګړې توګه یې په دغه اړه وویل :

« یوورور باید په قصدي توګه دبل ژوندي موجود ژوند ترې وانخلی ، دځان دژوندي پاتې کیدو په خاطر باید بل ژوند ي موجود ونه وژنو... »

دنه زورزیاتي په اړه ترهرڅه مهمه خبره داده چې دهند په نیمه وچه کې ددغې مفکورې خرګند اخځ بیاهم بودایي درسونه دي ، چې دزیاترو مذهبوله خوا په خپل وخت کې ځارل شوي اوده ورکړه شوي ده .

"When people will forget the Gautama Buddha, there will come another Buddha who will be called Maitreya. That is the Buddha of compassion and peace."

جن بل پخوانی مذهب دی چې په اصولوکې یې په نه زورزیاتي باندې خورا زیات ټینګارشوی دی ، زیاتره پوهان په دې باورهم دي چې پرګاندي باندې هم ددغه مذهب داغیزې له لارې دنه زورزیاتی اغیزو چې دی یې په دغه مفکوره باندې دژوند ترپایه استوار او پابندوساته ، جن مذهب تربودیزم هم په دغه ترځ کې جدي دی لکه چې په دغه اړه وایي :

ټول ژوندي له دردونو اوځورونوځوریږي ،
همداده چې څوک باید هغو ی ونه وژنی ...
دادعقل اوپوهې ترټولوښه او په زړه پورې خبره ده چې :
هیڅ شی باید ونه وژل شي ،

یاداچې :

دوسلې زور هغه څه نه شي کولای ، هغه چې سوله یې کولای شي ...

کله چې ته کولای شې خپل هدف په خوږه ترلاسه کړې ، نو بیادزهرواچولو ته اړتیا نشته .

(وګورئ : نیتیرا کایام نتیا ، دجن مذهب لارښونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ)

جن مذهب په خپلو تعلیماتو کې په نه زورزیاتي باندې زیات ټینګار کوي او اساسي اصول یې په همدغه تګلاره باندې ولاړ دي ، دغه مذهب اودغه اصول هم نه زورزیاتی هسې دیوې سرسري پدیدې په توګه نه مني او نه یې تبلیغوي ، په دغه مذهب کې هرپیرو بایدنه زورزیاتی یا عدم تشدد په عمل اونظرکې دخپل ژوند معنوي رمز وګڼی ، په دغه برخه کې دوی ځومره چې په سابه خوړلو باندې ځانونه پابندې ګڼی په همدغه اندازه دخپل معنوي ژوند دلارښونې لپاره هم په نه زورزیاتی باندې ځانونه پابندبولي .

په هندې ژبه کې د (اهنسا) دویی مانا هم نه ټپې کول او نه وژنه ده ، خوپه پراخه مانا دغه ویی د نه ځورونې په مانا هم کارول کیږي .خویوځه چې باید په دغه ترځ کې په پام کې ونیول شي ، هغه دادی چې په لاسی او قصدي توګه به نه وي .

نه زورزیاتی دګاندي له نظره هم په دوه لحاظه تعبیراوتفسیرشوی دی ، یوددغه اصل مثبته ځانګړنه ده او بله یې منفي ، منفي یې کیدای شي ، داوي چې دهرژوندي موجود لپاره دغه اصل کارول شوی دی ، مانا داچې هر ژوندي موجود ته باید په مادي اوجسمي اوهمداراز په فکري اومعنوي لحاظ زیان ونه رسول شي ، په دغه ترځ کې د زیان رسونکي اونه زیان رسونکي موجودخبره نه مطرحه کیږي .

خوترکومه خایه چې ښکاري دګاندي مراد په دغه ترځ کې یوازې په مثبته خوا کې دی ، هغه په دې باوري دی اووایي : « زه به کله هم هغه ځوک چې بدکوي او ناوړتیاوې یې پرفکر باندې برلاسې وي ونه شم زغملای »

ګاندي په دې باوري دی چې په هندی ژبوکې داهنسا مانا هم پراخه مینه ، پراخه اولویه ځان تیریدنه اودټولو لپاره خیرغوښتنه ده ، اوپه دې یې هم باور دی چې :

« که زه په رښتیاهم د اهنسا پیرواو پلوی یم ،نو زه باید له خپل دښمن سره دومره اوداسې مینه ولرم لکه چې له خپل پلار او زوی سره یې لر م ...)).

ماناداچې نه زورزياتی داسې مفکوره نه ده چې هغه بايد يوځوک اويوه ټولنه دخپلــې کمزورئ ننبه وبولي ، نه، نه زورزياتی دخپلې فلسفې له مخې يوه پياوړې رښتياده او يوپياوړې زړورتوب ، دګاندي په وړاندې هم دغه آر په همداسې بڼه مطرح دی ، ځکه يې له رښتياينې اوحقيقت سره يوشان اويوډول بولي ، دهغه په نظر نــه زورزيــاتی هدف دی ، وسيله نه ده ، ګاندي په دې نه دې راضي چې دغه لوړمفهوم دوسيلې پړاو اودرجې ته راټيټ کړي ، بلکه هغه غواړي چې دغه مفهوم دمينې اودرنښت په پولــه کې دهدف په کچه کې وساتي ، خکه يوازنی څه چې ګاندي پرهغه باندې ډاډمن دي هغه دادی چې دی مينې ته ديوه اوچت حقيقت او واقعيت په سترګوګوري ، دده پــه نظر هيڅوک نه شي کولای چې دمينې او نه زورزياتي ترمنځ توپيررامنځ ته کړای شي ، همداده چې ګاندي په دغه اړه ډيرپخوا ويلي وو :

“In this age of the rule of brute force, it is almost impossible for anyone to believe that anyone else could possibly reject the law of final supremacy of brute force. And so I receive anonymous letters advising me that I must not interfere with the progress of non–co–operation even though popular violence may break out. Others come to me and assuming that secretly I must be plotting violence, inquire when the happy moment for declaring open violence to arrive. They assure me that English never yield to anything but violence secret or open. Yet others I am informed, believe that I am the most rascally person living in India because I never give out my real intention and that they have not a shadow of a doubt that I believe in violence just as much as most people do. Such being the hold that the doctrine of the sword has on the majority of mankind, and as success of non–co–operation depends principally on absence of violence during its pendency and as my views in this matter affect the conduct of large number of people. I am anxious to state them as clearly as possible……”

(Source: Young India, Ahmedabad, Wednesday, 11th August, 1920)

مانا داچې هرڅوک بايد دنه زورزياتي دمفکورې له مخې په دې وتوانيږي چــې ديــوه مطلق هويت خاوند شي اودخپلې پياوړتيا په خاطر بايد دنه زورزياتي پــرلاره بانــدې ګام کيږدي ، يوه خبره چې په دغه اړه بايد وشي هغه داده چې ګاندي په خپل وخــت کې دغه لرغوني مفکوره دنوي عصر له غوښتنوسره سمه راپورته اودعمل ډګرته لکه چې مارتين لوترکينګ هم ويلي وو راوايسته ، ګاندي په خپله هم په خپلوليکنوکې په دغه اړه ځوځلې يادونه هم کړې ده ، ماناداچې ګاندي ديومعنويت پلوي انسان پــه

توګه په هغو ټولو معنوي ورتیاووباندې پوهیږي ، هغه چې بشریت ته دلارښـوونې پـه خاطرورمیراث شوې دي ، ګاندي په خپله وایی چې ده ټول آسماني کتابونـه لوسـتي اوپرهغـو بانـدې بـاوري دی ، همـداده چـې دده مفکـوره هـم دهمـاغو مقدسـو کتابوپرارشاداتو باندې ولاړه ده ، ګاندي په دغه ټکي باندې هم باوري دی لکه چې په قران کریم کې رانازل شوي :

يا يهاالذين امنو استعينو بالصبروالصلوه ، ان الله مع الصابرين

ژباړه : ای ایمان والو ، دآخرت دثواب ترلاسه کولو پـه خاطرپـه صـبراولمانځه سـره دمرستې غوښتنه وکړئ ، بې شکه چې خدای له صبرکونکوسره دی ، (سـیقول ، ۱۵۲ او۱۵۳ایاتونه)

په نه زورزیاتي کې دپوهانوپه نظر دوه ټکي په ځانګړې توګه دپاملرنې وړ دي ، دغـه ټکي لومړی ځاني دسپلین (Self Discipline)او دویـم یـې نفسـی مجادلـه (Self Renunciation)

دی ، په دغه اړه اوس په خورا آسانی سره سړی ویلای شي چې په الهي کلام کې دغه دواړه اصله دیوه داسې انسان په وړاندې چې هغه ددوو ټکو (صبراو عبادت) په مانـا پوهیږي دیوې خورا مهمې سپارښتنې مثال لري ، ګاندي په دغه رمز باندې پـوهیږي ځکه نو هغه عدم تشدد ته دداسې یوه مفهوم په نظر ګوري چې هغه دهرچـا اوهـري عقیدې دپیروانو لپاره دمنلواو عملي کولو وړدی ، که چیري انسانان په رښتیاهم پـه دغه اړه په رښتینې توګه ددغې ډالی دلاس ته راوړلو هڅه وکړي ، هغه کولای شي په ډیروهغو ستونزو چې بشریې په خپل ژوندکې لري او یاورته ناحله بریښې بریالی شي .

دنه زورزیاتي عمل اوتګلاره دهغوی له خوا چې نه غـواړي دتابعیـت اوتسـلیمئ پـه بڼکیل کې راښکیل شي عملي کیږي ،هغوی ،چې په خبله مبارزه کې دخپل کـړکیچ دحل لپاره نه زورزیاتی (عدم تشدد) یوازنی ګټوره لاره بولي .

نه زورزیاتی عملا هغه هڅه نه ده چې دهغې په ترسره کولوسره به خوک لـه کـړکیچ څخه ځان پر یوه خواکړي ، بلکې داهغه یوازنې مثبت ځواب دی چې دهغه په مرسته سړی کولای شي له خپل ځواکه په ګټوره اوموثره توګه کارواخلی اویایی پـه عمـل

کې پلی کړي . دګاندي ساتياګره هم پر دغه اصل راڅرخي اوپه دې تېنګارکوی چې رښتيا بايددميني او سم عمل له لارې دتولني اووګړې دکرکتراوخصلت ځانګړتيا شي ، ددغې تګلارې غوښتنه داده چې دتشدد په وړاندې په انفرادي اوټولنيزه توګه پــه خپل ټولنيز ، اقتصادي اوسياسي چاپيريال کې ګام واخيستل شي .، لکه چې په دغه ترځ کې دګاندي دمالګې ساتياګره ترټولو ښه او روښانه بيلګه يادولای شو.

عيسويانو هم په خپلواصولوکې داخبره منلې ده چې (خدای يعنی مينه)

Christians generally accept the proposition that 'God is love'. This leads to the logical corollary that the main enemy is hatred itself. Relying particularly on New Testament texts, such as the sayings of Jesus that "Whoever shall say [to his brother] , Thou fool, shall be in danger of hell-fire" (Matthew 5:22) and "anyone who hates his brother is a murderer" (1 John 3:15), Christians have interpreted the terms 'brother' and 'neighbour' (following the parable of the Good Samaritan) at their widest. And this means loving opponents and even enemies:

Care as much about each other as about yourselves...

Never pay back evil for evil...

If your enemy hunger, feed him; if he thirst, give him drink...

Do not let evil conquer you, but use good to defeat evil.

(Romans 12:16-21)

(وګورئ دپورتني مطلب په اړه په انګريزي ژبه دنه زورزياتی ويبپاڼه)

په ختيزوټولنوکي چې يوشمير ته يې دنه زورزياتي زانګووې ورته ويلای شــو، دغــې فلسفي ددغوخلکودمعنوياتو پر شنه اوروښانه آسمان باندې تل خپله وړتيا او اغيزپه ژوره توګه ساتلی دی ، مانا داچې عدم تشدد ختيزانســان تــه دهغــه پــه معنــوي ژونداوبرخليک کې ديوې حياتی اومهمې پديدې ځای په نښه کړی دی ، همداده چې دلته دغې مفکورې ځان دپياوړې معنوي ارزښت پړاو ته رسولی دی ، ان دومره چــې که له معنوياتو څخه دغه پديده په يوه خوا کړو، هلته معنويت ته نورڅــه نــه پــاتې

کیږي . دایوازې ګاندي نه دی چې په دغه برخه کې یــې افکــار بایــد مخــکښ وي ، دفارسی اوپښتوژبوادبیات پرهغو وړتیاوو ډک دي لکه چې سانسکریت او پــالي ژبــې یې دهندي ګروهې په اړه انسان ته ورډالی کولای شــي ، ســنایی ، مولانــا ، عطــار ، دهرات دپیر اوهمداسې د پښتو ژبې عرفانی څیرې او میراثونه لکه روښان ، ارزانــي ، میزاخان انصاري ، دولت ، رحمان بابا او دخوشــال خــان دکــورنې یوشــمیرنومیالي لیکوال او عارف شاعران په دغه برخه کې هغــه څــوک دي چــې ددوي افکــار دنــه زورزیاتي او عدم تشدد ډیرښه استازي بلل کیدای شي . ماناداچې عرفان اوتصــوف دشعراوادب په ترڅ کې له مذهبی لارښوونکو وروسته دآسیایی ادبیــاتو دپــاملرنې وړموضوع ده . همدغه ادبیات دي چې دغه سترانساني میراث ته یې پــه ډیــره ښــه اوهنري بڼه انعکاس ورکړی دی .

دعرفان اوسلوک مساله په ټولو سرچینو کې دپوهې غوندې اوهــم لــه هغــې ســره انډوله طرحه موضوع ده ، عارفا ن او پوهان په دغه برخه کې له یوه اوبل سره هــیڅ ډول توپیرنه لري او نه هم ددغه انسانی ارزښت په وړاندې توپیرته اهمیت ورکــوي ، دهرشاعراو روحانی پرافکاروباندې نه زورزیاتی دومره برلاسی دی چې له هغه پرتــه یې فکراو ایجادبل څه نه وینې او نه یې انځورولی شي . دپښتو ژبې نومیــالی شــاعر اشرف خان هجري له هغو شاعرانو څخه دی چې دده په اشعاروکې دنــه زورزیــاتی یوه بیله او ژوندی نړۍ زموږ په واک راکړل شــوې ده ، زه پــه دغــه اړه لــه تاســې درنولوستونکو سره یوازې دعرفانی ادب پرپوله باندې نه تم کیږم ، موږ دغه تلپــاتې ارزښت دهغو شاعرانو دایجادپرفضاباندې هم لیدای او احساس کولای شو چې هغوی له ژوند سره یوازې په مادي لحاظ ډیراوپه معنوي لحاظ لږ چلند کــوي ان چــې دوی هم په دغه ترڅ کې خپل هغه ایجادیات چې زموږ لپاره یوازې دهغو دایجادي تجربــې په توګه اهمیت لري بیاهم د تفاهم اونه زورزیاتي دمبلغ په توګه زموږ پــه واک کــې راکــوي ، کلــه چــې مــوږ د خوشــال خــان خټــک دنومیــالي زوی هجــري غــږ دبیجاپوراورنتمبور له دنګو کلاګانوڅخه اورو ، په هغو کې هغه ترنم او هغه څوښ چې دخوشال په افکاروکې ژوند کوي نه لیدل کیږي ، هلته دغه شاعر لکه څنګــه چــې

دهغه ارادتی کلام ده ته د صبر قومانده ورکوي ، هغه څه موږ ته په داسې ژبــه وایــې چې هغه دصبراوتحمل ترټولو ښه او تلپاتې درسونه بلل شو:

ستا له ستمونو د وره چا وته فریاد کړم   وله مې په غشو ما همت درته نیولی

ګاندي دهمدغواودې ته ورته آسیایي افکارو پرپخوزینو باندې دعدم تشدد دلوړتیـا آسمان ته راپورته شو، دده داندوژوند دغه پیاوړې فلسفه یوازې دیوه مـذهب ، یـوه عرفان او یوه سلوک په زړه کې رامنځ ته شوې فلسفه نه ده ، هسې چې دی په خپله نه شي کولای په دغه ترځ کې ځان یوې ټاکلې عقیدې ته وسپاري ، دهغې لامل هـم دغه دی ،چې ده په خپله پوهه اوخپله ځیرکې سره ځان تردغې پولې راورساوه چــې خپل سپیڅلې هدف ته درسیدو لپاره یې یوه سپیڅلې وسیله یا تګلاره هــم غــوره کړه ، مانا داچې کله موږ دګاندي فلسفه یو ه ټولنیزه او سوله ییزه پاریدنه بولو ، دهغې لوی لامل هم دادی چې هم یې هدف سپیڅلی دی او هم یې هغه ته درسیدو وسیلې ، که چیرې له دغو دواړو (هدف اووسایلو) په یوه کې هم خلل وای ، نو په دغــه حـال کې به دده ساتیاګره په خپله یوه جعلی اودرواغجنه هڅه وای .
بله خبره چې دګاندي دعدم تشدد په اړه یې باید وکړو هغه داده چې دده تعبیرلـه دغې مفکورې څخه دادی لکه چې پاچاخان دده له خولې لیکي :
«... سبا له بمبئ ته لاړم ، ګاندي جی دبرلا په کورکې و، زه هــم ورغلــم هلتــه ولاړم اوهغه سره اوسیدم ، یوه ورځ یې دعدم تشدد بحث شروع کړو ، نو ما ورته ووی چې ګاندي جی تاخو دېرې مودې نه په هندوستان کې دعدم تشدد ســبق ورکــړی دی اوزما خو ډیرلږ موده وشوه چې پښتنو ته مې داســبق شــروع کــړی دی ، مـا ســره هغومره ذریعی اوکارکنان نشته څومره چې تاسره دي ، ته وګوره چې د ۱۹۴۲ کال په جنګ کې هندوستان کې څومره تشدد وشو، لیکن په صــوبه ســرحد کــې بــاوجود دانګریزانو دېرظلم اواشتعال نه پښتنو تشدد ونه کــړو حالانکــه هندوســتان ســره تشدد دهغومره سامان هم نشته څومره چې پښتنوســره دی ، ددې پــه ځــواب کــې ګاندي جی ووې چې عدم تشدد دبزدل سړي کارنه دی ، دادیوه بهادرسړي کاردی او

پښتانه دهندوستانیانو نه زیات بهادران دي ، دغه وجه ده چې هغوی تشدد ونه کړ...»
(جدوجهد ۶۸۵ مخ)

ګا ندي په پښتونخوا کې

ګاندي په ۱۹۱۸ کال کې دخپلوساتیاګرانو لپاره یوشمیرلارښونې په ګوته کړې په دغو لارښونوکې موږ کولای شو ، دعدم تشدد او رښتیاینې هغه مرامې څه چې ددغې تګلارې لپاره دده له خوا لارښود وو په لاندې ډول سره ولولو:

ساتیاګرانو ته لارښوني

ساتیاګره کمپ ، نادیاد ، د۱۹۱۸ کال داپریل ۱۷

۱– رضاکارانو ته وړده چې ، دا د نه زورزیاتي کمپ دې ، دوی باید په هرډول حالاتو کې د رښتیا اورښتیاني امرومني اودهغو پیروي باید وکړي .
۲– په ساتیاګره کې د لوړتیا اوځان لوړبللو لپاره ځای نشته ، په دې مانا چې د ساتیاګرۍ داصولو له مخې باید پرچا باندې فشار نه وي .

۳- سرتمبه ګي اورخه په ساتياګره کې ځای نه لري، ان دهغـوی پـه وړانـدې چـې پوهيږو زموږ مخالف دي بايد ددوستۍ له مخې چال چلند وکړو، کليوال هم بايـد پـه همدغه روحيه باندې وروزل شي . رخه اوکينه کولای شي زمـوږ مبـارزه لـه خپلـې وړتياڅخه راوغورځوي .

۴- رضاکاران بايد داپه ياد ولري چې دايوجهاد دی ،موږ په دې ځکه ټينګارکوو چـې موږ له دې پرته نورڅه نه لرو،اوکه داهم په سمه توګه ترسره نه کړو مانا داچـې مـوږ دخپل مذهب په وړاندې په څه کولو کې ناکام يو. ټول هغه څه چې دژوند اومـذهبي لارښونو په ترڅ کې اړين اومهم دي ، هغه بايد دلته په پام کې ونيول شي .

۵- موږ د واک اوځواک له برلاسي اوغرور سره مخـالف يو،اوهمداسـې دقـانون پـه وړاندې ړانده ،ځکه چې په دغه برخه کې بيواکه يو،خودابه ددې مانا هم نه لري چـې ګواکي موږ څه نه وينو، زموږ دنده داده چې موږ له مامورينوسره ددوی دنورو کارو په برخه کې مرسته وکړو.

۶- موږ دلته هم دهغواصولو لپاره وړانديزکړی ،هغه چـې مـوږيې پـه خپـل کـورني چاپيريال کې په پام کې نيسو، موږ بايد دحکومت اوخلکو ترڅنګ ديوه داسې ځواک په توګه چې ديوې لويې کورنۍ جوړونکی اوعملي کوونکي وي فکروکړو.

۷- موږ بايد له هغوی څخه چې له موږسره هم نظري نه دي ځان پـه يـوه خـوا نـه کړو،دابه زموږ دنده وي چې له دوی سره تړاو ولـرو او دوی دخپـل نظراوفکرپرخـوا راوکاږو.

۸ـ- موږ بايد ددې لپاره هڅه ونه کړو چې ځان دچالاکۍ په درېځ کې واچوو،موږ بايد هڅه وکړو چې رښتينې اوپررښتيا باندې باورمن واوسو.

۹- کله چې رضاکاران په کليوکې تميږي ، بايد دکليوالو دکړو وړو اواړتياوو په پام کې نيولو سره دهغو لپاره دچوپړ تابياهم وکړي ، هغوځـايونو تـه چـې کـولای شـی پـه پښوسفروکړي ددې اړتيانشته چې له ګاډوڅخه کارواخلي،په عين حال کې بايد ځان له ساده ډوډۍ خوړلو سره هم آشناکړي .

۱۰ - هرمهال چې رضاکاران پرکليوورځي ، دوی بايد دکليوالو اقتصـادي حالـت تـه جدي پاملرنه له ياده ونه باسي ، له هغوی سره بايد د زده کړې په برخه کـې مرسـته

وکړي اوهغوی ته باید دخپلې بیکارۍ په وخت کې خوښي اوخوشالي ورپه برخه کړي
.
۱۱- که دوی وخت لري باید دکلیوالوله ماشومانو سره دزده کړې په کـارکې مرسـته وکړي .
۱۲- که چیرې دوی (رضاکاران) په کلیوکې داسې څه چــې هغــه ددوی روغتیـا تــه زیانمن وي وینې هغه باید کلیوالو ته هم وروښیي اودهغو پام باید ورته راواړوي .
۱۳- په هرځای کې که رضاکاران داسې ځوک وینې چې له یوه اوبل سـره پــه خپـل منځي شخړوکې ډوب دي، لومړۍ باید هغودې ته راوبولې چې په خپله له یــوه اوبـل سره جوړشي اوکه داشونې نه وي ، بیادې دهغوی ترمنځ منځګړیتوب وکړي .
۱۴- دوی باید دخلکوپه وړاندې دلوستلو دنده هم پرمخ بوزي ،کله چــې دوی سـاه اخلي اودمه کوي پرهغه مهال باید داسې څه چې دساتیاګرۍ دپیاوړتیا سبب کیــږي له هغوی سره ولولي .
۱۵- په هرډول شرایطوکې دوی باید دهرډول وسلې کاروني ته اجازه ورنه کړي ،اوهم باید داله یاده ونه باسي چې دعدم تشدد دمبارزې اصلي موخه اوهدف دنه زورزیاتي پاسوالي اوساتنه ده .دعدم تشدد مانا داده چې په زغم سره خپلــه عادلانــه جګــړه پرمخ بوځو، دلته داپوښتنه نشته چې یوپربــل بانــدې یوڅــه وزغمــو. عــدم تشــدد همیشــنی بریــالیتوب دی ، داســې چــې کلــه هــم ماتــه نــه منــي . راځــی چــې هررضاکارترهرڅه دمخه په همدغه رمزپوه کړو ځوهغه بیــاوکولای شــي نورپرهغــه باندې پوه کړي .
مهنداس کرم چند ګاندي

دعدم تشدد اوسني هندي کره کتونکي

دګاندي اودهغه دنه زورزیاتی په اړه یوه نظریه چې زه یې دهغه عام ذهنیت له مخــې چې په هندکې په دغه اړه شته او کله کله یې خبره ان علمي ناستوته هــم راغزیــږي

دخپلې خیړنې اوکتنی په ترځ کې دلته رالیکم ، هغه دا ده چې وایی ګاندي په خپل ژوند کې په دې ونه توانیده چې دخپلې فلسفې په رڼاکی دې یوامن اوآرام هند وستان ووینې ،دده کره کتونکی داهم وایی چې ده دهند دآزادۍ پرمهال په یوشمیر عیني واقعیتونو باندې داسې سترګې پټې کړې چې هغه دده لپاره دژوند ترپایه پورې دروح عذاب شول ، هند آزادي واخیسته خو دغه آزادي په کومه بیه اوکوم نه زورزیاتي ورته تمامه شوه ؟ په دې اړه ، ده دکانګرس دزیاترو غړو په وړاندې دزړه نازړه چال چلند تګلاره غوره کړه، په دې چې ده فکرکاوه دی په دغه برخه کې برحق دی ، په دغه اړه باید پر یوه ټکي باندې هرڅوک پوه شې چې ګاندي دنه زورزیاتي پلار نه و، هندي پوهان او دګاندي کره کتونکي په دغه ټکي باوري دي چې ګاندي نه زورزیاتی ،دهغه مفکوره ،اودهغه اصول لکه څنګه چې پیل شوي وو دعمل پرمهال یانې دآزادۍ پرمهال عملی نه شوای کړل ، د نه زورزیاتي دفلسفې اوتګلارې ترټولو ګران او سخت اړخ دتاریخ په اوږدو کې داو چې ددغې مفکورې زیاترو پلویانو هغه په عمل کې سمه نه ده تطبیق کړې ،داسې فکرکیږي چې دګاندي ستونزه هم په دغه پایله باندې پای ته ورسیده چې هند یې په دوو برخو وویشه ، دهندو اومسلمان خبره ، دهند اوپاکستان خبره خو دده ترسترګولاندې دهمدغې مفکورې په درشل کې دعدم تشدد ترسیورې لاندې په درانه تشدد سره عملی شوه ،همداده چې اوس دهند اوسنی نسل په دغه برخه کې په دې نه دی باوري چې دغه تګلاره باید دخپل ټولنیز او سیاسي ژوند لپاره د مرامي تګلارې په توګه ومنی . دوی داهم نه مني چې له دغې لارې به هند دنیکمرغۍ په لور ګامونه اوچت کړي ، اوس نو ، په دغه اړه سړی په څه شان کولای شي حکم وکړي چې هند په عدم تشدد سره آزادشو، که همدا اوس په هند کې له هغو زړو کسانو څخه پوښتنه وکړې چې دوی ولې د پارتیشن پر وخت له اوسنی پاکستانه په شړلو محکوم شول ، دوی همدا خبره کوي چې که داعدم تشدد وچې ملیونونه یې تراوسه پورې دردونه زغمي ، نو تشدد به څه شی وي. مانا داچې داشان خبرې دګاندي او دهغه د نه زورزیاتې دمفکورې په اړه نن سبا دهند دځوان نسل له خوادپوښتنې وړ خبرې دي . کله چې مورږ ګاندي او دده دفلسفي فکر په اړه خبرې کوو ، نودا راته څرګند یږي چې دده عمل او وینګ په عمومی لحاظ

دهند دویش پرمهال دده دتګلارې له اصولو سره برابر تیا نه کوله ، په دې مانـا چـې دی په عملي توګه مخکې تردې چې دانسانې ټولنی او انسانیت په تـرخ کـې خپلـه تګلاره پلې کړي ،دویش پرمهال ددې پرځای چې یواوچت انساني شعار چې هند باید نه وای تجزیه شوی رامنځ ته کړي حوادثو په داسې یوعمل ورمخه کړ چې دهغـه پـه ترخ کې دی ترهرڅه دمخه عملاً دیو خورا پیاوړی هندوپالي چا پرکرښه لکـه چـې محمدعلی جناح دمسلمانانو په مخ کې راوپړکیده ودریده ، سره لـه دې چـې ده پـه دغه برخه هیڅ هم نه دي ویلی خوعملاً دهغوپه څنګ کې پاتې شو چې هندوسـتان یې دهندوانو لپاره غوښت اوهغوی یې له ځانه بیل وبلل چې دپاکستان په نامه دلـوی هند له پیکرې څخه بیل شول . ان دده دلارې نومیالی پیرو پاچا خان هـم پـه خپـل اثرکې دغه ټکي ته (دکانګریس بې وفایی) نوم ورکړ او په هغه کې یې خپله ګیلـه ترهرڅه د مخه له ګاندي جې څخه وکړه ځکه دهمدغې تګلارې له امله وه چې دوی خو دهند دنیمې وچې دآزادۍ ژمنه سره کړې وه نه دهغې دویش .

دهند له وروستی ویسرای اوهغه له میرمنې سره د ګاندي له دغې کتنې وروسته
یوڅو ورځې وروسته هند تجزیه شو .

دهند تجزیه دآزآدی په نامه ده او نورو کانګرس مشرانو له انګریزانو سره ومنله ، کله چې پاچا خان ددغې آزادی په وړاندې دمخالفت او نه منلو غږ پورته کړ، دی لـومړنی سړی و چې دهغه په خوله یې لاسونه ونیول او ورته ویې ویل چــې اوس کــار ترکــار تیردي باید دادزهرو غړپ ترستونې تیرکړو، پاچاخان بیاهم ورته وویـل چــې زمـوږ اوتاسې پیوستون خو دهندد آزادی لپاره په دغه شان لکه چې تاسې اونهرو یې عملې

کوځ نه و. دوی هغه ته یوازې پورتنی ځواب ورکړاو په دغه حساس وخت کې پرهغه دریځ کې چې هغه دانګریزانو هیله اوموخه وه آرام پاتې شول ، کله چې ولسونه سره تباه شول ، کله چې له یوه اوبل لوریه خلک په تبنتیدو او وتوشول ، ګاندې پرهغه مهال حیران شو، او په ډاګه یې خپله دغه تیروتینه ومنله او دایې لاورزیاته کړه چې په دغه کار سره دده د ژوند دوې لسیزې رالنډې شوې .، مانا داچې دغه کار دده په وینا دده ژوند را لنډ کړ.

مامخکې وویل چې ګاندي په یوزیات شمیر هیوادو او ټولنو کې د یوه نامتو اتل په توګه ومنل شو، اوهغه په دغه ټکي چې ګاندي یوسیاسی لارښود و، دګاندي په اړه دبهرنیانو خبرې له هغه عام ذهنیت سره توپیرلري هغه چې په هندکې دده له مړینې وروسته اوان نن هم برلاسی دی ، باندنیوکسانو اوڅیړونکو دی په هند کې دننه نه دی څیړلی او نه یې مطالعه کړی دي، ددوی ستاینه زیاتره داسې بڼه لري چې سړی نه پوهیږي دوی ګاندي ستایې اوکه هغه لرغونې فلسفه چې هغه نه زور زیاتې دی ،دګاندي کره کتونکي دامني چې دګاندي دژوند اصول پرعدم تشدد باندې ولاړوو ، خو داچې وایی ددغو اساساتو په زور په یوه بریالۍ پایله باندې واوښت داخبره بیادهغوی لپاره دپوښتنې وړده . باندنی پوهان هم دده په اړه په دوو برخو ویشل شوی دي ، یوه هغه ډله اوبرخه ده چې هغوی عدم تشدد ته درناوي کوي اودهغه له مخې دګاندي نوم هم په دغه ډګرکې په درناوي سره یادوي . بله ډله هغوی دي چې د هند دخپلواکۍ غورځنګ څیړی چې په دغه برخه کې یې دڅیړنو ژبه اوتګلاره په تمامه مانا بدله ده . مارتین لوترکینګ هم دګاندي دغورځنګ عملي تګلاره ستایې لکه چې په ډاګه داوایي چې :

((عیسی موږ ته د نه زور زیاتې ستراتژې راکړه ، خو ګاندي په دغه ترخ کې موږ ته تاکتیک را په ګوته کړ)) .

سړي په دې پوهیږي چې مارتین لوترکینګ په دغه اړه ترهرڅه دمخه دتاکتیک خبرې ته اهمیت ورکوی اوپه دغه ترخ کې دده هدف ګاندي دهغه په سیاسی لیدرشیف کې دی .

هغه پر دغې يادونې پسې داهم وليکل چې نړی اوانسان ته دګاندي ميراث داو چې په زغرده يې نړی ته داوښوده چې انسانان کولای شي خپلو هدفو ته پرته لـه دې چــې زورته لاس اوږدکړي ورسيږي ،دده حرکت ديووالی او يوموټی توب استازی و، دغــه حرکت وکولای شول چې خلک سره راغونډ اوپه خپل يووالی سره يې دبــري پرلــور لارښونه کړي .

ما مخکې ياده کړه چې علمآ دنه زورزياتي په برخه کې دعملی کولــو موضــوع خــورا ګرانه اوپيچلې ده ، تاسې ټول په دې ښه پوهيږئ چې په دغه لاره کې ترګاندي دمخه دبودا اوترهغه راپه ديخوا حضرت عيسی اوپه زرګونــو اســلامی عارفــان مخکښــان وو.چې زياتره يې په خپل وخت کې په يوه ناکام برخليک کې نيمه خواشول.

په اوسنې هند کې هم د نه زور زياتې دتګلاري په باب څيړونکي ، ليکوال او پوهان او آن عام خلک په دې نظر دي ، چې که ګاندي په دې پوهيدای چې هند بــه يــوه ورځ داسې پياوړې څواک کيږي ده به کله هم دالاره نه وای غوره کړې ، ده ان پــه خپــل وخت کې ونه شوای کولای چې دهند خلکو ته په رښــتيا ســره دقناعــت وړ ځــواب ورکړي ، په عامو خلکو کې داهم ډيرعامه خبره ده چې که دی د نه زورزيــاتې پلــوی اوپاسوال وای ، نو دده انځوربه په هغه څه باندې چې دتشدد مور بلله کيــږي اوهغــه پيسې دي، نه چاپيده. ددې خبرې مانا په خپله دهغوی لپاره چې دی يې دخپل ملــي مشرپه توګه منلی تراوسه نه ده روښانه ځکه نو دهغو ی يوه ډلــه (لکــه دســوبهاش پلويان) په دې نظرهم ده چې وايی : ګاندي چې دکومې ايدې لپاره ټول عمر خواري وکړه په عملی اوسياسی توګه (نه په معنوي لحاظ) يوه ماته تګلاره وه ځکه يــې دی خپله هم قرباني شو .په داسې حال کې چې ګاندي خپله دغه قرباني يوه ځان تيريدنه بلله اوهغه په دغه ډګرکې پرځان باندې عملي کړه .

Nehru addressing a huge throng at the Ramlila grounds in New Delhi Feb. 1, 1948, the day following Mahatma Gandhi's funeral

دریېم څپرکی

ګاندي اوسرحدي ګاندي

... حقیقت دادی چې عدم تشدد دهغوی پالیسی وه او زموږ عقیده وه اوده .

پاچا خان

دپاچاخان پورتنۍ خبره هغه مهال دده له خولې راووته چــې هندوســتان دده هغــو ملګروچې له ده سره یې ژمنه کړې وه چې دوی به دهندوستان دخپلواکۍ لپــاره پــه یووالی او پیوستون سره تربري پورې جنګیږي په دووبرخو وویشه ،کله چې انګریزانو وغوښتل دهند نیمه وچه تجزیه کړي دوی هم ورسره شول او پاچاخان یې دلیوانــو (پاکستاني واکمنانانو) او پرانګانو(انګریزانو) په منځ کې یوازې پریښود...

دهنددنیمې وچې په تاریخ کې چې د نه زورزیاتي خبره رامنځ ته کیږي ، هلتــه دوه نومونه کله هم له یوه اوبل څخه ځوک نه شي بیلولای چې هغه مهنداس کــرم چنــد ګاندي او عبدالغفارخا ن دي، یودګاندي په نامه مشهورشو او بل دســرحدي ګانــدي ، یوه دعدم تشدد په تیوري کاروکړ ، خو دویم په عمل کې دهغې لپاره لاس په کارشــو اوهغه یې دآسیاپه یوه داسې برخه اوداسې قام سره دعمل ډګرته راویسته چې هغوی کله هم خپله ساده خبره په ټیټ آواز سره نه وه کړې ، یوه ځان درام ترنامه لاندې په یوه معنویت پورې وتاړه اوبل د رحیم ترسیوري لاندې دبشریت لپاره دعدم تشــدد دمینې تخم په خپله پراخه لمنه کې واچاوه او دانساني کروندې په الکــه بانــدې یــې دهغه په کرلولاس پورې کړ.

دواړه پریوه خوله شوي ووا وپه دې یې باورو چې دغه تګــلاره زمــوږ پــه زمانــه کــې دانساني ژوند اوتمدن ، معنویت او مینې یوازنۍ ژغورندویه تګلاره ده چې لــه هغــې پرته انسان نه شي کولای دخپل ژوند بدمرغیوته دپای ټکی کیږدي .دهمدغه مرام او موخې پربنسټ دوی یوې داسې فلسفې ته کاروکړ چې دهغه په زور یې له یوې خــوا ځان دزمان له داسې ښکیلا ک سره چې لمریې د نیواکې واکمنۍ پرسیمو باندې نــه پریوت مخامخ کړ اوله بلې خوا یې دخپلوملتونو دبیا ژوندیتوب اوروزنې په برخه کــې په هغه ویاړ باندې لاس پورې کړ چې دهغو له مخې خلکو دپلار ، فخر اوپاچاپرویاړنو باندې سرلوړي کړل ، ګاندي د بپو(پلار) او غفارخان د پاچا خان اوفخرافغان په نامه یاد شو ل .

دغه پاچا خان دخپلې زما نې په یوه واکمنه اوبډایه کورنې کې چې له نژدې یوې پیړۍ یې په دغه سیمه کې دپلرونو او نیکونو نومونه په خانانواو واکمنانانو کــې یادیــدل د ۱۸۹۰ کال په شاوخواکې په چارصده کې زیږیدلی دی ، دی دمحمدزیو واکمنانانو چې دهنددنیمې وچې او افغانستان دتاریخ دنولسمې پیړې په شپوورځوکې په سیاســی ، اقتصادی او کلتوري لحاظ دپاملرنې وړ کورنې وه ، رالوی شو ، دپلار(بهرام خان) دویم زوی و ، دښوونې او روزنې په برخه کې یې دخپل وخت علوم پــه عصــری او دودیــزو ښوونځیواو پوهنځیو کې ولوستل ، ان چې په نامتو پوهنتون علیګړ کې یې هــم یــوه موده په لوستلو باندې تیره کړې ا ودغه پوهنتون په نو میالیو کې دده نو م هم ثبت

دی ، داچې زه نه غواړم دده دژوند په ډیرو جزیاتو باندې خبرې وکړم ، داوړبولم چې زما ددغې لیکنې لوستونکي زموږ ددغه نومیالي لاربنود او مشر ژوند لیک په خپلــه دده (زما ژوند اوجدوجهد) کې په هراړخیزه توګه ولــولی ، زه بــه دلتــه یــوازې پــه دغولاندې ټکو باندې په لنډه توګه دخپلې موضوع سره په تړاوکې رڼااچوم .

۱- پاچا خان او نه زور زیاتی ،

دلته اوهلته ډیرخلک په دې باوردي ، وایی او لیکي چې پاچا خان دعدم تشدد خبره له ګاندي څخه راکاپي کړه او دهغې پربنسټ یې دخپلې مبارزې تګلاره پرانیسته ، په داسې حال کې چې داخبره نه ګاندي کړی او نه هم پاچا خان په دغه اړه په ډاګه دغې موضوع ته اشاره کړې ده ، داځکه چې ګاندي جي په خپله لکه چې دمخه یې یادونــه وشوه نه زورزیاتی ته دخپلې ایجادي تګلارې په سترګو نه ګوري ، بلکــی پــه خپلــو ټولولیکنو کې په دغه ټکي باندې ټینګارکوي چې په انسانی ژوند او تاریخ کــې دغــه تګلاره یوه لرغونې تګلاره اولاره ده چې دوی هم په دغه لاره باندې په خپل وخت کې ګام پورته کړی دی .

کله چې دپاچاخان په لیکنو او کړنو کې په دغه اړه څه لټووا یایې لیکو ،هلته هم پــه ډاګه له دغه ټکی سره مخامخ کیږو چې :

“There is nothing surprising in a Muslim or pathan like me subscribing to the creed of nonviolence .it is not a new creed . it was followed fourteen hundreds ago by the prophet all the time he was in macca”

badsha khan

« په دې کې هیڅ دحیرانې ځای نشته چې یومسلمان او یایوپښتون لکه ماغوندې دنه زورزیاتی لاره ځاري ، داکومه نوې خبره او مفکوره نه ده ،بلکه داتګلاره له هغه مهاله چې پیغامبر څوارلس سوه کاله دمخه لاپه مکې کې و پیل شوې ده »

ماناداچې داخبره اوس یوڅه ګرانه ده چې سړی یې ووایی اویایې ومني چې پاچاخان به له ګاندي دامفکوره اخیستې وي ، ځکه چې زه ددوی دواړو په اړه یوازې یوڅه چې نوي یې دلته وړاندې کوم ، دادی چې نه پاچاخان اونــه هــم ګانــدي دعــدم تشــدد

ایجادګروو ، بلکه دوی دواړه په دغه لاره کې ددوو بیلو عقیدو دپلویانواو پیروانو په توګه ددغې انساني لرغونې فلسفې لپاره په عملي توګه په خپل عصرکې درسالت لرونکو اوسترګورو انسانانو په توګه راوړاندې شول ،سره یو شول او دغه له پامه لویدلې او یاهم دکتابو پرپاڼوکې خوندې پلرنی فلسفه دوی دواړو په یوه شان عملاًدژوند او ټولنې په مخکې د خپل عصر له غمیزو څخه دوتلو په اړخ کې رامنځ ته اوهغه یې په جدیت او مسوولیت سره دخپل ژوند اومبارزې سره پتلیز او پرمخ بوتله .

که ووایو چې دابه ددغو دوو لاربنوونکو له خوا دخپلوعقیدو ترسیوري لاندې رامنځ ته شوې وي ، داهم سمه نه ده ، په دې چې په نه زورزیاتي کې ترهرڅه دمخه یوازې مذهبي آر نه ، بلکې دیوه پراخ انساني مفهوم په توګه دپاملرنې وړدی داسې چې پرمذهبو باندې سیوری غوړوي او دهغو په رڼاکې په خپلوټولنوکې خپل اغیزمنتوب ساتي .

زما په فکر دپاچا خان په اړه دوه څیزه په ځانګړې توګه دیادونې وړ دي یودعدم تشدد اسلامي او افغاني کول اوبل دغې پدیدې ته لکه دګاندي اوددغې فلسفي دنورو لاربنوونکو غوندې دیوه لرغوني انسانی اصل په توګه وده اواهمیت ورکول دي .

برسیره پردې یوشمیرنورې مسالې هم شته چې پاچاخان دهغو دسمون لپاره بنسټیز فکرکوي چې په هغوکې ددې لاندې ځانګړنو یادونه کیدای شي :

دپاچا خان لپاره نه زورزیاتی په خپله دبدیوپرضد یوه داسې ننی جګړه ده چې دهغې په مرسته انسان په یوګړی اوډله ییزه توګه کولای شی د ډار، قهر، کینې اوتیري پرضد عملي جګړه وکړي ، دده په نظر دده ټولنه په آسیاکې داسې یوه ټولنه اوقوم دی چې دوی کله هم ځان له پورتنیوټکواوځانګړنو څخه پر یوه خوا نه دی ساتلی ، ماناداچې له دوی سره ډار، قهر، کینه اوتیرې دیوه فن اومهارت په توګه روزل شوي اوپه روانی اوفزیکي توګه یې ددوی ټولنیزاو فرهنګی جوړښت له اوږدې مودې راپه دیخوا ترخپلې اغیزې لاندې راوستی دی ،همدغه ټکي دي چې دوی یې په ټولنیزو اونورو نیمګړتیاوو باندې ور اړولي دی .

پاچاخان په دې باورلري چې دغه منفي ځانګړنې حیــوانی جــرړې لــري چــې بایــد دهغودلرې کولو په لټه کې شو ، دی په دی هم پوهیږي اودامنې چــې مــوږ حیــوانې طبعیت لرو،هغه زموږ په جوړښت کې اخل شوی ، خوله دې سره سره موږ انسانان هم یو اوځان په انساني ارزښتونو باندې ترحیواني هغوښه سمبالولای شو.
دهمدغه تحلیل له مخې پاچاخان غواړي ددغو ستونزو په وړانــدې ســخت مقاومــت وکړي اودغه بدمرغی چې په خرافاتی توګه یې دپښتنې ټولنې ژوند ترخپل کنتــرول لاندې راوستی له دغوپه بدمرغیوکې ډوبو خلکو پریوه خواکړي ځکه نو ددغې سمونې لپاره دده په نظر یوازنی لاره عدم تشدد او امن دی چې کله پرټــولنیز نظــم بانــدې برلاسی کیږي ، دهغه له برکته انساني ژوند له شکه پرته په یوه نوی بدلون او تحــول باندی پای ته رسیدای شي .

ـــــ پاچاخان دخپلوښوونو په ترڅ کې غواړي چې خپله ټولنه دپــوهې اومنطــق پــه ارزښتونوباندې وپسولي ،
څه فکربايد وکړو چې دپاچا خان ولې دغه مهم اصل ته ورفکرشو، پــه دغــه اړه دده لپاره ترټولومهمه خبره داوه چې باید دده ټولنه زده کړه وکړي ، زده کــړه دده لپــاره هغه لومړنیطرحه ده چې دی یې د ډار، وحشت ، کرکــې ، ځــان غوښــتنې اونــورو بدمرغیو لپاره دعلاج یوازنې لاره بولې ، مدرسې اوښوونځي جوړول اوهلته دهلکــانو اونجونو روزل هغه تګلاره وه چې انسان په عملی توګه پرپورتنیوځانګړتیــاوو بانــدې دبرې پولې ته رسوي ، دپوهې اومنطق پربنسټ دیوې ټولنې جوړول هغه تګــلاره ده چې انسان د انسانیت لوړو پوړیو ته رسوي ، پاچا خان په دې باوری دی چې دده پــه تیرنسل کې څه ډول کسان ، پوهان او دمعنویت دلارې لارښونکي رامنځ ته شوي وو آیا دده په زمانه کې دغه چانس دده دخلکوپه برخه کیدای شي ؟ دی په دې باورې دی چې دا کارپه هغه حال کې شونی دی چې دده ټولنه یوځل بیا هغه وړتیــا دځــان کړي ، هغه چې ددوی پخوانو دپوهې له لارې دپوهې په مرسته دځــان کــړې وه . دی ددغه کارلپاره په رښتینې توګه لاس په کارشو هم یې خپله دچا خبــره ځــان ملاکــړ

اوهم يې دنورو لپاره دخپلې تګلارې اواصولو له مخې زده کړه اوسبق دپښتنې ټولنې د ودې او پرمختګ یوازنۍ لاره وبلله.

پاچاخان دانسانیت یوپښتون خواخوږی و ،

پاچاخان په داسې یوه زمانه کې راوپړکید چې دهغې په ترخ کې انسان اوانسانیت دخپل انفرادي اوډله ییز جوړښت په ترخ کې یوه څرګند عاطفی سیوري ته اړتیا درلوده ، شلمه پیړۍ دانسان اوانسانیت لپاره له دردونو اوغمونو ډکه پیړۍ وه ، داسې چې ترننه هم ددغې پیړۍ دپیل هماغه حیواني غرور دیوشمیرانسانانوپه ذهن اوضمیرکې ژوندی دی ، تراوسه هم دوی د لومړۍ او دویمې جګړې له بدمرغیوڅخه عبرت نه اخلي اوتراوسه هم په دې لټه کې دي چې دانسان دبدبخته کولو په برخه کې په څه شان ګام اوچت کړي ، پاچاخان د لومړۍ ، دویمې نړیوالې جګړې اودهغود بدمرغیو ننداره په خپلو سترګووکړه ، دغودوو جګړو په ملیونو انسانان دهیڅ لپاره پوپناه کړل اودانسان په وړاندې یې دیوې انساني غمیزې یوخورا بدرنګ انځورراوړاندې کړ، پاچا خان ددغو بدمرغیو په زړه کې رالوی شو او ددغو ټولو بدمرغیو په زړه کې یې خپلې مبارزې او هڅې ته ملاوتړله ، اوهغه یې دهند په نیمه وچه کې په یوه غورځنګ باندې واړوله . پردې برسیره پاچا خان په دغه موده کې پرنړیواله غمیزه پرسیره دهند په نیمه وچه کې هم یوه درنه تراژیدي ولیده چې هغه ددغې نیمې وچې ویشنه وه ، داپه خپله داسې یوه انګیزه شوه چې دهغې په ترخ کې دپاچا خان مبارزه دهرې ورځې په تیریدو سره بیاوړې کیده او پخیده ، او په دغه ترخ کې دی دومره په انسانیت باندې وځورید چې بیلګه یې دهند په نیمه وچه کې خورا لږه ولیدل شوه ، همداده چې دی دغې انساني خواخوږۍ په یوه درانه اوسترخواخوږي باندې بدل کړ، داسې چې دهغې له مخې په خپل قوم اوسیمه کې دهرچا لپاره یومنل شوی او ددرناوي وړلاربنود شو، موږ وینوچې په پښتنوکې داډیره نادره خبره وه چې په هغوی به یوڅوک او یومشر دهغه په ژوند نې په اوچتودرناویو سره یادشوی وي ، خو پاچاخان یوازنی څوک و، چې په دغه برخه کې یې یوازې له دې امله چې انسانی خدمت اوچوپړ ته یې له عاطفې اوخواخوږۍ سره یوځای په

ربښتيني توګه ورودانګل په خپل وخت کې نه يوازې خپلوخلکو په درنښت ومانه بلکه دسيمې اونړۍ دحساسواوانسان دوستوپه منځ کی يې نوم په وياړسره يادشو.
ددغه کاريوازنې لامل داو چې دده زړه اوفکر دواړه په عمـل اونظرکـې دانسـان پـه خدمت کې شول . ددغه ټکي ماناداهم ده چې ده په خپل وخت کې په شعوري توګه دانسان لپاره ترعصرلوړفکروکړ ،ده خپل قوم ته د ربښـتيايني ، وفـا ، او خواخـوږۍ داسې درس ورکړچې دهغه په مرسته يې خپل قام په ميړانې سره دنوي نړۍ اوتمدن په لور ورلاربښونه کړ. داوه خواخوږي اوداوه ديوه فکرهغه انساني هڅه چې دهغې لـه مخې په خپل قوم کې دپاچان اوفخرافغان اوپه نوروتولنوکې په نورو خواخوږو اودرنو نومونو باندې په سرلوړۍ سره يادشو.
دپښتو غزل پلار هم دې دفخرافغان په اړه پرهغه مهال چې په ۱۹۸۸ کال کې يې لـه نړۍ سترګې پټې کړې ووېل :

فخرافغان لاړ

چې داعي و تل دامن او د امان لاړ — يو پيکر دپيرزويني دانسان لاړ
هسې نه چې پاکستان په هندوستان لاړ — دادغم خبر يې نن په کل جهان لاړ
چې غرور دپيرنګي يې و مات کړی — د دنيانه نن هغه سپين ږيري ځوان لاړ
اوس به تل دحريت ګلان تازه وي — پسرلی که دپښتون دګلستان لاړ
په خندا لکه دګل و په اغزوکې — چې و تل دقام په غم خيرې ګريوان لاړ
پسته ډير ځلانده ستوري يې پرې ايښې — په دا څه شی که مو دا ما ه تابان لاړ
چې مدام به افتخار دقام اوملک وي — نن هغه ميړنی ځوان فخر افغان لاړ

حمزه فکر دتاريخ کړه هاتف ووې :
« اې الله يغفر له » لوی مسلمان لاړ

(۱۹۸۸ جنوري ۲۱)

(۲) پاچاخان ،

خپلې فلسفې په برکت په نوي تمدن ورګډ شو

... زما مذهب رښتیا ، مینه ، محبت اوخدای دمخلوق خدمت دی

پاچاخان

ښايي داهم دډېرکسانو لپاره دیوې معما ځای ولري ، ښايي ډېریــې ونــه منــي چــې پاچاخان دخپل فلسفې لید له مخې په یوه مدني ټولنه باندې ورګډشو، کیدای شــي تاسې ته به دهندپه نیمه وچه کې دپښتنو اند اوژوند هم داســې ښــکاره شــي لکــه دافغانستان دپښتنو په شان ، همدغه ټکی کله کله داتیروتنه هم رامنځ ته کوي چې زیاتره افغانان دپښتونخوادپښتنو په اړه هم دافغانستان دافغانانو په شان فکرکــوي ، ان کله کله خو داهم پسې وایي چې دوی نورهغه څه ، هغه ارزښتونه چې افغانان یــې لرې له لاسه ورکړي ، مانا داچې په نوي ډول پښتنوکې یې شمیري .

زما لپاره ددغه بحث په ترڅ کې همدغه ټکی په ځانګړې توګه دپاملرنې وړټکی دی ، په دې مانا چې دغه لید په خپله پښــتنې ټولنــه کــې پــه ټولنیزلحــاظ دټــولنیزې

قانونمندۍ له مخې په دوو برخو (پرمختللې) ، او د(پرمختګ په حال) یــا وروســته پاتې باندې ویشلې ده ، چې لومړی سستم په کوزه اودویم په بره پښــتونخوا بانــدې اطلاق کیدای شي .کوزه پښتونخوا له شکه پرته داقتصادی اوټولنیز سستم له مخــې دهندد نیمې وچې په سستم کې راځي ، ددغې سیمې پښتون ذهنیت د افغانستان له هغه سره په هراړخیزه توګه توپیرلري ، وګورئ داکوزني پښتانه دي چې دنوي تمدن له ښیګړو سره له نژدی یوې نیمې پیړۍ راپه دیخوا آشنادي اود ژوند تګلــوری یــې پرهغه خوا باندې روان اوعیارشوی دی ، ښاري ژوند اودنړیوال کلتوراغیز له ډیرپخوا څخه پردغو خلکو باندې سره له دې چې موږ یې د ناخپلواکو وروټوپه نامه سره یادوو برلاسی شوي او دټولنیزخوځون لوري یې دنوي عصرپه لور په هر اړخیزه توګــه روان دي . زده کړه ، دنوي تمدن لــه ځانګړنوســره آشــنایې ، ښــوونځی اوس پــه کــوزه پښتونخواکې دژوند له اړینوځانګړنوڅخه بلل کیږي ، دمدني ټولنې جوړول اوپه هغې کې دمدنې ټولنې مقررات په پام کې نیول اوس دپښتونخواکې په ښاري ژوند کې په یوې منظمې ټولنیزې قانونمندۍ باندې   اوښتي دي ، ان چې ددغو ارزښتونوله مخې اوس ددوی اړیکي له لویدیزو ټولنوسره ټړل شوی ، ددوی د ژوند یوه مهمه برخه په مستقیمه اوغیرمستقمه توګه اوس له لویدیزژوند اوپرمختګ څخه اغیزمنه ده ، چې داګردې نښې نښانې اودغه پرمختګ ددغو پښتنودژوند پرټولو برخو بانــدې خپلــه خرګنده اغیزه او ټاکونکی رول لرلای شي . زه په دې باوریم چې له دغه شان حرکت سره اړوند دپاچاخان اودهغه دهلوځلواغیزپه مستقیمه توګه دپاملرنې وړدي ، په دې چې دپاچاخان فکري تمایل په رښتینی توګه نوردنولسمې پیړۍ دلومړیو کلونو تمایل نه و،هغه تمایل چې پښتنوهلته یوازې دواکمنی اوبرلاســي لپــاره فکرکــاوه اویــایې پرسیمه باندې دخپل تیرخوبونه لیدل ،نه ، دې دپښتون فکري تمایل دودې اوسمونې لپاره دشلمې پیړۍ په ترخ کې داسې لکه اروپایې سمونوالې (ریفورمستان) ودریــد، دده لویه ستونزه له خپلې ټولنې اوخپل عصرسره داده چې دی نه شي کولای خپلــو لوړو غوښتنوته دیوه مرکزي سستم اوواکمنې دمرکزیت ترسیوري لاندې کاروکړی ، ځکه یې دفکري تمایل اغیز په پرپښتنې ټولنه باندې په کمزوري اوکمرنګې ډول سره ډیر ورو   ورو راڅرګند شو.

دادپاچا خان فکري تمایل و چې پښتون ته يې دنوی فکر شعور ورکړ، اودغه ځواک يې په آرامی اوسولې سره ددې جوګه کړچې ځان دې د هغه وچ پښتنې قالب څخه راوباسي هغه چې دپیړیوپه اوږدوکې دپښتنو د وروسته والي لامل شوی و. یوشمیرخلک ښايې ووايې چې دپښتنو دغه نوي خوځون په پاچا خان پوري اړه نه لري خو زه وایم چې داپه تمامه په دغه بهیرپورې اړه لري ځکه چې دغه نظریه په خپله له یوه سوله ییزحرکت اویوه ځانګړي زما نې واتن سره ملګرې و ه چې دپاچاخان په عصرکې يې آني اثر په ظاهري توګه ډیرکمزوری ښکاریده خو له دې سره سره بیاهم دغه بهیررامنځ ته شواو وده يې وکړه ،کټ مټ کار ګاندي په هندکې رامنځ ته کړ، که داخبره وکړو چې دهندپه اوسنې فکري وده باندې دګاندی دافکاراغیز نه و، فکرکوم دابه یوه تیروتنه وي، بله داچې که داخبره نه وای نو نن خو به یوه هندي هم دګاندي نوم په خوله نه وای اخیستی .

ځکه نوددغې خبرې ویل اړین دي او باید په ډاګه وویل شي چې دپاچاخان فکري تمایل اومبارزې په پښتني ټولنه کې یو داسې پاڅون رامنځ ته کړ چې له پیړیوپیړیو وروسته يې دغه ټولنه داسې وخوځوله چې په پایله کې يې پښتون ټولنیزجوړښت ته دیوه نوي ژوند اوتمدن ویاړ هغه چې دوی دلودي اوسوري واکمنیو له راپرزیدو وروسته په معنوي او فرهنګی لحاظ لاسه ورکړی و بیا دنوي عصر اونوي تمدن په زړه کې ورپه برخه کړ. ځکه نو دا ویلای شو چې پاچاخان اوسني پښتون را ویښ کړ اوننی نسبي پرمختګ يې دده له برکته دی .

(۳) پاچاخان غواړي سوله او وروروليي رامنځ ته کړي ..

دپاچا خان اوګاندي له ګډومیراثونوڅخه یوه خورا ستره ډالۍ سوله او انساني ورورولي اوخواخوږي ده چې دوی دخپل عصردیوې پیاوړې اړتیاپه توګه انسان اوانسانیت ته په دغه حساسه پیړۍ اودښکیلاک ترنفوذ لاندې په دغه حساسه سیمه کې ورډالۍ کړه . له هغه مهاله چې انګریزي ښکیلاک دهند پرنیمه وچه باندې راوخوت له هم هغه مهاله تراوسه پورې دغه سیمه په هرلحاظ له ډول ډول ستونزو سره مخامخ شوې ده ، دهند نیمه وچه اوپه دغه وچه کې اوسیدونکي ولسونه او ددوی ګاونډیان په

هراړخیزه توګه په سیاسی ، ټولنیز او فرهنګي لحاظ له یوه درانه رکود سره مخامخ شول ، مانا داچې دوی په دغه ځانګړي پړاو کې سره له دې چې آزادي یې له لاسه ورکړې وه ، له خپل پخوانې معنوي بهیرڅخه هم په یوه خوا پاتې شول اوان چې په ډېرو وختو کې یې رابطه له خپل پرتمین تیرسره وشلیده ، یوازې یوه خبره چې په دغه ترخ کې په ډاګه وه هغه داوه چې

Gandhi travels from village to village in India, spreading his message of nonviolence. Gandhi hoped that his presence would encourage Hindus and Muslims to cease hostilities.

ښکیلا ک اودهندنیمې وچې ته هغه څه راوړل هغه چې ددوی دګټواو موخو دخوندي کولو ضمانت یې کاوه ، تشدد په دغه ترخ کې لومړنۍ توره وه چې دوی له هغې څخه دخپلې اداري اوثبات دپیاوړتیا په برخه کې کاراخیست .دایوواقعیت دی په هغه ځای کې چې دتشدد لپاره شعوری کارکیږي او دایی دسیاسی تګلارې برخه وي ، په هغه حال کې داخبره ګرانه ده چې سړی ووایی هلته به عامه خوندي ساتنه برلاسې وي اوهلته به یوه ټولنه دیوې پیاوړې عاطفي خوندی ساتنې ترچترلاندې ساه باسی ، نه ، په دغه حال کې یوازنی اصل دادی چې دلته خواخوږي اوعاطفي ارزښتونه یوازې او یوازې دټولنې دغولونې لپاره کارول کیږي ، همداده چې ټولنه په هراړخیزه توګه

له یوه ځرګند رکود سره مخامخ کیږی . دټولنپوهانو له نظره هم داخبره داسې ارزول شوې چې په دغه ترڅ کې یوازنی ځواک چې کولای شي دټولنې مخکښی ته ورمخه کړي هغه به روښانفکران وي اوبس ، ددوی په نظررونې اندي کولای شي دټولنې مخې ته ترهربل ځواک دمخه راووځي او دهغوی دژغورنې لپاره دحل لاره اوکلي په ګوته کړي . هغه هم په داسې حال کې چې دغه کاربه ددوی لپاره هم دحلوا ویشل نه وي ، په دې مانا چې ښکیلاک اوبرلاسی کله هم ددې لپاره نه حاضریږی چې دهغوی غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړي بلکې برعکس دهغودخولې پټولو په برخه کې لاس په کارکیږي ، وژنې یې او یایې له صحنې څخه پریوه خوا کوي .
په پاچا خان باندې همدغه کانه وشوه ، دهند دنیمې وچې دخبلواکی په برخه کې یې معامله اوسازش ونه منل ، کومه لوړه اوژمنه یې چې کړې وه هماغه یې ترپایه پورې خپل شعارکړه اودهغې دتحقق لپاره یې خپل لاس له ګاندي اودهغه له غورځنګ سره مل کړ، ده په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه دایوه هیله درلوده او هغه داچې دوی په سیمه او هیواد کې با ید سوله او ورورولې چې دښکیلاک او غلامی په له منځه وړلو کې یوازنې مرستدویه تګلاره وه دخپل مرام په توګه په ګوته اووټاکي . دوی پوره باوردرلود چې دهند نیمه وچه دخپلې پیاوړتیا اوآزادی لپاره هغه وخت لاس په کارکیدای شي چې ځان په امن کې احساس کړي ، هندوان اوپښتانه دجنوبی آسیا په توکمی جوړښت کې ترډیره حده ورته ټولنیزاکرلری ، په دې مانا چې په هروخت کې چې دوی له جګړې اوشخړې څخه پریوه خوا پاتې شوي ددوی لپاره دهراړخیزې فکری ، سیاسی او فرهنګې ودې لاره هم پرانیستل شوې ده ، همداده چې ګاندې هندوانو او پاچان پښتنوته خپل دغه پیغام دخپلې مبارزې په ترڅ کې ورساوه چې باید دټوپک پرځای ځان دپوهې او زده کړې اوقلم لارې ته وقف کړي . دوي په دې پوهیدل چې زمانه نوره دیوه پیاوړي بدلون منګولو ته لویدلی ، ښکیلاک په هرډول چې وي ځان له هغې سره بدلولای شي ، دوی هم همدغه خبره کوله چې د دوی دولسونولپاره هم اړینه ده چې ددغه کاروان له خوځون سره ځان عیارکړي اوکه نه داځپه به داسې څپېړه ورکړي چې بیا به یې دتلافی لپاره لسیزې لاځه چې پیړی په کاروي اوپه تللیو اوبوپسې به په افسوس سره منډې وهي .

ګاندي اوپاچاخان دواړه په دغه برى باندې ورمخه شول، ننى هندوستان چې ځان دنړۍ له پياوړو ځواکونو څخه شميرې ، پښتانه هغوى چې دپاچا خان دمبارزې په چاپيريال کې وواوس ترډيره حده دعلم پرخوا شوي اودعصردپوهې ډيرارزښتونه يې دځان کړي دي. داټول دهغوى دهڅون برکت دى چې دوى دخپلو ملتونولپاره په نښه کړ.

څکه نو ويلاى شو چې ددوى دسولې او ورورولۍ اصل ديوه فلسفى تفکرلـه مخې و چې ددغو دواړوملتو نونيکمرغي پرهغه پورې تړلې وه .پاچا خان له ګاندي سره په مرامي لحاظ په تيره دسولې او انساني خدمت په کارکې تل يوه خوله او په يوه نظر و څکه نو ليکي :

« دګاندي جى په زړه کې دټولو مذهبونود يوشان احترام و اوهغه به داټول مذهبونه حق ګڼل اوزما عقيده هم دغسې ده . دقرآن شريف اودګيتا مطالعه خوما په ښه شان سره کړې وه اوڅه وخت چې زه په ديره غازي خان جيل کې سکهانوسره قيدوم نو دهغوى نه مې دګرنته صاحب زياته حصه اوريدلې وه ،دبده مذهب دمطالعى سره زما ډيرشوق و ، ولې چې مورږخلک داسلام نه مخکې دبده مذهب پيروکاروو ليکن دبده مذهب کتاب ماله په لاس رانغى . انجيل مې دطالب علمى په زمانه کې په مشن سکول کې ويلى وو، ولې چې زه دهغوى دسکول طالب علم وم تورات مې لږ ډير جيلخانه کې کتلى و، دزردشت دپارسيانو مذهب دکتابونو دکتلومې هم ډيرشوق و، ولې چې هغه خداى مورږ له راليږلى و اوپه بلخ کې پيداشوى دى . خداى په قرآن کې وايى چې ما هرقوم ته دهغوى نه يوهادي ليږلى دى . ليکن ترديې وخته پورې ما دهغه متعلق هيڅ ليتريچر بيا نه مونده . خورشيدبهن اونورو پارسى دوستانو ماته ويلې وو خو هيڅا دهغه يوکتاب ماته راونه ليږه . زما مذهب رښتيا ، مينه ، محبت اودخداى دمخلوق خدمت دى . مذهب هميشه دنياته داخوت اومحبت پيغام راوړى دى. دکومو خلکو په زړونوکې چې دبنى نوع انسان دپاره رواداري ، مينه نه وي ، اودکوم سړي په زړه کې چې نفرت ، بغض ، کينه وي نوداسې سړى دمذهب نه ډيرلرې وي ...

(جدوجهد ۶۸۷ مخ)

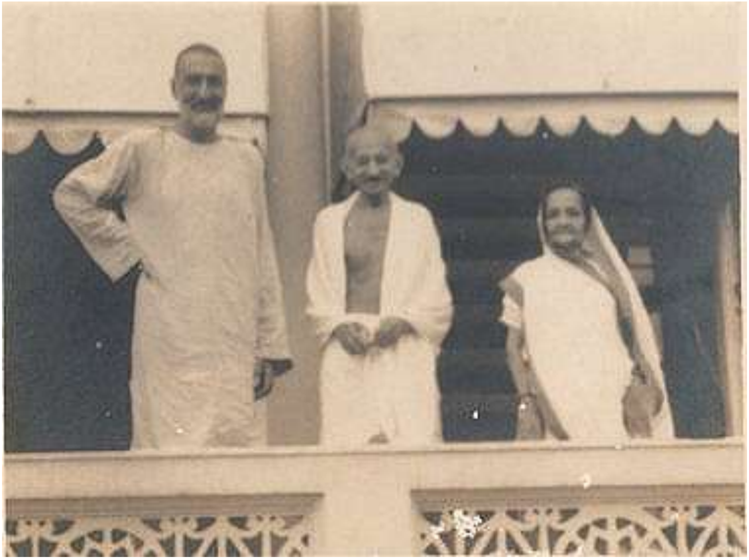

کتوربا ، ګاندي او پاچاخان

پاچاخان له ګاندي او دهغه له تعلیماتو سره دزړه له کومې مینه درلوده ، کوم څه چې ګاندي په خپله عقیده کې پرې باوری و ، هغو ته پاچاخان هم دزړه له کومي درناوي درلود ، دپاچا خان مخالفینو خو تل دا ټکی دده د شخصیت نیمګړی اړخ باله خــو ده یې کله هم پروا ونه کړه او هغه څه چي انساني وو هغه یې دخپل عمل محک وګرزول چي په دغه ټکي یې نه یوازې ګا ندي بلکې د انسانیت ټول خواخوږي قانع وو. وایــې چې :

"When Gandhiji started Seagram Ashram, he invited Khan Abdul Gaffar Khan popularly known as the Frontier Gandhi, to come and live with him for sometime. Gaffar Khan lived in the Adi Nivas in the ashram with Gandhiji. The Frontier Gandhi lead a simple life of an Ashramite. He used to serve the sick also besides attending to other duties. Though looking to his habits Gandhiji had permitted him to eat meat yet, he never ate any meat and followed the Ashram discipline. He lived like a villager and called himself..."

(۴) پاچاخان اوخدايي خدمتګار

ددغه کتاب په وروستۍ برخه کې سونيا ګاندي دکانګرس اوسنۍ مشرې پرهغه مهال چې د اکتوبرپردويمه يې د نه زورزياتي دورځې په وياړ دملګرو ملتو له ستر نړيـوال سيتج څخه وينا کوله ، دغه ټکی ته اشاره وکړه چې :

« يوځه شاته ګورو ، که شلمه پيړۍ دانساني تاريخ په ترڅ کې يوخونړۍ پيـړۍ وه ، خو ورسره دغه ټکی دپاملرنې وړو، چې نه زورزياتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتيا اواغيزه وليده ، داسې چې په خورا مهارت سره يې ځان دوچواودوګمی بـاورونو ترپولوپرهغه خواکړ، په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړده چې بايـد ووايـو دولسـي پاريدنې اوسرکښی په ډګرکې يوازنې پوځ چې په نه زورزياتي سره لاربښونه شو، هغه دخان عبدالغفارځواک و ، هغه ځوک چې په تاريخ کې د سرحدي ګاندي په نامه سره ياد شو».

خدايي خدمتګارله شکه پرته دنه زورزياتي هغه پوځ و چې ددغې لارې پيروانو پرهغه باندې د زړه له کومې باورکاوه ، دغه سوله ييزپوځ دلومړي ځل لپاره په پښتونخوا کې دپاچاخان په مشرۍ له پښتنوڅخه جوړ شو، خدايي خـدمتګار يـو سياسـي سـوله

ییزحرکت وچې په پښتونخوا کې دهندله کانګرس سره په مساوي اوموازي توګه رامنځ ته شو او موخه یې په یوه حساب دهند اوپه بل حسا ب دپښتونخوا خپلواکي وه ، په سیاسی لحاظ یې دهند له ملي کانګرس سره نیغ اړیکي درلودل ، خو په نورو برخوکې یې خپل پښتني دریځ او ارزښتونه په تمامه مانا پـه خپلواکـه بڼـه پالـل ، ډاکترخان چې له کانګرس سره یې دیوالي پالیسی پرمخ بیوه له ۱۹۲۰ څخه بیا تـر ۱۹۴۷ کال پورې دخدایی خدمتګارو پرسر والی سره دپښتونخوامشري کوله او دلتـه یې له کانګرس سره په ارتباط کې خپل حکومت هم جوړکړ، دخدایی خدمتګارو نفوذ پردغه سیمه باندې ترهغو پورې و چې څه وخت محمدعلی جناح او یارانو یې داسلام په نامه پاکستان جوړکړ اودلته یې دډاکترخان حکومت له منځه یووړ.

په هرډول خدایی خدمتګارو په رښتیني توګه دهند دنیمې وچې دخپلواکې پـه لاره کې درنه خوسوله ییزه مبارزه وکړه ، پرهغه مهال چې ګاندي دمـالګی لاریـون پیـل کړاو له هغه سره یې یوځای دنه همکارۍ اوعامه سرغړونې غږ هم اوچـت کـړ، دغـه حرکت ته خدایی خدمتګارو په پښتونخوا کې تود هرکلی ووایـه او داانګریزانـو پـه وړاندې یې دخاموشۍ مقابلې په نامه له ګاندي اوکانګریس سره یوځای بدرګـه کـړ، لاریون دګاندي په مشرۍ په هندکې ترسره شو، انګریزانو دهغه لاریون په وړانـدې پرته له دې چې تر ځارنې لاندې یې ونیسی نورڅه ونه کړل ، خو دهغه پیوستون پـه وړاندې چې په کټ مټ ډول په پښتونخوا کې دهمدغه حرکت په شان اوملاتړ راپورته شو ، انګریزانوداسې عکس العمل وښود، چې څرګند وحشت یې په قصه خوانۍ کـې دخونړۍ عمل په ترڅ کې دخدایی خدمتګارو تاریخ ثبت کړی دی ، په دغه خـونړۍ پیښه کې په سلګونه خدایی خدمتګاراوانګریزي ښکیلاک ضدکسان شهیدان شول .
خویوه خدایی خدمتګارهم په دغه ترڅ کې دتشددیوه وړه نښه هم لـه ځانـه ونـه ښوده.

لکه چې سونیا ګاندي وایی خدایی خدمتګار دعدم تشدد خورا پیاوړی پـوځ و ، څـه چې دغه سوله ییزپوځ درلودل هغه داوو چې دځان ساتنې په خـاطر یـې نـه وسـله غوښته او نه یې پرهغې باندې نازکاوه ، پاچاخان به همداویل چې انسان باید خـدایی خدمتګاري دځان لپاره دیوې مقدسې دندې په توګه وټاکي ، ځکـه چـې دادانسـان

لپاره هم وسله ده اوهم ویاړ ، که پښتون وغواړي چې په دغه ویاړ باندې سرلوړی شي اوهغه دځان کړي ، ماناداچې ده به دانسانیت له یوه ستراوابدي اصل سره ځان وصل کړی وي . جالبه خوداده چې دپاچا خان په نظر عدم تشدد یاني عاطفه او خواخوږي ده ، ځکه یې خدایی خدمتګارانو ته ددغې ځانګړنې درلودل اړین بلل اوپه دغه روحیه یې دهغو دروزلو سپارښتنه کوله ، ده ددغه سوله ییزغورځنګ په اړه خپل تاکید په ټول ژوند کې له لاسه ورنه کړ، دعدم تشدد په اړه دپاچا خان نظر ان پرهغه مهال چې دده یارانو دده په مخ کې هندوستان تجزیه کړ اودده په وینا (بې وفایی) یې ورسره وکړه هم بدل نه شو، همداده چې ده په دغه ترخ کې پرګاندي جی باندې هم داګوت نیوی وکړ چې ، دوی ځان د عدم تشدد پرپوله دوطن دبرخلیک ټاکلوپه حساس وخت کې پابندونه ساته ځکه یې ولیکل چې :

» هرکله چې زه هندوستان ته تللی یم نوهغه مینه اومحبت دهغو هندوانو اوسیکهانو په زړونوکې محسوسوم . تاسې وګورئ چې څه وخت په هندوستان کې دتقسیم په وخت کې فسادات شروع شول . نوخدایی خدمتګارو دلته دخپلو هندوانو اوسیکهانو

دحفاظت دپاره خومره تکليفونه تيرکړي دي ، اوکوم ځای کې چې خدايي خــدمتګار وو نوهلته يې دوی بچ کړی او ددوی دمال اوځان حفاظت يې کړی دی ، بل طرف تــه تاسو کانګرس ته وګورئ چې دهندوستان په هندواومسلمان کې يې خــومره نفــرت پيداکړواوخومره تشدد يې وکړو ، خو حقيقت دادی چې عدم تشدد دهغوی پاليســـي وه او زموږ عقيده وه اوده . (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خدايی خدمتګاردسولې او امن رامنځ ته کولو په ترڅ کې نه يوازې پــه عملــي توګــه دپاملرنې وړځواک و بلکه کيدای شي هغه دتولې نړۍ په وړانــدې ديــوه ســمبوليک ځواک په توګه هم دځانګړې پاملرنې وړځواک وبولو، پاچاخان دخپل دغه ځواک پــه جوړولوسره نړۍ ته داوښوده چې دانسان اوانسانيت ننګه او ساتنه دداسې پــوځ پــه جوړولو سره هم شونې ده چې له هغه ســره د زور اوفشــار وســيله يعنــي (وســله) ګردسره نه وي . پاچاخان په خپل دغه ګام سره داثابته کړه چې انســان هغــه وخــت دانسانيت پراصلې وړتيا باندې پوهيدای شي چې هغه له انسان سره مينه ولري او لــه انسان سره دجګړې ، کرکې ، رخې او دښمنې احســاس پــه مينــه واړوي ، ده دغــه انسانی طرحه دداسې قام په وجود کې دلومړي ځل لپاره دانسان په مخ کې کيښوده چې دهغه نوم تل د جګړې او دښمنۍ پررنګ رنګول شوی و . يوشميرغرضي خلکوبه پسې ويل چې دايومات حرکت و او کومه بريايي له ځان سره نه درلوده ، خوپاچاخان په دغه اړه خپل ځواب په خپل عصرکي وو ايه چې :

« دموږ په ملک کې ځينې کسان شته چې زموږ دبدخواهانو په لمســه زمــوږ خــلاف داسې پراپيګنده کوي چې خدايی خدمتګارو څه وکړل ؟ اوداهم وايی چې عدم تشدد څه وکړل ؟ اوزموږ ډيرساده ګان ورونه دخودغرضو کسانو ددې خبرونه متاثره کيږي . نو زه دوی ته وايم چې دخدايی خدمتګارو دوه مقصده وو : يو دملک آزادي اوبل پــه پښتنوکې دقامولی ، وروروليې ، مينې محبت اتفاق اواجتماعي ژوند احساس پيداکول .تاسو خو وګورئ ، دااحساس خو پيداشو ، اوملک هم آزادشو اوبيادې ته وګورئ چې داهرڅه دعدم تشدد په ذريعه وشو، تشدد خو نه دی شوی . تاسو وګــورئ خــدايی خدمتګاری په خلکو کې دمسلمان ، هندواوسيک په زړونوکې داسې مينــه ، محبــت پيداکړو اوداسې د وروری جذبه يې راويښه کړې وه چې تراوسه پورې هغه هنــدوان

اوسیکان چې دصوبه سرحد نه په زورایستل شوي دي اوهندته تللی دي ځان ته اوس هم خدایی خدمتګاروایي .. (جدوجهد ۷۴۰ مخ)

خبره روښانه ده او هغه داچې دپاچاخان دخدایی خدمتګارۍ طرحې عملي کولو تـه تراوسه هم لاوخت شته ، تراوسه هم نړیوال ځواکونه د وسلو په سـیالیو اختـه دي ، چې دغه سیالي ددغې ایدې لپاره داوخت نه ورکوي چې هرځواک باید په یوه داسې طرحه باندې لکه چې پاچاخان په خپل نبوغ سره رامنځ ته کړه ځان باوري کـړي ، دخدایی خدمتګارو طرحه دپاچا خان داسې یواوچت انساني تیزس دی چې لاتراوسه هم انسانیت دخپلې وړتیا هغه شعوراو ودې ته نه دی رسیدلی چې په دغه ترڅ کـې فکروکړي ، خو دازموږ دنده ده چې باید دنړۍ دانسان ترغوږ یې همدا اوس ورتیـره کړو چې که نړیوال په دغه برخه کې په دغه سترانسـاني تیـزس بانـدې فکروکـړي اووکولای شي چې ددغه تیزس لپاره عملي لارې چا رې دنړیوال بشري تکل په ترڅ کې رامنځ ته کړي اونړیوال په ګډه دخدایی خدمتګارۍداصولو په رڼا کـې لاس پـه کارشو ، کیدای شي چې په ډیره اسانه توګه نړۍ دعامه وژنې او بربریـت لـه دایمـی خطر څخه دامن او نیکمرغۍ په لور لارښونه کړو .

دباچا خان په مرګ

جې فرنګ یې سرګردان کړو باچا ن و
چې سامراج یې نن حیران کړ باچاخان و
ټیټ کتل یې دپښتون د زړه نه ورک کړل
چې سرلوړی یې افغان کړو با چا خان و
چې خاني په فقیري یې کړه بدله
دغریب د زړه ارمان و با چا خان و
سره کافرېې دنامې نه په هیبت وو

چې سپيڅلی مسلمان و با چا خان و

❊ ❊ ❊

جوړ ځوانی ته رسيدل څه کامل نه دي
ځوان هغه چې حوصله همت يې ځوان وي
كه بوډا عبدالغفارمو وي ليدلی
بل به چيرته په دنيا کې داسې ځوان وي

❊ ❊ ❊

نمر که پريوځي نو بياهم پريتوتی نه دی
چې ترې پسته ځلنده ستوري روښان شته
پاچا خان که له دنيا کړې سترګې پټې
غم يې څه دی چې ترشايې ولي خان شته

دحمزه شينواري کليات ، دکابل جاپ ۱۳۸۷ (۱۹۶۲– ۶۳) مخونه

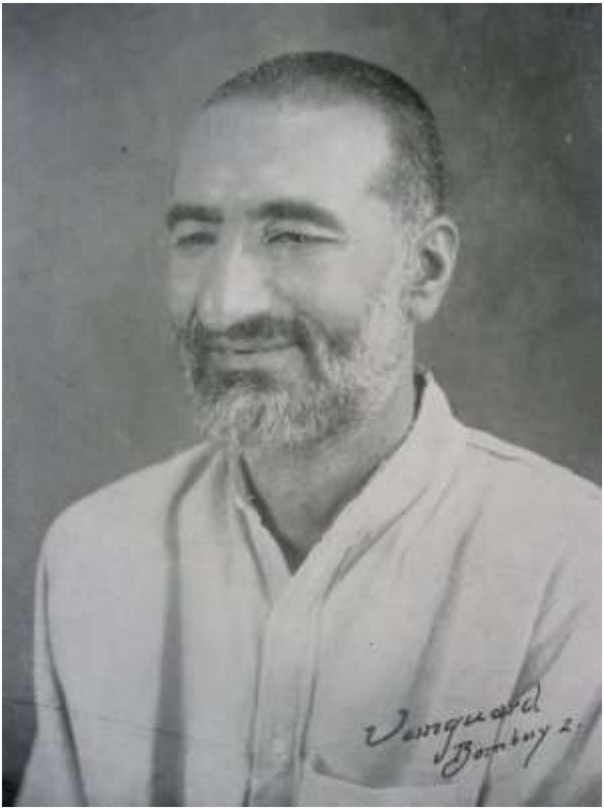

Khan Abdul Gaffar Khan (1890–1988)

Photograph by Vanguard Studio, Bombay –2

څلورم څپرکی

ګاندی دیوشمیراوسنیوهندي
اونړیوالو سیاستوالو په نظر

په دغه برخه کې چې کومې خبرې او لیکنې تاسې لولی ، هغه ترډېرې انـدازې هغـه لیکنې اونظریات دي چې هغه د نه زورزیاتي په اړه دهند اوله هنده دباندې داوســنې نسل سیاست پوهانو نظریات اوانګیرنې د عدم تشدد او ګانـدي پــه اړه خرګنــدوي ، داسمه ده چې په دغو مقالو کې به یوشمیرپه سیاسي موخه دیوشمیرسیاست والو له خوالیکل شوې وي ، خو مهمه داده چې دغه مقالې په شلمه پیړۍ کې دګاندي ژوند، دهغه پراخ نظریاتي سستم او دمبارزې انعکاس په خورا ښه توګه زموږ پــه واک کــې راکولای شي ،زه باورلرم چې موږ به په دغه ترڅ کې په ګـډه ډېـرې داســې خبــرې ولولوچې هغه ما ددغه کتاب په نورو برخوکې نه دي راوړې .

په دغه ترڅ کې داهم دپاملرنې وړخبره ده چې یوشمیرلیکوالو دګاندي اوعدم تشدد په اړه هغه څه چې له هندوستان څخه دباندې ویل شوي اولیکل شوي په ګوته کــړې دي ، په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه داهم روښانه شوې چې ګانـدي اودهغــه دعــدم تشددتګلاره له هندوستان څخه دباندې دمقبولیت په کوم پړاواوکومه کچه کــې دي ، په اروپا ، امریکا اوجنوبي آسیا کې دعدم تشدد اوګانــد ي جــې څــومره سیاســي ، ټولینزاو معنوي اغیز خور شوی اوهغه اوس په دغه عصرکې په څه شان په دغو وچــو کې دآزادۍ ، خواخوږۍ او اخلاقی وړتیا او روزنې سره په اړخ کــې څــه ډول ارزول

شوی او په څه ډول اوس هم دګاندي دفکري تمایل په توګه دپراختیا او ودې په حال کې دي .

په دې کې شک نشته چې ګاندي او دهغه نظریاتو او مبارزې د نړۍ په معاصـر تاریخ کې د مبارزې یونوی ډول رامنځ ته اوتریوه حده یې په اذهانو کې دبري ترپولې پورې لاربښونه کړې، دده آواز دنړۍ دنامتو مبارزینو لکه مارتین لوترکینګ او په سلګونو نورو نومیالیو له خولو راووت چې په ډیره لنډه موده کې په نړۍ واله کچه دنړیوالو له خــوا په درناوي سره بدرګه شو ، کومه ساتیاګره چې مهاتما ګاندي دختیز په دغه ځنــډه کــې راپیــل کــړه ، هغــه دنــړۍ پــه یوزیــات شــمیر هیــوادو کــې دهغــو هیوادویوشمیرمبارزینودخپلومبارزوپه ترڅ کې دبري ترپولې پورې دخپــل مــرام او هدف لاره کړه اودوی هم هغه دخپلو ملتو دخپلواکۍ ترلاسه کولـو پـه لاره دحـل یوازنې او تلپاتې لاره وبلله ، ګاندي خپل خلک اوخپله پیړۍ په دې باوري کړل چــې انساني بریا او آزادي ترلاسه کول یوازې دجنګ او جګړې له لیاره شونې نه ده بلکــې کیدای شي دانسان دنیکمرغۍ او آزادۍ دغه پیاوړي سرمنزل ته پــه ســوله ییــز ه توګه هم ورسیږو .

(۱)

سونیاګاندي :

راځۍ چې ځانونه دګاندي دلارې مله کړو

زماله پاره ترهرڅه دمخه دادویاړاودرنښت خبره ده چې دملګروملتو دعمومي غونډې په وړاندې دلومړي ځل له پاره دګانـدي دزوکـړې دکـاليزي پرمهـال د(نـه زورزياتي دنړيوالې ورځې) له امله ويناکوم .زه فکرکوم چې دنړيوالي ټولنې له پـاره دايولوی درنښت دي چې پرسياست برسيره دلويوکسانو،هغوی چې په ټول بشـريت پورې اړه لري هم خبرې کوي ،زه هم په دغه اړه ترهرڅه دمخه دغې عمومي غونډې ته دخپل هيواد تريوبليون زياتوخلکو درناوي اوښې هيلې وړاندې کوم . په عين حال کې دهغو دولتونودغړو هڅو او کړنو ته هم د درناوي سرټيټوم چې ددغه پريکړه ليک ملاتړيې له موږ سره وکړ اوهغه يې په درنښت سره ومانه .

مهاتماګاندي د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) دجنوبي افريقې په لـور خپـل سياسـې اوروحاني سفر ساتياګره (رښتيانی پياوړتيا) غورځنګ پيل کړ. جګړو، شخړو او وينو تويدنوله ډيرپخواڅخه دانساني تاريخ په جرړو کې د واک اوځـواک سـاتلوپه خـاطر ځان کلک کړی دی ، ځکه نو زورزياتي ددرنـاوي دريـځ اوپـړاو تـه رسـيدلی اونـه زورزياتی بيا دليونتوب اوغيرنورمال حالت پـه پړاوکـې سـاتل شـوی دی، داخبـره دپوښتنې وړده لکه چې يوه کتونکي داپه ګوته کړې چې د نه زورزياتي دکليمـی لـه پاره په يوه ژبه کې هم يووړاومناسب لغت نشته ، په دې چې دغه کليمه داسـې لکـه چې مانا يې ده نه ده درناوی شوې ،بلکه داصلي مانا پرځای يوازې په ساده توګه ديوه بل مقصد په خاطرکارول شوې ده.

خونورمفاهيم بياخپل سيال اومخالف لري لکه سوله اوجګـړه ،ګنـاه اوخدمت،کرکـه اومينه . سره له دې چې دنړۍ ټول مذهبونه په يوه ډول نه يوډول له نه زورزياتي سره اړيکي لري ، خوهلته هم داسې ښکاري چې ددغه مفهوم لپاره وړتعريف اولغت نه دی په ګوته شوی ، همداده چې زموږ ډېولـو فکـري بهيرونـو پـه تـرخ کـې د تشـدد اوزورزياتي کليمه يوه مهمه اوآره کليمه بلل شوې اونه زورزياتی بيا برعکس فرعـي اوله پامه لويدلې پاتې دی .

داخه دحيرانتيا وړخبره نه ده چې وايي د نه زورزياتي ددغه فرعيـت يولامـل دادی چې ګواکي دغه نظريه ديوشميرپه نظر دکمزورتيا اوډارنښه ده.په داسې حـال کـې چې دلته له رښتيانې اوحقانيت څخه پرته نورڅه ځای نه لري . نه زورزياتی دولسي نافرمانی اومقاومت فعاله او دپاملرنې وړ بڼه ده ، په دې خاطرچې دغه تګلاره په سمه توګه دعمل ډګرته راوباسو،ترهرڅه دمخه بايددهغې له پاره په دغه برخه کـې ديـوه فعال نظم اودسپلين غوښتنه له پامه ونه غورځوو، د زورزياتي پـه وړانـدې دريـدل ،اخلاقي باور، دمخالف او موافق دواړو دهرډول ناوړتياووپه وړاندې د زغـم پياوړتيـا ددغې تګلارې عملي بڼه ده.

دمهاتما ګاندي دفلسفې زړې يا همدغه نه زورزياتی په خپله دهغه باور و، هغه چې دهغـه لـه رښتينوالي څخه يې سرچينه رااخيستې وه .

پیاوړتیا اوځواک تل له رښتیا څخه راپیل کیږي اواتلولي بیا په خپل واردخپل ماهیت له مخې د اوچتې روحیې هڅونه اوسمبالونه په خپله غیږه کې سمبالوي داسې چې پرچا باندې بایدپه زور ونه تپل شي . ګاندي وایی چې دیوې خبرې پیل او پای دواړه دیوه الهام په مانا دي،ځکه نو پیل په خپله دپای څیره اوبڼه زموږ په واک کې راکوي . هغه په دې باوردی چې بې ارزښته مانا به کله هم ارزښتناک پایلیک ونه لري .

تاریخ ، په دواړه زمانو اوسنۍ اوپخوانۍ کې داپه ګوته کوي چې تشدد او زورزیاتی په ناپایه توګه په خپله تشدد اوزورزیاتی پیاوړی کوي ، ځکه چې دکرکې اوکینې لامل کیږي ، تشدد تل غواړي چې پرنرمۍ اوآرامۍ باندې برلاسی شي ، ځکه نو موږهغه ته باید داتلولۍنښه ونه وایو او نه باید داتلولۍ بڼه ورکړو ، خوبرعکس عدم تشدد بیا یوازې په دې لټه کې دی چې ځان پرهغه څه باندې بوخت وساتی چې په پای کې پریوه پایله اویوه بریا باندې واوړي اوهغه له ځان سره ولري .

سره له دې چې دګاندي دنه زورزیاتي تګلاره په څوبڼوکې راڅرګنده شوې ده ، خودی بیاتل په خپله ددې غوښته کوي او ټینګاریې په دې دی چې ځان باید له خپل مخالف اودښمن سره تل ښکیل وساتي ، هغه لویه وړتیا او اتلولي چې دهغې له مخې مهاتما ګاندي دغه دګرته وروړاندې شوی داده چې ده په خپله په دغه برخه کې د روحانیت او زغم لویه او روښانه لاره اووړتیا دځان کړې ده ، هغه لاره چې له شکه پرته د (بل اونورو) له خواهم دتفاهم او ستاینې دتګلارې په توګه منل شوې ده . هغه پرموږ غږکړی چې له هغه څه سره چې زموږ له پاره دستونزو لامل کیږي باید ځان ښکیل کړوځکه چې دازموږ مسولیت دی ، آیادا کیدای اویا هرڅوک په دې توانیدای شي چې رښتیااوحقیقت باید دځان له پاره انحصارکړي؟ نه ، موږ باید دتفاهم له پاره فضا برابره کړوڅودهغې په ترڅ کې انسانیت په خپله ددې جوګه شي چې ځان له خواشینۍ اویوازیتوب څخه پریوه خواکړي ،داسې چې په عین حال کې انساني روحیه دغچ اخیستنې له خطرڅخه هم وژغوري.

له بلې خوا داهم زیاتره ویل شوي چې دمهاتما ګاندي زمان له دغه زمان سره چې موږپه کې ژوندکوو توپیردرلود ، یوشمیرپوښتنې په دغه اړه داسې هم شته چې ،له هغې تګلارې سره په تړاوکې دي چې اوس هغه په نړیواله کچه په نړې کې له رامنځ ته

شویوستونزوسره په ځنګ کې طرحه کیږي. هغه څه چې نن سبایې سوله ،امنیت او ټولنیزه هم غږي په ټوله نړی کې له څرګند خطرسره مخامخ کړې ده .
دمهاتما ګاندي درښتیاینې زړې او وړتیا دغه ټکي دی چې په هغې کې حقیقت نه دې بدل شوی ، په دې چې انساني طبعیت په خپله تراوسه له کوم بدلون سره نه دی مخامخ شوی.
یوځه شاته ګورو ، که شلمه پیړی دانساني تاریخ په ترڅ کې یوه خونړی پیړی وه ، خو ورسره دغه ټکی دپاملرنې وړو، چې نه زورزیاتي هم په دغه حالت کې خپله پوره وړتیا اواغیزه ولیده ، داسې چې په خورا مهارت سره یې ځان دوچواودوګمی باورونو ترپولوپرهغه خواکړ، په دغه ترخ کې داهم دپاملرنې وړده چې باید ووایو دولسي پاریدنې اوسرکښی په ډګرکې یوازنې پوځ چې په نه زورزیاتي سره لارښوونه شو، هغه دخان عبدالغفارځواک و ، هغه څوک چې په تاریخ کې د سرحدي ګاندي په نامه سره یاد شو.
وګورئ نن سبا په ټوله نړی کې له انفرادي کسانو رانیولې بیا تر ګوندونو اوډلو پورې دټولو ټینګارپه نه زورزیاتي دی اودزړه له کومي یې ملاتړکوي ، هغوی په دې باوري شوي چې دغه تګلاره دتوپیرونو اوجګړوپه مقابل کې د دموکراسی په جوړولواورامنځ ته کولو باندې بریالی کیږي ، پرهغه څه چې له هغوسره دهیلواوامیدونوشمعی بلې اوځلاندې ساتل شوې دي.
مهاتما ګاندي دخپل کرکتر دجوړښت له پلوه دعمل سړی و،پرخپل مهال هغه له شکه پرته دژورې هڅې اوتلاش میړنی و. هغه په رښتیاهم یوهڅاند اوځواکمن انسان و ، په داسې ځواک سمبال وچې ده ته یې داتوان ورکاوه چې باید د توپیرپالنې اونامعقول مخالفت له ډګره لوړپاتې شي . له هغه سره داسې یوځواک و چې ده ته یې که له یوې خوا ځواکمني ورکوله نوله بلې خوایې دده په نوښت سره دپرمختګ او ودې په لورلاره هم پرانیستله لکه چې یومهال یې په خپله وویل: ((موږ باید ځانو ته داسې بدلون ورکړو لکه چې غواړویی))
کله چې موږ نن خپلې شاوخواته ګورو هره خوا زورزیاتي نیولې ده :

● دهریوه په وړاندې دترهه ګرۍ په بنه خطراوتشددهغه څه دی چې باید دنــادولتی لوبغاړو اوزمونږ دډله ییزغورځنګ ناکامي ورته وویله شي، ځکه مونږ ونه توانیدو چــې پرهغې باندې داتمی بې وسلې کیدنې په ترڅ کې بری ومومو.

● زورزیاتی دبیوزلو ، په تیره بیا دښځواوماشومانو په وړاندې په خورابې رحمۍ ســره روان دی . دې ته هغه ډالۍ ویلای شو چې دنړیوالتوب په هنګامه کې دنړیوال اقتصاد له امله رامنځ ته شوې اوپیاوړې شوې ده.

●اوتشدد زمونږ دسیارې اومځکې په وړاندې ، دانسان په لاس دجوړوشــویو اقلیمــي فعالیتونواودژوند دبی ثباتۍ عکس العمل دی ، لکه څنګه چې مونږ دمهاتما ګاندي لــه ژونده الهام اخلو ، راځی چې ځانونه دګاندي دلارې په کړو وړو باندې دزړه له کــومی سمبال کړو، په هغوکړو وړو چې هغه دجوړونکوپایلومله او لرونکي وي ، راځــی چــې دغه ورځ تل په یادولرو، هغه باید یوازې دکلنۍ نمانځنې په نامه خلاصــه نــه کــړو . راځی چې مونږ دخپل عصر اوسني ګواښونه اوننګیینې اودهغوډولونه اورنګونه هم پــه پوره غوراوځیرکۍ سره په پام کې ونیسو.

ښاغلواومیرمنو ! نن ورځ دلته اوهلته هدف دانه دی چې ګواکي مهاتما ګاندي دنــن ورځې پوښتنه دی ، بلکي په دغه ترڅ کې ترټولو لویه اودپــاملرنې وړ پوښــتنه داده چې مونږ باید ددې توان ولرو اوپه دې باید ډاډه شو چې ځانونه دخپل ژوند اومرګ په وړاندې په عملي توګه ساتلی اوخوندي کولای شو، آخوا یوشمیر په دې نظراوباوردي چې تشدد دانساني کرکتر اوخصلت اړوند توک دی ، خو لــه بلــې خــوا یوشــمیرنور بیادهغه په اړه وایي چې انساني کرکتر ددې توان لري چې په دغه برخه کې ځان لــه بدلون سره مخامخ اوپه هراړخیزه توګه ورسره غاړه غړۍ کړي .

نن سبا مونږ په نړیواله کچه دمهاتما ګاندي شخصیت په درناوي سره نمانځو ، دهغه چا چې نه زورزیاتی اوعدم تشدد یې په هره خوا کې له لویو بریاووڅخه وګڼل شو، (هغه کوم روحاني څوک نه و) .

راځی چې د نه زورزیاتي دغه پرتمینه اوبریمنه لاره په بري سره ونمانځواوويې پــالو ثوپه دغه لاره کې موږ د رښتینې بشریت په ویاړاوځانګړنوسره یاداوسرلوړي شو.(*)

(*) دادسونیاګاندي هغه ویناده چې دملګروملتو عمومي اسامبلې ته یې دنه زورزیاتي د ورځې له امله د ۲۰۰۷ کال داکتوبر دمیاشتې په دویمه نیټه واوروله ، اغلې ګاندي اوس دهند دپرمختګ په لور دټولنې اوکانګریس ګوندمشره ده .

(۲)

سویتا سینګ

ساتیاګره ،

دګاندي دنه زورزیاتي عقیده

کیدای شي ۱۹۰۶ کال دمهنداس کرم چند په ژوند کې دپاملرنې اوبدلون د کـال پـه توګه وستایو، ځکه همدغه کال و چې ده ځـان پـه ځـانګړې او ژورې توګـه دیـوې روحاني ویښتیا په څپو کې دبشریت دچوپړ له پاره ډالۍ کړ. هغـه ځـان ددې لپـاره تیاروښود چې په ځیرکۍ سره پریوه نرۍ کرښه باندې داسې ګام کیږدي چې له هغې دیوې بیولوژیکي کورنۍ له انګړخخه ټول بشریت ته لکه دځان پـه شـان وګـوري او خپل یې وګڼي ، چې دغه کرښه اودا تګلاره هم کولای شو د ۱۹۰۶ کـال پـه تلپـاتې

اغیزو کې وشمیروځکه چې مهنداس کرم چند ګاندي خپله دغه لاره په همدغه کـال (ساتیاګره) وبلله .
دساتیاګرې دنبوغ زیږون په جنوبی افریقې کې پرهغه مهال چې هلتـه پرهنـدي مهاجرو باندې داپارتاید ناوړه چلند روان و ترلې دی ، ددغه نافذ شوي قانون له مخې له هندي استوګنوماشومانو اوښځو څخه غوښتنه کیده چې ددغه هیواد له ادارو سره باید خپل نومونه ثبت او ولیکي . ګوتې باید ولګوي اوداسې اسناد دې دوی جـوړکړي چې هغه باید په هروخت او هره شیبه کې له ځان سره ولري ، په دغه اړه داهم ویـل شوي وو چې که هرهندوستانی له دغه قانون څخه سروغړوي له هغه څخه به په دغه هیواد کې داستوګنې حق اخیستل کیږي ، زندان ته به اچول کیږي اویابه له هیواده شړل کیږي.
همداسې په دغه اړه داهم منل شوې وه چې که هرڅوک په کوڅه اومالت کې پرته له دغو اسناد وګرزې اویایې له ځان سره ونه لري ، هغه هم کیـدای شـي زنـدانی شـي اویاهم له دغه هیواده وشړل شي . ان داسې څوک چې که په دغه هیوادکې شـتمني اوتجارتی راکړه ورکړه هم ولري.
تردوو لسیزو راوروسته ،هغه تاریخی شیبې رایادوو چې دهغو په تـرخ کـې مهاتمـا ګاندي دهغوناوړتیاوو پـه وړانـدې داسـې نسـخه وړانـدې کـړه چـې دده دژونـد پیښبولیکوال یې په داسې الفاظوکې زموږ په واک کې راکوي چې ته به وایی داخبـره هم داپرون دلته تیره شوې ده :
« د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) نژدې دریوزروکسانو دامپراتورۍ دواک په وړاندې په جهانزبورګ کې داعتراض غړ پورته کړ، په هغه لوي تالار کې داسې آوازونه چـې پـه هندي ژبو : تامیلي ، تیلګو، هندي اوګجراتي کـې دپوهیـدو وړوو پـه انګازوشـول ، یوشمیرمیرمنې چې ساری یې اغوستی وې هم په دغه ځای کـې ترسـترګو کیـدې ،نارینه وو هندي اواروپایی دواړه ډوله جامې اغوستې وې ، یوشمیرلا لنګوټې اوخولۍ هم په سرکړې وې ، یوشمیر مسلمانوخوسـرونه هـم ترلـي وو (مانـاداچې څـادریې اغوستي ول) . په دوې کې زیاتره بډای سـوداګر، کـان والا، قانونپوهـان ، کـارګران ،جوالیان ،کورنې مزدوران او واړه دکانداران ټول راغونډ شـوي ول . عبـدالغنی چـې

دلته په دغه بریتانوي ترانسوال کې دټولنې مشراوديوې لويی کمپنۍ مـديرو دغـه غونډه پرانیسته او سیټ حاجی حبیب الله په دغه غونډه کې ددغې غونډې اساسـي وینا واوروله ».

دسپتمبرد یوولسمې ددغو پیښودپرمخ بیولو په خاطرګاندي جې ځان جهانزبورګ ته ورساوه اوهلته يې د هندي ټولنې له غړو سره وکتل ، دترانسوال حکومتي جریدې د ۱۹۰۶ کال د اګست په ۲۲ هغه مسوده خپره کړه چې دغو مقرراتو ته يې رسـمي بڼـه ورکوله ، که چیرې دامنل کیده نو په دې کې شک نه وچې دهغـې عملـی کیـدو بـه دجنوبي افریقې ټولو هندیانوته سخت زيان رساوه. همداوه چې ګاندي جی وويـل : « دداسې قانون ترمنلو خومرګ غوره دی».

د ۱۹۰۶ کال غونډه یوه مقدماتي غونډه وبلل شوه ، په هغې کـې داعتـراض اوګـواښ پرډول باندې خبرې وشوې ،کوم څه چې ددغې غونډې په ترڅ کې روښـانه وو هغـه داوو چې داپه کې ومنل شوه چې : « یابايد مړه شو اویاهم باید یوڅه وکړو».

ګاندي په یوه ټکي د زړه له کومي باوري و اوهغه داچې ده به ویل چې ددغه قانون په وړاندې باید مقاومت وشي ، ده داخبره کوله چې : « په نړۍ کې چیرې هم آزاد خلک له دغه شان ستونزو اودقانون له داسې غیرانساني چلند سره نه دي مخامخ »

ګاندي په افريقې کې هندي ټولنې ته دامشوره ورکړه چې دوی باید دهغه حرکت په وړاندې چې هلته يې ترسره کوي له آرامۍ اوسړښت څخه کاروا‌خلي ، دوی باید هغه څه اوس پریوه خواپریږدي چې هغه په هندویزم اواسلام کې دتوپیرونو لامل اوسـبب کیږي.ده هغوی ته دا په ډاګه کړه چې :

« موږ ټول په یوه واحد اوورته خدای باندې باورمن یو» باید چې دخپل ځان دخوښۍ اوخوشالۍ په خاطرله خدای سره دالوړه وکړو اوپه دې باید دزړه لـه کـومي بـاورمن واوسو چې هغه سیال اوجوګه نه لري ، که زه رښتیا هم دخپل ځان اوآرامۍ پرضد ګام اوچت کړم ، ددې مانا داده چې زه خپل باور ترپښو لاندې کوم او هغه ته اهمیـت نـه ورکوم .که داسې وي نو موږ دخدای په وړاندې ګناه ګار یو. زما مراد په دغه برخه کې هغه کسان دي چې هغوی هوښیاردي ، پوهیږي خو بیاهم پـه دغـه برخـه کـې پـه پټوسترګواوقصدی توګه ګام پورته کوي اوانساني ارزښتونه اوژمنـې د مـاتې پرخـوا

بيايي . هغه څوک چې تل په دغه باره کې خبرې کوي اوپه عمل کې دهغو پرضد وي ، هغه نورڅه نه شي کولای ، بلکی په دغه عمل سره يوازې خپل ځان ته سزا ورکوي » ګاندي په دغه ترڅ کې پرخلکوغږ وکړ چې : « که چيرې زمورپه ټولنه کې کوم کړکيچ او ستونزه رامنځ ته کيږي ، دابه هغه وخت وي چې ټول به په يوه خوله په پريکړونـــې چلندباندې لاس پورې کوو. پريکړو ن به هم يوحداوشرط لري ، مانا داچې زمور دريځ به داوي چې حکومت بايد خپل چلندته ځيرشي اودهغه ټول اړخونه بايد په پام کـــې ونيسی ، په عين حال کې مور هم بايد ددې جـرات ولروڅوهغــه نيمګړتيــاوې چـــې مورېې لرو سمې کړو اوپه هرڅه کې دې ته ونه ګورو چې اعتراض به هرڅه زمــور لــه پاره خوږه حلواکړي »

په پريکړه کې دباندنې نړۍ په اړه څه خبره نه وه په ګوته شوې ، رايه ورکونه په دغه نظام کې هغه څه نه وه چې په دغه ترڅ کې يې دهرچا واک اوځواک په ګوته کاوه هغه په تمامه مانا په دغه برخه کې په هرچا (ده اودې) پورې اړونده خبره وه. که به له دغه چوکاټه وتلې وه نو بيايې خبره زندان ته رسيده ،په زندان کې وهل ټکول وو، کيـــدای شوای چې هلته دوی ديخنې او ګرمۍ په سزاوو باندې هـــم وګواښـــل شـــي. ان چـــې کيدای شوه چې پايله يې دشتمنۍ په له لاسه ورکولو اوشړل کيدو باندې هم پای ته رسيدلې وای .

مبارزه تل يوه اوږده موده وي داسې چې کله کله کلونه غواړي ،زه په پـــوره باورســره لکه چې ګاندي په خپله په دې باوري و باوري يم چـــې خلـــک تـــل دخپلـــې خوښـــی اوخوشالۍ په فکرکې وي ، په مبارزه کې تل دايوه پايله شته چې هغه هم اتلولي ده.

اوريدونکودګاندي دغه وينې وستايلې ، خو ګاندې خپل غږ يوځـــه ســـره راټيـــټ کـــړ اوبيايې وويل : « له تاسې څخه يوزيات شميرکيدای شي په دغه تالارکې نن ځانونــه دليوالتيا او غرور په لـــوړو کـــې ليـــدلی اواحســـاس کـــړی وي ،خـــودوی بايـــد دســـبا سهاراوراتلونکې مياشتې په اړه فکرهم وکړي ، دبيلګي په توګه يوازنۍ بريا چـــې پـــه دغه برخه کې کيدای شی زمور له پاره وي هغه به له حکومت سره دمقابلې دګروي » دداسې کسانو له پاره کيدای شي داهم بې توپيره وي اوپه دې ځان قانع کړي چې :

(زما له پاره دلته یوازې یوه دوره پرانستل شوه) خوګاندي بیا پــه دغــه اړه پــه دې فکرکې نه وځکه یې وویل چې : ((موږ باید ومرو خو نه داچې دغه قانون ومنو)) .
دلته ډیرکسان راغلي وو، پرهندیانو باندې تپول تالار ، برنډې ، ســتیج اوګــالرۍ ډک شوي وو، په تیره پرهغه مهال چې دټولنې مشرغونډه پرانیسته ، په څلورو ژبو باندې تودو ویناوو د اوریدونکو د احساساتوکچه خورا لوړه کړې وه. سـیټ حــاجې حبیــب پریکړه لیک ولوست ، هغه پریکړه لیک چې ګاندي جــي دهغــه پــه لیکلــوکې د نــه راجسترکیدو غوښتنه د دلایلو په ترڅ کې یاده کړې وه . حــاجی صــاحب پرغونــډه باندې غږوکړ چې دغه پریکړه لیک ته باید په سرسري نظرسره ونه کتل شي اونه یې باید یوازې په خوله ومنی ، باید چې رایه پرې واخیستل شي ، ځکه چې که نورڅــوک نه پوهیږي خدای خوپرهرڅه باندې شاهد اوناظردې .
دغه انګریزي قانون په نیغه توګه دهندیانو خلاف و ځکه نو هندیانونه مانه ،که چیرې هغه منل کیده او یا پاس کیده ، نو هغه به دجنوبی افریقی دنورو برخو لپاره هم دمنلو وړکیده اوهلته به عملی کیده ،اوپایله به یې داوه چې نورنوبه په جنوبي افریقــا کــې دهندیانو له پاره ګردسره ځای نه و، برسیره پردې دغه قانون پولیسوته داحق ورکاوه چې په کوراوکوڅه کې چې هره هندي میرمن له کوره دباندې وځي اواسناد ورسره نه وي وپوښتی ، هغه څه چې دیوې هندي میرمنې په ژوند کې دهغې له پــاره ګردســره ناآشناوو. ددغه قانون دباواوفشارپر هندو اومسلمان دواړو باندې خورا زیات و، هرچا به همداویل چې :
((هرڅوک به راځي او زما دمیرمنې تصدیق به ګوري !)) ،دهمدغې ادعا په ترڅ کــې دهندیانوله غونډې څخه چې ګاندي هم په کې و داغږ راپورته شو:
((لومړي خوبه زه هغه څوک چې زما له میرمنې څخه دتصدیق غوښتنه وکړي ووژنم ، له هغه وروسته چې هرڅه راځي ، راځي به)) .
دادهغې غونډې آره موخه وه چې د ۱۹۰۶ کال دسپتمبر په (۱۱) باندې دجنوبي افریقی په جهانزبورګ کې جوړه شوه.

دغونډې مشر خپلې تودې خبرې وکړې ، رايه واخيستل شوه ، هرچا لــه ځــان ســره يوګلاب راوړی و، ټولو لاسونه پورته کړل اودخدای په نامه يې لوړه وکړه چې دوی بــه دحکومت دهغې طرحې خلاف وي ،هغه چې دهنديانوحقوق ترپښولاندې کوي.
حساسو اواحساس لرونکو کسانوپه خورا چټکې سره دمهنــداس ګانــدی ترغــوږو دا ورورسوله چې د دوې دغه غونډه يوه خورامهمــه اودپــاملرنې وړ پيښــه وه اودايــوه مذهبي لوړه وه چې نوره نو ماتيدای نه شوای.
په رښتياهم داخه عادي حرکت نه و، بلکې دا داسې يوتړون و چې پــه آســانۍ ســره دهيريدو وړهم نه و، په بله ورځ دسپتمبر په (۱۲) دمقاماتو ډرامه په هراړخيزه توګــه تس نس اوهيڅ شوه ، زياتروهنديانو په دغه اړه دافکرکاوه چې دا قانون به نافــذيږي اوهنديان به دهغه تابع اودهغه ترسيوری لاندې خپل ژوند ته دوام ورکوي ، خوداسې نه شوه ، دګاندي جی له پاره دايوتصادف و،چې په پای کې مهنداس کرم چند پردغه بري باندې ورواوښت.
بله دپاملرنې وړ پيښه چې پر دغه مهال دګاندي جی په وړاندې طرحه وه ، هغــه داوه چې ده بايد ددغې غونډې هويت اونوم په ډاګه کړی وای ،د ((مثبت مقاومت)) خبره چې ددغې غونډې دګډون کوونکوله خوا دده ترغوږه ور رسيدلې وه . دغه ټکی هغــه څه وچې دجهانزبورګ صنعتګر هوسکين يې شاهد و :
« دهنديانوترانسوال ديومثبت مقاومت پيلامه وچې دنورو خوندي هڅو په شان يــې مخنيوی ناشونی و،دوی ډيرزيات نه ول ،ددوی شمير ډيرنه و ، دوی يوازې يوڅــو ول ،دوی وسله وال نه ول ، ځکه نو ددوی مقاومت يومثبت مقاومت و ، هغه چې دکمزورو وسله ورته ويلای شو»
ګاندي په خپله په دغه اړه ليکی :
((دغه حالت زه له حيرانتيا سره مخامخ کړم اوهغه ويناچې ما بايد کړې وای هغې زه خپله له يوې څرګندې پيچلتيا سره مخامخ کړی وم .د هوسکين پرخلاف زه له خپــل مقاومت څخه ديوه (روحی ځواک) په توګه ننګه کوم ، ما دغه غونډه وليده چې هغــه دمثبت مقاومت په نامه ياده شوه ،خو په دغه برخه کې بايد له يــوه توپيرڅخــه هــم سترګې پټې نه کړو ،هغه داچې زه به يې د (روحی ځواک) او مثبت مقاومت ترمنځ په

توپیرسره وخیږم ، ما مخکې له مخکې څخه دیوې غونډې تابیا هم کړې ده چې دهغې په ترڅ کې به داهرڅه روښانه شي)).

هلته دځوان ګاندي په وړاندی څه شې ناشوني اوغیرفعال نه وو،ده په خپل اثـر (پـه جنوبی افریقی کې ساتیاګره) کې ټول جزیات په دغه اړه په ډاګه کـړي دي ، داچې دی ولې دمثبت مقاومت خبره په دغه اړه نه خوښوي ددغه کار سـرچینه پـه خپلـه دواکمنۍ دډرامې په وړاندې د سپتمبرد (۱۱) نیټې د غونډې له لوړې سـره پـه تـړاو اواغیزکې بولي .

اوداټولون له شکه پرته دعدم تشدد هغه څرګنده نښه وبلل شو چې ددغـې غونـډې لپاره چې دحکومت ضد انتظام یوه په زړه پورې نښه وه دیوه ښه اوله هغې سره دوړ ټاکل شوي نامه لپاره یې هم دجایزې غوښتنه کوله .

مګن لال ګاندي دګاندي دتره دویم زوی هغه چې په فـونکس فـارم کـې اوسـیده ، ګاندي ته د(ساداګره) نوم وړاندیزکړچې مانا یې (له ښه دلیل سره هـوډ اوکنتـرول) و.خوګاندي دغه نوم په ساتیاګره باندې سم کړچې د ساتیا مانا (رښتیا) چې له مینی سره انډوله وه ،او (اګره) مانا (هوډ اوځواک) وه. دساتیاګرې بله مانا (روحی ځـواک) هم وه. دګاندي دلارې لاروي ډاکتر آر.آر.دیواکرېې داسې تشریح کوي :

((ساتیاګره دژوند نوې تګلاره ده چې له روحي پیاوړتیا ، دنه زورزیاتي لـه تګـلارې سره خپله هم غاړې ساتي ، روحی وړتیا دغه اصل ته د نه ماتیدونکې اونه بدلیدونکې توک ځواک اووړتیاوړپه برخه کړې ده.

دساتیاګرۍ په اړه په خپله ګاندي ویلی چې :

 دغه تګلاره دحقیقت لامل اودلیل ده خوداسې نه چې هغه باید پرمخالف لوري باندې دعکس العمل په ترڅ کې وزغمل شي ،بلکی دنورو پرځای باید چې پـه خپـل ځـان باندې تطبیق اووزغمل شي. ځکه چې دا ترهرڅه دمخه دځانی کنترول غوښـتونکی تګلاره ده. دساتیاګرې وسله اوتوره په خپله په هغې کې ده چې دقناعت پـه رڼـاکې خپله وړتیا اواغیزه ښندي. ګاندي چې په دغه پله باندې دپرمختګ تګلاره پیل کړه ، دهغه آرهدف داو چې په دغه ترڅ کې په ډله ییزه توګه دغه تګلاره هرچا ته څرګنده اودعمل ډګرته راوباسي . ده پرهغه مهال چې دتوربلاک په وړاندې یې پراخ غورځنګ

راپيل اولاړښونه کړ، زنداني شو،ماناداچې دی په نړۍ کې هغه لومړنې ساتياګردی چې دبشري حقونودننګي له امله يې زندان ته اوړې ورکړې . دګاندي له پـاره دالـه هغـو تجربوڅخه وه چې دنړۍ دروازه يې ديوې لويې اوپراخـې هيلـې پـه لورپرانيســته . داتګلاره په عين حال له هرڅاڅخه د ځان تيريدنې او اتلولۍ غوښتنه اوهيلـه کـوي داسې چې په ترڅ کې يې بايد يوازې حيوانيت پياوړی نه شي بلکې په دغه ترڅ کــې بايد ديوې پراخې الهي رڼا په لورګام اوچت شي. دهمدغو ځانګړنوپربنسـټ وه چــې ساتياګره په خپله دګاندي جي د ژوند فلسفه شوه ، اودامذهب وچې له هغه ســره ده ژوند وکړ اوله هغه سره ومړ.

ديوه څارونکي ليکوال په توګه بايد ووايم چې دګاندي جي په دغه بې ساری دريځ نه يوازې محکومو خلکو وياړل بلکې دهغه دغه فداکاري په خپله په جنوبي افريقا کې دسپين توکمو له خوا هم وستايل شوه اودهغوی له خوايې هم که څه هم هلته لږکـې وو درناوی وشو. ګاندي په دغه باره کې دخپل باور په اړه ليکي چې :

((لکه څنګه چې غورځنګ پياوړی کيده انګريزانوهم په خورا جديت ســره ســترګې ورته نيولې وې اوپه خورا ليواتياسره يې ددغه غورځنګ نندارہ کوله . سره له دې چې په دغه وخت کې دلته انګريزي ورځپاڼوداروپايانو دپياوړي ملاتړ په ترڅ کې خپرونې کولې اوهم يې دتوربلاک د قانون ملاتړکاوه ، خوپر همدغه مهال يې ديوشميرهنديانو دفعاليتونو اوبرخې اخيستې په اړه هم په زړه پورې ليکنې کولې .همدارنګه يــې پـه حکومت کې هم دهندیانوداستازيتوب په اړه ليکنې اويادونې درلودې داسې چــې ان کله کله خوبه يې دخپلو مهموغونډو راپورونه هم هنديانو ته استول. کله چې به کومه پيښه په زړه پورې نه وه ، موږ هم کولای شول چې دځينوراپورونوپه اړه خپلې رايــې اونظريې دوی ته ورولیږو. داکاران په هغه مهال کې چې لاســاتياګره پـه غيررســمي حالت کې وه دهندي ټولنې له خوا ترسره کيده. موږ داسې اسناد هم په واک کې لـرو چې ګاندي په خپل نبوغ سره داندين امبولانس دبيوردجګړې لپاره برابرکړ هغه چــې په هغه کې نژدې څلورو سوو هنديانو برخه درلوده اوګاندي په خپلـه پـه هغـه کــې دسرجن ميجر دنده ترسره کوله اوټوله هڅه يې پردغه ټکي باندې راڅرخيـده چــې دوی بايد ځانونه په سيمه ييز سياست اوستونزه کې ورګډ نه کړي .ګاندي جي خپلې

ټولي هڅې په دغه مهال کې دهنــدي ټــولنې پــه مــنځ کــې پرخپلوهلوځلوبانــدې راڅرخولي .
په ۱۹۰۶ کال کې ده یومشال وړونکی یونټ دنژدې دوو درجنوهندیانوپه ګډون د زولو یاغیانو په خاطرجوړکړ. د ۱۹۱۳ کال داکتوبر په (۲۸) ګاندي جي هغه تاریخي لاریون لارښوونه کړچې له نیوکاستل څخه تر ولکسروټ پورې غزیدلی و، په دغه لاریون کې نژدې دریوزرو کسانو برخه اخیستې وه لکه چې دغه حرکت د (دندی) لاریون لپــاره یوه وړاندوینه شو. ددغوخلکو اعتراض دهغو دریو پونډو مالیې په اړه و چې هغه بایــد هندي کارګرانو دولت ته ورکړې وای .
اوپه پای کې جنرال سموتس د ۱۹۱۴ کال دجنوري په (۲۱) دساتیاګري مقاومــت تــه غاړه کیښوه ، اوساتیاګره کله چې جنرال دګاندي جی وړاندیزونه ومنل وځنډیده.
په جنوبي افریقاکې دساتیاګري غورځنګ په جوړولو ســره ګانــدي جــی دټــولنیزې برابرۍ په ترڅ کې دپاملرنې وړخدمت له هغې ورځې چې دغه هیواد ته په کال ۱۸۹۳ کال راغی اوتر۱۹۱۴ پورې دلته پاتې شو وکړ. ده له دغې لارې لــه هیوادوالــو څخــه دعدالت دخوندي کولو له پاره په هغه هیواد کې چې دسختو توپیرونو قربــاني شــوی وغوښتنه وکړه اوپه دغه برخه کې یې خپل غږ اوچت کړ،په تیره بیا چې کله دی ناتل ته د نولسمې پیړۍ په نیمایی کې ورسید.
پرهغه مهال چې ساتیاګری په عملی توګه دټولینزعدالت له پاره پــه کارپیــل وکــړ ، ګاندي جي په دغه ترڅ کې بیاهم دیوه وتلي مشراوپیاوړي لارښود په توګه وســتایل شو. په جنوبي افریقي کې ګاندي جی دافکاروپه رنګارنګی باندې ولاړپاتې شوچې په دغه کارسره هغه داسې معنوي بوزغلی شوچې دراتلونکو له پاره دخپلې تجربــې پــه ترڅ کې راوټوکیده. اودده خپلې ټولنیزې ، سیاسې ،او اقتصادي فلسفې هم په دغــه ځای کې خپله بنه دځان له پاره غوره کړه.
هغه په خورا بیړې سره دجان ریفکن (**تردغه پایه**) دلیوتولستوی (**دخدای واکمني په خپله په ده کې ده**) دهنري دیویدتوریو (**ولسي سرکښي**) اونورآثارولوستل چــې دغوټولودده پرذهن باندې ژوره اغیزه وکړه.دده د *سرواداپا* فلسفې په خپل ذات کــې ددغو آثارو پرزیاووباندې خپله رڼادځان کړه.

دمهاتماگاندي لپاره *ساتیاگره* او *سروادایا* دواړې دیوې سکې دوه مخونه وو چې په څرګنده توګه یې داوسني عصرله تولینز ــ اقتصادي بدلون اودهغه له څرګند اهمیت اوفکري تمایل سره ځان داسې هم غړی کړ چې یوله بله پرته کله هم بشپړیدای نه شي. د*ساتیا*او*اهیمسا* دکلیمو آره موخه اومانا ربښتیاینه اوعدم تشدد دی چې په دغو مانااووسره یې په زیاترومذهبواوفلسفي افکاروکې لیدالای شو.ګاندي چې کومه لویه دنده په دغه اړه په پاملرنې سره ترسره کړه هغه داوه چې دغو دواړو مفاهیموته یې عملي بڼه ورکړه ، دده *ساتیاګره* اونه زور زیاتی او *سروادایا* یادکاینانتي همکاري دوکتورینو دواړو په خپل وارسره دغه لاره پرانیسته چې دانساني طبعیت بنستیزه وړتیایې په سمه اوعملي توګه له سیاسي اوتولنیزسمون سره هم غاړې کړه.
په جنوبي افریقي کې هلته چې دده له مورنې هیوادڅخه لرې پرته سیمه وه ، هغه ځای دده له پاره دبیاهستونې په څیره کې دده دمینې وړ هیواد شو ،ده هلته داخبره تحلیل او راپورته کړه چې داوسني تمدن په زړه کې له ستونزوڅخه دوتلو لاره موندنه په خپله یوپرمختګ دی ، ده خپله دغه طرحه اودژوند فلسفي اړتیا راوسپړله اوهغه یې په خپل *هند سوراج* (دهندخپل واک) کې په ۱۹۰۸ کال کې ولیکله. *هندسوراج* چې دګاندي جې له مهمواودپاملرنې وړآثاروڅخه دی ،دغه اثردهغوخلکو له پاره چې دریجنریشن دهڅې پلویان اوپیروان ول دانجیل ځای غوره کړ.
په کال ۱۹۰۸ کې ګاندي جې په خپله دولسي سرکښی تجربه عملي اوپرهغې باندې زندان ته ورسید، دده له پاره داپه خپله *ساتیاګره* وه ، داسې چې ګاندي دلومړي ځل له پاره دهغې په ترڅ کې دښځینه ځواک نندارە دکستورباپه څیره او کړو وړکې وکړه، دی په دې پوه شو چې دښځوځواک دژوند په بهیراوانډول کې یونه انکارکیدونکی آراواصل دی ، داسې اصل چې بیاده هغه د(*ستری شکتی*) یا سترې ځواکمنۍ په نامه سره یادکړ.
دجنوبی افریقی دغوتولوتجربو له ده سره دامرسته وکړه چې له هغوڅخه یې دهندپه راخوځیدو اودهند له لارې یې دنړۍ په راخوځیدو کې خپل ونډه په ښه توګه ترسره کړه. اودایې په ډاګه کړه چې نورنوځانونه باید دظالم ځواک په وړاند یا د کرکې اویاهم دمنلو په دریځ کې ودروو.

ساتياګرى ياعدم تشدد د ۲۰۰۶ کال دسپتمبر په (۱۸) نيټه خپله يوه پيړى لاره بشپړه کړه،په دغه ترڅ کې ترهرڅه دمخه په دغه ټکي باندې رڼاواچول شوه چې ،په هندکې دعدم تشدد له لارې څومره بدلونونه رامنځ ته شوي لکه چې په نوروهيوادوکې دتشدد له لارې رامنځ ته شوي دي اوپه څه شان داثابتولاى شو چې څنګه کيداى شي په يوه ټولنه کې بدلون اوانقلاب پرته له وينې تويدنې څخه رامنځ ته کړو.*ساتياګره* دخپل مفهوم له مخې په بشپړه توګه دهمدغه ټولنيز انقلابى پوه مهاتما ګاندي دژوندپيغام دى ، چې دترهګرى او تروروېزم اوجګړې چې دمتمدن ژوند له پاره دخطراصلي سرچينه ده يوازنې الترنتيف دى .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

(۳)

ایلا ګاندي

د مهاتماګاندي دجنوبي افریقې تجربې

د بدلون بیسارې بیلګه

موهن داس کرمچندګاندي دخپل عمر په (۲۴) کلنۍ کې جنوبي افریقې ته ورسېداو په (۴۵) کلنۍ له هغه ځایه راستون شو. دغه(۲۱) کالونه دهغــه دژونــد ترټولــوډېر ازمیښتي کالونوووځکه چې په همدغه وخت کې دګاندي د ژوندېې ســارې فلســفې خپله بڼه راخرګنده کړه . هغه فلسفه چې پرهغې باندې ګاندي دمهاتما لقب ترلاسه کړ او هغه فلسفه چې دهغې دلوړتیا په لاره کې ددومره وړتیا ترلاسه کیدل چــا نــه شوای اټکلولی .

مهاتماګاندي نه فیلسوف و، نه دعلمي هنري ټولنې غړی او نه هم یومسلکي لیکوال ، خوله دې سره سره هغه داسې لیکوال ولکه چې خپله وایی : ((**زما ژوند زما پیغام دی**)) . هغه خپله فلسفه لکه دیوه لیکوال اودعلمي هنري ټولنې دغړي په شان نــه ده لیکلې. په بنسټیزه توګه ، هغه یواکټیو (فعال) سړی و چې دلوړشعور خاوند ورته ویلای شو . دا دهغه خپل شعور اود عدالت ټولنیزه نظریه وه چې هغه ته یې د بدلون په لور لارښونه وکړه .

موږ وینو چې لندن دده په دغه شعوري وده کې دپاملرنې وړ اغیزه رامنځ ته کړه . په لندن کې هغه دخپلولومړنیوورځو په ترڅ کې خپل زیات وخت پرخپلو کــالیو بانــدې خرڅ کړ ځکه ده غوښتل چې لکه د انګریزانو غوندې داشرافي ژوند پــه لورګامونــه اوچت کړي . خوهغه زر په دې پوه شو چې دده کورنۍ پرکوم څه اوکومــو ارزښــتونو باندې چې ډېرې قرباني ورکړې دي هغه له لاسه نه شي ورکولای . همداوه چــې پــه خپل خرڅې کې یې کمی راووست اودخپل ژوند ورځنې خرڅ یې دحسا ب له مخــې

کاوه . هغه په ارزانه ا ستوګنځي ځای ونیو او دسپرلی پرځای یې داسمه وبلله چې باید پلې له یوه ځایه بل ته ولاړشي راشي . ده په هرڅه کې دځان لپاره دانډول (تعادل) خبره په پام کې ونیوه . دغه ټول بدلونونه هغه څه ووچې ده هغه دخپل ضمیردننۍ آوازپه انګازوکې دعمل ډګرته راوایستل .
هغه سابه خوړونکی و، له شراب خوړلو څخه یې ډډه کوله او له ښځو سره یې هم ناسته ولاړه نه وه ځکه چې ده له خپلې مور سره ژمنه کړی وه چې هغه به له شرابو ، ښځو او غوښې څخه ډډه کوي . هغه ډیرزر په دې پوه شو چې سابه خوړل د ژوند یوه روغه لار ده چې هغه به نه یوازې دژمنې په خاطر بلکه دیوې طبعیي چارې په توګه په خپل عملي ژوند کې په پام کې نیسي . دی په دې هم پوه شو چې شراب خوړل یوداسې چل اوعادت دی چې له زیانه پرته بله ګټه نه لري . خپلې میرمنې ته یې وفادارۍ ده ته دااجازه نه ورکوله چې له نورو ښځوسره دې ایل وغیل شي . خووروسته په هر حال ، دی دښځمنتوب (فیمینزم) په ارزښت دپلارواکۍ په مقابل کې پوه شو، ښځوته یې درناوي دزړه له کومي شو،اوهغوی ته یې یوازې دجنسي موخې دنښې په توګه نه کتل .
په ۱۸۹۳ کال جنوبي افریقې ته دده تګ له لندن څخه کورته له راستنیدوڅخه دوه کاله وروسته ترسره شو کیدای شي دغه کال دده دبرخې اخیستنې له امله دده دشعورې ودې کال هم ونوموو،ځکه ده دافریقې پر خوادیوې ودې اویوې ناچارۍ له امله ور مخه کړه ، دده اندیښنه دده دلږعاید په برخه کې وه چې پرهغه مهال په هند کې دده دژوند کولو له پاره نه بس کیده. هغه دخپل مسلک لپاره اندیښمن نه و ،بلکې ددې له پاره اندیښمن و چې دی لندن ته دتګ او زده کړې پرمهال دخپلې کورنۍ دمرستې هم پوروړی و. جنوبي افریقې ته دده سفر د پیسو ګټلو او ددغه پورد ادا کولو لپاره یوه ښه شیبه شوه . او دغه نښه دده له زیاتو کړو وړو څخه هغه هیواد ته له رسیدوسره سمه روښانه هم شوه ، دی په طبعیي توګه په طبقاتي شعوراوژوندکې راپورته شوی اوپه هغه کې نښتی و .همداوه چې دی باید په هغه سیمه کې اوسیدلی وای چې دده له مسلک اودریځ سره یې برابري کوله اودده په شان کټ مټ مسلکي کسان هلته اوسیدل . دده مسلک هم ده ته داامتیاز ورکاوه

چې دی بایدځان له هغوی څخه چې عادي خلک دي لکه دخوراکی شیانوخرڅوونکي ، دهوټلو کارکونکي ، نایان اونورچې په مسلکی کسانو کې راځي لوړاوبیل وبولي .دده زیات پام دخپل فیشن اوخپلوکالیوپه لورو،پرته لــه دي چــې هغــه دهــوا اوموســم څرنګوالی په پام کې ونیسي ،ده تل دریشي اونکتایی په سمه توګه اغوستل اوو ېښته به یې په ښکلې شان ږمنځول . دغه اغیز جنوبي افریقې ته دده په دویم سفرکې هــم له ورایه ښکاریده ، ده په دغه سفرکې خپله میرمن اوماشومان هــم لــه ځــان ســره راوستل اوهغوي ته یې هم ویل چې په لویدیزډول سره باید ژوند وکړي، په هم هغــه شان کالي اوجورابې لکه چې لویدیزو اشرافیانو به اغوستل دوی هم اغوستل .

خوکله چې ده ته په ډاګه شوه چې سپینان په جنوبي افریقا کې کله هم ددې له پاره تیارنه دي چې د ناسپینو دود دې ترسره کړي ،دغه تګلاره ده ته یوغروراوکبرمعلوم شو،دده وجدان ده ته دا اجازه ورنه کړه چې دی دې نورنایی ته ورشي ،همداوه چــې هوډ یې وکړ چې خپل ویښته باید په خپله جوړکړي . همــداوه چــې هغــه پــه دغــه پړاوکې دځاني درناوي اوویاړ په فکرکې شو، اوپه دغه کارسره یې ان چې دنوروخلکو ملنډواوخنداوو ته هم ونه کتل.

هغه له دې وروسته داهوډ هم وکړچې نورې خپلې جامې دمینځلولپاره دوبي ته هــم ورنه کړې اوبایدپه خپله یې ومنځي .

دده ضمیر دروحاني پوهې دمطالعې اوپرخدای باندې دپوره باورپه ترڅ کې وده کــړې وه ، مورږ دغه اغیزدده دهغې لوستنې اوویني په ترڅ کې وینوچې دی په لنــدن کــې واوهلته یې دمقدسوکتابوله لوستلوسره ځانګړې لیواتیا پیداشوه ، پرده بانــدې دغــه بهیردومره اغیزه وکړه چې په ژوره توګه دمذهب تراغیزه لاندې راغی خو دیوه ټاکلي مذهب په وړاندې یې ګونډې ونه وهلې ، دی نه د مذهبې اوتعصبې تګلاروسره مــل شو اونه یې پرمذهب باندې دباورلاره له پامه وغورځوله ځکه دی په دې باوري وچــې دهرمذهب مثبتو اوښوټکوته بایدهم پام وشي اوهم درناوی . داددە دمذهب پیژندنې په اړه دده ځیرکتیا وه په تیره پرهغه مهال چې دی کله په جنوبي افریقا کــې و، ان پرهغه مهال دی په دې باوروچې اسلام اویا مسیحیت ته په زوراوښتنه په خپله یوه درنه ستونزه ده ، ده پرخدای ایمان درلود ،خوکله یــې هــم دیــوه ځــانګړي مــذهب

سپارښتنه ونه کړه ، دی دیوه روحاني بهیرپه لورهغه مهال چې پــه افریقـا کــې و ورمخه شو، داچې په دغه ترخ کې يې ژوره مطالعه ترسره کړه اوپه دغه برخه کې يې ډیــرمهم اودپــاملرنې وړمعلومــات درلــودل همــداوه چــې دیوشــمیرباورونو پــه یوشمیرعملي ناوړتیاوواونیمګړتیاوو باندې چې خلکود دودونوپــه تــرخ کــې منلــې اورامنځ ته کړې وې انتقادوکړ .له بلې خوا همدغه مهال وچې ده ډله ییزعبادت کولــو ته په اهمیت باندې سرتېټ کړاودایې هغه لاره وبلله چې په دغه بهیرکې هرچا کولای شول چې دخپل دین اومذهب لکه هندوییزم ، اسلام ،مسیحیت ، زردشــتي اونــورو مقدس مراسم اودعاوی دیوه اوبل په مخ کې په آزاده توګه ترسره اوولولي . په دغــه ترخ کې دیوه مذهب نښې نښانې هم نه ترسترګوکیدې .

زه باورلرم چې په دغه ترخ کې دهرسړي ضمیردخدای په لوردودې اوپرمختګ خپله لاره وهي اوځان ترهغه پورې رسوي. . .په داسې توګه چې هلته دیوه مــذهب نښــه اوسمبول هم دچا پرمخ کې نه وي . زه یقین لرم چې د یو سړی د ضمیر پرمختګ په مستقیمه توګه له خدای سره دهغه داړیکوپه پیاوړتیا او پرمختګ پورې تړلــی اصــل دی . ننی آواز یا په بله وینا دزړه اووجدان غږ هم په دغه ترخ پیاوړتیا مومي او دباور وړکیږي . . ګاندي جي تل اوپه سمه توګه پخپله دننی ږغ په باره کې خبــرې اتــرې کړې دي . اکثراً ، کله که غمولو سیاست پوهانوله ده څخه دکومې نابرې فیصلې پــر خلاف کومه پوښتنه کړې ، ده پرهغه مهال دخپل زړه غږ ته رجوع کړې ده . ګاندي جي د خدای ژبه لکه دیوه ځانګړي خدای په شان هغوي تــه چــې اړتیــا ورتــه لــري څرګندوي . . دی ټولو انسانانوته هرڅه دی (دی په موږ کې دی ، له موړه پورته او لــه موړه ها خوا) . دده دا ټینګه عقیده د وخت په تیریدو سره پرمخ لاړه اودومــره وده یې وکړه چې دهغې له مخې ګاندي جي دژوند له بېلابېلولارودعملي تجربې کار پیل کړ .

دده رنځورپالې مېرمن کستوربا دختواواوبه د عملي معالجې په ترخ کې دخپل زوی منیلال ناروغي دخښتوپه تهبراپې سره دارودرمل کړه ، دخپلې روغتیا اودرملنې په کارکې دطبعیي معالجې له بېلابېلو شکلوڅخه کاراخیستل دده لپاره هغه څه وو چې پرخدای باندې دپوره باور اونښې څرګندونه کوله اودایې پــه ډاګــه کولــه چــې ده

پرخدای باندې باور دهرڅه اوهر درد درملنه ګڼلـه . دده لـه دغـه شـان طبيعـي درملنې سره ليواتياهم له جنوبې افريقې څخه راپيل شوه .
. کله چې هغه دخپلې کورنۍ په وړاندې د خپل دين اوپورله ادا کولوڅخه ډاډه شـو، ده له هغه وروسته په رښتيانی توګه ديوې آرامۍ په ترخ کې دسـاده ژونـدکولو ډول دځان له پاره په تيره بيا په ۱۹۰۴ کال کې په فونکس له ځای پرځای کيدو وروسـته غوره کړ. دلته دده ساده اوبزګري ژوند وده وکړه ، اوپه دغـه کارسـره يـې دبيواکـو اومزدورانو دعزت دفلسفې بنسټ کيښوداوهغه طبقاتي بهير چې تردغه وخته دلتـه دډيروپرذهن اوژوندباندې برلاسی و ، هغه يې له عملي ماتې سره مخامخ کړ . هغه په دغه ترخ کې دخاورې او اوبو په مرسته اوهمداسې دحيواناتو دسـاتنې پـه کارسـره دژوند اوروغتيا په برخه کې دآسانو تجربو له لارې دلاربښونې کار ترلاس لاندې ونيو. ده دلته دطبعيت له قانونه هغه زده کړه وکړه هغه چې دهرساکښ له خوا پـه خپـل خپل ډول سره کنترول او کارول کيږي . ده چاپيريال په تمامه مانـا درک اوولوسـت اوپه هغه کې يې دهغه دموجوداتو هراړخيزه څيره له ورايه وليده. په دغه وخت کـې ده له منګوري څخه دډارطلسم هم له لاسه ورکړ اوځان يې په هغه رمز باندې پوه کړ ، چې له هغه سره بايد په يوه چاپيريال کې ګډ واوسيږي . دمنګوري دډارکيسه هغـه مهال نوره هم روښانه اوله خطره ووته چې کله دی په فونکس کې په برنډه کې پروت واوهغه پرې تيرشو. ډيرخلک چې هغوی دارګانيک فـارمونو پـه کاربانـدې بـاورمن وو،ګاندي جي ان په هغوورځوکې په دغه اړه د (بايو رنګارنګی) خبره کوله اوپه دغه اړه پردغه ارزښت باندې دزړه له کومې باوري و.
ګاندي په دغه ترخ کې ډيرڅه اوډيرارزښتونه زده اودځان کړل ، هغه په دغـه ځـای کې دومره جدي شو چې دخپلې ميرمنې اوماشومانو دباورپه خاطر يې له خپلـوملګرو اودوستانو څخه هغه ډالۍ اوسوغاتو چې دده دکورنې له پاره به يـې راوړل نـه منـل اوهغه به يې په بې پراوايی سره ردول . ان چې پربدل کې يې هغه مهال چې دی پـه جنوبي افريقا کې اوسيده د سلوايکرو په اندازه ځمکه دټولينزو موخو اوخدمتو لـه پاره په فونکس مرسته کړه اوهم يې په دربن کې خپله دپاملرنې وړ شـتمنې د ناتـل اندين کانګرس (ان . ای .سی) په واک کې ورکړه ، برسيره پردې يې خپله يوه زياته

اندازه ګینه یې هم د ان . ای . سي په واک کې ورکړه .له بله پلوه یې په هند کې هم دخپلې پلرنۍشتمنې ټول حق خپل هغه ورور ته چې دده په زده کړه کې یې ونډه اخیستې وه ور وبښله . اوپه پای کې کله چې ده په ۱۹۱۴ کال کې غوښتل له هغه ځایه دهندپه لور راشي پرهغه مهال یې خپل ټول پورونه هم خلاص کړل .

ګاندي جي جنوبي افریقې ته د دادا عبدالله سوداګر په امر اومرسته ته رسیدلی و. همداوه چې هلته دده زیات دوستان ا ویاران هم دغه سوداګر ول .یوکال وروسته چې کله هغه په جنوبي افریقا کې خپل دفتر پرانیست ، له هم هغه راپه دیخوا دده اړیکي له مزدورانوسره هم پراخ شول .اواوس دده ملګري ترمنځنۍ طبقې په کوزه هغې کې زیات وو . په تیره بیا پرهغه مهال چې دې په فونکس کې اوسیده په هغه ځای کې زیاتره دګنیو کروندې وې چې په هغوکې زیات کارګران په کاربوخت وو. اوهلته په کورونواوبارکونو کې اوسیدل . کله چې دی له جنوبې افریقې څخه راووت ده پرهغه مهال هغه کالي اوجامې اغوستې وې ، هغه چې همدغو کارګرانو به اغوستې . دقانون دکارولو په اړه دده په ناکرار تصوراوخیال کې هم دکرار یولوی بدلون راغی . دده په لومړني دعوه کې چې هغه د دادا عبدالله له کورنې سره اړونده وه ، ده په هغه اړه محکمې ته دبل الترنتف دعملي کولو خبره ورپه ګوته کړه ، ده غوښتل چې په دغه اړه دهغې دندې آزموینه ترسره کړي ، هغه چې باید دقانون پوهانو اووکیلانو رول په کې وکتل شي ، هغه اوس په دې باوري شوی و چې د دادا عبدالله دعوه چې دکورنۍ دغړو ترمنځ یوه خورا پیچلې اوستونزه منه موضوع وه ددغه نوي وړاندیز په ترڅ کې حل کړي . ده په دغه اړه داخبره په ډاګه کړه چې : « دیوه وکیل دنده دانه وه چې یوقانوني کارپیچلی کړي ، بلکه دهغه دنده دخپل رښتیانې رسالت له مخې داده چې په ټاکلې موضوع کې سم حل او پخولاینه هم له پامه ونه غورځوي »

اوداهغه پای و چې په دغه توګه له هغه سره ده هم معامله وکړه .

مارتین لوتر کینګ (جونیر) دګاندي دارزښتونو په اړه وایې چې :

«دنه زورزیاتي تګلاره ټاکل ، دکمزورۍ اوډارنښه نه ده . له تشدد سره په عدم تشدد باندې جنګیدل په خپله دعمل یوه زړه ورتوب ته اړتیا لري . چې دنه زورزیاتي په واسطه لارښونه کیږي »

ګاندي جې وکولای شول چې دخپل عدم تشدد اونه زورزیاتي په لورخپل باورا وخپل پیروان اوشاګردان په جنوبي افریقا کې راوکاږي ، دوی دواړو ګاندي اومارتین هڅه وکړه چې دخپلو درسونو په رڼاکې خپل پیروان ددې لپاره وهڅوي چې دنه زورزیاتي دکمپینګ ددفاع لپاره لاس په کارشي .
دعدم تشدد اونه زورزیاتي آره موخه داده چې یوڅوک باید دنورو لپاره دستونزو لامل نه شي ،بلکه یوازې په دغه حد کې باید وي چې دخپل ځان په سمونه اوزغمنه باندې ولاړ پاتې شي ، کړاو اوستونزه باید پرخپل ځان باندې وزغمي .زغم اوتحمل ترهرڅه دمخه دیوه ځانګړي ډول دسپلین او روژې نیولو په ترڅ کې عملي بڼه دځان له پاره نیولای شي ، دغه مهم په خپله دمعنوي پیاوړتیا لپاره دخوړو اوډوډې ځای لري . مهمه لاداچې له هغه سره دیوه روحاني ځواک شته والی هم اړین اودپاملرنې وړدی، داخبره په دغه اصل کې یوه منل شوې ځان تیریدنه ده چې کله یوڅوک جریم کوي ، اعتراف کوي اوځان په خپله جیل ته سپاري ، مانا داچې په دغه ترڅ کې ددې لپاره اړتیا نشته چې پولیس دې تا ترلاس ونیسی او سزادې درکړي .ځکه عدم تشددپه مانا کې دقانو ن یوه بله بڼه ده .
دیوه روا چلند په توګه په دغه مدرسه کې څوک باید له زده کړې څخه ځان پریوه خوانه کړي، نفرت اوکرکه بایدپه دغه بهیرکې دده موخه اودنده نه وي، له دښمنانو سره باید دروغې جوړې اومینې تګلاره غوره کړای شي ، ددغې تګلارې پلوی باید دتشدد دهرې بڼې په وړاندې دزغم اومقاومت په ډګرکې ودریږي. اوددې انساني هڅې د عملي کیدوپه ترڅ کې باید په عمل اونظرکې تیاری ولري . دغه تګلاره پردښمنانو باندې دبرلاسي اویرغل پیغام نه ده . ځکه کله که یوڅوک په دغه اړه په دغه نیت ګام اوچت کړي ،پرته له دې چې نور ورته وګوري ، دی په خپله هم په خپله تیروتنه له ورایه پوهیدای شي .
ددغې لار ې لاروی باید په دغه ترڅ کې هم هڅه وکړي چې په کرکترکې دعمل اونظرواتن له منځه یوسي ، ستاتول کوښښونه باید دخپل عمل په اړخ کې وي،دهغوی چې څه کوي باید پرضد نه وئ ، په دې چې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړخبره په دغه ترڅ کې داده چې دغه تګلاره پرخدای باندې دباور دپیاوړتیا

اوایمانداری په پیاوړتیا کې لویه مرستندویه مفکوره ده. همداده چې دهرچا له پاره دا اړینه ده چې په خپل ورځنې ژوند کې دغه تګلاره په پام کې ونیسي . ځکه نودغې چارې اوعمل ته دژوندلاره اوتګلاره هم ویلای شو.
دعدم تشدد آره موخه اوهدف هم دمخالف لوري ګواښل اوماتول نه دي ،بلکه پرسمه لاردهغه برابرول دي. ، دغه مفکوره هغه ستربنستيز باور دی چې دهغه له مخې هرڅوک پردې وتوانیږي چې په ځان کې بدلون راولي . راشی چې په دغه اړه دګاندي دفلسفې زړه ته ورننوزو اودهغې له دود اوآرونو سره سم په هغې کې ددرناوي هغه نښې وویئوچې له هغه څخه په جنوبې افریقې کې دجنرال سموتس په وړاندې څرګندې شوې .
کله چې موږ دده په سیاسی کړو کې دلویومعاملو اوکړنو یادونه کوو ،نوداهم باید له یاده ونه باسو چې په دغه پراخ بهیرکې له دغې وړتیا سره سمه دعادي خلکو ونډه هم دګاندي جې په فلسفې کې ترټولو مهمه اودپاملرنې وړځای جوړوي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي له انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .
ليکوال په جنوبي افريقې کې دګاندي دودې اوخيرښيګينې د ټرسټ مشردی .

(۴)

تارا ګاندي بټاچرجي

دمالګې حماسي لاريون

د۱۹۳۰ کال دجنوري په (۱۸مه) هغه مهال چې رابيند رانات ټاګوردسابرمتي دسيند پرغاړه دګاندي داشرم دليدو په حال کې و له ګاندي څخه وپوښتيدل چې :

ـــ زه شپه او ورځ په دې باره کې فکر کوم چې « ګاندي به دهيواد له پاره پــه ۱۹۳۰ کال کې په خپله خورجين کې څه لري ؟ »

ګاندي جي ځواب ورکړ: ((زه فکرنه کوم چې يوه رڼا به هم له دغه راچاپيرتورتم څخه راووځي)).

ان له هغې ورځې ماناد۱۹۲۴ کال له مى څخه راپه ديخــوا مهاتمــا ګانــدي پــه پــوره اوعملي توګه دسياست له اساسي تګلارې څخه ځان پريوه خواکړاوتوله پاملرنه يــې دجوړونکوتګلارو هغه چې ده (له صفرڅخه دجــوړوني خــورا مهمــه دنــده) وبللــه پرخواوروارړوله.

له بلې خوا داهغه مهال وچې ده دهیواد په اوږدواولنډوکې دګرزیدو اوســفرونوکارهم راپیل کړ، دده ددغوکالوپه ویناوو اولیکنوکې پنځه ټکي له ورایه څرګندوو: څرخــې، کوزنې طبقه ، لومړنی زده کړې ،... اوپه فرقه یې هم غاړی‌کې دښځوونډه ،او....
دده سفرونو ترهرڅه دمخه دایوه ښیګړه درلــوده چــې خلــک یــې داوږدې مــودې هیریدنې ، ډاراوخرافاتوپه منګولوکې راویښ کړل.ده هغوی په دې باوري کــړل چــې دوی به دده له پاره پیسې خوشې خوشي نه خرڅوي.
« دګلو دهرې غاړکی دپیسوپه سپما سره تاسې کولای شی چې شپاړســومیرمنوته یووخت ډوډی ورکړئ ». په رښتیا هم ده دخپلو سفرونوپه ترځ کې دغه پنځه مرامــې ټکي ترکلیو،ښارګوټواوښاروپورې ورسول. ده دخلکوغوږو ته داهم ور ورسوله چــې « ترهغه وخته چې جاروابوکه په خپلولاسوکې ونه نیسی، تاسې به کله هم په دې ونه توانیږئ چې خپل ښارونه پاک کړئ »
په ۱۹۲۸ کال کې په کلکتې کې دکانګریس غونډې انګریزي حکومت ته دجــواهرلال نهروپه خوله په خورا ادبي توګه داوړاندیزوکړ چې دغه حکومت باید په ۱۹۲۹ کال کې هند ته ددومنیون هیواد دریځ ومني ،خوهغوې دغې خبرې ته زیاته پاملرنه ونه کړه.
مهاتما ګاندي له دغه وړاندیزوروسته په خورالیوالتیاسره ددغه حالت څارنه کولــه ، د ۱۹۲۹ کال په دسامبرکې داخبره روښانه شوه چې په دغه ترځ کې باید مبارزه وشي..
د ۱۹۲۹ کال د دسامبرد ۳۱په نیمه شپه کې هغه مهال چې کال رانوی کیده دهندملي کانګرس په لاهورکې دخپلواکی جنډه د روي سیندپه غاړه باندې جګه کــړه .چــې د ۱۹۳۰ کال دجنوري په (۲۶) د *پورنا سوراج* ژمنه اولوړه رامنځ ته شوه.
په دغه ترځ کې یوځل بیا دټولوسترګې دسابرمتې په لورشوې څوپوه شي چې ګاندي جی به اوس په څه باندې لاس پورې کوي.
مهاتما ګاندي هم په دغه مهال کې ترخورا درانه فشارلاندې واوپه دې فکرکې وچــې څنګه کولای شي یوځل په داسې یوه تجربه اولاریون باندې لاس پــورې کــړي لکــه څنګه یې چې په ۱۹۱۹ - ۱۹۲۱ کلونو کې عملي کړی و. دشپړاوونیولپاره ګاندي جي په دغه اړه دیوه غیبې آواز په انتظارو، خوچې د ۱۹۳۰ کال د فبروري په (۲۷) یې خپلې پوښتنې ته یوجادویی ځواب په یوه کلیمه کې ترلاسه کړچې هغه مالګه وه .

په پای کې ددغه نوی حیرانوونکي زیري دتحقق له پاره دځواک په لټه هلې ځلې پیل شوې ، دګاندي له خوا دهیوادپرنارینه وو اوښځوباندې غړوشوچې دمالګی دقانون لـه امله باید دبریتانوي واکمنۍ په وړاندې راوپاریږي چې غواړي هغه (مالګه) هم پرمور باندې وپلوري.داچې دګاندي دمبارزي په ډول اوتولنو باندې لـه اوږدې مـودې راپـه دیخوا خلکودزړه له کومي باوردرلود همداوه چې خلکو داورسره ومنله چــې ګانــدي دکوم څه لپاره لاس په کاریږي هغه دبري ترپولې پورې خامخاپه خپله درایت اوپوهې سره رسوي..

ګاندي په دې باوردرلودچې یولاربښوداولیډر هغــه مهــال کــولای شــي یوغورځنــګ اوبهیررامنځ ته کړي چې هغه د غونډې اوټولون په هراړخ باندې له هره پلــوه پوهــه اوبرلاسی ولري . ګاندي جي په خپله داویلي دي چې : « هغه کله هم حالــت نــه دی راایجاد کړی » . هغه یوازې په دغه اړه داکارترسره کړی چې ځان یې دغونډې اوټولنې په رمزاوهدف باندې پوه کړی اوبیــایې دهغــې لــه پــاره دپروګــرام اوکــړنلارې پــه جوړولوباندې چې نښې نښانې یې هلته له پخواڅخه وې لاس پورې کړی دی..

دمالګې دساتیاګرې خیړنه داپه ګوته کوي چې مهاتما ګاندي په دغه اړه ټول توکونــه خپــل لــرل ،دایــوازنې ګانــدین غورځنــګ و چــې لــه هــره پلــوه ګانــدي پــه خپلواصولواوتګلاروسره عیارکړی و ، همداوه چې په پایلــه کــې لــه یــوې پرتمینــې برياسره دخلکومخې ته راڅرګندشو. دغه لاریون دګاندي هنراودده نبوغ دراتلونکــو اونویولرلیدونه پرلور راروښانه کړ. برســیره پــردې یــې دده دبریــاوود تګــلارې نــه زورزیاتی وړتیااواهمیت نورهم دپیاوړتیا ترپولې پــورې ورســاوه . دغــه بــري داهــم وښوده چې دعدم تشدد اصول اوتګلارې په څه شان بریاوې له ځان ســره درلــودې ،ګاندي جې په دغه ترڅ کې داروښانه کړه چې دده دعدم تشدد تګلاره دده دخلکــو دپوهې اودرک پیاوړې پایله وه.

دمالګې ساتیاګره یالاریون په رسمي توګه د ۱۹۳۰ کــال دمــارچ پــه(۱۲) دســهارپه شپږنیمو بجوپیل شوه،ټولویې ننداره کوله چې ګاندي جی له خپلو (۷۸) پلویانوســره ددندي په دغه تاریخ لاریون باندې پیل وکړ. له پیاوړی ګنې ګونې سره مل و، په میلو میلوسړک باندې اوبه پاشل شوې وې ،هرخوا په شنو پاڼو باندې پټه شــوې وه،بیــرغ

دغې غونډې ته په خپلې رپا سره نورپرتم هم ورپه برخه کاوه . ګاندي ددوي ټولو پـه مخ کې داسې چې خپل کالي يې په خپل لاس کې نيولي وو روان و.
« دزيارت لاريون په خپل اوږده سفرروان شو» جواهرلال نهرو دغـه بهيرتـه داسـې کتنه کړې ده : هغه کـالی پـه لاس ، رڼـې سـترګې اواسـتوارګامونه دګجـرات پـه خاورينولاروباندې له خپلوربنتينويارانو سره چې پرده پسې روان دي اخلـي، هغـه پردغه لوري باندې پخواهم ډيرې ګامونه اوچت کړي ،ډيروپه دغه لاره کې دده دملتيا ضمانت کړی واوله ده سره يوځای وو. خوپه دغه برخه کې ټوله تودوخه اوټوله ليواتيا اومينه په خپله په ده کې وه اوله ده سـره وه، هغـه چـې دده دهيوادوالولـه خواپـه تودوخې اومينې سره هرکلی کيده.دغه هرکلی پـه مينـې اوربنـتيابنې سـره ، پـه خپلواکۍ اواغيزسره و، داسې چې هيڅا هم دده په وړاندې ددې توان نه درلود چې له ده څخه ځان پريوه خوا کړي اودی دې ورتې .له يوه خاورين انسان څخه دژونـد رڼـا راڅرګيږي ، هو، دادهنددآزادۍ اوخپلواکۍ پرواټ باندې يوه اوږده لاره ده اويـواوږد مزل چې دهغې په ترڅ کې ددغه هيواد مليونونه وګړي له ښکيلاک څخـه دژغـورنې غيږې ته ګام ورپورته کوي..
دغه لاريون اودغه سفريوروحانی سفرو،داسې چې په څرګنده يـې ديـوې کاينـاتي رښتيا ينې په لورلاره پرانيسته . مهاتما ګاندې دغه خوځون دسابرمتي سيند له غاړې څخه د دسمندردغاړې (دندي) په لورپيل کړ،داچې دسابرمتې اشرم نوم په دغه ترڅ کې يادوو له هغه سره ټولې مادي نړۍ ته دناداريۍ اونه تړاوپيغـام هغـه چـې دټـول بشريت له پاره اړين اودپاملرنې وړدی په خپلووړانګوکې په روښانه توګه رسوي..
دمالګې دساتياګرې وړمې دټولې نړۍ پاملرنه پرخپله خوا راواړوله،له همدغه امله وه چې دګاندې نوم اوڅيرې هرچيرې ځانته په زړونوکې ځای وموند. اودنـړې پـه هـره خواکې ګاندي ددوې له پاره داسې يوڅوک شو،چې دوی فکرکاوه ، هغه ترهرچا دوی ته نژدې اود دوی مل دی ، ځکه نوهغه په خوراساده ګۍسره ددوی په ژوند کې ددوی له پاره په يوه الهامي اوددرناوي وړڅيره باندې بدل شو.

ګاندي دمالګې دلاريون پرمهال

مهاتما ګاندي په خورا ليواتياسره دغې پوښتنې ته ځواب ورکاوه اوپه دې باورو چې دده خلک اوښولنه بايد ترهرڅه دمخه دالومړني څه دځان له پاره ولري ، زده کړه ، روغتيا،اودژوندلومړنۍ اړتيا وي هغه چې دغه خلک هغو زياته اړتيالري. ، ده به ويل چې زماخيالي سوراج زمادبيوزلوخلکوسوراج اوخپلواکی ده،زما دخوب اوخيال آزادي کله هم پولې اوفاصلې نه پيژني ، دابايد يوازې ديوچا اويوې ډلې په واک کې نه وي، سوراج اوخپلواکې مانا داچې هغه بايددهرچا ،سترګور ، ړانده ، وږي اوتږي ټولوپه واک کې وی. رښتنې خپلواکي به هغه وي چې هغه ټول نارينه ،ښځې اوماشومان په خپل ژوندکې درک کړي اودځان يې وبولي..
رښتياخوداده چې موږ تراوسه هم رښتنې خپلواکۍ ته نه يورسيدلي ،هغه چې لاتراوسه هم اوږده ، خو نه ناشونې لاره يې برياوو ته پاتې ده. دمهاتما ګاندي دژوند پيغام تل هغې ته د رسيد ولارې اوبرياوې موږ ته په ګوته کړې دي..
همداده چې کله موږ دمالګې دلاريون ساتياګره هغه چې ګاندي جي په وياړسره دبري پولې ته ورسوله په درنښت سره يادوو، موږ بايد دهغې په ترڅ کې دهغې مهم

اوبنسټوال ځواک چې هغه خلک دي هم له ياده ونه باسو. ځکه چـــې داتر ټولودمخــه دهند دخپلواکې دمبارزې مهم او دپاملرنې وړ ټکی و.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

دمقالې ليکوال دګاندي سمرتي او درشن سمرتي مشردی..

(۵)

ډاکتر سوشیل میتل

نه زورزیاتی په زورزیاتې نړۍ کې

« زه کوم نوي څه نه لرم چې نړۍ ته يې ور زده کړم ، رښتيا اونه زورزياتی دواړه دومره زاړه دي لکه دغه غرونه اوغونډۍ »

مهنداس کرم چند ګاندي

کله چې مامې يوملګري ته وويل چې موږ غواړو په جميز ماديســون پوهنتــون کــې دنړيوال نه زورزياتي (عدم تشدد) مرکزجوړکړو ، هغه راوپاريد اوزريې ځواب راکړ :
« زموږ ټولنه په داسې يوه جګړه کې راښکيل ده چې له منځنې ختيزڅخه پيل کيږي اوان ترمرکزي آسياپورې رسيږي ، زموږ ولس مشر دترهه ګرۍ پرضد دجګړې اعلان کړی ، فکرکوم دابه ډيره ګرانه وي چې موږ دې په دغوشيبوکې د نه زورزياتي نړيوال مرکزجوړکړای شو ».
خوله يوې لنډې چوپتيا وروسته زما ځواب داو :
« هو، دابه ډيره ګرانه وي ، چې يوڅوک دې ديوې لنډمدتې آرامی په هيله ويده شواى شي ، رښتيا خبره خوداده چې دااوس تربل هروخت ښه وخت دی چې خلک بايد پــه دغه اړه ديوه الترنتيف په باره کې فکروکړي اوپه دغــه اړه لاس پــه کارشـــي . تــول پردغه حقيقت باندې ښه پوهيږي ،چې زموږ هيوادوال سرتيري دهــرې ورځـــې پــه اوږدو کې دتشدد قرباني کيږي اومري ،همدغه نښه په خپله داپه ډاګه کوي چې زموږ لپاره دغه لړی ديوه ښه پای زيرې اورښا نه راپه ګوته کوي. ځکه نوموږبايد اوس خپلې

ټولې هڅې او شونتیاوې وکارو ، څووکولای شو، دغواوسنیو روانو ګواښونواوننګینوته خپل ځواب ومومو»

خوهغه لاهم ټینګاروکړ:

« آیاپوازې عدم تشدد کولای شي چې دنړیوالو تولوستونزو په وړاندې ځواب وواېي ؟

ما په زور سره ځواب ورکړ : ((نه)) ،

زما ملګرى ځکه په دغه اړه زړه نازړه و چې هغه نه شواى کولاى د نه زورزیاتي اوهغه غیرفعال دریځ چې دیوچا له خوا ښودل کیږي ترمنځ توپیروکړاى شي ،پــه عمــومي توګه نه زورزیاتي(عدم تشدد) ترعمل کولودمخه دځواب ورکولو ترټولوښه اوپــه زړه پورې وسیله اوتګلاره ده . داسې یوچلند دى چې په څرګنده توګه هرچا ته یوناشونى کاراوونده ښکاري.

خوداچې آیاد نه زورزیاتی تګلاره یوه غیرریالستیکه تګلاره ده؟ هغه پــه دغــه اړه تراوسه هم باوري نه و، نوځکه یې وویل :

« کیداى شي دایوښکلې څه وي ،خوباید فکرپرې وشي .کیداى شي په دغه ترڅ کې ارزښت څه ترسره کړو. څنګه چې زما ملګرى یوحساس اوځیرک سړى دى ، کیــداى شى تاسوهم له هغه سره دم ګړى هم نظره اویوه خوله شۍ ،خوکه تاسې دنه زورزیاتي دتګلارې تاریخ ته لږ وګورئ اوپه دې لټه کې شۍ چې بریاېې څه وه ، تاســې کیــداى ددغه حقیقت له مخې په دغه اړه له یوې حیرانتیاسره مخامخ شۍ .

دنه زورزیاتی اغیــزه دبیړنــي بــدلون پــه بهیرکــې پــه څرګنــده توګــه خطرناکــه ،غیرعملي،ځورونکي او ان چې بې هدفه معلومیږي ،همداده چې کیــداى شــي دغــه چلند پرواکمن دود باندې دهغو له ګټوسره چې په بې اتفــاقۍ اوغیرعادلانــه بنســټ باندې ولاړې دى یورنګي اوجوړجاړى ونه ښيي ،ځکه نو (ناش ویلي) موږ ته دادرس راکوي چې کله په ۱۹۶۰ کال کې جمیز لاسون دخپل ښارپه مرکز (ډون ټــاون) کــې لومړنۍ سوله ییزه ناسته سره له دې چې دسوداګرواوسیمه ییزحکومت له مقاومــت، دپولیسوله بندیزونو سره مخامخ شوه اوهڅه کیده چې دغه په نظم برابره غونډه لــه عادي تګلارې څخه پریوه خواکړي اوراویې پاروي ،خو له دې سره سره دغــه ټولــون اوغونډه په بریالیتوب سره په خپل هغه هدف چې دوى لاره اوخاره یې بریالۍ اوپایله

يې هم په ښارکې ديوه مثبت بدلون سبب شوه . دغه تګلاره پــه (نــاش ويلی)کــې ځوکاله هم داسې چې بدلونونه ورسره مــل وو د لوســون ترنــه زورزيــاتې لاربښــونې اومشرۍ لاندې ترسره شوه ،ان ددغه ښارپوهنتون يې تردېروپورې په خپله غيږکــې ونيو، دوندربيلټ پوهنتون مقاماتو لوسون چې پرهغه مهال دالهياتوزده کوونکی و له پوهنتون څخه ويوست،اوهم يی د مذهبی پــوهنځي تکــړه اوځــواکمن ځــوان زده کوونکی (دين) وشاړه. ځکه چې ده دخلکو په وړاندې دلوسون دشړلو په عمل باندې انتقاد وکړ.
جی .رابرت نلسن هم خپله دنده له لاسه ورکړه ، خو ترهغــه يــې ښــه اود درنــاوي وړدنده په بل ځای کې ومونده. په پای کې ريورند جميز لوســون داوږد مــدتي ځنــد پيژند ونډه هغه وخت ترلاسه کړه کله چې په ۲۰۰۵ کال کې د (وندربيلټ) لــه پــاره ونومول شو.
نه زورزياتی اغيزمنه تګلاره ده خو له دې سره سره زده کړې اونظم ته لــه کــارکولو سره په څنګ کې اړتيا لري ، همداده چې برخه اخيستنه يې ګرانه تماميږي..
لوسون له څه الهام واخيست ؟ په دغه ترخ کــې ترټولــو مهمــه خبــره لــه مــارتين لوترکينګ سره هغه کتنه وه چې داوهايوپه اوبرلين کالج کې په ۱۹۵۶کال کې و شوه . خو په دې کې شک دې چې ددوې کتنې به يوپه يو په دراماتيکه توګه دومــره شــوې وي چې دومره لويه بريا دې ولري ، ددوی په اړه دايوه خبره له مخکې څخه څرګنــده وه چې دوی دواړه له مهنداس کرم چند څخه مخکې تردې چې ددوی دغه کتنه سره و شي اغيزمن وو. لوسون په هند کې د مذهبی مبلغ په توګــه کــارکړی واودګانــدي دژوند اوکارونو په اړه يې نيغ معلومات په هند اوجنوبي افريقا کې ترلاسه کــړي وو ، کينګ په بوستون پوهنتون کې له هاورد تورمن سره زده کړې کړې وې ، اوتــورمن (دشمالي فلوريدا دمريانوبچي) له اوږدې مودې دګاندي نه زورزياتي تګلارې ته دزړه له کومي درناوی درلود. کينګ دامشوره ورکړه چې لوسون بايد امريکا يې جنوب لــه يوه بدلون سره مخامخ کړي،ځکه نودی له اوبرلين څخه وندربليت ته وليږديد. ددغه غورځنګ دجوړيدو دغه کيسه په ناش ويلی کې دمنطقي قضاوت په خاطر د ډيويــد

هالبیرستان له خوا دهغه په ډیرعالي کتاب (ماشومان ، درنډوم هوس چاپ ، ۱۹۹۸) بیا ویل شوی ده .
ګاندي ، هغه څوک چې په خپل عصرکې پردووپیړیو اودریووچوبانـدې راوځلید،پـه پراخه توګه دشلمې پیړۍ دجوړونکي اوددې پیړۍ په ترځ کې دیـوې سـترې اړتیـا اوهم دیوه نه وړاندې وینه کیدونکی وحشت په مقابل کې راوپړکید. دی دنه زورزیاتي په دواړو (سیمه ییزو اوملي) ډولومقاومتونو په مشرتابه کې مخکښ و داسې چې پـه دغه ترځ کې نه یوازې یې دهندیانو دخپلواکۍ لپاره دوچ سرو انګریـزی حاکمانوپـه وړاندې سرښندنه وښوده بلکه ده له خپلې دغې تـورې سـره د عقیـدوي ، جنسـي ،قومي توپیرونو اوهمدارنګه دمسیحي کولونیزدآزادۍ لپـاره هـم هڅـه وکـړه چـې دپرمختللی تکنالوژۍ په مرسته یې تریوه صنعتی انقلابه ورساوه. هغه غوښتل چـې انګریزان هم باید آزاد شي.
دده عمل په تمامه مانا اوخـورا جـدي ډول سـره دده دعقیـدې ترسـیورې لانـدې دارپایانو دماتې په لور داسې یوخوځون وچې دده دخپل هندي کلتوردلارښـونې پـه زورپرمخ روان شو. په رښتیانی توګه دګاندي په اړه ویـل کیـږي چـې ده پـه دویـم غورځنګ کې دهندیانودناهیلی اوکمزورۍکچه راټیټه کړه ،ځکـه چـې دوی لـومړی ځانته اجازه ورکړه ،خو سره له دې یې بیا په دغه برخه کې ګامونه اوچت کـړل چـې دبې روحه تکنالوژیکي پوهې دودې په لورلاره پرانیزي. (دګاندي تحلیلونه تراوسـه پورې له خپل باورځخه نـه دي رالویـدلي،چې نښـې یـې اوس هـم مـوږ دمتحـده ایالاتودسیاست په آرامي ،دشمالي امریکا اوپه پای کـې دټـولې بشـري ټـولنې پـه اندوژوند باندې لیدای شو) .
هغه په ۱۹۶۹ کال کې وزیږید، زده کړې یې په هنداوانګلستان کې وکړې ،پـه ۱۸۹۳ کال کې جنوبې افریقې ته لاړ،هلته یې په انتروالزکې ترهغه مهاله چې بیـا هنـد تـه راستنیده کاروکړاود لومړۍ نړیوالې جګړې په ترځ کې بیرته هند تـه راسـتون شـو. دجګړې په شپوورځوکې یې د ۱۹۱۹ تر ۱۹۲۲ اوبیایې د ۱۹۳۰ او۱۹۳۳ کالونو تـرمنځ دعدم تشدد دوې پاریدنې لارښونه کړې . هغه دلومړۍ هغې په ترځ کې وویل چـې ، ګډون کوونکي په سمه توګه نه وولارښونه شوي، داسې چې دتشدد داکرپه وړانـدې

مقاومت وکړای شي، خودویم حرکت یې په هراړخیزه توګه یوبریالی حرکت و ان دسمندرپه لوردده دحرکت په ګډون . دده دژوند لویه غمیزه دښکیلاک ددورې دپاي په شپوورځو ۱۹۴۷- ۴۸ کلونو کې رامنځ ته شوه. له دویمې نړیوالې جګړې راوروسته انګریزي حکومت دجګړې له امله نورپه اقتصادی لحاظ له پښولویدلی اوخالي لاس شوی و. هندهم ډیرزر په دووبرخو دمسلمانانواوهندوانودمذهبې توپیرونو له مخې وویشل شو،اودانګریزهغه ګډ اتباع اوس په دوو هیوادو کې دنوي نوي هویت په نامه سره یادشول .، خومشرګاندي دهیواد په لورپه سفرونوباندې پیل وکړ اوپه هرلوري یې دعدم تشدد اوسولې هنګامه خوره کړه.. ګاندی خپل ټول ژوند خپلونه زورزیاتو اصولو ته ونډه کړ.
دګاندي دژوند دغه پیښې هغه څه وې چې هغه ټولې تورمن، لوسون اوکینګ ته په سمه توګه معلومې وې، دوی په دغه اړه په کوم خیال کې نه ووراګیر ،دوی په دې ټولو شیانو پوهیدل ځکه یې خپل ژوند دعدم تشدد تګلارې ته ونډه کړ، دوې په دې پوهیدل چې : څوک چې دخپلواکی په قدرپوهیږي اوپه دغه ډګرکې لاس په کاراومبارزه پورې کوي ،هغوی باید دپوره زغم په زور دعدالت غوښتونکي واوسي. په ۱۹۶۳ کال کې کینګ په لنکلن میموریل کې د (*زه یوخوب لرم*) تر سرلیک لاندې یوه وینا وکړه چې دهغې په ترڅ کې دده خورا مهمواورښتینوپلویانو دګاندي خولې پرسرکړې وې ، هغه چې په نیغه یې ددوی اړیکي دهغه سرې له اصولو سره ښودل چې هغه په مهاتما باندې نامتوو ، اوهغه چې دهند ستره اروا بلل کیده.
دګاندي اصول دنړۍ زیاتروبرخوته دنه زورزیاتي دمبارزې په موخه دهغو پلویانو اوانقلابونوته ورسیدل ، دابه دلته ګرانه وي چې د هغولست په بشپړه توګه راوړل شي، یوازې یوه اشاره باید هغو هڅواوهغو بریاوو ته وشي چې ددغې تګلارې په رڼاکې له پولنډ څخه لیچ ولیساراپیل کړې اوسریې دبرلین ددیوال په رنګیدو باندې ولګید،همداسې په جنوبي افریقا کې دپخولاینې غورځنګونه چې دولس مشر نلسن مندیلااو ارچ بیشپ دسمونډ ټوټو په نوښت سره رامنځ ته اوپرمخ بوتلل شول.
همدارنګه ددغه غورځنګ بله ځانګړې بیلګه هماغه سوله ییزخوځون دی، چې د دلی لاما له خوا پرتبت باندې دچین دبرلاسي په وړاندې لارښونه کیږي. .

دګاندي دنه زورزياتی تګلاره دبشريت دراتلونکې لپاره يوه هيله ده ،دګاندې له نظره دجګړې خلاف ټکی سوله نه ده بلکې اهيمسا (نه زورزياتی) ده ، مهاتما ګاندې کله هم د شانتې کليمه نه ده کارولې هغه چې دانګريزی ژبې د (سولی) سره يوډول مانا لري. هغه چې له حقيقی يوالی سره مطلق پيوستون هم دی. ، سوله دکوم ارمان له پاره چې موږ تل دعاکوو اويا پرنورودهغې له پاره غږکوو، هغه کيدای په
(سن-دی) باندې مانا کړو،چې د جګړې د دريدو اوځنډيدو مانا ورکوي.. څه چې دګاندي فکرو اوڅه چې دګاندي ايجادو هغه (اهيمسا) وه چې دهغه مانا په عمل ،خبرو اوفکرسره دنوروله ځورولو اوټپي کولوڅخه ځان په تمامه ماناژغورل دي. .
دهغه لپاره دانه د دکتورينوځای لري اونه هم دکومې دګما : ځکه دايوعمل اوکړنه ده چې په هره شيبه کې ترسره کيږي . له دې سره سم، د(سولې!) لپاره ډيرښه مفهوم اووړانديزولکه چې هاملت يې ((خبرې، خبرې ،خبرې) بولي او په دغه اړه يې وړځواب بللای شو.
ګاندي له نه زورزياتي سره نه و- هغه کله هم له نوروڅخه هيله ونه کړه چې دهغه لپاره دعاوکړي ،هغه دخپلې اهيمسا پربنسټ روان و.
هغه په خورا ځيرکی سره دادليل وړاندې کاوه چې يوشميرشيطانی کړه کيدای شي دبښنې پرپوله باندې سر کيږدي ، هغه هم داسې چې که چيرې واقع کيږي او دقناعت وړوي. هيڅوک ددې وکالت نه شي کولای چې که يوه وړه ناوړتياترسره شي نو هغه به دومره زياته ستونزه نه وې لکه يوه لويه ګناه ،نه داسې بايد نه وي ځکه چې بدې اوګناه په هروخت اوهرمهال کې بدې ده اوګناه ده .
زده کړه اوښوونه دنه زورزياتي په لاره کې يوازنی اودپاملرنې وړکلي ده ،دنه زورزياتي چار پوتنسيال چې ديوې غوټې په شان دی هغه په ټولنيزمسووليت، په ننی طبعيت اوبشري تجربې پورې اړه لري. د(ناش ويلی) د ګډون کوونکو ډيری برخه چې هلته راټول شوي وو، ځوان زده کوونکي وو، هغه څوک اوهغه رښتيا چې د ديويد هالبرستام په کتاب (ماشومان) کې په ډاګه شوې او اشاره ورته شوې ده.

د جیمزمدیسون پوهنتون د مهاتما ګاندي دنه زورزیاتي پــه نړیــوال مرکزکــې مــوږ داوسنې نړۍ لپاره دهغې سترې دندې اوچوپړپه کارباندې بوخت یو، هغه چې ګاندي دڅان اوموږ ټولولپاره دعملي تجربې په ترڅ کې ازمویلې ده . هغه ویلی چې :
« زما پلاوي ،نړۍ دنه زورزیاتي په لور ددوه اړخیــزو سیاســي ، اقتصــادي ،ټــولنیزو اومذهبې اړیکو په ترڅ کې په خوځون راوستې ده ».

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

لیکوال د ویرجنیا دهرسون بورګ جیمزمدیسون په پوهنتــون کــې د مهاتمـا ګانـدي دنــه زورزیـاتي دمرکزدایرکتراودهندیزم دبرخې اسوشیت پروفیسوردی .

(۶)

پروفیسور ساتیندرا ننډن

مهاتما ګاندي ،

لوستونکی اولیکوال

د مهنداس کرم چند ګاندي ژوند اوپیغام دنیمي وچې په اوږدو اولنډوکي لکه دګنګـا دســیندپه شـــان روان دي ، دده دفکـــر څپـــې اوکړنـــې دزیـــات شــــمیرانفرادي کسانواوټولنوترلمنوپوري لکه دسمندراوچتې څپې ځانونه غزوي. زموږ په اوسنی نړی له داسې یوه پیچلي ژوند سره ،څنګه یوڅوک کولای شي چې د یوې رڼا په شـــان دي دګردې نړی پرسروي ، آیاداسې رڼا هم شته چې هم کوټنی رڼـا کــوي اوهــم دنــړی سترسترښارونه ؟ هوشته ، اوهغه ایوازې دمینې ، هیلې اوسولې رڼا وه .
هغه په رښتینې توګه دشلمې پیړی یوه معجزه و. دهغې پیړې چې یوازې په لـومړی نیمایي کې یې اویاملیونولیونوخلکو خپل سرونه له لاسه ورکړل .کیدای شي ووایوچې ګاندي وکولای شول په خپل روحاني ځواک سره دیوزیات شمیرخلکو ژوند له مړینې وژغوري . یوازې دیوې شیبې لپاره ځیرشی اوفکروکړئ چې څوک یې معاصرین وو : یوازې اشاره ورته کوو هټلر، موسولیني ، ستالین اوماووـ . دده په شاوخوا کې هرڅه یوازې یورنګ درلود اوهغه داچې ټول په وسله والویونیفورمونـوکې نــه ماتیـدونکي ولاړکسان وو.

ونستن چرچل گاندي (نیم لوڅ سرکښ ملنګ) وباله اوګاندي بیا چرچل دلوڅ پاچا په نامه یادکړ،خوهغه دچړې ترڅوکه لاندې راونه نیو. څوک به دګاندې هغه نامتو وینا له یاده وباسې چې په ۱۹۳۲ کال کې یې دلندن دګردي میزدکنفرانس په ترڅ کې وکړه. انګریزي ژورنالست له هغه څخه په بکینګهم ماڼۍ کې خبرو تـه دتلوپرمهال وپوښتیدل :

ـ ښاغلی ګاندي ، پوهیږې تاسې دیوې سترې امپراتورۍ له واکمن سره دخبرو لـه پاره په دغو کالیوکې لکه لوڅ ملنګ روان یاست ؟

ګاندي ځواب ورکړ :

ـ ته اندیښنه مه کوه زما ملګریه ،دامپراتورۍ واکمن کیدای شـي زمـوږ دواړو لپـاره ډیرکالي واغوندي .

له دغه ټکي سره کیدای شي تاسې له ماسره یوه خوله وی، چـې ډیرښـه اوپرځـای ولګیده. اوکله چې له لندن څخه روانیده یوه بل ژورنالست له ده څخه پوښتنه وکـړه چې دی دلویدیزتمدن په وړاندې څه فکرکوي ؟

دی ورته موسکی شو اوځواب یې ورکړ :

ـ کیدای شی دایوه خورا ښه نظریه وي ...

مهنداس کرم چند ګاندي لکه زموږپه خیریوعادي زده کوونکی و،هغه دیوه شرمناک وکیل په توګه ځان دمنصب لوړتیا ته ورساوه. ددې لپاره چې خپله کـورنې وسـاتي هغه هوډ وکړ چې خپل عملي کارپه جنوبي افریقاکې دوړو هنـدي سـوداګرو،کارګرو اوځایی اوسیدونکو په منځ کې پیل کړي . هغه په ډیره اسانۍ سره جنوبې افریقا تـه راغی .

په فیجې کې دټولنیز سم سمکي خبره ډیره وروسته تردې پیل شوه . په ۲۳ کلنـۍ کې کله چې دی په ناتل کې پریوه دنده باندې وټاکل شو له بمبی څخه ددارېـن پـه لورپه بیړۍ کې وخوځید. دی سره لـه دې چـې هلتـه دیـوې لنـډې مـودې لپـاره ولاړخوتقدیر هلته د (۲۱) کلولپاره پاتې کړ. ده دانګریزي واکمنـۍ تـاریخ لـه یـوه

بیساري بدلون سره مخامخ کړاودنړۍ په هره خواکې یې نرواوښځوته دا ورالهام کړه چې دوی بایددخپلوسیاسي حقونو له پاره مبارزه وکړي. .

دګاندي جي ژوند له زیاتوایجادي ماتوڅخه ډک دی، زموږ په ټولنه کې موږ زیاتره په ډیرو وړوخبروباندې دزیات بري احساس کوو، خوژور اوحساس فکرونو تل پـه خپـل دوران کې ماتې زغمي . دګاندي جي ټولې ماتې پرتمینې اومهمې وې ،ځکه نوموږ دې دده ترنورومعاصرینوزیات یادوو. په دغو ډیرو خبرو برسیره دی له خپلې ټولنې څخه یوشړل شوی اولرې کړل شوی څوک و . ځکه نودې دهنـددځانګړي ډول مشـرانوپه ډله کې راځي . هغه خپله پاملرنه دټولنې هغه ځواک ته وکړه چې هغه له پامه لویدلی اوله هرڅه لرې پاتې کړل شوی ولکه بیـوزلان ، هـري جـن ، کونـډې ، بـې ځواکـه اونورسرماتي اوپښې ماتي .

ګاندي جي هغوی ته ځواک ورکړ چې په ریښتیاهم بې ځواکه وو،هغـوی تـه چـې دی پوهیده اوویل یې چې انساني روح دپاک خدای ترټولو لویه اوپوره ډالۍ ده.

هغه ترهرچا زیات دانسان دتاریخ په اوږدوکې دبشري روح پـه پیاوړتیـا اوبرلاسـي باندې داسې پوهیده لکه په هغه ځواک باندې چې په یوه اتوم کې پټ دی ،کارپوهان پوهیږي هغه د روح (اتما) په ننۍ (درونی) پیاوړتیا باندې باوردرلود اوپه دې هیله و چې هغه باید له هرډول بندیزونو څخه آزاده اوپه امن وي .

هغه دغه لوړه اوفوق العاده اخیستنه له خپلې لوستنې اومطالعې څخه ترلاسـه کـړه ،هغه یوژور لوستونکی و،دهغه لپاره یوانساني تفکراودهغه تاریخ هم پټ اوناسپړلی نه و، په لندن کې ده پرهغـه مهـال چـې لا (۱۹) کلـن زده کـوونکی و،دلویـدیزکلتور دسترولیکوالو لکه : *روسکن،تولستوی* او*تریو* په باره کې لوستنه وکړه . په لندن کـې دده پاتې کیدو له ده سره دامرسته هم وکړه چې پام یې دهندي تمدن پرلورشـو. ده ترهرڅه دمخه د*بګوت ګیتا* انګریزي ژباړه ولوسته . کله چې دده پرڅـوانۍ کـې دده مور، دده چاپیریال اودماشومتوب ملګرو پرده باندې دخپل حساس اغیز نښه کیښوده ،هغه له ده سره ترلویوالي پورې لکه (سرمون اف ده مونټ) اوهمداسې په لاتینـي ، یوناني اوانګریزي باندې لیکنې پاتې وه . دهغه له ذهن څخه یولوړفکراو نظریه هم په

یوه خوا پاتې نه شول.دوی ټول لکه په سمندرکې ځپې ، په ونه کې دپاڼو ، پرهسک باندې دستورواوپه فکرکې د ناسپړلو ۍغوټیو په شان وو.
کله چې هغه دخپل عمرپه (۲۳) کلنې کې جنوبي افریقې ته دیوه وکیل په توګه ولاړ ، دغه تلون دده په ژوندکې یونوی څپرکی اویونوي ځواک شو،دهرپاټکي اوهرې ډلې اړوندان لکه یهود، عیسایی ،مسلمان ،هندوـ سوداګر، مزدور ، ښوونکي ،سیاست وال ،منورین ، کاتبان اوروحانیون دده ملګري شول .دوی ټول دهغه سازمان له خورا مهمواړوندانوڅخه وو هغه چې ده په خپله را پیل اوجوړکړی و. هغه یوه جګړه را پیل کړه اوهغه یو ځراغ ددغې وچې په خورا تیاره کنج کې دښځواونروپه ذهنوکې ولګاوه. ده وویل چې : ډار یوازې دډارلپاره ، خوتینګاریې پردې وچې که ته انصاف غواړې ، باید دنوروله پاره اودنورو په چوپړکې وې .
اودده په نړۍ کې دبهر له پاره ځای نه و، ژوند ټول هلته ګردسره ننی و.
داټول هغه څه وو چې شوي وو ،هغه مهال چې د ۱۸۹۳ کال دجون په اوومه ،دی داورګاډي له لومړۍ درجې کوټې څخه راوغورځول شو ، پرهغه مهال دی له دربن څخه پریتوریا ته روان و اود دوندي وکیل په شان یې ځان سمبال کړی و،هغه ګارد چې دې یې په غیرمهذب ډول له اورګاډي څخه کښته راواچاوه ، کیدای شي هغه په خپل دغه غیرانساني عمل باندې ترخپل کړن وروسته پوه شوی وي . دنژدې پنځوسو کالو په ترڅ کې دغه لویه امپراتوري تس نس شوه اودمنطقی توپیرونوپه داسې یوه ښکیل کې راوچورلیده چې په پای کې دیوې کورنۍ ناروغۍ په منګولوکې ور ولویده ، ماته شوه ، ټوټې ټوټې شوه ، داسې چې ددې ټولو کړو وړاصلي لامل بیاهم مهاتما ګاندي و.
دپیترماریتیزبورګ داورګاډي تم ځای یوتیاره اوګوښه ځای دی چې له دربن څخه (۸۰) کیلومتره واټن لري. مادغه ځای په ۱۹۹۹ کال کې نژدې یوه پیړۍ وروسته له اورګاډي دګاندي له غیرانساني راغورځولو وروسته ولید. له سلوکالووروسته له دغه ځای سره دهغه اغیز له مخې چې زه یې دلته په خپله غیرکې ونیوم ، ماته یوه ځانګړې خواخوږي پیداشوه، داسې چې زما لپاره دغه ځای دزیارت بنه ومونده.

دپیترماریتیز په ساړه تم ځای کې ښایې پرهغه مهال اوهغه شیبه کې ګاندي داسوچ کاوه :

چې دی بایدڅه وکړي ؟ هندوستان ته ستون شي اوکه همدلته ددغې بې انصافۍ اوتوپیرونو سره دمبارزې جنډه پورته کړي ؟ هغه هوډ وکړ چې ودریږي اوخپل غږ دلته دهغې بې انصافۍ په وړاندې پورته کړي .هغه چې په راوروسته کې بیا یوانکارنه کیدونکی تاریخ شو. په دې چې یوه پیړۍ دلته له داسې کړو وړو سره تیره شوه چې په پای کې یې داپارتاید بدمرغ ځلی راونړید. اودابه سل نورکالونه هم ونیسي چې دهغه دردونه اوزخمونه دې پټې اودرمل شي. نن تاسې د پیترماریتیزپه ښارکې وینۍ چې دمهاتما ګاندي لوړه مجسمه ددغه ښاردیوه نامتو مجسمه جوړونکی له خوا دلته دنګه شوې ده.

په ۱۹۹۳ کال کې دغه مجسمه دولس مشر نلسن منديلا له خوا دهغه له نامتو وینې ، *زما ژوند زما پیغام دی* ، له کرښوسره مخ لوڅې شوه . که وایوچې جنوبې افریقا دنړۍ یوشمیرخورا نومیالي مفکرین رامنځ ته کړي ددغې خبرې لامل هم ګاندي جي دی چې هغه دلویښت اولویوالي دغه تخم په دغه ځمکه کې وکاره.

دجنوبې افریقې مشرانو دخپلې رښتیاینې په ترڅ کې دپخولاینې یوه بې سارې دنده اوکمیسون رامنځ ته کړ، هلته چې له دردو اوزخمي روحیاتو پرته دنورڅه تاریخ نه ښکاریده، دوی هلته دخپلې ټولنې دپیل اوجوړښت بنسټ په رښتیااوحقیقت باندې کیښود. ګاندي جې پرهغه دښته باندې چې دتعصب اوتوپیرونو اغزي کرل شوي وو، دروح منارودراوه اوهغه ته یې د ساتیاګرې یا رښتیا په عمل کې جادویې نوم ورکړ.اوبیایې رښتیا اورښتیاینې ته یوبل اړخ اومفهوم ورکړ چې هغه یې د (مینې او*هیمسا*) یانه زورزیاتي په نامه سره ونومولـه .. دغـودواړه یوځـای بیادده پـه فکراوایدې کې دسترې هستۍ ځای ونیو، چې دیوې شته والی له بلـې څخـه پرتـه ناشونی و. دا په رښتیاهم لکه یوژور، مثبت اوفعال ځواک ،لکه رښتینې مینـه دتـل لپاره و.

په عین حال کې داکارپه ژورتوګه دیوه لوی توپیراوبدلون سبب هـم شـو،خلکو لـه ډیرپخواڅخه یوبل دپیغامبراو مذهب په نامه سره وژل ، زه فکرنه کوم چې یوچـا بـه

کله هم په یوه ځای کې یوبل دګاندي په نامه وژلی وي. زما په نظردایــوه بــې ســارې بیلګه ده. خودبې شمیره نارینه اوښځینه خدایانوپه نړۍ کې ګاندي جې له دغوڅخــه یوهم نه شو. ځکه هغه پوهیده چې دازموږ په بشري شته والي پورې اړونده خبــره ده ،هغه په دې پوهیده چې دبشري ستونزودحل له پاره بشري اساسات اوبشــری لارې چارې دحل ترټولوښه اوسم حل اوځواب دی. هغه زمــوږ پــه مــنځ کــې ترنوروټولــو سړیواوښځو زمــوږ پرخپــل ځــان اوزړه کــې دانســاني حــس اوانســانیت دژونــدي ساتلواودهغه دپاملرنې وړ لیوال و. هغه موږ دبیلابیلو وچو له بیوزلواوخورانوسره پــه دې خاطروترلو چې له یوه اوبل سره خواخوږي اومرستندوی شو.

اوداهرڅه دهغو خلکو لکه زموږله نیکونواوغورنیکونوڅخه راپیل شول ، هندوســتان خورا زیاتې حماسې په بیلابیلوژبوکې مخکې تردې چې انګریزان دې لیکل زد ه کړې رامنځ کړی وې ،زموږ ه زیاتره د *مهابهارت* او*راماین* دکیســوله سمندرونوســره لــوی شوي یو،خوزماپه فکر له خورا حیرانوونکو حماسوڅخه یوه هم ددغوساده نارینــه وو اوښځینه وو(زموږ دپلرونو) ادیسې دی چې بیلابیلو سیموته ولاړ، هغه یې ونه نیــولې بلکه هلته یې دکوچنیوسوداګرو،دبیلابیلوټولنودایجادګروپه توګه کاروکړ. هغه ځمکه چې ده ته وړیانه وه ، هغه اوس دده دروح یوه برخه شوه. داپه خپله یــوه حماســه ده داسې چې په هغې کې وژنې اوجګړې نشته ، دوی د خوږوشنه کرونده رامنځ ته کــړه نه دزهرو، ددوی له ژوند سره یوازې یوپیغام مل دی اوهغه داچې :

مخکې تردې چې بدوکړو ښه داده چې ویې زغمو.دفیجي پیښې دغه پیغــام اودهغــه وړتیا په عمل کې موږ ته ثابتوي اودا راښيي چې :

په فیجي کې دیوې ټولنې په وړاندې دجنایاتو ترسره کول،په نیغه زموږ له انســاني چلند اوزموږ له ګردې نړۍ سره ژور تړاو لري.هغه څه چې هیڅ‌ا هم په دغه شــان نــه شوای تصورکولای . خویوه خبره ده اوهغه داچې دوی زموږ دژوند له هیلې سره ســم دیوه پرتم اوویاړ په لوردپاملرنې وړ ګامونه پورته کړل. زموږ پرخاطرو باندې به ددوی دهدیرو اود شمشان ګهاټ دایرو بربوکۍ ترډیروپورې خورې وي. دوی له موږسره دې اودوي موږ ته دومره رانژدې دي لکه اوښکې زموږ سترګوته .

دمهاتما ګاندي جوړونې ، کړه وړه اوموخې چې په راديکاله توګه دده له ژوند سره پــه تړاوکې وې ، په جنوبې افريقا کې زياتره دکارګرانو اووړو سوداګرواودکاندارانو له خوا وځارل شوې ،دهغه لپاره هغوی له شکه پرته رښتينې اتلان هم وو. هغــوی ده تــه دا معنوي پياوړتيا ورکړه چې بايد دبرابرۍ اوعدالت ، اواستوګنې لپــاره دمبــارزې غــږ دهغې بدرنګې او ظالمې واکمنۍ پرضد چې په توپيرونــواو تعصــبونو بانــدې ولاړه وه پورته کړي. له همدې امله وه چې ګاندي جي دهغوی څرګند حضورپه عمل اونظرکې داسې په پام کې ونيوچې ترده دمخه بل هندي داکارنه و ترسره کړی.

همداسې ده خپل ژوند دخطرمنګولو ته هغه مهال ورواچــاوه کلــه چــې ده غوښــتل دبويرپه جګړه کې داراستوګنو خلکو ساتنې اوژغورنې ته اوړې ورکړي . ده دهغوی په منځ کې هم دخپلې پياوړې تورې (*ساتياګرۍ*) دودې اوڅرګندونې ، ددفاع اوتشريح په برخه کې دپاملرنې وړ پرمختګ وکړ.

 مهمه خولاداچې ، دده دغې ودې اوپرمختګ ده ته دهندي رښتينې دولت په اړه يو نوی فکر اويوه نوې کتنه نه يوازې له بهرنۍ خوا بلکې له ننــۍ خــواهم ورکــړه لکــه : دبډايانوبرلاسي ،دخوارانو خوارۍ ،پربې دفــاع کســانو بانــدې زورزيــاتی ،دښـځوپه وړاندې ناوړه چلند، په کليوکې زورزياتی اودليک لوست نشتوالی داټول هغه څــه وو چې دده زړه اوفکرېې وخوځاوه چې ترنن پورې زموږ پــه ټولنــه کــې ديــوې لــوېې ستونزې په شان ترسترګوکيږي.

 اوګاندي ددغوټولوپه اړه دهرې ورځې په ترڅ کې ټول څه ليکل .

ده دفيجي په اړه ليکنې وکړې اوان چې هلته يې خپل پلويان زموږ له دغو خلکو سره دمرستې په خاطرواستول څو هغو له زندۍ اوزندان څخه وژغوري. .

مهاتما ګاندی په خپل ژوند ليک (*له رښتيا وو سره زمادتجربو کيسه*) کې دهنــدي زيارکښ بالاسندرم په اړه دپاملرنې وړڅپرکې لري .مادلته دده له دغه کتابه دهغه له وروستۍ برخې څخه يوه برخه رانقل کړې اوداپه ډاګه کوي چې عادي هنديان کله هم نه شي کولای د داسې څه په ليکلوباندې لاس پورې کړي .

ماوويل چې بالاسندرم زما دفترته داسې چې پټکې ياسرتړونی يــې پــه لاس کــې و راننووت . هلته په عين حال کې يوځانګړې حالت و چې په ځانګړې توګه يــې زمــوږ

برتری اوزیاتی هم نبود،ما لا پخوا هغه پیښه په ډاګه کړې وه چې دهغې په تـرخ کــې زما لنګوټه زما له سره پورته شوې وه.داډول زبردستي دلته دود وه چې ته باید خپل پټکې یا خولی پرهغه مهال چې له اروپا یانوسره مخامخ کیږې له سره پورتــه کــړې. داکه پرسرترلی یااینبی خولی وي که پټکې اویاهم دسمال چــې پرسرراتاوکړشــوي وي. ان چې درناوی په دواړو لاسونو هم بس نه دی،بالاسندارام فکرکاوه چې دې باید له ماسره هم دغه چلن وکړي . دازما په تجربوکې لومړنې هغه وه . ما په دغه کارســره دلوړتیا اوغرور احساس وکړاو ورته ومې وې چې خپل دسمال دې پرســروتړه ، هغــه داکار پرته له دې چې پرې وځوریږي ترسره کړ، اومادهغه پرمخ باندې دخوښی ننښې ولیدې .

زما لپاره داخبره په تما مه مانا یوناسـپړلی رازدی چــې څنګــه یوشــمیرخلک ځــان پرخپل هم نوع باندې دلوړتیاغوښتنې په ترخ کې ددرناوي اوعزت وړبولي .
زه فکرکوم کله چې وایو انسان یعنې څه ، داخبره په خپل ذات کــې دیــوه رادیکــال بدلون اوانقلاب ننښه ده. لکه چې یوه نه ایساریدونکې هیله دعام انسانیت په ترخ کې راپیل شوې ، نړې به کله هم نوره پردغه پوله خپل کاروان ونــه دروي چــې :(خــوار یوازې خواراوبایلوونکی دی) . جګړه اوس هم له جنوبي افریقې څخه ترآسیافاسفیک پورې روانه ده. لکه چې دغه شاعروایی :
هلته ، شمال لرګي په دوړوکې وړي ،
اوبیایې اچوي پر هسکو ټیټو
یوې انساني ونې ځان کله هم آرام ونه نیو،
هماغه ونه وه په خپله ګاندي ،
خواوس زه وته یو دهغه پرمینه !

دهغه آثاردا په ډاګه کوي چې هغه ځان وپیژاند،په ډله ییزه اوانفــرادي توګــه دهغــه ژوره موخه مورال اومعنویت ول. په سیاست کې دهغه دفعالې ونــډې هــدف دهغــه ټولنیزې څرګندونې وې :

(زه به ترهغوپورې يو مذهبې ژوند ونه لرم ، ترڅـوچې مـامې خپـل هويـت دټـول بشريت په وړاندې نه وي په ډاګه کړی ،همداسې زه به کله هم دسياست پـه اړه څـه ترسره نه شم کړای ترڅوچې زه خپله سياست ته نه وم ورننـوتلی.د سـړی د ګـردو فعاليتونولاملونه اوکچه ديوه ناپايه ټوليزحالت څرګندوی دی) .

داچې سياست يې بيا يوه ځاني خبره وه. هغه په دې نه پوهيده ، هغـه داڅرګندولـه چې هرمذهب اوروحانيت دانساني فعاليتونويوه برخه دی ، روحاني قـانون لـه پيلـه ترننه په خپله برخـه اوسـاحه کارنـه ورکاوه،خوخپلـه اغيـزه يـې دژونـد دعـادي فعاليتونوپه ترڅ کې تل په ډاګه کوله . بايد چې رښتني مذهبي واوسو، يوڅـوک هـم بايد ځان په دې ډاډه نه کړي چې ګواکې هماليا به دکور په انګړکې راښکيل او په امن سره به يې وګوري .

. رښتيا ، خيرښيګينه اومينه ديوه معنويت په توګه تل دبشرداندېښنو لپـاره تسـل توکي وو. روحانيت اوسکيولريزم پـه پايلـه کـې د ټوليزشـتـه والـي اړونـد توکونـه دي،ګاندي دغه اړوندوالی په بې شميره توکونواومثالونوکې د نني غړاونظر اوبهرنړۍ ته دخپلې کتنې په توګه تشريح کړی دي .

ساتياګره په دغه برخه کې دده تخنيک شوه، چـې ديـوه عصـري اونـوي وړانـديز اوپديدې په توګه يې خپلې چارچاپيره نړې اوپرهغې برسيره خپل ځان تـه ورډالـۍ کړه . درښتياني ځواک په مفکورې سره هغه له خپـل نظرسـره سـم د خـدای مانـا اومفهوم تشريح کړل:

زما دباورچوکاټ دادی چې هغه هم ځان له بشرسره سيال کوی. ، خوموږبايد خپـل غوږونه بياهم دننۍ انګازې (دزړه آواز) په ولولوپورې تړلي وساتو.

دګاندي لپاره له نني مخالف سره مبارزهترباندنې هغه خورا مهمـه اودپـاملرنې وړده.

هغه *مهابهارت* په خپله ديوې ننۍ جګړې په توګه چې له انفرادي روح سره پـه دننـه کې وه تشريح کړه . کوروکشترا ديوچا خپـل شـعوردی، اوده پـه خپلـه دبشـريت دشعورملتيا وکړه.

ګاندي په روحاني توګه هره فکراوهرعمل له خلکو سره شريک کـړ،دده ليکنـې پـه سلوټوکوکې راغونډې شوې ، چې يوه انسانی لاس هم دومره څه لکه چې ده ليکلي نه

دي ليکلـــي. دده پـــه خاموشـــۍ ، ليکنـــې اوعمـــل کـــې يوناپايـــه پانګـــه اچونـــه وه دليوتولستوی په باره کې ده وليکل : " د تولستوی تش په نامه تنوع دربنتيا پـــه اړه دپرمختګ نښه وه دربنتيا اوحقيقت په باره کې دي زياتره غيـــرمنظم ښـــکاريځکه هغه ددغې تګلارې د دوام په ترڅ کې دخپلودکتورينو دودې په فکردی، دهغه مـــاتې دهغه اتلوالۍ وې ، دهغه مبارزه او اتلولي دهغه ځانګړي وو".

داهم دګاندي ربنتياده چې هغه کله هم د ربنتيا دزيري ورکول په شان نه ده کارولی، ده داګواښ کړی چې که هغه ان دمهاتما له خواهم راشي ، يوڅوک کولای شي ، يانـــه چې دده ژوندليک ولولي څو پرهغه پوړی اوکچه باندې پوه شي ، هغه چې دده خـــوب اوخيال دي . هيڅ هم په دي کې دپټيدو نشته، هره چار ښه اويا بـــده دده لپـــاره يـــوه تجربه ده چې په څرګنده توګه ښينه کوي، پـــه هـــره ټولنـــه کـــې ديـــوې ربنـــتيانۍ پخولاينې خبره هغه وخت په ډيره اسانۍ سره رامنځ ته کيدای شي چې هغـــه ټولنـــه ځـــان لـــه ربنـــتيا ، اولـــه ربنـــتيا نـــۍ مينـــې ســـره مخـــامخ کړي.پرهديروبانـــدې دوښواوشنليوغوړيدل دبياژوندي کيدو اوپه پای کې دمرګ اوژوند ترمنځ دپخولاينې نښه ده.

هغه ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې خپل نبوغ اوراديکال اکشن پـــه دغـــه تـــرڅ کـــې وکاراوه چې :

موږ بايد مخکې تردې چې نوربدل کړوخپل ځان دبدلون خـــم تـــه ور واچـــوو، دغـــه دکورنۍ قانون دی، خو ربنتيا ، مينه اوخيرښيګڼه بيا دډلې، ټولنې اوملـــت لـــه پـــاره دپاملرنې وړده. برسيره پردې نه زورزياتی بيا زموږ دنسل لپاره داسې قانون دی لکـــه چې زورزياتې دزورواکواوژونکولپاره دی..

زموږ په اوسنۍنړۍ کې کيدای شي دايوه له ربنتياينې څخه لرې مفکوره ښکاره شي. تراوسه پورې په دغه اتومي عصرکې که چيرې تمدن نه شي کولای چې دپراخوپرګنو منځ ته دځليدونکو اوسپينوپه زور ورننوزي ، دګاندي انساني فلسفه پـــه دغـــه تـــرڅ يوازنې اوبشپړځواب دی چې دنړې په مخ کې بايدکيښودل شي..

دګاندي په اړه دخيړنې په خاطر ما ډيرځايونه له پيترماريتيزبورګ څخه ترسامبرمتي اشرم پورې ، له بريلا هوس څخه هلته چې هغه ومړ،ترراج ګهاټ پورې ، هلتـــه چـــې

هغه وسوزول شووپلټل . دسامبرمتې په يوه کوچنې دکان کې مې يوکوچنې کتابګوټې دجان بريلی ليکنه تلويزيونی درامه چې د(ګاندي) په نامه فلم له پاره يې کښلې وه ومونده چې په کې ليکي :

مادګاندي خپلوليکنوته لاس وراوړد کړ، هغه نژدې هره ورځ دهغې خبرپاڼې لـه پـاره چې ده په جنوبي افريقا کې خپروله يوه مقاله کښله ، اونورې هغه چې ده بياوروسـته په هندکې ليکلې اوايدت کړې وې. دهغه همداسې ليکونه دي چـې ترسـلوزياتيږي. دغه ټول يوهم ادبيات نه و، خو ورووړو ددغه پرانيستې ، هيله من اوناسپړلي سـړي شخصيت زما له پاره نا سپړلی پاتې شـو،دهغه نيکمرغـه هڅونـه ،دهغـه انسـانيت اوسړيتوب، دهغه دناچاری ځواک اودهغه دانساني معما شعوري هڅون ، يوځواک چې دده د تواضع (کيدای شوچې ډيربه لوړنه و) چې دخلکو له خوا پيـروي کيـده اولـه کلتوري رنګا رنګې سره يوشان مل و ، هماغه يې نهرو ته ورزده کړه ... او دکلي بسنت له خاورو خښتو جوړ انګړځخه هلته چې دی په کې زيږيدلی و پنځه ميله واټـن نـه درلود.
او ورو ورو ما هغه ګاندي هم وليد هغه چې نه امپررکټيکل او نه هـم ايديالسـت و ، هغه چې ايده اومفکوره يې يوه درد دونکې تجربه اودژوند په تـرخ کـې يـوه درنـه ستونزه وه اويوه سختي چې زه هروخت ورسره آشنا وم ...
د ګاندي په ليکنه کې ما هڅه وکړه چې هغه ديوه زړور، هوډمن په توګه انځورکړم ، زه په دې بريالې شوم چې دده په شتون اودانسان دپيچلتيا اودهغه نه ترلاسه کيدونکې باور او جوړښت په اړه يوه نه پاريدونکې رښتيا اوصـداقت کشـف کړم.داسـې چـې وکولای شي د ښه اوبد ترمنځ انډول وساتلی شي ... هغه انډول چې دهغه لـه مخـې يوجوړونکی ګام ان ددغه اتومي عصرپه زړه کې پورته کړای شو.
ګاندي ژوندی و ... هغه ترټولو مهمه اوډپاملرنې وړ ډرامه ،
هغه زموږ په زړونو کې دمينې اوکرکې درنه جګړه، هغه په رښتيا هم په دې پوهيده چې دايوه جګړه وه ،يوه جګړه له زياتو ماتواوبايلونو سره ، اوهغه يوازې په يـوه اتـل

باندې باوري و. چې هغه اتلولي په خپل ذات کې یوه رښتیا ینه اوسوله وه ،داسې چې هغې کله هم بلهاري اوقربانیان نه درلودل .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده.

لیکوال دفیجي پوهنتون دتولنیزو علومواوآرت دپوهنځي او همدارنګه د کانبیرا پوهنتون افتخاراســتاد دی . دغه مقاله دلیکوال هغه وینا ده چې په مهاتما ګاندی های سکول کې یې دمهاتمــا ګانــدي زیږیــدو دکالیزې په ترڅ کې وکړ ه .

(۷)

ګاندي سمرتي،

يوه شپېبه د بشريت له وجدان سره ؛

د ۲۰۰۸ کال لمرخرک به له يوه خواشينونکي يادسره راوپړکيږي ، هغه يادچې شپيته کاله مخکي دهيوادپرتم اوپلار مهاتما ګاندي دهغه په ترخ کې دابـديت پرلاربانـدې ګام کيښود، هغه دشهادت اوعبادت کتنه له خپل خواخوږي خدای سره دپيوستون په ترخ کي په داسي حال کي چې دهغه نوم يي پرشونډو باندي و وکړه .

مهاتما ګاندي د ۱۹۴۷ کال دسپتمبر په (۹) نيته دنوي خپلواک شوي هند پلازمينـي دډيلي ښار ته له کلکتې څخه ، له هغه ځايه چې ده هلته په معجزه يي توګه دسـولي تابياوکړه راستون شو.،داهغه شيبه وه چې هغه له ويش څخه وروسـته دخپـل ژونـد خوراسختې اودرنې شيبې په کې تيرولې . په ډيلي کې دده پخـوانی کـور *بـالميکي بستی* اوس دهغو ګڼو مهاجرو کمپ شوی وچې دوی دپولې لـه اخـوا تردغـه ځايـه رارسيدلی وو. ګاندي جي داومنله چې دی بايد په دغه تاکل شوي مينـه کـې چـې (پلاتيل بريلاهاوس) نوميده واوسيږي ،دادده له پاره څکه مهم استوګنځی و چې لـه دغه ځايه ده له ملي مشرانوسره په ښه توګه تماس نيولای شو. له دې سره سره هـم چې دغه وړتيايي درلوده داځای دده له پاره په زړه پوري نه و، خوداچې دده دخوندي ساتنې په اړه اندېښنې وې ، څکه داځای دده له پاره ترټولو ښه اوخونـدي ځـای پـه نښه شوی و. همداوه چې ده په دغه اړه په خنداسره يوځل وويل:

« تاسې فکرکوئ چې که زموږدوران راشي ، تاسې به په دې وتوانيږئ چې ما وژغورئ ؟ » .

دده استوګنځی په بریلاهوس کې په خورا احتیاط سره سمبال شوې وه،تشـناب یـې هم له کوټې سره تړلی و،کوچونه اوڅوکې یې اوس دنوي خاوند داړتیا له مخـې بـدل شوي وو. دغه مانۍ دهنددآزادۍ په شپوورځوکې یوه له خورامهموماڼیوڅخه وه چـې ددغه مهال دتاریخي پیښوشاهده هم ورته ویلای شو.

خلک له هرې خوا پردغه لوري رامات شول اوپه دې هیله ول چې مهاتماګاندي بایـد دهند دګورنر جنرال اویاهم لومړی وزیرپه توګه له خپلوملګروسـره پـه دنـده پیـل وکړي. ،دده په اړه ترټولومهمه داوه چې هغوخلکو ترهرڅه زیات د (بپو) په زړه کـې ځای درلود چې هغوي بیوسي اوخواروو، ده تل دهغوله پار ه وخت درلود، اویوتن یـې هم له ځانه خواشینی اوخپه نه ستناوه،ځکه نو ګاندي جی هم ددوی په زړو کې اوچت اودرند ځای وموندد.

ګاندي جي پردغه مهال دادنده هم دځان کړه چې دهندمشـر ان بایـد دنـوي هنـد دجوړولو کارته ځیراووهڅوي په سلګونونړیوالو وتلوځیرو ، لیکوالواوژورنالستانو سره یې په دغه وخت کې وکتل ، هغوي ټول له مهاتما ګاندي سره لـه خپلوکتنووروسـته دهغه دخدمت پر ټکي باندې باوري شول همداوه چې داسې لیکنې لکه (یوه شـیبه دبشریت په فکرکې) یې ولیکلې اوهغه یې خپرې کړې .

له همدغې کوټې څخه ده پرخپلو خلکو باندې دپاملرنې اود دوی دپیوستون په خاطر د ۱۹۴۸ کا ل دجنوري له (۱۳) تر (۱۸) پورې روژه ونیوه.

(دنفسی سپیڅلتیا) دغه نښه اوورو‌ستۍ روژه یې دجوسو پرهغه ګیلاس باندې ماتـه کړه هغه چې مولانا ابـوالکلام آزاد ده تـه ورکـړل ده دا روژه پـه دې خـاطرونیوه څودهغوی په وړاندې مقاومت وکړي چې غوښتل یې دغچ اخستنې اوپه هیـوادکې بل کړي.، ده غوښتل چې پردغه اورباندې اوبه تویې کړي اوپه هیـواد کـې دهـرډول فرقه یې ټکرلمنه ورلنډه کړي .

له دغې روژې نیولو دوې ورځې وروسته د ۱۹۴۸ کال په (۲۰) کله چې دی په خپـل عبادت کې ډوب شوی و،په همدغه وخت کې دده پرژوند باندې د تیـارې دخوریـدو شونتیا نژدې شوې وه ، خودده ددعااوهڅې په پایله کې دډیلي په ښارکې دفرقه یې ټکرمخه ونیول شوه اوټول ښار بیرته امن په خپله غیږه کې ونیو.

د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دجمعې په ورځ دمازدیګر په پنځوبجو ګاندي غوښتل چې له همدغې کوټې څخه ووځي او دوروستي ځل له پاره دعبادت په خاطرله خپل (خالق) سره وصل شي ، څوشیبې وروسته دده په وینو لړلی جسد بیرته همدغې کوټې ته راستون کړشو، اوپه پای کې د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۱) له همدغې کوټې څخه بیوخپل سفر په ابدي توګه دجمنا دسیند دغاړې په لورپیل کړ.

دمهاتما ګاندي وروستۍ ورځ اوګړی د ۱۸۴۸ کال دجنوري (۲۸) نیټه وه ، په هغه ورځ ده ځانګړی حالت درلود ، دی په بریلا هوس کې له خپلې کوټې دباندې په یوه تـاوده ماسپښین کې لمرته ناست و، په همدغه شیبه کې یې راج کماري امریـت کـور تـه وویل :

« که زه دیوه لیونی سړي په ګولۍ باندې مړشم ، زه باید ډیر خوشاله شم ، ځکه چې نور به پرما کې دقهرڅه نه وي پاتې ، خدای به زما په زړه اوشونډو باندې وي .»

دوې ورځې وروسته دې هغه سړي چې دده پرعبادت ځای کې یې ده ته تیارې نیولې و، ده ته وروړاندې شو ، هغه یې د درځلې ماشې په کښیکلوسره راونـړاوه اومهاتمـا ګاندي یې دتل پاتې مرګ په سفر، په هغه سفرچې دده هیله و په داسې حال کې چې دخدای نوم یې پرشونډو جاري و ولیړه اوله دغې نړی څخه یې سترګې پټې کړې. .

شاوخواټوله آرامی نیولې وه، په هغه شیبه کې چې دده په وینولړلی جسد یـې دلتـه راووړ ، دده جسدپه پاڼواوخلوباندې پوښل شوی و، یو چا یې ترخنګ شمه ولګوله ، په همدغه تیل ماتیل کې چې په البوقیورقیو واټ باندې جوړو ګـورنرجنرال لاردمونـټ بیټن راورسید، ورپسې جواهرلال نهرو راغی ، نـژدې نـیم سـاعت دوی دواړه دننـه دمهاتما ګاندي له جسد سره وو، بیاراووتل اونهرودملت دپلارخبردملت په وړاندې په خوراجذباتي الفاظوکې اعلام کړ:

« ملګرو... اوړنا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه ، تیارې هره خوا په سراخیستې ... زموږ ګران لارښود هغه زموږ بپو نورله موږ ســره نشــته ... هغــه رنـا چــې پردغـه هیــواد راوپرکیده هغه څه عادي رڼا نه وه ،هغې رنـا چــې دغــه هیــواد یــې دډیرکالولپـاره رڼاکړاودغه هیواد به دنوروډیرو کالونولپاره رڼاکړې ، اودغــه رنـا بــه زرګونــه کلونــه

وروسته پردغه هیواد اوگرده نړی باندې راوڅلیږي اود زرگونو زرونو لپاره به یوتلپاتې ډاډ اوتسل وي . »

بریلاهوس دملي غورځنګ دمبارزې پرمهال خوراممهمه دنده ترسره کړه ، په تیره بیا د ۱۹۴۵او ۱۹۴۸ کلونو په اوږدوکې ، په دې چې دلته دملـي مشـرانو اوګانـدي جـي ترمنځ په وارو واروناستې ولاړې ترسره شوې اودلتـه دګانـدي اوانګریـزي مشـرانو ترمنځ تاریخي اوبرخلیک جوړونکې خبرې هم ترسره شوې دي. .

بریلاهوس په ۱۹۷۱ کال کې دحکومت له خوا دملت دپلار دیادون دمانې په نامه یـاده شوه او دمهاتما ګاندي په یاد ددغې مانې نومولو مراسم د ۱۹۷۳ کال داګست پـه (۵) ترسره شول .

د (ګاندي سمرتې اودرشن سمرتې) په نومونو چې کوم جوړښت اوس نومول شـوې ددغه جوړښت بنسټ د ۱۹۸۴ کال په سپتمبرکې د ګاندي سمرتي په نامه پـه تـیس جنوري مارګ اودګاندي درشن نامه په راج ګـاټ کـې کیښـودل شـو، اوس دایـوه خپلواکه موسسه ده چې چارې یې دکلتور وزارت ترسرپرستی لاندې ترسره کیږي ، دهندلومړی وزیردغه مشردي ، اواصلی موخه یې داده چې دګاندي دژوند اوافکـارو په اړه په بیلابیلو تولنیزو او روزنیزو پروګرامونو اوخپرنوباندې لاس پورې کړي..

ګاندی سمرتي مانې چې اوس په تیس جنوري مارګ کې ده ، دادګاندي دژوند د ۱۴۴ وروستیوورځو په زړه پورې خزانه ده چې په عین وخت کې یې دهند اونړی دملیونـو خلکولپاره دزیارت ځای بنه هم غوره کړې ده، دګاندی جي کوټه په هماغه شان سره ساتل شوې لکه څنګه چې ده د ۱۹۴۸ کال دجنوري په ۳۰ دخپل وروسـتي عبـادت پرمحال پرینښې وه ، دده نریواله شتمني دلته ده اوپه دغه کوټه کې هرچا ته په خپله وړتیا سره ځان ځلوي .

دمقالې لیکواله یې سویتا سینګ ده .

(٨)

لارد بیخو پریخ :

ګاندي اوسوراج (خپلواکي)

دګاندي په وړاندې سوراج یاخپلواکي په غوخه توګه یوه اخلاقي اوسیاسـي مفکـوره وه. اوپه انفرادي کچه دغه مفکوره دځاني هیلو اوغوښتنوپه وړاندې یودلیل اوپه پای کې داپه خپله یوه ننی هم آهنګي وه. خوپه ملي کچه دغه مفکوره پرهغه څه بانـدې ولاړه وه چې دهغې په واسطه دټولنې ګرد برخلیک دبدلون اوتحول منګولو ته لویده داسې چې دهغې ټولنې هرغړې ترهرڅه دمخه په دغه بدلون اوتغیراودهغه په وړتیـا اوپایلوباندی باوري و.دګاندي له پاره هم هرانفرادي وګړی دواک اوځـواک سـرچینه و.هیڅوک باید بل څوک ددې له پاره ناچارنه کړي چـې دده دارادې خـلاف دې څـه ووایي اوکه یې وایی نوپایله به یې دهغوپه مړینه اوځورونه پـای تـه ونـه رسـیږي . اویوازې به هغه څوک په دې وتوانیږي چې دځانی اوچتیا په ترڅ کې پرخپـل ځـان باندې بسیااوډاډمن واوسیږي .

په دغه برخه کې ترټولومهم اوډپاملرنې وړ ټکی دادی څوباوري شـوچې هرانفـرادي وګړی ترهرڅه دمخه دلوړتیا غوښتنې اودځان غوښتنې خوراپیاوړی شعورلري. ځکه نو دا اویا دی به ځانو ته ددې اجازه ورنه کړي چې دنورو دیکتی اوانحصارته دې غاړه کیږدي. اونه نورچا ته ځواک اوپیاوړتیا ورکولای ،ځکه نوداپرهرانفرادي وګړي پـورې اړه لري چې هغه ترلاسه کړی اوویې ارزوي .

په جنوبی افریقا اوهندکې دګاندي دژونداوږدې مبـارزې دی پـه دې بـاوري کړچـې دزورزیاتی یوسستم کولای شي رامنځ ته شي ،خودابايد په دغه اړه په پـام کـې وي

چې که له هغه سره یې دقربانیانو مرسته نه وي هغــه لــه منځــه تللــی دروشــمیرۍ ،بریتانیا ونه شوای کولای چې هنددځان کړي ، هندیانوپه پرله پسې توګــه دهغوپــه وړاندې خپل عکس العمل ،بیلتون اوسرټکونې اوپاریدنې وښودې. خوله دې سره هم انګریزانو پرهندباندې خپله واکمنی تردیرو پورې وساتله ځکه چې هندیانوخپله لــه هغوی سره مرسته اوهمکاري کوله، اوان چې دوی یــې اصــلي انســاني ځــواک لکــه سرتیري هم ورته برابرول ، په دغه ترخ کې دوی خپله په ځان بسیا ایدلوژي په خپل واک کې له لاسه ورکړه ،لکه څنګه چې ګاندي په دغه اړه داڅرګندونه کوله، هغــوی چې لکه دچنجیوپه څیر چلن باندې روږدي شوي وي اونورددې له پاره رابولي چــې پردوی باندې برلاسی شي داهغه ناداني ده چې دوی دخپلې ناپوهې په ترخ کې دځان کړې ده ، دزورزیاتی په وړاندې دبې عدالتۍ په نامه قربانیان چې دوی خپله هغه تــه په خپله خوښه غاړه ږدي اولاره ورته برابروي کله هم بې ګناهان نه شوبللی.
دګاندي له پاره دواک مانادلوړواوپیچلواړیکو سمبالول دي. دواړه واکمــن اودعــدالت قربانیان په دې باوردي چې ټول واک بیاهم له پخوانوسره دی،کله چــې زورزیاتوتــه پرځان دواکمن کیدوداډ ورکوي اوهغوی بیا دخپلوقربانیانوپه بې روحیې کولو بانــدې لاس پورې کوي او ددوی دزیرمه والوپه توګه دوی ته په خپله دچوپړلاره پرانیزي ،په دغه ترخ کې داڅرګنده چې هرهغه څوک چې دوی ته خدمت کوي اولــه دوی ســره دملاتړدندې ته اوړې ورکوي ددې ټولومانا داده چې دوی په خپله دزبیښاک له پاره په څرګنده دعمل ډګرته راوتلي اوورسره یوشوي دي چې په دغه کارسره دغــه کســان دبرلاسودریځ اوځواک دواړه پیاوړي کوي .
له هغه ځایه چې محکومان تل دځان لپاره دادلیل راباسي اووایی چــې موږخوبیواکــه اوبې ځواکه یو، دوی په دغه حال کې دهغه چا په دریځ کې دریږي چې یوخودځان په باره کې فکرکوي اوبل داچې په دغه ترخ کې نور ددې توان له لاسه ورکوي چې دځان په سمبالولو باندې لاس پورې کړي ،دغه هڅه هغه څه ده چې دمقابل لــوري ځــواک پیاوړی کوي اوپــه عــین حــال ددې ســبب کیــږي چــې دهغــه ترســیوري لانــدې بیادډارفضاهم پرهره خواباندې خپل وزرونه وغوړوي.

داخبره چې زورواﻻ تل دهرډول ځواک لرونکی دی ،په رښتیا هم یوحقیقت دی ،خوله دې سره کوم څه چې تراوسه ددې دواړوخواووپه منځ کې د رښتیا ځای نیولی اوترزیاتې اندازې هغه ددوی پرهیلواودلایلو باندې ولاړدی هغه دادی چې هرڅه باید په خپله ترسره شي اوسړی باید په خپلوپښوباندې ودریږي .

په دغه اړه داهم ځکه مهمه اودپاملرنې وړده چې دوی بایدد سستم په اهمیت اوطرحه باندې فکروکړي . په تیره بیا هغوی چې دژوند په اوږدوکې دپیاوړتیا لوړې پولې ته رسیږي اوپه څرګنده په یوه سایکولوژیکی پاملرنه او لیوالتیا باندې اوړي. دګاندي په نظر ددغې پوښتنې اوستونزې له پاره ځواب دخلکوپه لور لاړښونه اوخوځیدنه، ځان برجسته کول اوکمپاین دي، اوداپه ګوته کول دي چې واک په کوم ځای کې اوله چا سره دی . چې داپه خپله دساتیاګرانو له موخواومرامونوڅخه بلل کیدای شي .

په جنوبی افریقی کې د ۱۹۰۶ کال په ترځ کې دهلوځلو ترسره کول اوپه پرله پسې توګه بیا په هندکې دهغوتجربوعملي کول ،داهرڅول هغه څه ووچې دهغو په ترځ کې پربې عدالتۍ باندې زیاته رڼااچول شوې وه اوداغوښتنه یې رامنځ ته کړې وه چې له یوه بل سره وګوري،اوپه یوه ځانګړې انتخاباتې حوزه کې سره وخوځیږي چې بالاخره داکارترسره شوخوله لږو وړتیااوو اوستاینوسره. هسې نه لکه چې دیوشمیرنوروبریااووپه برخه کې په په سمه توګه دعملي توب جوګه شوی وای .خوله دې سره سره هم داکاردخلکو په وړاندې ددې سبب شو چې هغوی یې راوهڅول اوهغوی ته یې داتوان ورکړچې دیوه عمل په لورځانونه سره منظم کړي، ددغه عمل یوه بریا داهم وه چې دهغوی چې پرواک باندې وو دهغوروحیه اوځان غره والی یې هم له سختې کمزورتیاسره مخامخ کړ.اوپه ځواک کې دخلکو په ګټه یوڅرګندانډول رامنځ ته شو.

ددموکراسۍ په ترځ کې تل واک دخلکوله استازو سره وي ،ګاندي هم فکرکاوه چې داخبره سمه ده، خودخلکو لپاره باید چې دنورشیانو ترسره کیدل هم اړین وي،داسمه نه ده چې دهرې ورځې په ترځ کې باید هغوی خپل تصمیم ونیسي ،په دې چې په دغه کارکې کله کله داستعدادونودوړتیاخبره ترپښولاندې کیږي. دغه اصل په

خپل وارسره دعامو اتباعوداداعاوو له مخې له دووخواڅخه دپاملرنې وړوي ، لـومړۍ داچې دوی بایـد خپـل کسـان اواسـتازي ښـځې اونارینـه دې تـه وهڅـوي چـې بایددنیاوکولواودرناوي وړتیاولري اوپه عین حال کې باید دملي ګټوخبره هم پـه پـام کې ونیسی.

دویم داچې ددوی استازي ددوی په نامه عمل اوخبرې کوي ،ددوی دپریکړو دعملـي کولو په تکل کې کیږي ،خلک باید ځانونه په دې ډاډه کړي چې دوی دخپلو استازوپه واسطه کولای شي خپل مرامونه اوغوښتنې عملی کړي. ګاندي داوایی چې له همـدې امله خلک باید دخپل سیاسي ژوند په ترڅ کې په پوره لیواتیاسره برخه واخلي.

له هرحکومت سره داتړلې چې دوی واک په ناوړه توګه کاروي ان چـې دموکراتیـک حکومت هم بیاپه دغه برخه کې له اتوکراسۍ څخه بیل نـه دی ، خوکـوم تـوپیرچې ددغودواړو ترمنځ شته هغه دادی چې یوله دغه چلن سره غاړه وړي اوبل یې نه وړي، اوهمداده چې دا په ډېرووختوکې داتوکراسی لپارغیراحتمـالي وي، یودموکراتیـک حکومت په دې پوهیږي چې که داکاروکړي ،دهغه اتباع به د هغه حکومت له مرستې څخه لاس په سرشي.اوپه پایله کې داهم شونې ده چې هغه دموکراتیک حکومت پـه ډیره اسانې سره خپله خیره دخپلووګړو په وړاندې شیطانی کړي اوخپل خلـک پـه څرګنده توګه ددرغلۍ اوانحصارښکیل ته وراچوي . لکه چې ګاندي هم دغه خبره په ګوته کوي:

« ربښتنې خپلواکي به کله هم دواکمنواویوڅوتنوپه واسطه رامنځ ته نـه شـي. بلکـه داهغه ډالۍ ده چې ټول خلک دهغې په مرسته دکمزورواکمنوپه پرضدکه چیرې هغه ونه مني راپورته کیدای شي... دخلکودپوهې دهغوي دویښتیا پـه شـعوراوځواکمنې سره کیدای شي ، هغه وچلیږي اویاترکنترول لاندې راشي »

هندي ولس ان تراوسه پورې سوراج ته اړتیالري چې باید پرهغـې بانـدې لارښـونه شي،ګاندي فکرکاوه چې په دغه ترڅ کې ښه اوپه زړه پورې لاره داده چـې ترهرڅـه دمخه موږ

په هیوادکې دیوې سراسري ټولنې یاارګانیزیشن له لارې چې په هغه کې دهیوادټول وګړی نراوښځې برخه ولري اوپه خپل پراخ ګډون سره دخپلوستونزو،دخپلوسیاســی

ځواکمنیودبسیاکیدنې اودبی عدالتیوپرضد دخپلوسازمانودجوړولوپه کارباندې لاس پـورې کـړو . ګانـدې دخپـل ژونـد پـه وروسـتیوڅوکالوکې پـه دغـه اړه یوشمیرجالبواودپاملرنې وړوړاندیزونو سره دعمل ډګرته راووت .
ګاندي فکرکاوه چې دخپلواکۍ له پاره دمبارزې په اوږدوکې کـانګرس پـه روحیـاتی برلاسي باندې تینګارکاوه چې داهځه ان ددولت له مهمواولومړنیودندوسـره یوشـي اوان چې ترې لوړه هم وه.ددغې طرحې بـې سـاری والـی پـه دې کـې وچـې دغـه کاردخلکوله خوالارښونه ، اودتولنې له خوا پالل کیده چې په پای کې ددغه اغیـزمن مورال په ترخ کې دولت په خپله دیوې مهمې اودپاملرنې وړ وړتیادځان کولای شوای . دده خپله وینا ده چې ویل یې ، له هغه ځایه چې کانګرس دآزادۍ په لاره کې دخلکو په مرسته واک ترلاسه کړې نواوس داورته وړده چې دوی باید خپـل (لـوک سـیوک سنګ) یانې دخلکودخدمت لپاره ملي ټولنه ولري . دهغې غړي بایـد پـه کلیـوکې ځاي پرځای وي څوچې د (سم ګره ګرام سیوک) پـه پـوره واک اوځـواک سـمبال کارکونکي چې ځان یې په دغه اړه خپلوژمنوته ونده کړی وي لاس په کارشي . دوی باید دخلکو پام خپلوحقونـو، ددوی اودولتـي نمایـندګیوترمنځ منځګړیتـوب اوپـه سیموکې دبې عدالتۍ هلته چې اړین وي راوګرزوي اوله ساتیاګرانو سره دې په تفاهم کې شي.
ګاندي په دغه اړه تیروتی و چې دکانګرس بیوسي یې په ډاګه کوله ، خپلواک هند په سخته توګه پردغه مهال دیوه داسې ګوند لپاره اړتیادرلوده چې هیواد اوحکومت بې په ښه توګه لارښونه کړي وای.کانګرس په دغه مهال په سازمانی لحاظ هغه پیاوړتیـا نه درلوده چې په دغه مهال یې په اوچت مورال اوسیاسی قانونیت سره لکه چې دوی ددولت لپاره دژمنې په توګه پاس کړې و عمل وکړای شي .
دګاندي له خوا د لوک سیوک سنګ اویاورته سازمان نظریې سره له دې چـې خپـل ارزښت یې درلود، خودابايد ووایوچې دهند دبیاراژوندي کولو دکاراوپه دغه برخه کې هلوځلو پرسیاسې اوبیروکراتیکوکړیوبرسیره په خپل واردپرګنیزو او وګړنیوسـازمانو مرستې اوملتیاته اړتیا درلوده. خوبرعکس سنګ او دې ته ورته ټولنې په دغه وخـت کې په داسې توګه رامنځ ته شوې چې هغوی په مخامخ توګه له دولت سره دسـیالۍ

اوالترنتف ځواک خبره په خپل مرام کې تر لاس لاندې ونیوله ،خپله څارنه اوکتنه یې په داسې توګه عیاره اوبرابره کړه چې هرچا فکرکاوه دوی په خپله دګوند اودولت لــه اړوندو اداروڅخه دي. ددوی دغه چلند دهغوکسانو له پاره یوالترنتف چینل پرانست چې هغوله سیاست اوسیاسي ژوند سره لبوالتیا اومینه درلوده. بله داچې دوی داهــم په ګوته کوله چې دولت په سیاسي لحاظ په دې نه دی توانیدلی چې پرګډوډیوباندې برلاسی وموميِ. دغه کارددې لامل هم شوچې درغل مامورین رامنځ ته کړل، دولتــې بودجه دچوراوتالان منګولو ته ولویده اوپه پــای کــې قــانون ، حکــومتي مشــورتی سرچینوخلکوته دامشوره ورکړه چې دوی باید دسیمه ییزې بې عدالتۍ پرضد خلک لاربنونه کړي .

لنډه داچې ، دوې داوړتیا درلوده چې له قانون سره مرسته وکړي اودځان اوحکومــت ترمنځ دیوه پله په جوړولو باندې لاس پورې کړي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شوید ه .

لیکوال دانګلستان دویست مینسترپوهنتون ددموکراسۍ دڅانګې استاد اودمشرانو جرګې غړی دی .

(۹)

مارس اپستین :

ګاندي په اوسني عصر کې

هند د ۲۰۰۷ کال داګست په میاشت کې دخپلواکی (۶۰) مه کالیزه ونمانځله، په دغه پراخه سیمه کې چې نن سبا تریوه بیلیون زیاتووګړو ټاټوبی اوهیــواد دی، پــه دغــه پراخه سیمه کې هرخوک ځان له ورایه پراخ ، بډای اوترنوروپیچلی پــه ګوتــه کــوي. دلته چې نه یوازې یوملي لارښود او پلاربلکې دوه جــواهرلال نهرواوګانــدي ددغــې ټولنې ملی ویاړونه بلل کیږي لري .
لومړنی یې په ریشنلست لیدباندې ولاړاوباورمن دی،ځکه هنــد هغــه دخپلــې ودې لامل اوهڅوونکی بولي چې هندته یې اجازه ورکړه څوپه نړۍ کې دپیاوړې دموکراسي په پربنسټ باندې آن له خپل ایجاد څخه ترننه پورې پرته له کوم تکراوکړکیچ څخه له قانون ، پارلمان اوفیدرالیزم سره یوځای وده وکړي . برلاسي او زور زیــاتي دلتــه داسې څرګنده بڼه نه درلوده لکه څنګه یې چې دپوځیانو ترسیوري لاندې په ګاونډې پاکستان کې درلوده.
دګاندي برخه اخیستنه په دغه ترڅ کې هم بنسټیزه وه اوهم دپاملرنې وړ، مهاتما هغه لغت چې په سانسکریت کې یې مانا (ستره اروا) ده دیوه هڅون اوودې پــه کاربانــدې لاس پورې کړچې اغیزې تراوسه پورې په عامه توګه دپاملرنې اویادونې وړدې، دده دسوله ییزمقاومت فلسفه نه یوازې په شپیتموکالونو کې په متحده ایالاتوکې دمارتین لوترکینګ له پاره لارښوده شوه بلکه دنلسن ماندیلا له پاره په جنوبی افریقاکې هــم

داپارتاید په وړاندې ډاډمنه تکیه ګاه شوه. دعدم تشدد بهیر هغه پراخه اولویه وسیله شوه چې په خوراځیرکۍ اوله مطبوعاتوڅخه دکاراخیستلوپه ترخ کې یې په یوشمیرهیوادولکه سربیا، جورجیااواکراین کې د ((رنګینه خوبونو) په ځیره کې په دې وروستیوکالوکې ځان راوپړکاوه.

دهندپه باره کې څنګه؟ په دغه هیوادکې چې خدایان یې پرهره خواکې دي ،ګاندی وکولای شول چې دخپل روحاني اوفلسفي لیدپربنسټ ددموکراسۍ له پاره لاره چاره اواره کړي.

دده دهڅې اوبلنې په ترخ کې داآسانتیا رامنځ ته شوه چې دهندهروګړی بایدځانته حرکت ورکړي اوټول هند وان اومسلمانان ، نراوښځې باید په دغه پراخ ډګرکې دبرخې اخیستنې په ترخ کې خپل ځان عملاً احساس کړي . ددموکراسۍ لپاره رښتینې جګړه موږته ګاندي رازده کړه،چا چې په دغې ځانګړې لارښونې سره یې زړونه ددې له پاره راوخوځول چې بایدله خپل ګاونډي سره په څنګ کې دسولې اوخوندي ساتنې په فضاکې ژوندوکړي

او دهغه یوازنی چاچې دې ته یې پام شوچې باید انسان دننې کړکیچ له احساساتوسره سره ددې توان ولري چې نوروته درناوي وکړي اودیوه اړین اصل په توګه بایدپه خپل چاپیریال کې یوښه اوپه زړه پورې استوګنی شي . دګاندي داخرګندې اوسنۍ ځانګړنې دعصر داوسنی نوي پرمختګ په ترخ کې دمځکې پرمخ داسې ډالۍ شوې چې دهغوسرچینه بیاهم له همدغه نالوستی اوبیوزلي هندوستان څخه په ۱۹۴۷ کال کې راپیل شوه. که اوس په دغه ترخ کې دپرتلې په لورګورو ،تاسې وینې چې پرتګالي میرمنو تر ۱۹۷۶کال پورې چې درایوورکولوډګرته راووځې منتظرې پاتې شوې ! البرت انشتاین وویل : ((نسلونه باید راپورته شي ، څویې په رښتینې توګه باورراشي چې دده په شان بل چاکله هم دمځکې پرمخ له وژنواووینوتویونوپرته ژوند نه دی کړی)).

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي له انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده.

دلیکوال دغه مقاله له له اکسپرس فرانس څخه را اخیستل شوې ده .

(۱۰)

جاکویس اتالی :

"اونت ګاري " یا سترګاندي " ،

تاسي ولې دګاندي ژوند لیک ولیکه ، آیا ددې لامل دهند دخپلواکی شپیتمه کالیزه وه ؟

ماکله هم ددغې کالیزې په اړه فکرنه وکړی ،زما ددغې لیکنې په اړه ، زه باید ووایم چې زه تل دهغوخلکو په ژوندلیک لیکل کوم ، هغوی چې نړی یې دخپل روحانیت اومعنویت په زور له یوه بدلون سره مخامخ کړې وي ، لکه داوسنې مالي سستم کاشف زیګموند واربورګ ، داوسنې ریاضی مخکښ بالیوس پاسکال ،زما له پاره، اوسنې فرانسوي ادبیات ،کارل مارکس . په دغه اړه هم ماپه داسې یوچا پسې چې هغه دلویدیزنه وي کتل . دنړې زیاتولویوکسانو په خپلوهڅوسره نړی له بدلون سره مخامخ کړې چې ګاندي هم دغه خبره په خپلونظریاتوسره په رښتیا باندې بدله کړه.

تاسي هغه څنګه وموند ؟

دامارتین لوترکینګ و چې زه یې ګاندي ته ځیرکړم ، مخکې تردې چې زه هندکشف کړم اوپه دغه باره کې لاس په کارشم ، هغه زما پام دعدم تشددپه لورراواړاوه ،

وروسته نلسن ماندیلا دګاندي اوپه جنوبي افریقاکې دهغه داوسیدواوکړووړو په اړه له ماسره خبرې وکړې ،ګاندي دهغه روښانګرلارښودو ، هغه دڅان په اړه فکرکاوه چــې داوړنه ده چې سرې باید په زندان کې هم یاغي وي، هغه په دغه ترڅ کې په دې باورو چې یونني څواک باید له سرې سره مل وي ، هغه له میدیشن څخه منندوی و ، هغــه څان ماته له هغه سره په تړاوکې راوښود.

آیا ګاندي په اوسني عصرکې مهم دی ؟

هو، هغه ډیراړین اوضروري دی، ګاندي فکرکاوه چې هند باید په خپل هویــت ســره جوړشي ، هغه ښایی څان په دې ملامت بللی وي اویایې نه غوښتل ، چې هغه هند ته دلویدیز ترنامه اوهویت لاندي دپیژندنې وړتیا ورپه برخه کړي، ګانــدي ولیــدل چــې دهغه هیواد ددښمنانو له خوا غوبل غوبل شوی، هغه هیواد چې په دغه څــواک ســره باید اوچت پاتې شوی وای ، هغه فکرکاوه چې هند پیاوړی ملي ویاړاوبرم لــري هغــه باید له ورکې سره مخامخ نه شي.

دهغه اصلي دنده څه وه ؟

ګاندي دهندي هویت ایجادونکی و، هغه دهندي ټولنې ملي والي ته عملي بڼه ورکړه ، ویاړپرهغو تبلیغاتي هڅو چې ده ته یې په جنوبي افریقا کې دمهاجرو دحقوقو ددفاع له امله لوړتیا ورپه برخه کړه ، په هندکې هم ده خپلې ټولې هڅې ددې له پاره وکړې چې دخلکو پاملرنه یې لاریونو، دمالګې دنامتو لاریون اغیز، روژو ، سفرونواونورو کړو وړو ته راواړاوله . ګاندي له شکه پرته لومړنې څوک و، چې ترهتلردمخــه یــې میــدیا دانځورونو ، بحثونو اوخپرونو په ترڅ کې دڅان په ګټه وکاروله ،پــه دودیــزو کــالیو ، لوڅوپښو ، لکړې ، اوعینکو سره یې داکشف هم وکړچې هندیان باید څنګه دڅانو له پاره هندي کالي وکاروي .

ګاندي څه ډول هندوستان غوښت؟

هغه یوخیالي هندوستان ، چیرې چې کښتني پاټکې نـوردکرکې اونفـرت وړنـه وي، هندواومسلمان باید په سوله کې له یوه اوبل سره ژوند وکړي. هلته چې هندوباید په اوونۍ کې څوځلې روژه ونیسی ،هلته چې باید تشدد نه وي.

ګاندي ډېرلوړانسان و، هغه ته چې څه په فکرکې ورتیریدل هغه یې په خولـه ویـل، همداوه چې کله کله ډېرې تیروتنې هم ترې کیدې،لکه دهغه لیک په ترڅ کـې چـې هټلرته یې ولیږه اوهڅه یې کوله له هغه سره استدلال وکړي خوبیایې دهغه له امله له هټلرڅخه بښنه وغوښته.

ګاندي ددموکراسی په ټاکنه کې څه ونډه درلوده ، داسې یوسستم یې غوښـت چـې هغه به لکه دلویدیزپه شان وي اوکه برعکس ؟

هغه سیاسي ګوندونو ته زیات درناوي درلود،ان که به هغو له دوی سره اړیکي هم نـه درلودل، دموکراسي دده له پاره یوځرګند انتخاب و، په اقتصادي برخـه کـې دنوبـل جایزې وړونکي امرتیا سینګ ذذداپه ګوته کړې چې دموکراسي لویدیزه هڅه نـه ده ،بلکی دایوه هندي فکري برياده. چې کیدای شي خبرې پرې وشي .

هغه څه ځانګړې کرشمه درلوده ؟

هو، هغه داسې یوفوق العاده ځواک درلود چې کولای یې شول خلـک پرځـان پسـې راوکاږي. ان هغوی چې دده له کړنوڅخه کومه ګټه هم نه ورته رسیده، ګاندي ډېرڅه ولیکل، هغه په خپل ژوندکې تل موسکی او هڅاندو ، ګاندي همداراز له تلپاتې والـي سره لیواتیادرلوده. دهغه خوښیدل چې یوڅوک دې ووژني ، هغه کیدای شول دخپل مرګ له پاره څه په نښه کړي وي، هغه دېرتم اوشوکت په لوړتیا کـې ووژل شـو، پـه داسې حال کې چې ده ته وړوه چې یوڅه دمخه مړشوی وای، مانا داچې یوڅه تروېش دمخه. له ۱۹۲۰ څخه تر ۱۹۴۵ کال پورې هندپه خپله ګاندي و، ستاسې لـه پـاره بـه

اوس داګرانه وي چې دنړۍ دپوهیدوپه راز باندې پوه شی داسې لکه چې ګاندي دغـه رمز درک اوپرې پوهیدلی وو. ده هغه برلاسې اوزورزیاتی چې دیوځو سـپینوله خـوا پرتول بشریت باندې زغمل شوی و وغانده،دا اوس په هرذهن کې یوسمبولیکه طرحه ده چې کله ګاندي جنوبی افریقې ته په رسیدو سره له ګاډی څخه دباندې غورځـول کیږي . داهغه شان کیسې دي چې دزیاتو انسانانوله خوا تجربه شوې ، خونه پـر مـوږ ،پرموږ لویدیزوالو باندې څکه چې موږ د زورزیـاتو خلکـو پـه اړخ کـې یـو، اوهغـه زورزیاتي وهلي خلک له خوبه راویښ کړل .

کوم درسونه له هغه پاتې شول ؟

یوساده سړی کولای شي چې نړۍ بدله کړي ، ویاړدهغه په سوچونو ،
تشدد کله هم دځوریدلي اوترستم لاندې انسان له پاره دمنلووړلاره نه ده .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لـه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده.
لیکوال لوي ژوند لیکونکی دی، جاکویس اتالی به په راتلونکې منې کې دمهاتما ګاندي ژوندلیک ولیکي

(۱۲)

پروفيسور تسيوشي نارا

څه شی ما له مهاتما ګاندي څخه زده کړي دي...

پر دغه نړۍ زه دخپلې ۷۴کلنې اوږدې تجربې په اوږدوکې په دې باوري شوم چې هرانسان ديومطلق موجود په توګه دی وي اوکه داباید په خپل ژوند کې په خپله ننی خوشالۍ باندې پوه کیدای شي. له دغې پوهیدنې سره سم دمطلقیت ترځنګ دوه آره نورهم دي چې هغه په خپل وارزمونږ انسانانو له پاره له يوې خوامهم اوله بلې خوادپاملرنې وړدي ، دغه دوه توکه ، خپلواکي اوآزادي اوسوله اوامنيت دي. له خپلواکۍ پرته به يوکس هم په ډله ييزه اوهم په انفرادي توګه دخوشالۍ احساس ونه کړي. په ورته شان ، دامنيت اوخوندي ساتنې نشته والی په څرګنده توګه هرڅوک اندیښمن اوخواشینی کوي . دلته

(سوله) هغه دانسان په لاس جوړشوی دولت په ګوته کوي چې دهرډول ځوراوستونزې ، مقابلې ياجګړې څخه په يوه خواوي، همدارنګه (امنيت) هم په خپل واريوازې کوم مصنوعي مفهوم نه دی بلکه داپه خپل وارهغه اصل اوحالت دی چې په طبعيي توګه ديوې غميزې په مخ کې ډال کيږي .

دهند دخپلواکۍ دمبارزې په ترڅ کې سياسي مشرانواوانقلابيانو دالويه بريا بلله چې دوی بايد له انګريزي ښکيلاکي واکمنې څخه خپله خپلواکي واخلي ، ددغې موضوع په اړه شري اربندوديوه انقلابي لارښود په توګه هڅه وکړه چې دپوځي مقابلې په ترڅ کې انګريزان له خپل هيوادڅخه وباسي اودهغوي واکمنې پردغه خاوره باندې پای ته

ورسوي.خوورسته چې کله هغه تقاعد شونوبيايې په پاندي چري کې پـه خپـل ننـي انقلاب اوننې صفايی باندې دخپلې روحاني خپلواکی له پاره چې په هغې کې به هـيځ ډول رنځ اودرد اړول نه وي پيل وکړ.

خو دمهاتماګاندي دلارې په ځارلوسره دی په خپل ژوند کې په بې ساروبرياوو باندې برلاسی شواودايې باورشو چې انساني خوشالي يوازې دهغه دټـولنې پـه سياسـي ـ اقتصادي ورتيا پورې نه ده اړونده بلکي په دغه ترڅ کې هغه ته داهم اړينـه ده چـې هيوادوال يې دسوسيوـــــ کلچر او معنوي خپلواکی په فکرکې هم شي.

زه غواړم دلته دغه ټکی په ګوته کړم چې هغه (اربندو) په ځومره ژورتياسره دګاندي دژمنې اوژورزغم تراغيزلاندې وچې دخپل هيواد دسوله ييزحالت له پاره يې نه يوازې دهنديانودګټې په خاطربلکی دانګريزي ولس په خاطر هم ګام اوچت کړی دی.

ده کله هم ددې له پاره هڅه ونه کړه چې بريتانويان بايدووژني. ددې پرځـای ده تـل هڅه کوله چې انګريزان په خپله بې عدالتي باندې باورمن کړي ، اودايې ترغوږ ورتيره کړه چې دوی بايد هغه تګلارې ترلاس لاندې ونيسـی پـه هغـه کـې چـې دانسـان اوانسانيت دواړو خيروي. ګاندي جی هم په خپل وارسره دخپلې مبارزې په ترڅ کې کله هم نه ځوک و رټل اونه يې دچاپه وړاندې په هغوشپوورځوکې چې دبې عـدالتې پرضدېې مبارزه کوله له سپک نظری څخه پـه خپـل ټـول فزيکـي ، روښـانفکري اومعنوی ځواک سره کاروا خيست .

ديوه جاپاني اوسيدونکي په توګه چې داتومي بـم سـپيرې تجربـې اومـزې مـوهم ددويمې نړيوالې جګړې په ترڅ (۱۹۴۵) کې وليدې ، په دې نظراو بـاوريم چـې بايـد داسې يوه نړيواله خوندي اوسوله ييزه تګلاره چې دهغې له مخې نړی نوره له اتـومي ناتاراوډډله ييزې وژنې له نورو ډولووسلوڅخه خوندي پاتې شـي رامـنځ تـه شـي .

برسيره پردې ديوه نړيوال تبعه په توګه په دې هيله يم چې بايد بشريت دابدله پـاره په يوه بشپړه هم غاړی اولوی طبعيت کې سره پاتې شي. ما دتيرو دريولسيزوپه ترڅ کې له زياتو نړيوالو رضاکاروسازمانونو او روڼ اندوانفرادي کسانو سره کاروکړ . ددغـه شاليدپه پام کې نيولوسره زه اوس غواړم له ځان سره په لنډه توګه داووايم چې ،کوم

څه ما له ګاندي جي ښخه زده کړي اودده دژوند کوم اړخونه زما دژوند له اوسنې حالت سره څه شان تړاولري ؟
زه کله هم په ګاندي جي پسې دلته نه وم راغلی اونه هم زماله پاره داشیبه برابره شوه چې له هغه سره دې دده دژوند په شپو ورځوکې وګورم ،کله چې په ۱۹۵۸ کال کې زه دلومړي ځل لپاره دهند په خاوره باندې پلې شوم ، دی پرهغه مهال نورپردې نړۍ نه و اوهغه دیوه ځوان افراطي په ګولیوباندې په ۱۹۴۸ کال کې له نړۍ ښخه سترګې پټې کړې وې. خوکوم څه چې ماله هغه ښخه زده کړي هغه ګردسره هغه څه دي چې ما دده له ژوندلیک اونوروآثاروښخه چې نورولیکوالودده په اړه لیکلي اویاهم دهغوکسانوله کیسوښخه چې هغوی له ده سره لیدلی کتلي اویایې کارورسره کړی وپه غیرمستقیمه توګه اوریدلي دي.
له هغوځانګړنوښخه چې ګاندي جي درلودې اوپرمایې اغیزه کړې یوه هم دده رښتینولي ، صمیمیت ، ساده ګې اوګذشت دی، دده دشخصیت دغه جذابیت داپه ګوته کوي چې داده له خپلوپلرونواونیکونو ښخه ترلاسه کړی دی. خوزه په ځاني توګه په دې باوري یم چې ده دغه ځانګړنې ترهغوچې ده ته میراث وې په خپل وخت کې پیاوړې اوبډایې کړې . هغه ترزیاتې اندازې دخپلومعنوي آثارولکه(بهګوت ګیتا) اونورو په زړه پورې لیوال اومینه وال و. کله چې ده په دقیقه توګه دغه کتاب ولوست، هغه په دغه برخه کې ترهر څه دمخه دلاردکرشنا اوارجن ترمنځ خبرواترو سخت ترخپل اغیزلاندې راووست. همداوه چې ګاندي دخپل عمرپه اوږدوکې تل دکرشنا لارښونې دخپل ژوند دلارښود په توګه دخپل باورپه توګه وڅارلې.
لارد کر شنا ، لوېې هستۍ ارجن ته وویل چې که چیرې دبشراستازي په رښتیاهم غواړي چې دتل لپاره خپلواک اوله ننۍ خوشالۍ ښخه برخمن وي باید دالاندې ټکي په پام کې ونیسي.
۱ - باید چې خپل نفس اوذهن له بیکاره شیانوښخه په یوه خوا کړي اوپرخپل نفس باید واکمن پاتې شي.
۲- هرڅه ته باید دخدایی خدمت په رڼاکې ملاوتړي نه داچې دهغه دبدل اواجرپه هیله وي.

۳- هرچا اوهرڅه ته باید پرته له هرډول توپیراوتعصب څخه درناوي وکړي .
۴ـ دلویې هستې اودهغې په مطلق شتون باندې باید دزړه له کومي ایمان اوباورولري.
۵- پرځان اوخداي باندې باید دزړه له کومي اوله شکه پرته باوري وي .
تاسې کولای شی په دغه برخه کې فکروکړئ چې ګاندي جي دغه پورتنې ټکـي پـه خپل ژوندکې په پام کې نیولي وو که نه ؟
دلومړي ټکي په اړه څرګنده ده چې ده څومره اوپه څه شان خپل ژوند په دغه تـرخ کې عیارکړی و. ددویم ټکي په اړه مورږ وینوچې دی په څه شـان دپـرتم اوغرورپـه وړاندې دریده. په دریم ټکي کې مورږټول وینوچې هغه له هرچاسره چې له ده سره به مخامخ کیدل په څه درناوي اوویاړسره پر ته له دې چې دهغه اویاهغې پاټکی ، عمـر، جنس ،شتمني ،عقیده اوقومي هویت په پام کې ونیسی چال چلندکاوه.
اوپه څلورم ټکي کې مورږ ولیدچې هغه په څه زړورتیا سره دلویې اروا اومعنوي ځواک په باورباندې مغروره خپله هڅه ترسره کوله. اوپه پنځم ټکی کې وینوچې ګاندي پـه څه شان وکولای شول چې په عملی توګه دلـوی خـداي پـه مرسـته د سـاتیاګری شعاراوبیرغ اوچت کړي.
ددغوپورتنیوشعارونوپه پام کـې نیولوسـره ده داسپارښـتنه کولـه چـې هرڅـوک اوهرموجود باید پر(لوی خدای) باندې دباورله پاره هڅه وکړي ، ګاندي په پیل کې په همدې باور وخو وروسته یې دغه دلوی خدای مفهـوم اووینـه پـه (رښـتیااوحقیقت اورښتیاینه) باندې واړوله. ښایې دګاندي موخه به له دغه چلندڅخه داوه چې په دغه کار دنورو مذهبوله پلویانوسره د خواخوږی څرګندونه وکړي ځکه ده فکرکـاوه چـې دخدای ترنامه بیاهم رښتیاینه چې هغه خپله له هغه پرته بل څه نه ده په یوه پراخـه مفهوم سره کارول کیږي.
ګاندي به تل پرهغه مهال چې په هیوادکې به یې کوم فرقه یی اخ وډب رامنځ ته شو، نوبیابه یې روژه نیوه ،دده دغې تګلارې هم داپه ګوته کوله چې دی څـومره پرخپـل نفس واکمن دی اوعمل یې څومره پر(ساتیا، رښتیاینه) باندې برابردی ، ترنامعلومې مودې پورې دروژې نیول چې ان دده ژوندیې له خطرسره مخامخ کاوه ، په دې ماناوو چې دخپلې هستی په وړاندې داثابته کړي چې دی پـه رښـتیاینې سـره پـه عمـل

اونظرکې دهغې په وړاندې رښتنې دی ،په عین وخت کې ده په دې هم باوردرلود چې دی کولای شي دهرډول شرایطو اوحالاتو په ترڅ کې دخپل باور اوهـوډ پـه وړانـدې داثابته کړي چې دی هغوته رښتینې اومتواضع دی.
یوځوک کولای شي درښتیاینې په ترڅ کې دروحانیت اوروح دحلـول پراغیزبانـدې چې په هرژوندي موجودکې لکه دنوروپه شان خپله وړتیـالري بـاورمن پـاتې شـي، دهمدغه تسل اوباورله مخې یوځوک کولای شي پرته له هـرډول ډاراوترهـې څخـه اوپرته له دې چې لاس تشدداوزورزیاتي ته واچوي دهرډول بې عدالتې پـه وړانـدې بریمن شي.
دغه عملي بیلګه اودغه عادت چـې دګانـدي جـې لـه خواشـارل کیـده زمـااونورو جاپانیانوله پاره چې په خپل قانون کې یې له جګړې سره دتل لپـاره خـدای پامـانې کړی اوپه دې باوري دي چې دزورکارولومانا په خپله دنړیوالې شخړې پیـاوړي کـول دي ، په زیاته اندازه الهام ورکوونکې وه .داځکه چې څـومره ښـه ویـل شـوي چـې مځکنی ، سمندري اوهوایی ځواک اونورې دې ته ورته زیرمې به کله هم ونـه سـاتل شي.
یوشمیرجاپانیان دخپل دغه همیشنی نه وسله وال کیدو اونه پوځی کیـدو پـرخلاف دي،
دوي وایې چې نه ، موږ بایددقانون ددغې مادې دبدلون په فکرکـې شـواوموږ بایـد لږترلږه دیوشمیرناځاپې حملواونیواک اودباندنیوحملوپه وړاندې دځـاني دفـاع وس ولرو. خوکه موږپه تیرکې دجګړې تـاریخ اوددوولوریـوترمنځ دواک پرسرشـخړوته کتنه کوو، موږ په دې پوهیږو اودا درک کولای شو، چې یوه لورنه یوه لـوري پـه څـه شان دخپل غرورله مخې دجګړې له پاره دناوړه تفاهم په ترڅ کې یوه لاره دجګـړې کولو لپاره موندلې اوپه ګوته کړې ده. چې په دغه ترڅ کې یـې ترهرڅـه ښـه دلیـل همدغه ځاني دفاع دځان دبرحق بللو له پاره تاویزکړي ده ، هغه چې پایلـه یـې پـه هماغه تشدداوجګړه ، عام وژنه اواتومي جګړې اوناتاربانډې دریدلې ده.
هرډول متقابل عمل چې دځاني دفاع بنـه هـم لـري پـه خپلـه کلـه کلـه دډارلـه منګولوځخه وزي اوهغه دیرغل کوونکوپه ماغزوکې ځان په بله بنه اړوي چې زیـاتره

وختونه يې بڼه په غچ اخيستنه باندې وراوړي ، لکه چې موږ يې نن سبا نه يوازې په منځني ختيزبلکي په ګرده نړۍ کې څه ناڅه شاهدان يو. ددې لپاره چې دجګړې جرړې موله بيخه ايستلې وي په دغه اړه ترهرڅه دمخه دې ته اړتيالرو چې دځاني کنترول په ترڅ اوهڅونه کې ترپوځي وړتيا درښتنې اوبې حده انساني مينې په ترڅ کې له يوه اوبل سره په خواخوږۍ اوهمدردۍ کې ځانونه وساتو. په لنډه توګه، لکه څنګه چې ګاندي جي باوردرلود چې دچاپرضد به کله هم له زوراوځورڅخه کاروانخلي ان که دی دنوروله خواوهم ځورول شو او ووهل شو، موږ هم بايد دده هماغه درس په پام کې ونيساوله ده څخه بايد دزغم درس ولولو.
داچې داڅه اسانه خبره نه ده چې لکه ګاندي جي غوندې دې ژوند وکړای شو،خودلته يوشميرداسې کسان وو لکه مارتين لوترکينګ (جونير) اونورچې هغو ی په خوراميړانې سره دګاندي لاره وڅارله اوهغه يې دځان لاره کړه. هغه لاره چې په خپل ذات کې يوه يونيورسل لاره اوتګلاره وه. په جاپان کې هم دګاندي دلارې خورازيات لارويان شته چې دګاندي دژوندليارېې خپله لاره کړې ده. زه په خپله هم يوله دغوکسانو څخه يم چې ځان په دغه لاره کې دګاندي له پلويانواوپيروانوڅخه بولم .
ترکومه ځايه چې څرګنده ده زما مذهبې والې په دغه ترڅ کې دپوښتنې وړدی ځکه چې زه ځان (ديونيورسل مذهب) پلوی ګڼم .زه هغه څوک يم چې په نړۍ کې هرمذهب زما مذهب دی اوزه پرته له دې چې پوه شم داکوم دی اوهغه کوم دهرمذهب چې پرمعنويت باندې ولاړوي پيرويم. ددې له پاره چې رښتياووايم،زما مذهبی ايديا اوليواتيا په بشپړه توګه درام کرشنا، پارامهانسا اودهغه دشاګرد سوامي ويويکانندا ترنيغ اغيزلاندې دي .
له ګاندي جی څخه ما ډيرشيان زده کړي ، زه به هڅه وکړم چې دهغه روحاني ارزښتونه په خپل ژوند کې هم په هراړخيزه توګه په پام کې ونيسم.له نيکمرغه چې زه په خپل دغه کارکې ترډيره حده بريالی شوی هم يم .په هرډول کوم مشکل اوستونزمن شی چې زما له پاره ګران واوتراوسه هم دی ،هغه دګاندي جې رښتيا ينه اوصداقت دی. هغه په خپل ژوندکې په دغه برخه کې دومره رښتينې و چې دخپلې

بیوګرافی له لارې يې خپلې ټولې کړنې ان خپل جنسي اړيکي هم له مورږ څخه پټ نه کړل.هغه په خپل ژوندليک کې په خپلوټولوهغوتيروتنواوګناووباندې چې له ده شوې وې په صادقانه توګه اعتراف وکړاوځان يې زموږ په وړاندې ديوه فوق العاده انسان په توګه رابرجسته کړ.
اوپه پای کې يوځه چې يقيني دي هغه دادي چې زه به کله هم خپلې هغه هڅې چې ددغه بري پولې ته مې که څه هم په ګرانۍ سره ورسوي ، ونه دروم.

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.
ليکوال دجاپان دتوکيوپوهنتون دباندنيوڅيړنو استاد دی.

(۱۳)

دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند

ګاندي دسولې نښنه

دالاندې ليکنه دهغې وينا يوه برخه ده چې دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند د ۲۰۰۷ کال داکتوبر په (۲) دګاندي په ياد دهغه دمجسمې د مخ لوځې له امله د ويلينګتون داورګاډې په تم ځاى کې وکړه .

زه ترهرڅه دمخه دهغې بلنې له امله چې د ويلينګتون ښارښاروال دمهاتما ګاندي د زيږو ددغې مجسمې دمخ لوځې دمراسمو له امله ماته راکړې د زړه له کومې مننه کوم.

همدارنګه په دغه شيبه کې زه غواړم چې په لنډه توګه په اوسنې نړۍ کې دمهاتماګاندي په تلپاتې ميراثونو باندې لنډې خبرې وکړم اوهم به دهند اونوي زيلاند داړيکو په اړه يوه يادونه ولرم.

مهنداس کرم چند ګاندي (۱۳۸)کاله پخوا په ګجرات کې چې دهندپه شمال لويديزه برخه پرته سيمه ده وزيږيد ، نه اويا کاله وروسته د ۱۹۴۸ کال دجنوري په (۳۰) دهندله خپلواکۍ څخه نژدې شپږمياشتې وروسته ، دهغې ډالې له پاره چې ده دخپل ژوند نژدې ديرش کاله دهغې له پاره ونډه کړل ديوه هندي ترهه ګر له خوا ووژل شو.

دخپلې نه زورزياتي يا عدم تشدد دفلسفې له مخې يې د زورزياتي اوبې عدالتۍ پرضد دانتقاد غږ پورته کړ، دخپل ژوند په لومړيو کې يې په جنوبې افريقاکې د قانونپوه په توګه دنده پيل اوله پوره ځواک سره هند ته راستون شو.ده له انګريزې واکمنۍ څخه دخپلواکۍ ننداره په خپلوسترګووکړه.

دی دویش اوبیلتانه پرضد و، هغه چې اوس یې هند اوپاکستان شپیته کلني ونمانځله ، هغه ویش چې په (۱۹۴۷) کال کې دهندپروچه باندې وتپل شو. دې پرهغه مهال په کلکته کې و چې په هیوادکې اخ وډب رامنځ ته شواوپه ترڅ کې یې په زرګونــه مــړه اوبې کوره شول . دنوي زيلاندپيژندل شوی هندي آري روتريايی جــراح منیرقــادري دګجرات په احمدآبادکې زیږیدلی اودګاندي له کورنۍ سره یې ملګرتیا درلوده.په هغه مقاله کې چې تیره میاشت په هندکې خپره شوه،منیرقادري هم په هغې کې دآزادۍ په شپوورځوکې دخپلوسترګولیدلی حال ولیکه ، هغه ولیکل چې کله هغه ګاندي تــه وویل چې :

زه غواړم ډیلي ته ولاړشم ، څوهلته دخپلواکۍ دنمانځلو ننداره وکــړم ، ګانــدي پــه ځواب کې ورته وویل چې :

« هلته څه شي دي چې ویې نمانځو، په هغه ورځ زه بایداوښکې اووینې وژاړم »

دهیواد دخونړیو پیښو په درشل کې هم هغه هڅه وکړه چــې هیــواد دهندو،مســلم اوسیک ترمنځ دفرقه یی کړکیچ له لمنې وباسي. دهند لومړنی لومړي وزیرجواهرلال نهرو په هیواد کې ددغه نومیالي له مړینې وروسته وویل :

« ملګرو... اورڼا نوره زموږ له ژونده کډه وکړه ، تیارې هره خوا په سراخیستې ... زموږ ګران لارښود هغه زموږ بپو نورله موږ ســره نشــته ... هغــه رڼــا چــې پردغــه هیــواد راوپړکیده هغه څه عادي رڼا نه وه ،هغې رڼــا چــې دغــه هیــواد یــې دډیرکالولپــاره رڼاکړاودغه هیواد به دنوروډیرو کالونولپاره رڼاکړي ، اودغــه رڼــا بــه زرګونــه کلونــه وروسته پردغه هیواد اوګرده نړۍ باندې راوځليږي اود زرګونو زړونو لپاره به یوتلپاتې ډاډ اوتسل وي»

رڼا کډه وکړه ، دهغه فزیکی شته والــی نورنــه ترســترګوکیږي ، یــوازې دهغــه روح اودرسونه چې دده سترمیراث دي هغه به له موږ سره تلپاتې وي.

ګاندي درښتیاینې په لورخپله لاره پرانیســته ،هغــه نــه زور زیــاتی ، نــه همکــاري دانګریزي واکمنۍ پرضد ځکه وکارول څوله یوې خوا پرځان ډاډمن شي اوله بلې خوا بې عدالتۍ ته دپای ټکی کیږدي.هغه همدارنګه په ژوند، روح اوفزیکي سپیڅلتیا کې

دسادګۍ اصل رامنځ ته کړ ، ده په خپل ژوند کې داوړتیاهم دځان کړه اودازغم یې هم رامنځ ته کړ چې نورمذهبونه هم دخپل هغه ترڅنګ هم وزغمي اوهــم یــې درنــاوی وکړي . دده غړ دځوریدلیو خلکوله پاره دنړۍ په هره برخه کې دهیلې زیرې و. لکــه چې ده خپله وویل :

« کله چې زه خواشینې کیږم ،تاریخ ته ګورم ، اوهلته ګورم چې رښتیاینه اومینه پــه هروخت اتله او وړونکې وې. سمه ده چې هلته به یووخت داسې وحشــت اوبــدمرغي برلاسي وي چې هغه به هرناوړتیا ترسره کوي، په داســې حــال کــې چــې هغــه زور اووحشت رانسکوریدونکی دي »

یوسرسپارلی هندو ، ښایې یومهال په ټولو مذهبوکې یوه ننۍ واقعي رښتیاینه داسې هم وګوري چې دهغې په زور دبې عدالتۍ په وړاندې ودریږي، په دغه تــرڅ کــې کــه بیایوڅوک داسې هم پیداکیږي چې مذهب ته داسې فتواپه خوله ورکوي چې دهغــې له مخې دې تشدد عادلانه وبولي ، دغه شان طرحه اوخبره دګاندي په وړاندې په دغه ترڅ یوه بې مانا اوبابیزه خبره ده. لکه چې هغه په دغه برخه کې په خپله ویلي دي :

« ترمذهب بل څه رښتنې نشته چې پرمعنویت باندې واکمني وکړي، یوڅوک دبیلګې په توګه هم نه شي کولای پردغه باندې په بې ارادتۍ والي اوقهرجن توب سره داسې چې خدای یې مل شي شونتیاوومومي »

ټایمز مجلې چې په ۱۹۳۰ کال کې ګاندي دکال سړی ونوماوه ،همداسې یې پــه ۱۹۹۹ کې البرت انشتاین دپیړۍ سړی ونوماوه ، په دې نژدې وختوکې دامنــل شــوې چــې دګاندي دمیراث په پام کې نیولوسره باید هغوی چې د زورزیاتۍ په وړاندې جنګیږي اویامري هغوی باید ((دګاندي دماشومانو)) په نامه سره یادشي،

لکــه دپولنــډدیووالی لارښــود لــیچ ولیســا، ډاکترمــارتین لوترکینــګ ،دماینامــار ددموکراسۍ مشره انګ سان سوکي اودجنوبي افریقې داپارتاید خلاف مشران نلسن ماندیلا اوارچي بیشف .

دګاندي دغه مجسمه چې په نوي زیلاندکې له ده سره دمینې اوارادت لومړنۍ نښــه ده داد ویلنګتن ښارته دهنددکلتوري اړیکو ډټولنې له خوا ډالــۍ شــوې ده ، داســې ډالې چې هغه به دهند اونوي زیلاند ترمنځ د دوستۍ اوښواړیکو په زړه پورې اوغوره

نښه وي ، هغه به پردغه ځای دتل لپاره دسولې دسمبول په توګه ولاړه وي اوپه نړۍ کې به په مليونوهغوی چې دګاندي له حقانيت ، درسونواولاربنونوسره دزورزياتي پـه وړاندی په هره خواکې راپورته کيږي خپله ملتيا په ډاګه کوي ، په تيره بيا پـه نـوي زيلاندکې به هغه درناوي ترلاسه کړي ، لکه چې (تی وي اورنګمای)) په پاريهکا کې په ۱۸۷۰کلونوکې ترلاسه کړی و.

 زه دلته په نوي زيلاند کې زيږيدلی يم اودلته مې دهندي ميراث ديوه غړي په توګـه وده کړې نن ځان په دې وياړن بولم چې دهمدغو اړيکو له امله ماته بلنه راکړه شوې اودلته ستاسې په مخ کې ولاړيم. زه باورلرم چې ددغې مجسمې درول بــه لــه شــکه پرته دهنداونوي زيلاند په جوړونــه او وده کــې دهنــديانواونوي زيلانــديانو دبرخــې اخيستنې په زړه پورې بيلګه وي، هندي آرو خلکو زموږ ټولنې ته ډيرڅه ورپه برخــه کړي دي، زموږدټولنې په اخلاقــی اوټــولنيزه روزنــه ، ديــوه پــراخ ټــولنيزنظم پــه جوړولواودنوي زيلاند په اقتصادي وده اوجوړښت کې د دوی ونــډه پــه روښــانه تــه هرچاته څرګنده ده.

د ۲۰۰۶ سرشميرنه په ډاګه کوي چې په دغه هيوادکې دهنديانو دشميرکچه ډيره مخ په زياتيدوده، دم ګړی (۱۰۴۰۰۰) هنديان نوی زيلاند خپل کوربولي اودلته ژوند کوي. دهندي آرو استوګنو دټولنيزواړيکو له لارې نوی زيلاندپه دې بريــالی کيــدونکی دی چې دخپلې اقتصادي ودې اوکلتوري وړتيا په برخه کې رغنده ګامونه اوچت اوله هند سره دخپلواړيکو دپياوړتيا په برخه کې نورهم اوچت ګامونه پورته کړي.

 اوپه پای کې زه په دغې مجسمې اودهغې په رغنده درسونو بانــدې دزړه لــه کــومي باورلرم اودابه داوړدې مودې له پاره زموږپه پلازمينه کې دســولې دنښــې پــه توګــه اوچته اودنګه ولاړه وي .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده.

ليکوال او ويناوال : دنوي زيلاند ګورنرجنرال انند ستيا نند

(۱۴)

فرانسسکو روتلي

مورِ يې بايد له مهاتما ګاندي څخه زده کړو

دادښاغلي روتلي هغه ويناده چې په روم کې يې يوې ټولنې ته ګاندي دزوکړې پرکاليزه کې اورولې وه .

دمهاتما په نامه دغه مانۍ له نژدې ديرشــوکالو راپــه ديخــوا دلتــه ولاړه ده. مادلتــه خوخوځلې دګاندي دافکارو اويادو په خاطر په تيرخوکالوکې برخه اخيستې ده .څــه شی چې زما له پاره دلته ددغې تاريخې مانۍ په اړه دپاملرنې وړدي ، اوځه چې ددغو کلنيومراسموپه اړه دلته ويل کيږي دهغوترځنګ داهم ديادولووړده چې دغــه ځــای اودغه سيمه په خپل وار په داسې ځای کې پرته ده چې دلته آرامي اوخاموشــي پــه رښتيانی توګه ژوندپه خپله غيږکې نيولی دی.

کله چې نامتواولوی تاريخپوه توين بي له هنده دانګريزانودوتلوپه اړه خبــرې کــولې ،ويې ويل :

« مورِ نورځه نه شوترسره کولای اوناچاريوچې بايد دې ته غاړه کيږدو، دګاندي عمــل ددې له پاره لاره پرانيسته چې مورِ بايد هندله رسوايۍ پرته پريږدو »

دادعدم تشدد زوراوځواک و، کله چې مورِ دساتياګرۍ تجربه اورو، هغه کليمــه چــې مانا يې دحقيقت اورښتيانې ځواک دی ، کله چې مورِ وينوسونياګاندي اولــه هغــې سره دهند ټول ملت ددې لپاره هوډ کوي چې دساتياګرۍ پيرۍ ونمــانځي ، کيــدای شي چې دنړۍ دټولومشرانوپه وړاندې داووايي چې داکتوبر(۲) دګاندي دزيږيدو ورځ بايد دعدم تشدد دورځې په نامه سره ياده شي.

کله چې ګاندي به ویل، زه باید یوځه تاسې ته درزده کړم اوهغه داچې دعدم تشــدد اونه زور زیاتی مفکوره دومره لرغونې اوپخوانۍ ده لکه دغه غرونه ، هغه څه نــورهم ویلي وو، خوترټولویې دامهمه ده چې وایي ، چې درښتیاینې ترټولو مهمه برخه دنړۍ دتاریخ په اوږدوکې لکه څنګه چې تشدد لرغونی دی ، هماعسې عــدم تشــدد هــم لرغونی دی.

زه هیله من یم چې دګاندي تجربه اودرسونه به دهغوکړوو،له پاره یودرس اوالهام شي لکه څنګه چې نن سباپه ماینامار(برما) کې روان دي اوموږ یې خورا زیات اندیښــمن کړي یو. دګاندي په خورامهموخبروکې یوه داخورامهمه اودپــاملرنې وړده لکــه چــې وایی :

« که سترګه دسترګې په ګناه راوباسو، نویوه ورځ به ټوله نړۍ ړنده شي »

.موږهیله من یوچې دموکراتیک ارزښتونه اوپوره زغم به آخر خپل ځای ونیسي.

نني سترهندته زما پیغام دادی چې ، تاسې موږته پرهغوکړو وړو چې تاسې له ګاندي څخه راپه دیخوا ترسره کړي د درناوي وړیاست. داسمه ده چې هند تــه هــم ډېــرې ستونزې لکه چې دنــړۍ نورهیوادونــه ورســره لاس اوګریــوان دي وردغــاړې دي ، خوموږبیاهم وینوچې ستاسې هیواد تراوسه دیوپیاوړې دموکراسۍ په لــورچې پــراخ پلوراليزم ، پراخ توپیرونه ،او دبیلابیلومذهبوپیروان یې ترسیورې لاندې ژونــد کــوي مخ په وړاندې حرکت کوي. زماپه انداهماغه زغم دی ، هغــه چــې دګانــدي دخــورا ستراوپراخ میراث په توګه تاسې روزي ، هغه چې موږ باید ډېرڅه ترې زده کړو.

پردې برسیره ، نن سبا موږ باید دهغوی چې خالي لاس ښکاري اوخالي لاس نــه دي، هغه چې وســله وال نــه دي ،اوپــه خپلوافکــارو وســله وال ښــکاري ، ډېرڅــه زده کړو،دهغوی روحی ارزښتونه داتوان لري چې دیوه آزاد اوخپلــواک جهــان لــه پــاره وجنګیږو اونړۍ دتشدد له غم څخه بې غمه کړو. دهمدغه اصل په رڼــاکې زه پــه دې ډاډه اوباورلرم چې دګاندي پیغام داسې دروند اوتلپاتې دی، لکــه چــې ددغوپیــاوړو غرونوډبرې دي، لکه دغه ټولې هیلې چې دلته دګاندي درناوی کوي ، دهغه پرهیــواد ویاړي اودهغه له مخې دعدم تشدد دغه ورځ چې ملګروملتوپه دغه نامه اعلام کــړې

نمانځي ، دابه تېول هغه څه وي چې راتلونکي نسلونه به هم له دغې جادويي تګــلارې څخه ډېرڅه زده کړي ، له ده څخه مننه !

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لــه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

ليکوال : دايتاليا دلومړي وزيرمرستيال اودکلتور وزير و.

(۱۵)

راج مهان ګاندي

ګاندي دشلمې پیړۍ یو لوی اتل

لی نویل ابزیروتیور ، له راج مهان ګاندي سره دګاندي دژوند اوعصرپه باره کې مرکه کړې، دغـه هماغـه مرکه ده چې ددغه فرانسوی اخبارکې د ۲۰۰۷ کال په اګست کې خپره شوې ده.

هغه دشلمې پیړۍ له لویو اتلانو څخه دی،یوشمیرخلک هغه داوسنی عصردمسیح په سترګوګوري ،خوهغه په رښتیاهم داسې څوک وچې خپل خلک یې دخپلواکۍ په لور لارښونه کړل ؟ هغه څنګه عدم تشدد رامنځ ته کړ اوځنګه یې پرانګریزانو باندې برې ومونډ ؟

(وینسټ جوورل) ددغه لوی اوبې ساري اتل وروستې ځان ناستی موندلی . دګاندي زیات پاتې شوني اوملګري داسې چې دمهاتما لاره یې وڅارله دوی ټولو خپلـې هغـه کیسې چې دګاندي دآزادۍ دمبـارزې، دزنـدان دشـپو، دلیـدرانو دماتواوشـکونو،

ماشومتوب ،له ماشومانو اومیرمنې سره دهغه داړیکو، دهغه داغیزناک توب ، نړۍ لید اوباورنه کیدونکې کړو وړواوکرکترپه اړه درلودې هلته دلته یوبل ویلې او رسولې دي .
هغه دخپلوخلکوله پاره مهاتما یالویه اروا اولوی اتل و، پیروانواوپلویانویې هغـه دبپـو (پلار) په نامه باله ، دهغه نوم مهنداس کرم چند گاندي و، دهغه په مړینه نـامتو پـوه انشتاین خپله خواشینې څرګنده کړه اوویې ویل :
« راتلونکي نسلونه به پرداسې یوه سپیڅلي سړي باندې دزړه له کومي باورمن وي » .
اوپه رښتیاهم چې حیرانوونکې خبره ده .
په هند کې ،چیرې چې خلکو همدا اوس دخپلـې آزادۍ شـپیتمه کـالیزه ونمانځلـه ،گاندي دغه بوډا سړي یې پرفضا باندې ولاړدی اوپه موسکا سره هرې خواته گوري :
بانک نوټونه، پستي ټکتونوته ،دکورونو ، ښوونځیواوتالارونو دیوالونو ،ان چې دبالیود سینما هم په خپلوشـعارونو کـې بپوتـل پـاتې لـوړاو اوچـت اودهنـد لـه پیـاوړو لارښوونکوڅخه وباله اوپه دغه ترځ کې یې ځان ښودنه وکړه .
خودنورې نړۍ لپاره تردې هم لوړدی ،هغوی ټولوگاندي په شـلمه پیـړۍ کـې دیـوه مورالي ځواک په توګه منلی داسې لکه دنوي عصرمسیحا، هغه دبیلابیلووچو نومیالیو مشرانو لکه مارتین لوترکینګ، لیچ ولیسا اونلسن ماندیلا ته سترالهام شو.
همداسې موږ په دې نژدې وختوکې دنړۍ پـه یوشـمیرزیاتو برخـو کـې د نـارنجی انقلابونو لکه په جیورجیا، لبنان اواکراین کې چې دگاندي پـرتګلاره بانـدې ترسـره شول شاهدان یو.همداسې په ۲۱ پیړۍ کـې هـم دده دسـولې ،رښـتیاینې او زغـم پیغامونه تربل هروخت اړین اودپاملرنې وړدي .
گاندي څوک و ، دغه دزړونو اویادونو اوپرهرچا گران سړي ، دغـه سـیکیولرروحاني ،دغه فداکاره انسان ولې په خپل ژوند کې دژوند دغه نوې تګلاره دخپـل پیغـام پـه توګه ترلاس لاندې ونیوله؟
دده لمسی راج مهان دمهاتما گاندي مهم ژوند لیک چاپ کړ. هغه نویل اوبزرویتور ته ددغه ایالتې وکیل ، سابه خوري ،څوک چې نیمه پیړۍ دعملي مبارزې اوکړنې له امله دخپلوادنړۍ دخلکو لپاره ازمویونکی کتونځی اوتکیه ځای شو.
نویل ابزرویتیور :

کله چې هغه په ۱۸۶۹ کال کې وزیږید، دهغه کورنۍ په هغه وخت کې دپوربندرچې دبمبۍ په شمال کې یوه کوچنې سیمه ده له نومیالیواو درنوکورنیوڅخه وه، پلاریې کرم چند ګاندي پرهغه مهال لوی دیوان یانی دهغې سیمې شهزاده اولومړي وزیر وچې هغه سیمه اودهغې خلک یې لاربشوونه کول. په لنډه توګه که چیرې دهند ددغه راتلونکي خپلواکي غوښتونکي بډای میراث نه وای ، هغه به په رښتیا هم دغې لوړتیا ته رسیدلی وای.

ن .ا : اوپه ډیرمذهبي ډول ؟

ر.ګ : هو، په کورکې یې دهندویزم مقدسات، په کوموپورې چې ګاندي اړوند وتول عملي کیدل،دعا وې اوعبادت به په ورځ کې څوځلې ترسر ه او ویل کیدل ، هلته نه څه څکول کیدل، نه شراب خوړل کیدل، غوښه نه یوازې منع وه بلکه ددې اجازه هم نه وه چې پرهغې باندې څوک ولګیږي.

ن.ا : هغه په خوراځواني کې واده هم وکړ؟

ر.ګ : دې دخپل واده پرمهال (۱۲) کلن و،دده پلاراومور یوه نجلۍ ومونده چې دده له پاټکي اودده په عمروه ، کستور. هغه خورا ښکلې ، خو نالوستې وه ،هغه ترمړینې پورې دده دمیرمنې په توګه له ده سره یوځای وه . یوشپیته کاله وروسته په ۱۹۴۲ کال کې مهنداس تل دخپل پلاردغه عمل چې ده ته یې په کوچینوالي کې په زور واده کړی و انتقاداوه، دی دخپل ژوندپه اوږدوکې دماشومانوډواده کولو پرخلاف و.

ن.ا : په ۱۹ کلنې کې دې دزده کړې لپاره لندن ته ولاړ، لامل یې داو چې دې په هندي لوړوکورنیوکې راته ...

ر. ګ : هو، په هغه وخت کې ، یانې د نولسمې پیړۍ په وروستیوکې یوازې دوو سووتنود امپراتورۍ پلازمینې ته سفروکړ،مهنداس یوله همدغوزده کوونکو څخه و چې ده انګریزي واکمنې ، دهغې قانون ، دهغې دود په ښه توګه پیژندلې وو. هغه چې په رښتیاهم ده بیا دهغې پرخلاف خپله جګړه پیل کړه. خولندن ته تګ هم دځوان ګاندی دآزادخیالۍ یوه نښه وه ، په داسې حال کې چې دده دپاټکي مشران په دې نه ووخوښ چې هغه دې لندن ته ولاړشي. دهغوپه وینا چې بنیا (هغه پاټکې چې ګاندي

پرهغه پورې اړوند و) يورپ ته ځي چې هلته له انګريزانو سـره وخـوري اووښـي .
خومهنداس دا هوډوکړ چې ددوي پرخلاف په دغه ترخ کې ګام پورته کړي .
ن. ا. : په لندن کې دريوکالو زده کړې پرده باندې ژوره اغيزه وکړه ؟ خو دايې ردولـه چې بايد عيسوي شي ؟
ر.ګ : ګاندې د مسيح تراغيزه لاندې و، هغه چې په هندويزم کې هيڅ ډول بيلګه نـه درلوده، هغه (سيرمون ان ده مونت) ولوست ،خو کله يې هـم ددې لـه پـاره خپلـه ليواتيا،سره له دې چې عيسوی دوستانويې زيات هڅاوه ونه ښوده چې هغه دې ومنې اووراواد وړي. ځکه دې په دې باورنه وچې مسيح دې دخدای يوازنې زوی وي. په دې چې که ده دامنلې وای ماناداچې ده بايدهندويزم رد کړی وای ،مګرهغه دعمرترپايـه په هندويزم باندې ولاړ هندوپاتې شو.
ن. ا. : له کله يې دمبارزې په ډګرکې دپاتې کيدو اودريدو ژمنه وکړه ؟
ر.ګ : دا ۱۹۰۶ کال و، په دغه کال زولوقبيلې دانګريزانو پرضد پاڅون وکـړ، ګانـدي سره له دې چې له زولوسره يې خواخوږي درلوده ، خو ده داسـمه وبللـه چـې بايـد دانګريزانو اطاعت وکړي ،په حقيقت کې داهغه وخت وچې ده کله هم دافکرنه کـاوه چې دی به دهنددخپلواکۍ له پاره متې رانغاړي. ده پردغه مهال يوازې هلته دهنديانو له حقوقونوڅخه دسستم په دننـه کـې دفـاع کولـه. همـدا لامـل وچـې ده ځـان دانګريزانواوزولو دجګړې په ترخ کې دامبولانس په ډلـه کـې ونيـو. جګـړې خـورا دردونکې وې ، سراسرتشدد،وژنواوسـاديزم دهغـه احساسـات وځپـل اودنـاروغۍ احساس يې وکړ، اودغه عمل دده ژوند له بدلون سره مخامخ کړ. هغـه بـه وروسـته دجګړې انځورايستلی وای،خوده خپل (پلاوی) ته لارښـونه وکـړه چـې دوی بايـد دحقانيت او نه زورزياتي له پاره تبليغ وکړی . اومهاتما له همدغه ځايه راوزيږيد.
ن.ا : ولې ګاندي د نه زورزياتي مبارزې ته ډيراهميت ورکړ ؟
ر.ګ : هغه دامريکايی ليکوال (ديويد توريـو) تراغيزلانـدې و،هغـه چـې دولسـي سرکښی دمفهوم کاشف دی ، لکه دهغه په شان دې هم په دې باوروچې يوتبعه بايـد داحق ولري چې دغيرموراللي واک په وړاندې سرکښـي وکـړي اوراوپاريږي.برسـيره

پردې هغه په دې باوروچې څه په تشدد سره غوښتل اوعملي کيږي ،هغه بايد په تشدد سره وساتل شي ،هغه وويل :
(پاى په ماناکې دى ،لکه څنګه چې ونه په تخم کې ده) .
ګاندي په دې پوهيده چې دانګريزي واکمنې په وړاندې وسله وال مقاومت سم نه دى ، ځکه چې ماتيږي . همداوه چې هغه (ساتياګره) چې مانا يې په هندي کې (درښتيا پياوړتيا) ده رامنځ اوومنله .
ن.ا : څنګه ساتياګره ، بالاخره انقلابي شوه ؟
ر.ګ : ګاندي هغه څه ترسره کړل چې نورچا هغه کله هم په دغه پراخه اندازه اودغې ځواکمنۍ نه وو ترسره کړي. هغه خپل پلويان د نه زورزياتى تګلارې ته راوبلل اوهغه يې دساتياګرانوپه نامه يادکړل. په دغه لاره کې ده دپاملرنې وړپيروان په نښه کړل چې دساده ژوند، مذهبي باور اوعدم تشدد پربنسټ روان شول.
ن.ا : هغه په رښتياني ډول ، دتبليغاتواورسنيولوى تاريخ جوړونکى و ...
ر.ګ : هو، هغه تربل هرچا دميديا په اهميت اووړتيا باندې پوهيده،هغه تل ددې له پاره هڅه کوله چې دخپل مرام لپاره تبليغ وکړي، هغه خپله ورځپاڼه راوايسته ،هغه په هدف کې ځکه وړونکى شو چې ده تل خپل اړيکي دنړۍ په هره برخه کې له ژورناليزم سره وساتل اوهمدايې ويل چې :
(زه دنړۍ خواخوږي غواړم).اوبيايى دخپل هويت اوله پرګنوسره دخپلواړيکو لپاره خورا پياوړي سمبولونه په ګوته کړل . له څوځوهلوځلووروسته يې په ۱۹۲۱ کال کې ساده نري کالي (دوتى) واغوستل ، اوځلورسوه مليونو هنديانوته يې وويل
:((زه هم يوله تاسې څخه يم)).
ن.ا. : څه شى ده په رښتياهم دخپلوخلکولپاره غوښتل ؟
ر.ګ : خپله واکمني .
ن.ا : ده دانګريزانو دايستلوپه اړه څه فکرکاوه؟
ر.ګ : دنه زورزياتي تګلاره ، هغه فکرکاوه چې دغه واکمنى تريوه کال زيات عمرنه شي موندلاى په دې شرط چې خلک له دوى سره ملتيا پرې کړي ، ماليه ورکول ودروى ،ښوونځيوته ولاړ نه شي همداسې پوليس اوپوځ ... څرګنده ده چې ، دده په

دغو ټکو اونه اطاعت باندې دخلکوقانع کول په خپـل وارخــه آســانه خبــره نــه وه . انګر یزانو لامخکې ان پرمالګه چې دژوند ترټولو ساده اوبې ارزښته څیز و هــم مالیــه لګولې وه. هغه څه چې دهندپه سواحلوکې په پراخه اندازه پرته وه ،خو هندیانو داحق نه درلود چې هغه په خپل سردانګریزانو له اجازې پرته راټوله کړي . دی دهمدغې بې عدالتې په وړاندې راوپارید اودمالګې لاریون یې پیل کړ.
د ۱۹۳۰ کال دمارچ په ۱۲ سهار ګاندي له خپلو اتیا ساتیاګرانو سره له خپل اشرم څخه راووت ، واټن اولوری یې سمندر و، چې څلــور ســوه کیلــومتره لــرې و، پلــی یــې پرهرښاراوهرکلي غونډې کولې اوخلکوته یې بلنه ورکوله چې له دوی ســره یوځــای شي، ددوی برې دحیرانتیاوړو. دهندویسرای نه پوهیده چې ددوی پــه وړانــدې څــه وکړي ،هغه ډاریده چې که دوی ونه دروي ، ددوی لیکې دخلکودګڼون په تــرڅ کــې لاپیاوړې کیږي .خو له دې سره سره ، دری اوونې وروسته ګاندي په دې وتوانیده چې یوموټې مالګه د(دوندي) له ساحل څخه راپورته کړي اوهغو په زرګونو خلکو ته یــې وروښیې چې له دوی سره یوځای شوي وو.ددغې پیښې انځورپــه ګــرده نــړۍ کــې خپورشو ، اولویه کنایه هم دا ورسره مل شوه چې : هندخپل برخلیک پــه خپــل لاس کې نیولی دی!
ن . ا : دانګریزي مقاماتوعکس العمل څنګه و ؟
ر.ګ : دوی یې وترټل ، لومړی خویې په زرګونه کسان دګاندي په ګــډون زنــدانو تــه واچول ، وروسته یې هوډوکړ له هغه چاسره چې خلکو مهاتما باله دخبرو لاره پرانیزي ،همداوه چې ګاندي دویسرای لارد اروین سره مخامخ وکتل ،اواصلي ټکي داوو چې:
هندیان چې څومره یې زړه وي مالګه ټولولی شي،زند انیان باید راخوشی شي . چــې داپه خپله دګاندي لپاره پرزورزیاتې امپراتوری باندې دبري یوه سمبولیکه اتلولي وه.

▪ دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریــږي له انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

▪ راج مهان دګاندي لمسی دی چې اوس په امریکا کې ژوند کوي ، دی وخت ناوخته دګاندي دافکــارو په اړه له نړیوالو خپرونو سره مرکې کوي اوپه دغه برخه کې لیکنې خپروي.

(۱۶)

ویم ډیتمن

موږ کولای شو ډیرخه
له ګاندي ځخه زده کړو.

د ۲۰۰۷ کال دجون په (۱۵) دملګروملتـو عمـومي غونـډې درايوپـه اتفـاق داومنله چې د اکتوبر دويمه نيته بايد (دنه زورزياتي دنړيوالي ورځې) په توګه دهند دنوميالي بچي مهاتما ګاندي دنامه په درناوي ونمانځل شـي. زمـا لـه پـاره دهـاګ دښاروال په توګه دډيروياړځای دی چې نن دلته دسـولې پـه دغـه تـالارکې دهغـه نوميالي اتل دیادپه غونډه کې له تاسي سره يوځای برخه اخلـم. دهغـه چـا دیادپـه غونډه کې چې هغه په رښتياهم دنه زورزياتي هغه اتل دی چې په دغه توره باندې يې هند په خپلواکې سرلوړی کړ.
هاګ په ژوره توګه ځان له ګاندی اودهغه له افکارو سره اړوند بولي ،په هغه وخت کې چې ګاندي په جنوبي افريقا کې د نه زورزياتي غورځنګ دبرابروحقونو په خاطرراپیل کړ، په هغه مهال کې دلته دسولې لومړنی کنفرانس جوړشو چې دغه مانې يې پرځای باندې جوړه شوه. لومړني غونډه هم ډيره زرپه دغـه ځـای کـې چـې لوبغـاړي يـې دامپريالستی ځواک استازي وو جوړه شوه. دويم کنفرانس چې دلته په ۱۹۰۷کال کې جوړشو هغه زيات دهغو قوانينوپه اړه و چې هغه دجګړې په اړه نه بلکې دسـولې پـه اړه ول.

خوداپه دي مانا هم نه وه چې ګواکي ددې کنفرانس ګډون کوونکي زیاتره پــه خپلــه ددې له پاره په دوو پښو وو چې ګواکي دوی دسولې پلویــان نــه ول ،پردغــه مهـال دسولې لومړ نیــو هڅوونکواوفعــالانو لکــه (ویلــیم ســتید) او (بریــت ون ســوتنر) دکنفرانس په څنګ کې دغونډو اولکچرونو په جوړولو باندې لاس پــورې کــړ چــې د دوی دغو هڅو په نیغه توګه دګډون کوونکو هیوادو پراستازو باندې خپله مهمه اغیزه درلوده.

په روانه پیړۍ کې هاګ دنړیوال عدالت اونړیوالې همکارۍ دمرکزپه توګه وده وکــړه ، اوس په ۲۰۰۷ کال کې دلته بې شمیره سازمانونه په دغــه ښــارکې دلاســوله ییــزې اوخوندي نړۍ لپاره په کارباندې لګیادي. دهغې نړۍ لپاره چې نوره به دهیوادو ترمنځ دجګړو اوکړکیچونو ډګرنه وي ،اویوازې دقانون محکمه هغه چې دبشري حقونــو لــه پاره یوازنۍ مرجع ده هغه به په نړۍ کې دخوندیتوب دنده ترسره کوي.

هاګ له ګاندي سره یوازې په دې تړاو نه لري چې ګواکي دادسولې ښــاردی ، بلکــې تردې هم مهمه داچــې دغــه ښــارپه ټولــه اروپــاکې یــوازنې ښــاردی چــې زیــات شمیراســـتوګني یــې هنــدیان دي. مانــا داچــې دهــاګ دښــار لــه څلویښــتو زرو اوسیدونکوڅخه نژدې په سلوکې لس هندي آري دي . همداده چې هاګ کیدای شي دنیدرلنډ پلازمینه نه، بلکې هغه ته په یقینې توګه هندوستانې پلازمینه هــم ویــلای شو . ځکه چې هندیان اوس ځانونه ددغه ښاراصلي اوسیدونکي بولي ، داســې چــې دوی تراوسه هم خپل تړاو له هند اوسورینام سره نه له یاده ایستلی اونه یــې پــرې کړی دی . له هندڅخه سورینام اوله هغه ځایه نیدرلند ته ددوی دمهــاجرت یادونــه هغه څه دي چې دهندوستاني ټولنې له خوادهاګ مانۍ ته دمهاتما ګاندي دمجســمې په خیره کې ور کړي شوی دی ، زه په خپله ددغې مجســمې دځــای پرځــای کیــدو دمراسموپه ترڅ کې هلته وم چې زه یې له شکه پرته دیوې حیرانــۍ پــه ســمندرکې ورډوب اوډځان پرلوریې وروهڅولم ، په رښتیاهم ددغې مجســمې پــرمخ خاموشــۍ اوجذابیت زما دزړه احساس ماته راتشریح کړ :

« زه غواړم چې دټولې نړۍ کلتور زما دکورپرسرپه آزاده توګه راوالــوزي ،خــو زه بــه داونه منم چې زماپښه دې دچا پرلور وراوچته شي»

آياداشونې ده چې په کليموکې دې ديوه پرانستي ، آزاد اوګڼ کلتوري ښارستاينه وشي ؟ دهمدغه آرپه پام کې نيولو سره مورږ ټول دلته په نيدرلندکې تراوسه پورې ډيرڅه له ګاندي څخه زده کوو، ځکه چې داترهرڅه په زړه پورې اودپاملرنې وړده چې داکتوبر د دويمې دنمانځلو په ترځ کې به نوردتل لپاره دګاندي له ياد اودهغه له افکارو سره په تړاوکې وو: دسولې يوه خوندي نړۍ ، له تشدد اوبيوزلۍ څخه امن .

▪

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي له انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

▪

ليکوال دنيدرلند دهاګ دښارښاروال دی اودغه وينايې په هغه غونډه کې چې دګاندي دزيږيدو دورځې له امله جوړه شوې وه دغونډې ګډون والو ته ور واوروله.

(۱۷)

نويلين هيزر

دګاندي معنويت ژوندی دی

دغه لاندې وينا دهغې مقالې لړی ده چې ميرمن نويلين هيزر دملګروملتـو اندرسـکريترى جنـرال اود اسکاپ اجرايوي سکرترى په بنکاک کې دعدم تشدد دنړيوالې ورځې دنمانځلو په غونډه کې واوروله .

ز دلته دژور وياړ اوخوښۍ احساس کوم چې ستاسې په وړاندې دعدم تشدد دلومړۍ ورځې په وياړ چې دمهاتما ګاندي دسولې ،تفاهم اوعدم تشدد له پيغام سره تړلې ده خبرې کوم .

دغه نمانځنه زمالپاره هم په ځانګړې توګه دپاملرنې وړده ځکه چې دازما لومړۍ ځل دی چې د اسکاپ دسکرترې په توګه له ټاکل کيدو وروسته پـه داسـې يـوه عامـه غونډه کې خبرې کوم .

دغه شيبه ماته داحق راکوي ،چې د هغواقتصادي ، ټولنيزو اوچاپيريالي پيښو په اړه چې دآسيافاسفيک سيمه ورسره مخامخ ده ددغه سترلارښود مهاتما ګاندي دتفکرپه رڼا کې وغږيږم . دګاندي دوه اصله ، دبې عدالتي پرضد هڅه يا عدم تشـدد اوسـوله ييزه سرکښې ، هغه چې يونړيوال وړانديزدی له هندسره دامرسته وکړه چې دهغوپه رڼاکې خپلواک شو، بشري حقوق خوندي شول،اودعدالت اوخپلواکۍ هنګامه په نړۍ کې خپره شوه. هنددغه لړۍ په پرله پسې توګه ترننه پورې وساتله،لکه څنګـه چـې اوس موږ هيله من يو چې په خپله سيمه کې دغه کټ مټ نظريه داقتصادي ، ټـولنيز اوجنسی عدالت پربنسټ عملي کړو.

ګاندي په دې باوري وچې دتشدد ترټولو بده څيره بيوزلي اوخواري، تعصب اوټولنيزه ګډوډي ده ، دبيوزلۍ ، ښځواوماشومانو پرضد تشدد تراوسه پـورې مـوږ پـه خپلـو

منګولو کې نيولي يو، په آسيااوفاسفيک سيمه کې دغه کچه خورا لوړه ده ،ځکه چې په دغه برخه کې خورا لږ څه تراوسه ترسره شوي دي. سره له دې چې دغه سيمه په چټکۍ سره د ودې په لور روانه ده،خو له دې سره سره هم دعايد کچه خورا ټيټه اوپه هيڅ حساب ده. د آسيا فاسفيک سيمه چې د (۶۴۰) مليونو وګړو کور اواســتوګنځی دی ،زياته برخه يې له خوارۍ اوبيوزلۍ سره لاس اوګريوان دي .

خو له دغو ستونزوڅخه دوتلو لار لکه څنګه چې ګاندي پرهغې باندې ټينګارکوي هغه ،هماغه دخلکو ځواکمن کول دي، په تيره بيا بيوزلي خلک اوميرمنې چې له اقتصادي پلوه بايد په خپلوپښو ودريږي. مهاتما ګاندي ويل چې دټولنيزعدالت لپــاره راپورتــه شی ،چې داچلند په وارسره دبرابرۍ اوعدالت وده ده چې دهغه په ترڅ کې ټيټ ژوند د ودې لاره نيولای شي ،زموږپه عصرکې ترهرڅه دمخه داقتصــادي اوټــولنيزې ودې ترڅنګ داډيره مهمه ده چې دروغتيا اوښوونې اوروزنې په برخوکې دپرمختــګ پــه لورګامونه واخلو،ځکه چې زموږ سيمه په دغه برخه کــې خــورا زيــاتې پــاملرنې تــه اړتيالري ، بايد په دغه برخه کې دګاندي پراصولو باندې دزړه له کومې ټينګاروشــي. دګاندی اصول په دغه برخه کې داټينګارکوي چې دتنــې پــه کيکښــلو ســره بايــد اقتصادي حالت له ناسم نظم سره ددې ضمانت و کړي چې ټولنــه بايــد دودې لــوړې پوړۍ ته ورپورته شي . ځکه ترهرڅه دمخه داضروري ده چې بايد يوسم جوړښت په دغه برخه کې دعدالت پربنسټ رامنځ ته اوپرمختګ وکړي.موږ باورلرو چې تر ۲۰۱۵ کال پورې به (۲۳) مليونه ماشومان دلوږې له درده ونه کړيږي ، تريوه مليــون زيــات ماشومان به دپنځه کلنۍ په عمرباندې نه مري ،اوڅلورمليونه ماشــومان بــه پــه دې وتوانيږي چې لومړنۍ زده کړې وکړای شي.

دګاندې داصولوله مخې سوله زموږ ورځنۍ اړتيــاده ، آســيا فاســفيک ســيمه اوس دنړيوالې اقتصادي ودې په لور روانه شوې چې ددې کار له پاره موږ ترهرڅه دمخه په ملي او سيمه ييزه کچه نورو هڅو تــه اړتيــا لرو،ځکــه نومــوږ بايــد اوس دهمــدغې اقتصادي وړتيا په څنګ کې دټولنيزې اوانساني ودې په فکرکې هم شو.

دښځوپه وړاندې تشدد اوس په خورا پياوړې کچې کې دی ، چــې بايــد ودرول شــي. داستونزه کيدای شي چې په کورنيواوټولنوکې دمليونو ښځواونجونو له مخې لرې کړه

شي. نن سبا وسله والې شخړې ، پرښځوتیري اودوسلې په زور پرښځو باندې جنسي تشدد زغمل په خپله بدرنګې ځیرې سره برلاسی دی، له ماشومتوب څخه ترزړبودی پورې ، دولورله ستونزو نیولې بیا ترجنسي تیری اوتښتولوپورې درندې ســتونزې دم ګړی دښځوپه وړاندې پرتې دي.، زموږ ځواب ددې غمیزې اوتشدد په وړاندې یوازې اویوازې دادی چې دښځوپه وړاندې پلان شوی توپیر اوستونزه باید په هــره خــواکې دهیوادو دمشرتابه اوواک لرونکو مقاماتوله خوا ترلاس لاندې ونیول شي .
همدارنګه دمهاتما ګاندی په وخت کې دچاپیریال په اړه کوم بحث نه و، په دې چې په هغه مهال کې دومره زیاتې ستونزې دایکولوژیکــو اندیښــنو پــه اړه لکــه چــې نــن ترسترګو کیږي نه ترسترګو کیدې ،دهغه د ژوند ساده ډول موږ په دې بــاوري کــوي چې ددغې ځمکې پرمخ دخپلو ماشومانو اوبشــریت دراتلــونکی پــه خــاطر دخپــل چاپیریال په فکرکې شو، نن سبا دآسیا فاسفیک سیمې دپراختیــا پــه اړه دګانــدي پیغام انتقادي بڼه لري ،ځکه چې په دغه برخه کې داقتصادي ودې اوټــولنیزې ودې د پیاوړتیا ترمنځ انډول په خپله دچاپیریالي ستونزو لامل شوی دی. .
لکه چې مایاده کړه زما کار په اسکاپ کې دادی چې دجوړونې له پاره ســیمه ییــزې همکاری په داسې توګه چې په هغې کې داقتصادي اوټولنیزې ودې اوچاپیریالي وړتیا اصلونه په پام کې نیول شوي وي په پام کې ونیسم .ددې په څنګ کې داهم څرګنده ده چې دمهاتما ګاندي دعدم تشدد پیغام به له شکه پرته زما دهڅو محــور وي هغــه چې ویلی یې وو:
« سوله به کله هم له پرمختګه پرته خوندي نه شي ، اوکله به هــم کــوټلی پرمختــګ دښځو اونارینه وو له برابرې برخې اخیستنې پرته شونی نه وي »
دهغه اروا دې ښاده وي

▫
دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .
▫
لیکواله : میرمن میرمن نویلین هیزر دملګروملتو اندرسکریتری جنرال اود اسکاپ اجرایوي سکرتره ده .

(۱۸)

راتوجوني مد رياواوي

دګاندي د ويښتيا ځارنه ...

دمهنداس کرمچند ګاندي ژوند دهغه دآزمويني اوتجربې ډګرو، هغه به په دې ډيرخوښ شوی وای چې که مور دهغه پرګامونو باندې خپل ګامونه په ربښتيا سره پورته کړي وای. هغه په خپل عصراوزمان کې دمليونو خلکو له خوا ملاتړاووستايل شو،ګاندي په نادره توګه ځانته اجازه ورکوله چې په کبراوغرور دی ځان سرلوړی وښيي. دهغه پوهې اودرک يوازې ددې له پاره لاره پرانيسته چې دبشري طبعيت اوکرکتر ژوراستازيتوب اوځرګندونه وکړي . زه په دې هم باورلرم چې هغه يوه داهيله هم درلوده چې هغه بايد لکه ديوه عادي وګړي په شان يادشي ، نه داچې هغه په پټوسترګو له ربښتيني اوحقيقي نړۍ څخه وتلی اوپريوه خواوبلل شي.

دګاندي په انداوژوند کې دا ترهرڅه زياته مهمه اودپاملرنې وړوه چې دده آر اوربښتينی پيغام دهند لپاره انساني وروروليي ، سوله اوبسيايانه وو. دهغو ی لپاره چې له خپل لوی اوپراخ هيواده ناخبره اوله هغه سره ناآشناوو. دلته سره له دې چې ددغه هيوادډيرکی هندوان هم دي خو له دې سره سره دغه هيواد دخپل جوړښت له مخې دبيلابيلو فرقو اوډلو ټاټوبی اوکوردی چې دژونداو استوګنې بيلابيل ډولونه اودودونه لري .

هند ديوه ځانګړي اويوازني کلتور مينه اوسيمه نه ده ، ځکه نو زياتره خلک له دغه هيواد سره مينه لري ، داهيواد دبډای کلتوربډای بنسټونه لري چې دکلتورونو ، مذهبونو ، ژبو ، فرقو اوباورونودجوړښت هيواد ورته ويلای شو. ګاندي جې دغې نيمې وچې ته له جنوبي افريقې څخه راغی اودانګريزي واکمنې پرخلاف يې ددغه هيواد

دسمبالولو کار ته دعدم تشدد دتــوري اوانتقــاد پــه زوراوړي ورکــړې . دده هڅــونې دهندولس دصفر له برخلیک څخه دځواکمنۍ په لور راپورته اوشعوريې ورکــړ. هنــد دتیرو شپږو لسیزو په اوږدو کې سره له دې چې دلته خورازیاتې ستونزې اوتوپیرونه وو بیاهم یوموټې اوواحد پاتې شو.سلمان رشدي دخپلې یوې مقــالې پــه تــرڅ کــې داوسني هند دطلایي نمانځنې(ګلدن جوبلي) په درشل کــې داخبــره وکــړه چــې داهیواد په توپیرونوکې دزغم اوتحمل پیاوړې پایله اوثمره دی .

هغه مهال چې ګاندي جې ونه شوای کولای دپاکستان دجوړیدومخه ونیسي ، له هغه سره سره نن سبا هند په نړۍ کې له اندنیزیا، نایجریا اومصرڅخه وروسته دمسلمانانو دستراکثریت کوراوهیواددی.اجازه راکړئ چې داپه ډاګه ووایم چې دوی به کلــه هــم دپاکستان په لورمهاجرشوي نه وای که چیرې په هندکې هغه تګلاره په پام کې نیول شوې وای لکه چې ګاندي یې هیله درلوده. دده نړۍ لید په داسې یوه وړه دایره کې نه وراښکیل چې هغه به دنورو مذهبو درناوی دهندویزم په مقابل کې په پام کې نه وای نیولای. هغه له جواهرلال نهرو اونورو مشرانو ســره یوځــای اوپــه یــوه خولــه دیــوه سکیولردولت دجوړولو په کارباندې دزړه له کومي پوهیده. داسې چې په هغه کې باید دهرې ډلې اوهرعقیدې دخوندي ساتلو خبره له یاده ونه ایستل شي اودهغې ضمانت باید وکړای شي. ګاندي په دې پوهیده چې مذهب ددولت لپاره داندیښنــې وړ ټکــی اوستونزه نه ده ،بلکې یوازې ځاني لوړتیا ده چې دیوشمیرخلکو په کرکتراوکــړو وړو کې په څرګنده داندیښنې وړ ده.

په هرډول هغه دیوه حساس هندي په توګه داپه ډاګه کــړه چــې دی ددغــه هیــواد اوخلکویواړوندڅوک دی ، اوپه عین وخت کې دی په دې هم وتوانیده چې پــه خپلــه وړتیا سره خپل خلک راوپاڅوي اودنړې دخلکوپه شان یې دلوړتیــا پــه لورلارښــونه کړي اوله هغوی سره یې په یوه کتارکې ودروي. چې لامل یې په دغه تــرڅ کــې پــه څرګنده توګه آزادي ،برابري ،عدالت ، زغم اونه زورزیاتی و چــې دزمــانې نومیــالیو مبارزینولکه مارتین لوترکینګ، نلسن ماندیلا، ان سان سوچې دګاندي دغه تګلاره په خپله کړو کې په پام کې ونیوه اوپه دغه برخه دګاندي پلویان شول.

پربل څه باندې چې زه دزړه له کومې باورمن یم هغه دادی چې کله پــه فیجـــي کــې دښکیلاک ضد غورځنګ په خپله په تشدد اوزورزیاتي باندې وانه وښت داهم داندو – فیجي داړیکو برکت و. له ۱۹۳۰ کال څخه بیا تــر ۱۹۸۰ کــالونو پــورې زموږدهیــواد داوسیدونکو ډیرکې برخه هندي فیجیان ول ،دیادو شویو کالونوپه ترځ کــې هنــدي ټولنې په پرله توګه دخپلوحقونو لپاره په ټینګار لاس پورې کړی دی چې له نیکمرغه دلته تراوسه پورې کله هم خبره دتشدد او زورزیاتي ترپولې پورې نه ده رسیدلې. په داسې یوه هیواد کې لکه زموږ چې دبیلابیلو کلتورونــو، عقایــدو اوخلکوهیــواددی یوڅه خورا ځرګنداودپاملرنې وړدي چې هغه زموږ دشته والي لامل شوی هغه په خپل هیواد کې دیوه اوبل په وړاندې زموږ زغم اودرناوی دی. اوداهغه ډالۍ وه چې ګانــدي دهغولپاره راپورته اودخلکوپرمخ کې پرمیدان باندې ودرید.

دګاندي زړه هغه مهال په خپلوهڅوکې مات شوچې کله مسلم لیګ دمحمدعلي جناح په مشرۍ په ډاګه کړه چې دوی تیارنه دي چې له هندسره په یوه هیوادکې واوسیږي ،دوی غواړي چې دیوه ځانګړي مسلمان دولت په جوړولو باندې لاس پورې کړي.

هغه څوک چې ګاندي یې وواژه هغه په خپله دیوې هندي افراطي ډلې غــړی و، هغــه فکرړوکړچې ګاندي په خپله دویش اوبلتانه دغه معامله په لوی لاس سره وکړه. په څه شي چې په دغه برخه کې دوی پوه نه وو هغه داوو چې دوی ګاندي نه پیژاند ګانــدی په هراړخیزه توګه ځان دهندي میراث اوهندویزم دوارث په توګه دټولو په مــخ کــې درولی و هغه به ویل چې دوی باید له هرڅا سره دروغې جوړې داصل له مخې چــال چلند وکړي ، دده افکارو اوکړو وړو په تمامه مانا دده دخپل کلتــور اوخپــل مــذهب ترسیوري لاندې خپله وړتیا ځرګندوله ، هغه پــه دې نظــرو چــې زمــوږ پرشــاوخوا راچاپیره ځمکه باید له جنګ اوډارڅخه خالي اوپه امن وي.خــدایان اودهغووړتیــاوي ددې لامل شوې چې هندیې په داسې دریځ کې درولې چــې دتــاریخ پــه اوږدوکــې آریایان ،مغل اوډیرنورنیواکګر ددغې وچې په شته والي باندې برلاسي شوي دي. چې داځانګړنه یې زموږ له فیجي سره څومره ورته والی لري؟ موږ پــه هراړخیــزه توګــه دپارتیزاني مبارزې پرضد مبارزه کوو، قومي هویت له مذهبي توپیرونو سره سره دلته

په کټ مټ ډول ترسترګوکیږي . همداده چې له دغه وروستي چلنــد ســره دټــولنې دجوړښت په کارکې پرته له توپیره ګام اخستل کیږي.
زموږپه هیواد کې ددواړو مذهبوپلویان مسلمان اوعیسویان جدي هڅــه کــوي چــې دیوه اوبل عقیدو ته درناوی وکړي،همداده چې موږ په دغه برخه کــې لــه دوی ســره هیڅ ډول ستونزه نه لرو.اوکه چیرې داسې څه وي نومانا به یــې داوي چــې دوی هــم غواړي دبیلوالي اوځانګړیتوب په لورحرکت وکړي.
دګاندي جې ژوند دچوپړاودسپلین ژوند و، په جنوبي افریقې کې دده دهڅولــه پیــل څخه بیا دژوند تروروستې پولې پورې هغه له عادي خلکو سره نژدې پاتې شــو داده له پیاوړوځانګړنو څخه وه اوداهغه څه وو چې دې یې له هغه چال چلندونوڅخه چــې انګریزي ، مغلي اودهندي راجګانو په خپلوواکمنیوکې درلود لوړاوه .
دګاندي دژوند له لویو ځانګړنوڅخه داهم وه چې دده ژوندپه خپل ذات کې یوپیغــام و،که هغه نن ژوندی وای ،ښایي په دغه غونډه کې به له موږسره نه و، ځکه هغــه بــه ویلی وای چې موږ باید دهغه څه لپاره ځان خوارکړو چې دی دهغه لپــاره را اوچــت شوي و. هغه څه چې موږ هغه په څه شان عملي کولای شول ،دهغه پیغام په رښــتنې توګه ډیرمهم دی ،دومره چې موږ هغه یوازې دیوې ورځې (داکتوبر د دویمې نیټــې) په تنګ چاپیریال کې نه شوایسارولای ، موږ دې ته اړتیا لرو چې هغه باید دورځنــی ژوند په اوږدو کې خپل مل اولارښود ومنو.

▫
دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندلید) له مجلې څخه چې دهند دباندنیوچارو وزارت له خوا خپریږي لــه انګریزي ژبې پر پښتوژباړل شویده .

▫
لیکوال دفیجي دټاپوګانو دولس مشر پخوانی مرستیال اودایې هغه وینا ده چــې پــه جنــوبي فاســفیک پوهنتون کې یې دمهاتما ګاندي دزیږیدو دکالیزې په مراسموکې کړې وه .

(۱۹)

میخایل . جيې . نوجیم

دامریکا ،
دعامه حقونو پرغورځنګ باندي د ګاندي اغیز

« مسیح دروح اودهغې دالهام په آرباندې لاس پورې کړ خو ګاندي يې په ترڅ کې دعمل تګـلاره رامـنځ ته کړه »

دغه خبره زیاتره وختونه دامریکا دعامه حقونو دمبارزې داتل ډاکتر مارتین لوتر کینـګ (جـونیر) لـه خواتکراریده . دګاندي دعملي کړنلارې اغیز دامریکایې عامه حقونو په غورځنګ باندې نیغـه اغیـزه وکړه ، دالاندې مقاله په امریکا کې دبشري حقونو دغورځنګ پر مبارزه باندې دګاندي اغیزه راپه ګوتـه کوي .

دملت پلار اودهنددخپلواکی دغورځنګ مشر غوښتل په خپل هیواد کې انګریـزي واک پای ته ورسوي ، ددغه چار په خاطرېې دنه زورزیاتي دمقاومت غورځنګ رامنځ ته کړ اوهغه یې د (ساتیاګری) په نامه یادکړ . چې مانـا یـې دده پـه وینـا: « هغـه ځواکمني چې په رښتیااورښتیاینې سره پیاوړې وي » ده.

دګاندي ددې اصل تخنیک په عمومي توګه پر درې (آر) ، پـه درې (اس) اودرې (تې) باندې ولاړدی ، له دریو آرونو څخه يې مطلب ریزستانس یامقاومت ،ریفورم یا سم سمکی او ریډمپشن یاخپلواکي اوخلاصون دي . او له دریو ایسونو څخه یـې موخه سمپلستې یاساده ګی ، سلف سفرینګ یا زغم ، اوسرویس یا چوپړدی . اوله

دریو تې ګانو څخه یې موخه ، تروټ یا رښتیا ، ټالرنس یا زغم ، او ټرست شیف باوریا صداقت دی .
په عمومي توګه دغه نه زورزیاتی په خپل وار د سولې اوبدلون داسې نښه ده چې دپوره رښتیاینې او صداقت په ترڅ کې دځاني زغم وسیله هم ورته ویل کیدای شي .
په دغه ترڅ کې ټولې هغه هڅې دیادونې اوپاملرنې وړ دي چې دمینې او درناوي په زور سره دخپل مخالف په زړه اوفکرکې رامنځ ته کیږي او هغه پرځان راماتوي .
ګاندي ،هغه څوک چې په ژوره توګه د امریکا یې نیګروګانو دپلوي په توګه پیژندل شوی ، هغه دخپلوهلوځلو اومبارزې په شپو ورځوکې دامریکا دتورپوستو دسترسکالر اولاړښود اودتوروپرګنود ملي ټولنې(ناسپ) دایدیتر ، د ډبلیو ،ایی . بی . دو بویز په نامه یوپیغام هم استولی دی . همداسې دوبویزهم د ۱۹۲۹ کال په فبروری کې ګاندي ته یولیک را واستاوه ، په لیک کې یې له هغه څخه هیله کړې چې هغه باید له دوی سره ددوی په هلوځلوکې مرستندوی شي . هغه لیکلي وو چې :
" توکم او رنګ او س یوه نړیواله ستونزه شوې ، موږ دلته ستا مرستې ته اړیو" کله چې ګاندي دهماغه کال په می کې کوم څه په خپل لیک کې ددوبویز له پاره ولیکل هغه یې د (ناساپ) په خپرونه کې چاپ کړل چې په هغه کې راغلي دي :
« راځئ ووایو چې دا دوولس ملیونه نیګرو ولسونه باید په دې ونه شرمیږي چې دوی دمریانولمسیان دي ، که ووایو چې موږ مریان یو په دې کې هیڅ ډول نه درناوی نشته ،ځکه نه درناوی په دغه ټکي کې دی چې دمریانو خاوندان وو... راځئ چې په دې باوري شو چې راتلونکې له هغوی سره ده ، چې رښتیاني ، مینه ناک او سپیڅلي وي ، ځکه چې مینه هغه ډالې ده چې دهغې ترشا رښتیا ده اوداهغه لاره چاره ده چې سړی دکمینۍ او تواضع پرپوله باندې دروي »
خوله دې سره سره هم دتورپوستود شخړې په اړه دګاندي ډول مقاومت خبره دامریکایی نیګروو له خوا د ۱۹۲۴ کال په سمپوزیم کې رامنځ ته او بیا په پراخه توګه رد شوه . خو د دوبویز دهغه لیک له مخې چې په ۱۹۲۹ کال کې کښلی ووپه ډاګه داټکی راغلی چې ایده اومفکوره لاتراوسه هم نه ده مړه ، هماغه وه چې په

۱۹۳۰ کال کې کله ګاندي دمهاتما په توګه راوپېژندل شو ، پرهمدغه مهال امریکایی نیګروګانو دهندپرلور هڅه راوکړه څو دلته هغه لومړی لاس زده کړې دګاندي دتخنیک په اړه ترلاسه اوزده کړي چې وکولای شي هغه په متحده ایالاتو کې په عملي توګه ترلاس لاندې ونیسي .
یوځل ګاندي په ۱۹۳۵ کال کې خپل میلمانه هغه مهال له حیرانتیا سره مخامخ کړل چې له دوی څخه یې هیله وکړه څو ده ته دده دخوښې سندره ووایی . (تاسې هلته وی کله چې دوی زما بادار .....)په زړه پورې خوداده چې کله کینګ په ۱۹۵۹ کال کې دهنددکتنې او لیدنې په موخه دلته راغی پرهغه مهال ده دهندیانو هغې مینې ته اشاره وکړه چې دنیګرو له سندروسره یې درلوده) . کله چې دوی دغه سندره پای ته ورسوله ګاندی یوه وړاندوینه وکړه : « دبیلګې په توګه ، کیدای شي دا رښتیاوي ، چې دغه نیګرو باید د نه زورزیاتی پیغام نړی ته ور رسوي »
سره له دې چې کینګ پرهغه مهال شپږکلن و،خو ویې کولای شول چې دګاندې وړاندوینه نږدې دوې لسیزې وروسته دیوه تاریخې حقیقت په توګه دخپل عمل لاره کړي .
په ۱۹۴۰ موکلونو کې پرهغه مهال چې کینګ لاهم په کوچنې عمرو ، (اسافلیف رندولف) یوسوله ییز لاریون دواشنګتن په ښارکې ترسره کړ چې پر فرانکلن روز ولت باندې فشاروارچوي څو د هیوادجنګي صنایع سره راټولې او په خپل لاس کې ونیسي . رندلف هغه څوک چې د ورورولۍ دهڅو مشراو په عین حال کې دکارګرانو یو ښه اوپیژندل شوی سازمان ورکوونکی و، هغه په دې باوري وچې دګاندي دمقاومت تګلاره کیدای شي په متحده ایالاتو کې وکارول شي .
په ۱۹۴۷ کال کې هغه یوبل غورځنګ چې متحده ایالات سره یوموټی کړي رامنځ ته کړ. پوځ ، نه یوازې دی تر ګواښ اوځپنې لاندې ونیو بلکه په زرګونه دکالیجونیګرو زده کوونکي یې هم وځپل " رندولف ته یې د(امریکایی ګاندي) نوم اوویاړ ورکړ، چې بیا کینګ هم کټ مټ ویاړ دځان کړ. هغه ډیرې ویناوې وکړې او په هغوکې یې په هند کې دګاندي په کړنوباندې رڼاواچاوله او دغه ټکي یې په ګوته کړ

چې نیګروګان باید دخپلې مبارزې تاکتیکونه دګاندې دهغوپه شان کړي او هم بایدد عامه نه همکارې اود هغه دولسی سرکښی تګلاره په امریکا کې وځاري .

د رندولف ارمان لاریون بالاخره په ۱۹۶۳ کال کې په واشنګټن کې دپراخوډلو له خوا ترسره شو چې دهغه په ترڅ کې کینګ خپله نامتو وینا (زه یوخوب لرم) هم وکړه . دغه لاریون وکولای شول چې په خپله غیږکې دیوه ملیون څلورمه برخه خلک سره راغونډ کړي . چې یوه دریمه برخه یې سپینان وو ، دوی دتوکمي توپیرله غورځنګ سره خپل غږ یوکړی و اوپه دغه سوله ییز ه مظاهره کې یې برخه اخیستې وه . دغه مظاهره پردغه مهال دیوې پراخې مظاهرې او دعدم تشدد د یوه پراخ غورځنګ نوم یې دامریکا په تاریخ کې دځان لپاره وګاټه اویاهم داځه دحیرانې وړ خبره نه ده ،چې په دغه غونډه کې کینګ راندولف دامریکایی نیګروګانو د مشر په توګه یاد اوومانه .

دواشنګټن لاریون به کله هم نه وای ترسره شوی که چیرې دهغه دسازمان ورکولو په ترځ کې (بیارد روستین) خپل دیادونې وړ سازمان ورکونکي تاکتیکونه اولارې چارې نه وای کارولې . دایوبل نیګرو نومیالی و چې هند ته راغې اودګاندي له لیوالو پیروانو څخه شو. روستین دعامه حقونو له اتلانو اود ملګرو دټولنې له نومیالیو څخه و. داهغه هماغه څوک و چې د دویمې نړیوالې جګړې په ترخ کې یې له عسکرې دندې څخه سروغړاوه او په همدغه ګناه زندان ته واچول شو. دمونټ ګومیري بس پریکړون پرمهال دی دکینګ دنه زورزیاتي دتګلارې چې دژوند تګلاره وه تراغیزلاندې راغی . دبیلګې په توګه کله چې هغه دا واوریدل چې کینګ ترخپل بالښت لاندې ټوپک له ځان سره ساتي ، هغه ټوله شپه هلته پاتې شو اوله هغه سره یې ټوله شپه ددې لپاره استدلال کاوه چې که عدم تشدد خپله لاره کوو نوښه به داوې چې هغه دهغې په رښتینې مانا سره وځارو اوپه رښتیانی توګه باید له هغې لارې دخپل مقاومت دپیاوړتیاپه لورګامونه پورته کړو. په پای کې کینګ اودهغه ساتونکو وسله له ځانه لرې کړه همداوه چې روستین او دهغه ملګر ي ګلین سیملی کینګ په دې باوري کړ چې دوی باید دګاندي دنه زورزیاتي تګلاره خپله تګلاره کړي اوهغه باید له شکه پرته دخپل ژوند دفلسفې په توګه ومني .

روستین دعامه اومذهبې سازمانو دسمبالولوپه برخه کې دځانګړې استعداد او مهارت لرونکی و ، چې ډېرمهم اوڅرګند یې دپخولاینې فیلوشف (اف . او .آر) اود نـژادې برابرۍ کانګرس (سی .او . آر .ایی) وو چې (اف . او. آر) یې مسیحي آزادپالې ډله وه چې په ۱۹۱۴ کال کې یې په انګلند کې بنسټ ایښودل شوی واود عـدم تشـدد لـه تولنیزو بدلونونوېې ننګه کوله . او (سی .او . آر. ایی) بیا پـه ۱۹۴۲ کـال کـې پـه متحده ایالاتوکې د(جمزپارمر) له خوا چې هغه په خپله د(اف . او. آر) نیګرو دډلې غړی ورامنځ ته شو. پارمر ځان ددې لپاره ځانګړې کړی و چــې دی بایـد دګانــدي تګلاره د توکمي توپیرپه ترڅ کې تر جنوبی امریکې پورې ورسـوي . دده اونـورو پـه دغه خبره باندې دزړه له کومي باور راغی چې د (سی . او . آر . ایی) غـړي پـه ژوره توګه دګاندي دشاګرد چې کرشنالال شری دهاراني وتراغیزلاندې دي ، هغه څـوک چې دکتاب نوم یې (له زورزیاتی پرته جګــړه) و او د (ســی . او. آر. ایـی) (نیمـه رسمي انجیل) و.

ای . جی . موستې نامتو امریکا یي سوله خوښونکي له هند او ان مهاتما ګاندي سره په ۱۹۳۱ کال کې ولیــدل . موســتی هغــه څــوک وچــې د(اف .آر. او) لــه لیوالـو او سرسپارلو غړو څخه و ،کله چې له هنده راستون شو، په کالیجونواوپوهنتونوکې یې دیوشمیرلکچرونو په ورکولو باندې لاس پورې کړ . په ۱۹۴۷ کال دنیګـرو دهلوځلـو دغه ځوان پلوي ددې لپاره لیوال شو چې دمسحیت عقیده د ژور ټولنیزعمـل لـه بهیرسره غوټه کړي . له موستې سره دهغه کتنه دموستی دلکچرونوپه کمـپس کـې وشوه .

لاسون هغه څوک وچې دګاندي د تګلارو سخت لیوال اومدافع و ، هغه لــه (اف .او .آر) سره یوځای شو ، او هم یې دخپل مرام دعملی کولو په موخه د ۱۹۵۰مو کالونو په ترڅ کې ترجیل پورې هم ورسید ،دې له دغې آزموینې وروسته هغه څـوک شـو چې دکوریا په جګړه کې یې له برخې اخیستنې څخه سرغړاوی وکړ. لاسون دیـوه میتودیک استازي په توګه هند ته د تبلیغی او دګاندي دساتیاګرۍ د یوه شاګرد په توګه سفروکړ. همدغه هند و چې ده هلته مارتین لوتر کینګ ، هغه څوک چې هغه د نه زورزیاتي مقاومت له امله نامتو شو وپیژاند. لاسون پــه زیاتــه انــدازه د کینــګ د

اغیزپه ترخ کې دهغه له ډیرو ځانګړنو څخه ا غیزمن اوبرخمن شو. کله چې په ۱۹۵۵ کال کې هغه متحده ایالاتو ته راستون شو، له کینګ سره په ګډه له هغــو ځواکونــو سره یوځای شو چې جنوب ته راشي او دلته د نه زور زیاتي تګلاره اودهغې ارزښتونو ته کاروکړي . ځکه چې په دغه برخه کې یــوازې یوځــو تنــه ددغــه کــار لــه پــاره وړاومجرب وو لکه لاسون .

په پای کې لاسو ن وکولای شول چې په سراسرجنوب په تیره بیا د تنسیســی پــه ایالت کې دنه زورزیاتي یوپیاوړې غورځنګ رامنځ ته کړي . هغه پــه دې وتوانیــده چې دګاندي دتګلارې دهنګامې دلاپیاوړتیا لپاره په سلګونه زده کونکي پــه خپلــه خوښه دخپلو تودو وینا ووپه ترخ کې وروزي :

« مینه هغه ځواک ده چې پرهغې باندې خدای سړی له خپل ځان اوسړی له ســړي سره تړي ، رښتینې مینه ځان په خپله لوړتیا ته رسوي ،هلته چې ان د دښمنې پــه زړه کې هم په مینتوب او ښښنې باندې اوړي . هغه کولای شي چې له بدی سره غاړه غړی اومقابله شي اوکولای شي چې دومره ځواکمني هم په ځان کې ولري چــې ان هغه بدي هم پرځان پسې راوکاږي . ټول چې کله په مینه باندې ټینګارکوو ... باید تشدد اوځورونه پرځان ومنو ځکه چې هغه په خپله له ځواب ورکولو پرته په هــیڅ شماره شي »

کله چې پــه ۱۹۵۰ کــال کینــګ پنسـلوانیا پــه چســترکې (دیــوانیتی ات کــروزر تکنالوژیکل سیمیناری) په باره کې دخپلې بچلر ډګری لپاره په زده کړو بوخــت و په همدغه مهال ده موستې د موستې په بل کالیج کې ولیده چــې پروینــاوو بانــدې بوخت و. کینګ دموستې لکچر په لیوالتیا سره واورید خو زیات اغیز یې پرې ونــه کړ. ان چې له موستې سره په استدلالونوکې هم ښکیل شو. په کروز ر کې یــې دزده کړو پرمهال په خورا جدي توګه دګاندي ساتیاګره ترلاس لاندې ونیوله اوهغــه یــې ولوسته . دکینګ دهمدغو سرګرمیو شپې ورځې وې چې پردغه مهال له هندڅخــه دهند په سفرتللی یوه بل نیګرو، ډاکتر (موردیسیا جانسون) ،چې وروسته د هاورد پوهنتون هغه چې له تاریخي پلوه دتورانو کالیج دی او په واشنګتن ډی ســی کــې پروت دی مشرو ، هم راستون شو.

مارتین لوتر کینګ اومهاتما

دګاندي دنه زورزیاتي له امله پرکینګ باندې دجانسون د ویناوو نیغه اغیزه ددې لامل شوه چې په بیړنې توګه دهغو کتابونو په لټه کې شو، هغه چې دګاندي په باره کې لیکل شوي اوهلته موندل کیدای شول . ده په دغه اړه یودپاملرنې وړ کتاب له جورج داویز ځخه چې په کروز کې دده خورا نژدې استادو ترلاسه کړ . کینګ د داویز ددغه اوپرګاندي باندې دنورو کتابونو له لوستلو وروسته په جدي توګه په دې باوري شوچې که مینه اوخواخوږي دنه زورزیاتي مقاومت له غورځنګ سره مل اوعملیٍ بنه وموميږ په دغه ترځ کې به دمبارزې پایله له شکه پرته پیاوړې ، اغیزمنه اوپه زړه پورې وي .

کینګ کیدای شي په دې هم دګاندي د درسونو تراغیزلاندې وي چې ده دګاندي اوخپل ژوند ترمنځ یولړ ګډې ځانګړنې له ځان سره درلودې ، دوی هغه څوک وو چې درنګ ضد مبارزه یې دتوپیرپالو متعصبینو په وړاندې پرمخ بیوه ، دواړو ان په ولسي کچه دسپینود ستم اوزور زیاتي تجربې له ځانه سره درلودې (دلته زه هغه ټکي ته اشاره کوم چې مهاتماګاندي په جنوبي افریقا کې یوازې په دغه ګناه چې ده ځانته په

لومړۍ درجه کې ځای نیولی و له اورګاډي څخه راواچول شو. خو کینګ پرهغه مهال چې جورجیاته اوترځان یې لویه پرده ډوله تکه راتاوکړې وه له همداسې یوې پیښې سره دسپینوله خوا مخامخ شو) ، دواړو دځانګړي تشدد (هغه چې ددوی ژوند یې په خپله ادعاکوي) خورا سخت زغمونه له ځانو سره درلودل او په پای کې دواړه هغــه ځوک وو چې دخپل ایمان اوعقیدې په زور یې ځانونه دنورو دچوپړ اوخدمت پــراخ بهیرته ور واچول .

هغه په خپل لومړني کتاب (دآزادۍ په لور ګامونه) کې خپل تــش پــه نامــه (دنــه زورزیاتي په لور سفر) په اړه کرونولوژیکه څیړنه کې پولړداسې اشاري وړاندې کړې چې دهغو په ترخ کې یې دګاندي په لوړو ستاینو باندې لاس پورې کړ

« ګاندي دتاریخ په اوږدو کې لومړنی ځوک و چې دمسیح مینه او اخلاق یې په خورا جالبه اوځانګړي لیواتیا سره د انفرادیت اواغیزمنې ټولنیزې ځواکمنې پرپولو باندې په پراخه کچه زموږ په وړاندې کیښودل ».

کله چې ګاندي په دې ټینګار کوي چې له خپل دښمن سره مینه ولره ، دغه ټکی په خپل ذات کې د کینګ له مسیحي ایدیالونو سره په کټ مټ ډول سر لګوي . ګاندي له دښمن سره دمینې عملي لاره کینګ ته ور وښوده ،کینګ په دغه ترخ کې ترهرڅه دمخه دګاندي دټولنیزې جوړونې هڅونکې مینه دځان کــړه اوهغــه یــې دخپلــې تګلارې په توګه و منله . هغه ،دغه ټکي ته څیرو چې دګاندي ایدیا دبدۍ اوشیطاني هڅو په وړاندې کوم غیرفعال نه زورزیاتی مقاومت نه دی ، بلکه هغه پــه دې بــاوري وچې دا په خپله دشیطاني بدۍ او هڅو په وړاندې یو فعال اوهڅاند مقاومت دی ، چې له پراخې ملي او ټولنیزې لیواتیا سره ملتیاکوي ، داګاندي دی چې دتیري پرځای په هرڅه کې دلومړیتوب حق زغم اوتحمل ته ورکوي . " لکــه څنګــه چــې زه دګانــدي دفلسفې په ژوروکې ډوب یم ، زما ..زیاته اندیښنه په دې کې ده چې دمینې ځواک مخ په ځوړیدوشو او ما دلومړي ځل لپاره دادرک کړه چې دمینې مسیحی دوکتورین او نظریې په نیغه توګه د ګاندي دنه زور زیاتي د تګلارې تراصولو لاندې دزورزیــاتي ځپلولپاره دآزادۍ په لاره کې ترټولوښه او درنه وسله ده "

کینګ په هندکې دګاندي دتګلارو دبریو تراغیزلاندې راغی او دګاندي درښــتیاینې اصول او تګلاره چې پرمینه ،رښتیاینه او ځاني قرباني بانــدې ولاړه وه دځــان لپــاره ومونده . کینګ دعدالت اوانصاف غوښتنې لپاره داسې دوکتورین ومونده ، چــې نــه یوازې له مسیحی باورسره یوشان وو بلکې   په امریکا کې یــې دسیاســي قانونیــت اوروا حقونو له آرونو سره هم یورنګې درلوده . په لومړي ګام کې دکینګ لیوالتیا پــه تمامه مانا یوه نګه اکادیمیکه لیواتیا وه. دی په دې باوري نه و چې دګاندي دمقاومت طرحه به داسې یوه طرحه وي چې هغه به د امریکا په کچه هم دپراخو پرګنو لپاره په درد دوا شي .

برسیره پردې هغه فکرکاوه چې دګاندي میتود اوتګــلاره کیــدای شــي یــوازې پــه انفرادي برخه کې اغیزمنه وي ، ځکه نو دوی په دغه برخه کې په دوه لارې کې وو چې آیاداتګلاره به امریکایی نیګروګانو اودهغوی پراخې پرګنې چې دخپلــواکۍاوبرابرۍ لپاره یې متې رابډوهلې په هغه شان چې ددوی هیله ده لارښونه وکړای شي . پردې ټولو برسیره ، هغه دا دلیل هم وایه چې ګاندي دنه زورزیاتي غورځنګ په داسې یوه ټولنه کې لارښونه کاوه چې دهغې ټولنې ډیرکی په خپله هندوان او په مقابل کې یې یو کوچنې لږکی چې هغه انګریز ي سپینان وو په مخ کې درلود ، خو امریکایی نیګرو ګان بیا په خپله دامریکایي شمیرنې په سلوکې له لسو تر دوولسو پورې دي چې په یوه خورا واړه لږکي کې راځي . برسیره پردې کینګ داهم احساسوله چې له ګاندي سره دهغه دمقاومت په ترخ کــې دهغــه خبــره نــه یــوازې پــه هنــدکې انګریــزي واکمنانواوریده بلکې له هغه سره له هند څخه دباندنیوخلکو اوپه خپله دانګریــزې ولس اولویو مخکښو کسانو خواخوږي او ملتیاهم وه . کینګ پرهمدغه ټکــي بانــدې باورنه درلود ، هغه شک درلود اودایې ویــل چــې دغــه تګــلاره بــه پــه امریکــاکې دزورزیاتي په مقابل په تیره بیا په جنوب په هغه ځای کې چې تور یوازې دیوې ښځې دنوکرپه توګه دهغې لاس ته ګوري کار ورکړي اوکه نه ؟ په هــرډول دکینــګ هغــو تجربو چې دالاباما په مونت ګومیری او هند ته دسفرپه ترخ کې یې دځان کړې ددې لامل شوې چې دده نظریه یې په دایمي توګه د ګاندي دعدم تشدد دتګلارې په لور ورواړوله .

مونټ ګوميري اوهندوستان
اود کينګ بدلون

په ۱۹۵۴ کال کې کله چې کينګ خپله دوکتورا په تکنالوژي کې له بوستون پوهنتون څخه ترلاسه کړه ، له هغې سره سم يې د مونټ ګوميري ،هغه ځای چې ديوې لنډې مودې لپاره دکورنۍ جګړې په شپو ورځو کې د کانفدرسۍ پلازمينه و، پـه ديکسـتر اويونيو بپټست چرچ کې دهيد پوستر په توګه دنده پيل کړه . دلته خورا زيات توران اوسيدل چې هغوی ټولودسپينوله خوا د ښکيلاک او زورزياتي سختې اوظالمانه شپې ورځې زغملي . دمونټ ګوميرۍ دبسونو خبره په دغه اړه ديوې عينې پيښې په توګه ديادونې وړده ، چې هلته دا منل شوې وه چې تو ران بايد دبس دمخې پرڅوکيوباندې کيننې ، دبس وروستې برخه ددوی لپاره وه ، خوکه چيرې به سپين په بس کې ولاړ و تور حق نه درلود چې دهغه ددريدو په حال کې بايد هغه پرڅوکۍ باندې ناست پـاتې شي . دبسونو چلونکي چې ټول سپين وو ، له توروڅخه غوښتنه کوله چې دبس کرايه بايد دمخنۍ دروازې په پيل کې چلونکي ته وسپاري ، اوبيا ددوروسـتۍ دروازې لـه لارې بس ته ورننوزي . کله کله خو به داسې هم کيدل چې بس چلونکو به کرايه ترې واخيسته ، هغو به چې ترڅو وروستۍ دروازې ته رسيدل دوی به حرکت وکړ اوهغوی به يې په ډنـګ ډوال بانـدې پريښـودل . دمونټګـوميري توريوسـتو پـه ورځ کـې ځوځوځلې دلته دسپين پوستوله خوادغه شان زورزياتي په خورا بد شان سره چې هغه ته سړی انساني چلند نه شي ويلای دمونټ ګوميرې دتوپيرپالو سـپينوواکمنو له خوا په خپله ټوله ناولتيا سره زغامه .

خوکله چې په ۱۹۵۴ کال کې يوه آرامه خو پرتمينه ميرمن چې(روزه پارک) نوميده په دغه ګناه چې سپينو ته يې دخپلې څوکۍ له پريښودلو څخه انکار وکړ بندي شوه . په دغه وخت کې په مونټ ګوميرۍ کې دتورپوستو شميرپه عمومي توګـه زيـات و، نيګرو ټولنې دخپلو وزيرانو او خپلوکليساوو له لارې دتـول ښـار پـه کچـه پراخـه

پریکړون له بسونو سره وکړ . دوی پرهمدغه مهال مارتین لوتر کینګ دخپلې نــوې جوړکړې ټولنې دمشراولارښود په توګه وټاکــه ، اوپرهمدغــه مهــال دی پــه مونــږ ګومیری کې نوې کس و چې دلته یې له یوې سیاسي او نورو ډلواو ګروپونو سره هــم اړیکي نه درلودل . دمونږ ګومیری دبسونو پریکړون دکینګ لــومړنې تجربــه او پــه دغه ترڅ کې لومړنی هڅه وه چې دده دملي اونړیوال کرکترپه جوړولو کې یې مرسته وکړه اوپه متحده ایالاتو کې یې دیوه مورالي مشرپه توګه راوپېژاوه .

په پیل کې پر مونږ ګومیري باندې دګاندي اغیز خورا لږ و، دبسونو پریکړون دګاندي ډول مقاومت پرتګلاره باندې نه جوړشوی واو نه هم لارښونه ، سره له دې چې کینګ ګاندي ته درناوی درلود ، هغه خپل یوه ملګري ته داټکی په ګوته کړ چې دی ځنګه کولای شي دګاندی تګلاره اواصول په دغه ترڅ کې وکاروي . خوله هغه وروسته چې یوه سپین مونږ ګومیری ایدورتایز ته یې یولیک ولیکه او په هغه کــې یــې دبســونو پریکړون په هند کې دګاندي له کړو وړو سره پرتله کړ ، همدغه ټکی و چې دمونــږ ګومیری پرغورځنګ باندې دګاندي داغیزخبره ورځ پــه ورځ پراخیــده او زیاتیــده. لکه ځنګه چې کینګ ویلي ، چې دګانــدي نــوم او دهغــه دعــدم تشــدد مقــاومتي غورځنګ په مونږ ګومیری کې هلته چې ددغه ځای خلکو دغه نوم تردغه دمه ګرد سره نه واوریدلی په پراخه کچه نامتوشو ، دومره چې په هرځای کــې هغــه « دهنــد دتورپوستوکوچنی روحاني » له زیات درناوي سره پیژندل شوی و. ان چې مطبوعاتو هم دمونږ ګومیری داعتراض په تــرڅ کــې ، پــه هنــدکې دانګریزانــودواکمنې لــه زورزیاتي سره دګاندي پریکړنونه او لاریونونه په الاباما کې دســپینو دزورزیــاتي د جوړښت له کړو وړو سره پرتله کول .

پرهغه مهال چې پریکړون لا روان و کینګ « دژورتیا پــه تــل کــې » دګانــدي داصولو اوتاکتیکونو په ژورتیاکې ډوب او دهغوتراغیزلاندې راغلی و. دګاندي داصولو دوړاندیزونو په پام کې نیولو سره کینګ په دې باوري و چې ، څه چې ده په مونــږ ګومیري کې ترسره کړل هغه « دبدی او شیطاني هڅې په وړاندې دمینې هڅونکې مقابله وه» .

هغه یوې غونډې ته هغه کیسې تولې وکړې چې څنګه ګاندي وکولای شول دنه زورزیاتي مقاومت له لارې انګریز ي امپراتوري په هند کې دپای پر ټکي باندې ودروي . هغه په دغه اړه داهم په ګوته کړه چې :

« زه ګاندي ته دمسیح پرلاره ورغلم » ځکه نو ده په دغه برخه کې د مسیحیت په پیاوړتیاکې دخپل غورځنګ له لارې ونډه واخیسته »

کینګ وویل چې مونټ ګومیري « له ماسره دامرسته وکړه چې زما هغوپوښتنوته یې روښانه ځوابونه راکړل چې ما دعدم تشدد په برخه کې په کتابونوکې لوستې وې »

په رښتیا هم کینګ هغه فکري بهیرته ور واوښت ، هغه ته چې دی دهغه په وړاندې دیوه ګاندین په شان نه وزیږیدلی . کله چې ګاندی په (سرمون ان ده مونټ) کې دمسیح ښکلا ولیده ، هغه یې دیوه هندي اصل او باور په توګه ومنله ، خو کینګ چې بیاکومه ښکلا په ساتیاګره کې ولیده دهغې له مخې یې په خپلو امریکایی پلویانو او اوریدونکو باندې ټینګار وکړ چې دوی باید ګاندي ته له مسیح اودهغه له نظر یاتو سره په موازې دریځ کې وګوري . کینګ ان ګاندي ته دا ویاړهم ورپه برخه کړ چې له ده څخه وروسته یې دبشري حقونودنوي سازمان له پاره هم د ده نوم وکاراوه . دبشری حقونو لپاره دګاندي ټولنه کینګ ګاندي ته دهغه درناوي له مخې پرانیسته چې ده دبشري حقونوپرغورځنګ باندې خپله درنه اغیزه ښندلې وه .

دمونټ ګومیري دبسونو له بریالي پریکړون څخه وروسته (سره له دې چې دیوه وژونکي یرغل په ترڅ کې سخت ټپي هم شو) کینګ له خپلې میرمنې (کوریتا سکاټ کینګ)اوخپل نژدې ملګری پروفیسور (لورنس ریدیک) سره یوځای دهندوستان سفروکړ . هندته دکینګ سفر یولوی ویاړ او تجربه وه چې دی یې د (په نه زورزیاتي سره داوښتوپه لور په لوړتیا) کړ، دده له لویو هیلوڅخه وه چې باید هندوستان وګوري ، خو دده مهال ویش ده ته اجازه ورنه کړه چې دی باید د ۱۹۵۹ کال ترفبروري اومارچ پورې هلته پاتې شي .هندته دهغه د رارسیدو پرمهال دهند له لومړي وزیر جواهرلال نهرو سره دکتنې په ترڅ کې کینګ وویل چې :

« نورو هیوادو ته کیدای شي زه دیوه سیلاني په توګه سفروکړم خو هند ته زه لکه دیوه زیارت کونکي په توګه راغلم » . هند ته دکینګ سفر یوه روحاني اومعنوي

بیا هڅونه وه داسې چې دهغه په ترڅ کې دی دګاندي پرایډیالونو باندې نورهم باوري او سمبال شو. هغه دټول هند په اوږدو کې دګاندیوالو هڅو له فعالینواوهڅونکو سره وکتل ،کینګ په انفرادی توګه دزیاتو شیانو له لیدو اوهڅونو وروسته ، په دغه برخه کې ډیرڅه هغه مهال وویل چې کله دی بیرته متحده ایالاتوته ستون شو. هغه دغه ټکی په ګوته کړ چې ځنګه هندیانو اوانګریزانو له یوه اوبل سره په برابری کې چال چلندکاوه ، او دیوه بل په وړاندې یې دهغو ی کړنې په یوڅه بیل ډول سره په ګوته کړې ، او دایې څرګندده کړه چې داډول اړیکي په خپله دهغې وینې پایله ده چې ګاندي دهغې له مخې د مخالفانو په وړاندې دعدم تشدداوخواخوږۍ له اصولو سره سمه کاروله . کینګ همدارنګه ددغه کار درناوی کاوه چې ځنګه ددغه هیواد (مشرانو خپل مورالي ځواک اووړتیا دخپل قانون ترشا کارولی دي) هغه همداسې دې ته هیله من اوخوشاله و چې :
(له لومړي وزیرڅخه تر کلیوال پورې ټول دکښتنې پاټکي په وړاندې له کرکې سره جوړنه دي) .اودهغې پرضد خبرې کوي . دی په خپله ددې کتونکی اوشاهد و چې نهرو په خپله د کوزنې پاټکی په وړاندې پرهغه مهال چې دملي خپلواکی دنظریې دپرمختیا او پیاوړتیا په اړه یې خبرې کولې دهغوی په وړاندې دکرکې او نه درناوي تګلاره په کلکه غندله . کله چې کینګ امریکا ته راستون شو، ده دمتحده ایالاتو پرمشرانو ایزنهاور او جانسن باندې غږ وکړ چې باید دامریکا دکوزنې او ځپل شوي پاټکې لپاره چې د رنګ او توکم په ګناه ځورول شوي اووروسته پاتې کړل شوي دي یوڅه وکړي ، ده پردغه مهال هغه هڅې چې دهند حکومت په دغه برخه کې ترلاس لاندې نیولې وې ، دیوې بیلګې په توګه د متحده ایالاتومقاماتو ته چې باید هغوی هم کټ مټ هڅې دامریکایې ځپل شوي پاټکي په وړاندې په عملي توګه ترلاس لاندې ونیسي ورپه ګوته کړې .
په رښتیانۍ توګه دا هند و ، نه یوازې مهاتما ګاندي چې کینګ یې دیوې بیلګې په توګه په څه ډول دیوې ځپل شوې ټولنې لپاره په خپله کارخانه کې جوړاو وروزه . کینګ هند ته دخپل سفرپه ترڅ کې پردې نورهم باورمن شو چې عدم تشدد دخپلې رښتیاینې له مخې یوازنې وسله ده چې ځپل شوې پرګنې یې په ټوله نړۍ کې دخپلو

غوښتنو دترسره کیدو لپاره کارولای شي . کینګ په دغه سفرسره د (امریکایی ګاندي) لقب دځان کړ ، داخورا په زړه پورې خبره ده چې کینګ په خپلـه دامریکـا دتاریخ په اوږدو کې دیوه ستر لارښود په توګه دا ومنله چې مهنداس ګاندي :

« له هرپلوه او په هره کچه دنړۍ دتاریخ په پاڼوکې یوله هغو کسانو څخه دی چې دنیم درجن لویو کسانو په شمارکې راتلای شي ». په دې باید باوري یو چې دکینګ عمل دبشري حقونو په باره کې هغه څه دی چې دګاندي پرتخنیکونو باندې ولاړدی . پریکړونونه ، لاریونونه ،ورځ شپه لیکنې (شب نامې او روزنامې) ان عامه روژې نیونې داټول هغه لاسوندونه اونښې دي چې په امریکاکې یې دبشري حقونو پرغورځنـګ باندې دګاندي دتګلارې اغیزبللی شو.

خودکینګ په هڅونکو پریکړوکې یوه چې هغه تریوه حده ناسپړلې او ناروښانه پاتې وه هغه په زندان او جیل ورننوتل و و، چې دنه زورزیاتي له خورا مهمو ډولو څخه ګڼل کیده . کینګ هم لکه د ګاندي په شان زیات ددې لپاره لیوال نه و چې بایـد زنـداني شي . ده ته څرګنده وه چې په جنوب کې د زندان په سلولونو کې نیګروګان څه شي ځنګه زغمي .کینګ به خپلو پلویانو ته ویل چې باید زندان ته ولاړشي خوهلته باید هغه څه ترسره شي لکه چې ګاندي ترسره کړل :په هیله منې هوا اولیواتیا کې ، هغه له دوی سره استدلال کاوه ، چې دوی باید داومني چې په زندان کې خپله ټوله مـوده باید په یوه ځای کې تیره نه کړي ، بلکه : « هغه باید دشرم زندان د آزادۍ دجنت او انساني پرتم په لور واړوي » همدارنګه کینګ هم زندان تـه راغـی او هغـه یـې دآزادۍ تجربه ځای وباله . دا زندان و چې ګاندي د

(هنری دیوید توریو)لیکنه چې د عامه سرکښۍ په اړه وه ولوسـته او ده تـه یـې داتوان ورکړ چې دخپل مرام په لور نورهم په بري سره خپل سفراو ګامونه اوچت کړي . اوداهم جیل و چې کینګ هلته (د برمینګهم له جیل څخـه لیـک) هغـه چـې د بشري حقونو دغورځنګ لپاره خورا مهم لارښود ولیکه . دهغه په ترڅ کـې چـې ده دهغه لپاره په غیرقانوني توګه کاغذ وموند او پرهغه باندې یې دخپل زنـدان شـپې ورځې تیرې کړې . په دغه لیک هم دګاندي په هنګامه یانې ، رښـتیا، انصـاف، ځـان تیریدنه او نه زورزیاتي باندې تینګارشوی دی . دبیلګې په توګه کینګ پـه روښـانه

توګه له ګاندي څخه دمننده‌ويی په ترځ کې وليکل : « زه په ټينګار سره داخبره کوم او وايم چې عدم تشدد داغواړي چې مورږ بايد دهغه په اړه داسې رښتياني وو لکـه څنګه چې دهغه پای زمورږ هيله اوغوښتنه ده » .

خودايوازي دګاندي تاکتيکونه اوتګلارې نـه وي ، هغـو چـې پـه کينـګ کـې يـې پولږداسې ځانګړنې را وپـاروليې چـې هغوکينـګ تـه دبشـرې حقونـو دغوښـتنې اوغورځنګ په ترځ کې دمشري لاره برابره کړه . بلکې خبره ټوله دهغو په عملي کيدو وه ، ځکه چې هغه اوس په عملي توګه دکينګ په وينااوو اوليکنو کې په پرلـه پسـې توګه عملي کيدې . هغه تل داخبره دګاندي له خولې په هرځای کې تکراروله چـې که دوينو سيندونه هم دتورانو دخپلواکۍ په وړاندې وبهيږ ي بايد چې خپلې وينـې يې وي نه داچې دخپلو دښمنانو هغه دې تويې کړي .

ترديې هم لامهمه داچې دهمداسې طرحو په رڼاکې ، دګاندي دمينـې منطـق زيـات خواخوږي اوپلويان وموندل ،په دې چې کينګ دهغو په رڼاکې دامريکا له پاره خپـل خوبونه ليدل . داسې چې دهغو په رڼاکې يې بايدامريکاداسې جوړه کړي چــې هغـه دده دمينې وږ ټولنه وي . داسې يوه ټولنه چې کينګ هغه دخپلې نامتو وينا په تـر خ کې (زه يوخوب لرم) په ډاګه کړه . خلک بايد له شکه پرته (دکرکتر په ننيوځانګړنو باندې قضاوت وکړي نه داچې دهغه په رنګ او پوستکي باندې ځان بوخت وساتي) .

پرکينګ باندې دګاندي داغيز يوه بله بيلګه دويتنام دجګړې په اړه دهغـه مخالفـت وچې دهغه په پايله کې يې دولس مشر جانسون اونورونيګرومشرانو ملاتړ لـه لاسـه ورکړ . ځکه هغوی ورته ويل چې دجګړې په اړه خوله پټه ونيسي خو کينګ داخبـره نه منله او خپله خبره يې کوله ، دده له خورا مهمو ويناوو څخه يوه هغـه وه چـې پـه هغې کې يې وويل : (انصاف نه ماتيدونکی خيـزدي ، ناانصـافي پـه هرځـای کـې دانصاف له پاره خطره ده) .

کينګ همدارنګه د کاورډيک په اړه هم دګاندي دنظريې پر پله باندې ولاړ دهغه څـه په باره کې چې ګاندي به ويل که چيرې څوک دکاوردیک او تشدد تـرمنځ دځـانې دفاع په موخه ټاکنه کوي نبه به داوي چې تشدد وټاکي ، په ١٩٦٥ کال کې کينـګ ديوې مرکې په ترځ کې دګاندي نظر ومانه ځکه يې وويل : « کله چې زه دتشـدد پـه

اړه خبرې کوم هلته یوه بدې شته چې هغه ترتشدد او زورزیاتي هم سپیره اوناوړه ده چې هغه ډار دی ». دکینګ او ګاندي دواړو لپاره دهڅوني اوتشویق تګلاره دتشدد تر ردولو زیاته مهمه اودپاملرنې وړوه .
اوپه پای کې ، کینګ له ګاندي سره خپله یوه پیاوړې اودحیرانتیاوړکړنه شریکه کړه چې هغه دپیاوړو سمبولونوپه عمل کې په سپیڅلې توګه عملي کول وو. دواړو په خورا وړتیا سره دناوړې بې انصافۍ په وړاندې چې ددوی دواړوخلکو زغمله په یوفکراونظرسره ودریدل . دواړو د خورانواوبیوزلانولپاره متې رانغښتې اودهغو په استازیتوب یې هرې خوا ته نه ستړې کیدونکې مندې تړې ترسره کړې اودواړو دژوند کولو هغه ډول لکه چې خورانو دڅان لپاره درلود وټاکه . ګاندي په کلیوالۍ جونګړه او کینګ دشیکاګو په چوپړیوکې استوګنه کوله . دوی سفرهم لکه دعامو اوخواروخلکو په شان کاوه . ګاندي داورګاډې په دریمه درجه خونه اوپه پلې توګه سفرکاوه همدارنګه کینګ دبس او یاهم دکچرې په واسطه له یوه ځایه بل ته تـه .
دوی لکه عامووګړو غوندې کالي اغوستل ، ګاندي ساده خامتا. اوکینګ بیاخپل سګنچردهقاني سرترپایه خورې جامې اغوستې . دوی به لکه دعادي خلکو په شان کارکاوه، ګاندي به په توده هوا کې په خپل خرخې باندې لګیا و اوهغه به یې څرخاوه اوکینګ به په تودو لوونوکې له مهاجرو فارمي کارګرو سره لوونه کول . دواړه په دې توانیدلي وو چې له خپلې سیاسي کلتوري زیرمې څخه خورا درانه او پیاوړې سمبولونه راوټاکي .
دګاندي دمالګې لاریون دبیلګې په توګه دهم غاړۍ اوهم آهنګۍ په ترڅ کې هندیانوته دولسونو له پاره په ټول هیواد کې یودپاملرنې اودرناوې وړآر و. همداسې کینګ په خپل وار سره په دې وتوانیده چې د مسحیت او امریکایي مشروطیت آرونه هغه چې دواړه سپین اوتور ورته لیوال او ترې اغیزمن وو په خورا مهارت سره وکاروي . کینګ ته داویاړ ورپه برخه شو چې دبشري حقونو په لاره کې یې دنه زورزیاتي د درنې وسیلې په برکت کانګرس دې ته رامات کړ چې دبشري حقونو قانون دپه ۱۹۶۴ اودرایې ورکولو حق دې په ۱۹۶۵ کې پاس اوومني . په دواړو

برخوكې مورِ ته دګاندي هغه اغيزپه څرګنده په ډاګه كيږي چې دهغه دلــوړ فكــراو معنوي ځواک ونډه يې په ټولنيز اوسياسي مقاومت كې بللاى شو.
خوكله اوپه كوم ځاى كې مورِ دكينګ تګلارې له ګاندي څخــه بيلــې بلــلاى شــو ؟ ترهرڅه دمخه دغه يوټكې بايد وواېو اوهغه داچې كينګ كله هم دګاندي كار بن كاپي نه و، دبيلګې پــه توګــه كينــګ او دون ګــارد دبشــري حقونودغورځنــګ زيــاترو مشرانودپاملرنې او اړتيا وړ څه ونه موندل . سره له دې چې هغه كولاى شول چې پــه لوړه كچه واوسيږي . كينګ په عادي كوركې واوسيد، دعادي موټرسپرلي يې وكــړه اوپه عمومي توګه يې ځان دلوړې له منګولو څخه په يوه خوا نه كړ.
كينګ سره له دې چې دګاندي تاكتيكونه يې عملي كړل ، خو په ډيرو برخــوكې لــه هغه څخه بيل و، ګاندي ددې لپاره چې په هندكې دانګريزانو واكمنې ته دپاى ټكــى كيږدي ، هغه دنه همكارۍ اوولسي سركښۍ تګلاره وكاروله ،ده خپلــو پيروانــو تــه داخبره كوله چې دوى بايد له انګريز سركارسره له هرډول همكارۍ څخه ډډه وكړي ځكه چې هغه انګريزديوه شيطاني ځواک په توګه منلى و. خوكينګ بــرعكس دغــه تګلاره په دغه شان چې واكمن سستم دې دپاى پرټكي باندې ودروي ترلاس لاندې ونه نيوه . په دغه برخه كې هغه دسم ســمكې اوځــانګړو دموكراتيكــو ژمنواونظريــو وړتيااوګټورتيا په پام كې ونيوه . كينګ يو ..... امريكايي هيوادپال و ، داسې چــې پــه امريكايي ځانګړتيايې باور درلود اوپه دې هيله و چې متحده ايالات بايد دنوروهيوادو لپاره بيلګه ييزځاى لاربسودځاى ولري . لكه څنګه چې هغه په خپله هم په امريكاكې دمشروطه واكمنۍ له ليوالواومينه والو څخه و. دده نه زورزياتى له همدې امله يــوازې ددغې هيلې له پاره و چې تورانو ته بايد په خپل هيواد كې دامريكايي دموكراسۍ پــه زړه كې دخپل خوب عملي تعبيرورونبيى اوحقونه يې بايدپه هغې كــې ديــوه پــوره استوګني په توګه خوندي وى .
اوپه پاى كې دخلكودوينښتيا په وړاندې دواک كولو په ترڅ كې هم كينګ لــه ګانــدي سره توپيرونه درلودل . كله چې ګاندي كليوالو ته دا درسونه وركول او په دغه ټكــي يې ټينګاركاوه چې دوى بايد پرځان باندې بسياشي ،خو كينګ په دغه برخه كې پــه

دغه ټکي باندې ټينګار کاوه چې دا دفيدرال حکومت دنده ده چې دامريکايې بيوزلو تورو اوسيدونکو لپاره زده کړې ، کورونه اودندې ومومي .
آيا ګاندي له ننني متحده ايالاتوسره څه تړاو لرلای شي ؟
کينګ ويلي چې دګاندي انقلاب په هندکې دهيلې او مينې پربنسټ و، هغه وايي چې په امريکا کې دعامه حقونوغورځنګ هم په کټ مټ آرباندې ټينګارکوي :« د دوديزو انقلابونوڅخه ديوه مثبت بدلون په توده کې دواک داوښتون پـه تـرخ کـې مـوږهم دهيلې آر په پام کې نيولی دی » . کينګ غوښتل چې دغه هيله دګاندي په تولنه کې دبشري حقونو داعادې آر دبسياينې داصل پربنسټ پر يوه ولسي غورځنګ بانـدې بدل کړي .
په هرډول دغه غورځنګ نن هم پـه متحـده ايـالاتوکې دګانـدي دهيلـې اومينـې دوکتورين پرمخ بيايی اودکينګ په وژنه باندې چې په (ميمپيس تينسـي) کـې د(لورين موتيل) په برنده کې په ۱۹۶۸ کال کې عملي شوه له پښو را ونه لويد.
نن سبادبشري حقونو افريقايي ـ امريکـايی فعـالان لکـه ريو.جيسـی جکسـن او ريو.الشارپتون ، دګاندې دهيلې اومينې دآرونودعملي کيدو پـه تـرخ کـې غـواړي دافريقايانو او امريکايانولپاره دهيلې زيرى شي ،دوی سره له دې چې دخطرونو پـه کړليچونو کې ځان ګوري او په دغه برخه کې دنه زورزياتي په رڼاکې ګامونـه پورتـه کوي . ان چې کله ده دولس مشرۍ لپاره په ۱۹۸۰ يمه کې ورمنډې کړې پرهغه مهال يې په خپلو اوريدنکوباندې غږ وکړ چې : (هيله ژوندۍ وساتۍ) .
برسيره پردې نورهم زيات اسناد شته چې دهغو له مخې سړی دمهاتما ګاندي اړيکي له متحده ايالاتوسره په څرګنده په ګوته کولای شي ، په ۲۰۰۲ کال کې ټايم مجلـې ګاندي (دپيړۍ سړی وباله) دټايم بل وړونکی البرت انشتاين ګاندي تـه ځـانګړی ارادت اودرناوی درلود هغه په دې باور وچې ګاندی دخپل عصراوزماني يوه څرګنـده ځلا و. په ۱۹۸۶ کې جن شارپ دامريکا دنه زورزياتی نامتو اوپيژندل شوي سکالر له هارورد سره تړلې دالبرت انشتاين دنه زورزياتي پروګرام پرانيست هغـه چـې اوس دالبرت انشتاين دانستيتوت په نامه سره چې دنه زورزياتي په برخه کـې دڅيړنـواو تحقيقاتو کارپرمخ بيايی . متحده ايالات هم دګاندي په نامه دبيلابيلو جوړښتونولکه

دګاندي مرکزونو ، دګاندي کتابتونونو، دګاندي یادګـارونو ،دګانـدي کنفرانســونو او دګاندي خپرونوچې داتول د ګانـدي دمینــې ، رښـتیاینې اونــه زورزیـاتي نظریــی څرګندوي میلمه دي . چې دلتــه یـوازې دیوځــو دنومونــواو کړنــو پــه اړه خبــرې کوو.دګاندي دیادون تولنه دبیلګې په توګه په ۱۹۵۹ کال کې جوړه اوپه ۱۹۷۶کـال پرانستل شوه ، دګاندي مرکز بیا له واشنګتن ډي سي څخه یوځه دباندې دی په دغه اړه کارکوي ددغه مرکز دویب پاڼې له مخې

(Gandhimc.org)

ښکارې چې ددغه مرکز هڅه اودندې دادي چې باید دګاندي دفلسفې ، نظریې ، ژوند خدمتونواو درسونواوهمدارنګه دهندي کلتوراو کلتورې میراثونودپیژندنې پــه برخــه کې هلې ځلې وکړي .

په ۲۰۰۰ کال کې مورهاوس کالج ،د کینګ ګاندي دبیاپخولاینې مرکزپرانیست هغــه چې دنده یې دکینګ هیله وه .همدارنګه پــه اتلانتــا اوجورجیــاکې دکینــګ مرکــز دکینګیانواوګاندیانو دنه زورزیاتي اوعدم تشدد تاریخی یادګاردی .په نیویارک ستي کې د ای. جې . موستې انستیتوت دګاندي دولة نه زورزیاتي او پخولاینې اصــولو تــه وده او پراختیاورکوي . برسیره پردې دلته دګاندي کنفرانسونه هم شته چــې هغــوی هم کارپوهان اوهم عملي کارکوونکي په دغه ترڅ کې سره راټولوي څوله یوه اوبــل سره دنظر یاتو د راکړې ورکړې لپاره ناستې ولاړې ترسره کــړي ، دوی پــه اوســنې عصرکې په نړیواله کچه داتومي ناتار او ترهه ګری دجګړې په اړه دګاندي دنظریو په رڼاکې دلارو چارو په کارباندې اخته دي .په یوه همداسې کنفــرانس کــې چــې پــه ممپیس تینسې کې د ۲۰۰۷ کال په اکتوبرکې جوړشو ، تر ۷۵۰ زیاتو ســکالرانو،عملي برخه والواو زده کونکو ګډون کړی و چې هغوی دکینګیانواوګاندیانودنه زورزیاتي په دغو سیمینارونو اوورکشاپونه کې برخه واخیسته .

دګاندې په یاد دنمانځنې یوه غونډه دامریکا دعامه فضا دځانګې له خوا جوړه شــوه ، دغې غونډې پرموړ باندې غړ وکړ چې دګاندي ایدیوته باید کاروشي ، پــه هوســتون اوتکزاس کې دګانــدي کتــابتون پــه جنــوبي تکــزاس کــې دګانــدې دمیراثونــو او نظریودخوریدو اوساتلو سپارښتنه کوي . هرکال پــه اکتــوبرکې دګانــدي کتــابتون

دښارپه کچه د (یوزر شمې دسولې لپاره) ټولون دمهاتما ګاندي دزیږیدودکالیزې په ویاړ جوړوي . دهوستون ښاروال بیل وایت څوک چې دګاندي دنه زورزیاتی دتګلارې په ترڅ کې یوپیاوړې وکیل اودمتحده ایالاتو دکانګرس غړی هم دی هرکال په دغه غونډه کې چې دزرګونو ګډون کونکو په ګډون سره جوړیږې برخه اخلي .
اوپه پای کې ددغه اصل داهمیت په پام کې نیولو سره په متحده ایالاتوکې سړی کولای شي یواوږد لست ددغه پراخ غورځنګ په اړه چې دګاندي او کینګ دنه زورزیاتی نظریاتواوتاکتیکونو دپراختیا په ترڅ کې په شعوري او غیرشعوري دپاملرنې وړ دی په ګوته کولای شي . ددغو نښو ترټولو مهمه اودپاملرنې وړ یوه ډیره نوې چې د ۲۰۰۷ کال په سپتمبرکې رامنځ ته شوه داده چې دهغې له مخې په لسګونو زروامریکایانو د لویزیانا په (تینې ټاون جنه) کې لاریون و چې د افریقایی ــــ امریکایی ښوونځي له شپږو زده کونکوسره د توپیرپالوغیرعادلانه چال چلند له امله ترسره شو. په ښونځي کې یوشمیرتورو له سپینوسره دجګړې په ترڅ کې شکمن سپین له ښونځي ځخه وایستل خو په ځنګ کې یې په کټ مټ جرم کې شپږتنه توران د سرې وژنې په نامه ترمحاکمه لاندې ونیول . غونډې یالاریون دتش په نامه (جیناسکس) په وړاندې رامنځ ته شو، داسې چې دتورو اوسپینواو دبشري حقونو دلارویانو لکه ، ریو جاکسون او شارپتون لپاره په ځانګړې توګه دکینګ اوګاندي دنظریاتو ترسیوري لاندې دپاملرنې وړو. لاریون په عمومي توګه دعدم تشدد له اصولو سره سم ترسره شو،دوی په عمومي توګه داغوښتنه درلوده چې سمه ییز وکیل باید دافریقایی - امریکایی زده کونکوپردوسیه باندې بیاکتنه وکړې اودهغودجرم دسزا کچه باید راټیټه کړې .
سره له دې چې یوشمیرغورځنګونه لکه (جینه سکس) ګاندي پلوي نه وو خودوی چې کومه چاره اوکړنه ترسره کړه په هغه کې دګاندي دتګلارې اونه زورزیاتي روح په تمامه مانا په پام کې نیول شوې وه . دوی دنه زورزیاتي تګلاره ترهغو وخارله ترڅویې توپیرپالې بې انصافي پرهغه باندې سمه کړه.
دګاندي اوکینګ میراث کیدای شي په امریکایی بدن کې د بډوګی په شان خپله دنده دتوپیرپالې روحیې ،سیاست اونورو ټولنیزوستونزودپاکوالي او تصفیې او زموږ

دوينې دنګه والي اوپاکوالي په برخه کې په پرله پسې توګه ترسره کړي . سره له دې چې زموږ يوشميرزيات په دغه اړه ځانونه ناګار اوناخبره اچوي . په داسې حـال کــې چې زموږژوند پرته له هغو ناشونې دی .

دغه مقاله په ۲۰۰۸ کال د (هندليد) له مجلې څخه چې دهند دباندنيوچارو وزارت له خوا خپريږي لـه انګريزي ژبې پر پښتوژباړل شويده .

پنځم څپرکی

دګاندي مرغلرې

« سرې په رښتیاهم خپلوخلکو ته دخدمت له کچې سره دلوړتیا اواوچتیا وړکیږي ».

مهاتما ګاندي

« نه زغم په خپله دتشددیوډول اوچلن دی چې دربنتیا اودموکراتیک معنویت پـه وړاندې خنډکیږي »

مهاتما ګاندي

« ساتیاګره یعنې دنابرابرۍ په وړاندې جګړه ده داسې چې یوڅوک په خپله خوښه ځان دهغې زغم ته ور وسپاري ».

مهاتما ګاندي

« کمزوری کله هم ببنونکی نه وي بلکه ببنه تل دپیاوړي ځانګړنه ده ».

مهاتما ګاندي

« که همکاري یودنده ده ، ما دنه همکارۍ دنده هم تر سره کـړې کیـدای شـي پـه ځانګړو شرایطوداهم ددندې یوډول وي »

مهاتما ګاندي

« که موږددې ترمنځ توپیروکړای شوچې موږ څه کوو اویاد څه کولو توان لرو،پـه دې توګه کیدای شي چې دنړۍ ستونزې په یوه خوا اوحل شي » .

مهاتما ګاندي

« په یوڅه باندې باور اودهغه بیا نه ایله کول رښتیاینه نه ده».

مهاتما ګاندي

« په میړانې سره رښتیانی زغم ان دتیرو زړونه هم سوځوي او هم یې ویلې کوي »
مهاتما گاندي

« ترهرڅه لومړنې زغم اوتحمل د فکرزغم اوتحمل دی ».
مهاتما گاندي

« زه تشدد ردم ځکه کله چې هغه دښو کړوپه وړاندې راڅرگندیږي ،ښه کړه په داسې حال کې موقتي وي،اوشیطانې کړه یې په وړاندې دایمی کیږي ».
مهاتما گاندي

« مهاتما گاندي راغی او دهنددملیونو په دروازه کې ودرید،ځان یې له دوی څخه یووباله ، دوی ته یې ددوی په ژبه خبرې وکړې ... څوک چې په تلپاتې توگه دهند دپراخوپرگنو له خوا په درنښت ومنل شو. رښتیا رښتیا پاڅوي.
رابیندرانات ټاگور

« زړورتیا، واک ته رسیدل ،اتلولي اوپردې ټولو برسیره ځان تیریدنه هغه وړتیاوې دي چې زموږ لارښوونکي یې باید ولري».
مهاتما گاندي

« پیاوړتیا له فزیکی وړتیا څخه نه رامنځ ته کیږي، بلکه هغه دپیاوړې ارادې برياده».
مهاتما گاندي

« موږ پریږدئ چې په پوره اندازه میړني ووا‌و په تلپاتې توگه مړه شو،خو یوڅوک هم مه پریږدئ چې ددغه تلپاتي په لورگام واخلي ».
مهاتما گاندي

« دبیان او قلم آزادي دخپلواکی بنسټ دی »
مهاتما گاندي

« که چیرې په دویم کس چې ته یې گورې دخدایي نښې ونه گورې ، دهغه په تمه کیدل دوخت خرڅول دی ، راتلونکې ته یې گورئ ».
مهاتما گاندي

« خوشالی هغه مهال ده چې کله یوڅوک څه فکرکوې ، څه وایي اوڅه په هم غاړی سره ترسره کوې ».
مهاتما گاندي

« دهرچا خپل مذهب دهغه اودهغه دهستوونکي ترمنځ خبره ده، نه دنورچا»

مهاتما گاندي

« که زه ديوه ليوني سړي په ګولۍ باندې ووژل شم ، زه بايد په هغه شيبه کې وخاندم . په هغه حال کې به په ماکې هيڅ ډول قهرنه وي، خدای به زما په زړه اوشونډو باندې وی.خوته له ماسره يوه ژمنه وکړه چې : که داسې څه واقع شي چې يوه اوښکه دهم توې نه کړې ».

مهاتما گاندي

« سوراج (خپلواکي) د ويښواوبيداروخلکو له پاره ده ، نه دخوبوليواو بې پرواو لپاره»

مهاتما گاندي

« گاندي په سياسي تاريخ کې يوبې ساری څوک دی،مورږ نيکمرغه يو اوله تقديرڅخه مننداوی يوچې پرموږ يې دغه دعصررڼا ولوروله ،هغه چې دنويونسلونو له پاره به يوه رڼا اوالهام وي »

البرت انشتاين

« هغه به ماته پياوړتيا راکړي اوماته به لار راوښيي ،ترټولوپياوړې وسله دزړه اونفس خفي عبادت دی ، ځکه نو دسولې اوآرامۍ شتون تل په خدای کې دی ».

مهاتما گاندي

« غواړم چې دټولو وچوکلتورونه چې څومره شونې وي زما پرکورباندې خپل سيوري په آزادۍ سره راوغوړوي ،خو زه به کله ځان ته داحق ورنه کړم چې خپله پښه دچا په لورچې زما دمبارزې خنډشي وراوړده کړم» .

مهاتما گاندي

« که زموږ موخه داوي چې دغې نړۍ ته رښتينې سوله وښيو، که موږ په دې برلاسي شو چې دجګړې پرضد رښتينې جګړه پرمخ بوځو، زموږ له پاره وړده چې له ماشومانودزړه خبرې پيل کړو».

مهاتما گاندي

« هغه اتلولي چې په تشدد سره ترلاسه شي دهغې پايله ماته اولنډمدتې ده».

مهاتما گاندي

ماخذونه :

قرآن کریم ، (سیقول ، ۱۵۲ او ۱۵۳ ایاتونه))۱(

(۲) انجیل ، (رومن ۱۲. ۱۶. ۲۱)

(۳) نیتیرا کایام نتیا ، دجن مذهب لاربنونکی کتاب ، ۲۰۳ مخ

(۴) بنګلا ادب ، (په اردو ژبه)

(۵) حمزه شینواری ، کلیات ، دکابل جا پ ۱۳۸۷ .

(۶) مولانا ، مثنوي معنوي ، تهران چاپ نیکلسو)ن

(۷) اشرف خان هجري ، دیوان دپیښور چاپ ،

(۸) عبدالغفارخان ، زما ژوند اوجدوجهد ، دکابل چا پ ۱۳۵۹

(۹) نیکلسون ، رینولد ، اسلام وتصوف ، ترجمه محمدحسین مدرس نهاوندي ،تهران ۱۳۴۳

(۱۰) سید شاه حسین احمد ، تصوف عهد بعهد ۲۰۰۱ (په اردو ژبه) پتنه بهار،

(۱۱) ضیا الحسن فاروقی ، شهید جستجو داکترذاکرحسین،(په اردو ژبه) ډیلی ۱۹۸۸.

(۱۲) رحمان بابا دیوان ، دکابل چاپ (۱۳۵۶) .

(۱۳)تاریخ هندوستان (رود کوثر) ، ډیلي ، ۱۹۹۸،

(۱۴)بی آر ننداِ ، مهاتماګاندي .(په اردو ژبه) ډیلي ۱۹۸۶.

(۱۵) کیخسرو اسفندیار دبستان مذا هب چاپ تهران ۱۳۶۲

(16) Majumdar ... An Advance History of India.

(17) S.P. Kanal , Quest for trust , New Delhi , 1976 P 738)

(18) Calvin Kytle Gandhi Soldier Of Nonviolence 1982. P 93 U.S.A

(19) Gandhi .M.K An Autobiography introduction P. 11

(20) Mahatma Gandhi, What is Hinduism? 2004 New Delhi

(21) R .Tagore, GITANJALI , 2000 New Delhi

(22) Yogi Philosophy , by Yogi Ramacharaka, Bombay 1977.

Mahatma Gandhi, New Delhi, 1945. (23) Select Works of

(24) Select Works of Jawaharlal Nehru New Delhi , ?

(25) Anwar Sheikh ,THE VEDIC CIVILISATION , U.K 2003 .

(26) Encyclopedia Britannica (23 Volumes) 18 edition

(27) The Bhagavad–Gita New Delhi , 19977

(28) Young India , Ahmadabad Wednesday 11th August 1920.

(29) B.S.Upadhyaya. FEEDERS OF INDIAN CULTURE. New Delhi 1989.

(30) India perspectives (magazine from external ministry of India) Jan - Mar , 2008

(31) Washington post , march 30 , 2008 ,

(32) Hindustan Times , August 15 2010

About the Author :

"Professor Abdul Khaliq Rashid was born in 1957 in g Ghazni (Afghanistan). He had his early education in the historical city of Ghazni and left for Kabul for higher education in 1975. He obtained his Master's degree from the University of Kabul in 1979. He has attended international seminars in Uzbekistan, Tajikistan, Turkmenistan, Pakistan and India. Professor Rashid is a prominent figure in the world of Pashto and Dari Studies. Presently he is a Visiting Professor in the Center of Persian and Central Asian Studies in Jawaharlal Nehru University, New Delhi wherein he has developed the Pashto Programme of study up to Advanced Diploma and B.A levels. He is keen to promote Indo-Afghan relation in academic and cultural spheres. He is deeply interested in Sanskrit studies. He has authored several books and research articles pertaining to Pashto and dari studies. His works include; Criticism in Pashto, Resistance Literature in Pashto, History of Pashto Criticism, and he has translated Megkhdutam and Vikram Urwasiya of Kalidas in to Pashto and Dari. He has penned five collections of short stories and four novels in Pashto. Professor Rashid has been awarded a Ph.D. degree by Jamia Millia Islamia; New Delhi on his outstanding work: 'Iqbal's Contribution to Afghan Studies.' He is indeed a devoted scholar, amicable colleague and a loving teacher."

له تارا ګاندي (دګاندی لمسۍ) سره د لیکوال عکس

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (میرحمزه سامزي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

MAHATMA GHANDHI
Life, Thoughts and Struggle

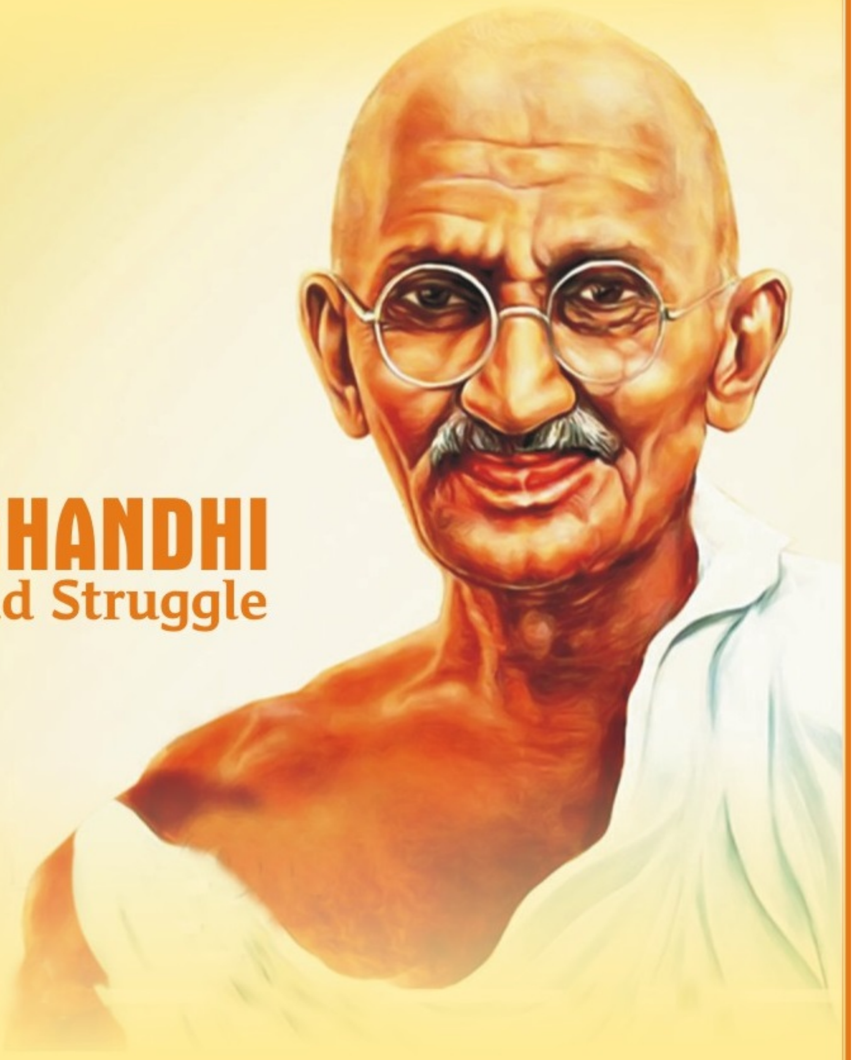

BY:PROF. ABDUL KHALIQ RASHID

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۱۱۸